

ፍረ ጸዕረ

ቍ. ሕታም 04

ነሐሴ 2024

ብሚኒስትሪ ሕርሻ እትዳሎ መጽሐት

ንኡሳን ዲጋታት፡

ህይወት ሕብረተሰባት ይቆይራ

ሃገራዊ ዋዕላ ጸባን ውጽኢቱን

አርክናት ሕርሻ

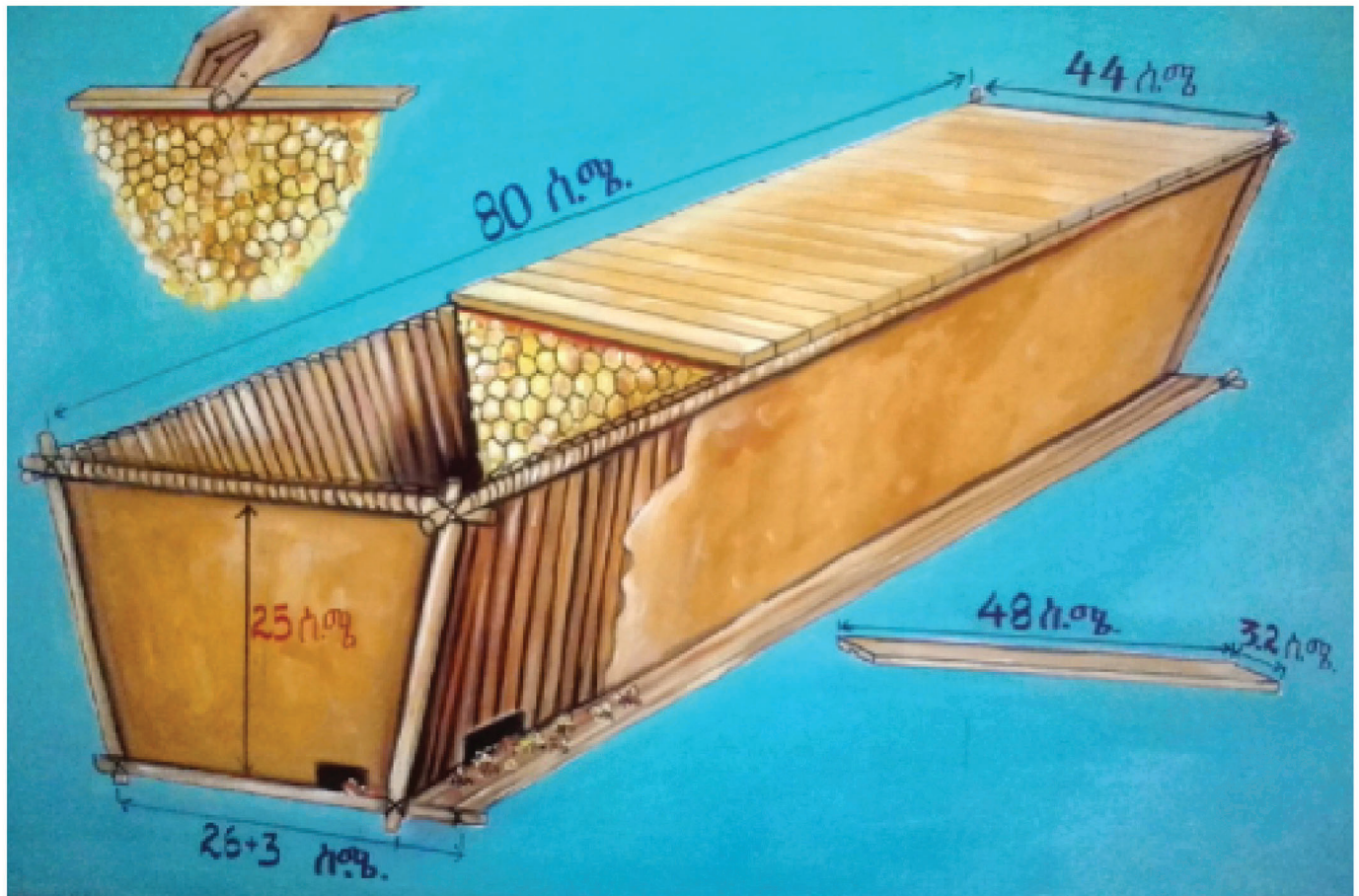
ብሉጽ አርተራዊ ተመራቂ
ማሳተፊ አብ ሀገሩ

ሃገረ ኤርትራ ሚኒስትሪ ሕርሻ

ጋብላዊ ቆፎ

ምንጪ ዘላቂ ቀረብ መዓር

መዓር፡ ኩሉ ዝብህጎ ፍርያት እዩ። ግና ኸኣ ኩሉ ሰብ ብቐሊሉ ክረኽቦ ኣይክእልን

ጋብላዊ ቆፎ፡

- ኣብ ሓጺር እዋን ንኹሉ ህዝቢ ከፅግብ ዝኽእል መዓር ኣብ ምፍራይ ወሳኒ ተራ ዝጸወት ዓይነት ቆፎ'ዩ።
- ኣብ ከባቢና ካብ ዝርከብ ጥረ ነገራት ከም ዒባ፡ ምሩጽ ሓመድ፡ ሻምብቆ፡ ላኻ፡ ወዘተ ብቐሊሉ ይሰራሕ።
- ካብ ባህሪያዊ ነገራት ዝተሰርሐ ብምዃን፡ ብኣናህብ ኣዝዩ ፍቱው ዓይነት ቆፎ እዩ።
- ኣብ ንጥፈታት ምርባሕ ንህቢ ክሳተፍ ንዝደሊ ዝኹን ሰብ፡ ኣብ ሓጺር እዋን ዝደለዮ ብዝሒ ቆፎ ሰራሕ፡ ዕስለ ከራብሕን ቀጻልነቱ ከውሕስን የኽእል።
- ርቡሕ ምህርቲ መዓር ክተፍሪ የኽእል።

ስለዚ፡ ኩሉ ኣብ ምርባሕ ንህቢ ክነጥፍ ዝደሊ ሰብ፡ ኣብ ከባቢኡ ናብ ዝርከብ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ብምኻድ፡ ሓበሬታ ኣገባብ ኣሰራርሓ ናይዚ ቐፎ ክወስድ ይከኣል።

ጋብላዊ ቆፎ ብምስራሕ፡ ኣብ ሓጺር እዋን ምህርቲ መዓር ነውሕስ!

ሃገረ ኤርትራ - ሚኒስትሪ ሕርሻ
ብጨንፈር ህዝባዊ ርክባት እትዳሎ ሽዱሽተ ወርሓዊት መጽሔት
ፍረ-ጳዕሪ ቍ. 4
ነሐሰ 2024

ትሕዝቶ

ቃል አሰናዳኢ 2

ዓበይቲ ፍጻመታት

- ሃገራዊ የዕላ ልምዳት ጸባን ውጽኢቱን 3
- ዓመታዊ ገምጋም አኼባ ሚኒስትሪ ሕርሻ 11
- አኼባታት ገስጋስ ቀዳማይ ርብዒ ዓመትን ምልላይ ሓድሽ ስትራቴጂያዊ ውጥንን 14
- ዓለምለካዊ መዓልቲ ጥዕና ብቅሊ 17
- ዓለምለካዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ 18
- ዓለምለካዊ መዓልቲ ምምክት ምድረበዳነትን ደርቅን 19

አተኮሮ

- ንኡሳን ዲጋታት። ህይወት ሕብረተሰባት ይቅይራ..... 20

አርካናት ሕርሻ

- ወግዒ ምስ አቶ ዑመር ዮሴፍ 41

ሕርሻዊ ዋኒን

- ወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ አገዳሰነቱን ረብሓታቱን..... 47

አብነታውያን ሞያውያን ሕርሻ

- ኢንጅነር አቤል ወልደጋብር 50
- ጽንዓት ብርሃነ 54

ሕርሻን ደቀንስትዮን

- አብነታዊት አርባሒት ናይ ጸባ ኸብቲ 56

ቴክኖሎጂ ሕርሻ 58

ቀመም ፍረ-ጳዕሪ

- ብኻይ..... 60
- ተአምራታዊት ማሕበእ 62

ደብዳቤታት አንበብቲ 64

ዋና አሰናዳኢ

ኤርምያስ ሰሎሞን

አሰናዳኢ ቦርድ

ዓንደመስቀል በርሀ
ፊልማዊት መዓሾ
መስፍን ገብረሂወት
ተስፋ-አለም ገብረስላሴ
መድሃኔ ጸጋይ

ለይ-አውት ፊልማዊት መዓሾ

ዲዛይን ገበር
ዮሴፍ አረገሆኝ (JOሴ)

ካርቲኒስት ሳማንዳሪ ዮሴፍ

ስኢሊ
አብርሃም ብርሃነ
አርዓዶም በረኸት
ሃብተአብ ዓንደማርያም
ቶማስ መሓሪ
አርካይቭ ሚኒስትሪ ሕርሻ

አድራሻ መጽሔት
ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ጨንፈር ህዝባዊ ርክባት
ቍ. ሰልኪ 291-1-182225
ቍ.ሳ.ፖ 1048
ኢ.-መይል: fretsaeri@gmail.com

ቃል ዋና አሰናዳኢ

ዓመት 2024፡ ሓገቲ ኻብተን ሚኒስትሪ ሕርሻ ብርክት ዝበለ ነዋብ-መቐይሮታት ዝገበረለን ዓመታት ኩይና ኣላ። እዛ ዓመት፡ እዚ ሚኒስትሪ፡ ‘ውሑስን መካወን መግቢ ንኹሉ፡ ኣብ ኩሉ!’ ብዝብል መርሓ ጉድና፡ ሳልሳይ ስትራቴጂያዊ ውጥን (2024-2028) ዝነደፈላን ዘጽደቐላን ከምኡ’ውን ብደረጃ ስድራቤታት ብቐሊሉ ክትግበር ዝኽእል ብገምጋም ኣብ ሓደ ሸሕ ትርብዒት ሚኒስትሪ ዝትግበርን ኣብ ገጠራት ሃገርና ሱር-ብተኻዊ ለውጢ ከምጽእ ትጽቢት ተገይርሉን ግብራዊ ተባባሪ ድማ ተወሲድሉን ዘሎ ‘ንኡስን ርቡሕን ቃጽፆ ሕርሻ’ (ንርቃሕ) እተሰምየ ሃገራዊ መደብ ዘበገሰላን እያ።

ኣብዚ ዓመት፡ እዚ ሚኒስትሪ ነዚ ኣብ ላዕሊ እተጠቐሰን ካልእ ዓበይቲ ንጥፈታትን ንምግምጋምን ንምብጋስን ካብ 25-26 ጥሪ 2024 ዓመታዊ ገምጋም ኣኼባ ብምክያድ እዩ ስራሑ ኣሃዱ ኢሉ። ኣብዚ ሕታም እምበኣር፡ ኣብ ዓምዲ ‘ዓበይቲ ፍጻመታት’ ጽማቕ ውጽኢት ናይዚ ኣኼባ ተንጸባሪቹ ኣሉ። ብተወሳኺ፡ ኣብዚ ዓምዲ ጽማቕ ትሕዝቶ ናይቲ ልዕሊ 20 ሃገራዊ ኣህጉራውን ወረቓቕቲ ዝቐረበሉ ባሕር ሃገራዊ ዋዕላ ልምዓት ጸባን ውጽኢቲን ቀሪቡ ኣሎ።

ብዘይካ’ዚ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ካብ 16 ሚያዝያ ክሳብ 30 ግንቦት 2024፡ ሃገራዊ ርብዒ ዓመታዊ ገምጋም ንምክያድን ሓድሽ ናይ ሓመሽተ ዓመት ስትራቴጂያዊ ውጥን ንምልላይን ዝዓለመ ሰፋሕትን ኣድማዕትን ኣኼባታት ኣብ መላእ ሃገር ምክያዱ ይገከር። ሓፈሻዊ ውጽኢት ናይቶም ኣኼባታት ኣካል ትሕዝቶ ናይዚ መጽሔት ኩይኑ ቀሪቡ ኣሎ።

ብዘይካ’ዚ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ካብ 12 ግንቦት ክሳብ 17 ሰኔ 2024 ኣብ ዝከበረ እዋን፡ ኩሎም ዝምልከቶም ሃገራውያን መሻርኽቲ ኣብ እተረኽቡሉ፡ ብእተፈላለዩ መሰናድታት እተሰየሙ ሰለስተ ዓበይቲ ዓለምለኻውያን ፍጻመታት ብድምቀት ጸንቢሉ። ንሳቶም ድማ ዓለምለኻዊ መዓልቲ ጥዕና ብቐሊ፤ ዓለምለኻዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ፤ ዓለምለኻዊ መዓልቲ ምምካት ደርቅን ምድረብዓነትን ኩይናም፡ ሓፈሻዊ ትሕዝቶን ዕላማን ናይዞም ናይ ዝኸሪ መዓልታት ድማ ኣብዚ ሕታም ተንጸባሪቹ ኣሎ።

ዝሰፍሐ ክፋል ትሕዝቶ ናይዚ መጽሔት፡ ኣብ ቅምሶኣዊ ዳህሳስ ምስራሕ ንኡሳን ዲጋታትን ጽልዋኣን ኣብ ልምዓት ዓድታትን መካብሮ ሕብረተሰባትን ኣተኮሮ ገይሩ ኣሎ። እዚ ትሕዝቶ፡ ካብ ሓመሽተ ዞባታት ሃገርና (ብዘይካ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ)፡ ብኣብነት ዝዋቀሩ ዲጋታት ብምራጽ፡ ምስ ዝምልከቶም ወከልቲ፡ ሓለፍትን ክኢላታትን ማእከላይ ቤት ጽሕፈት፡ ዞባታትን ንኡሳን ዞባታትን ከምኡ’ውን ተጠቐምቲ ናይቲን ንኡሳን ዲጋታት ምስ ዝኹኑ ወከልቲ ህዝቢ እተገብረ ቃለ-መጠቅታት ሓቕሩ ኣሎ።

ዓምዲ ኣርኻናት ሕርሻ፡ ንኣብነታዊ ሓረስታይ ልምዓት መፍረ ደርሁን ናይ ጸባ ኩባትን ኣቶ ዑመር ዮሴፍ፤ ዓምዲ ሕርሻን ደቀንስትዮን ድማ ንኣብነታዊት ኣርባሒት ናይ ጸባ ኩባቲ ወ/ሮ ትዕግስቲ ህንጻ ሒዘን ቀሪቡን ኣለዋ። ዓምዲ ኣብነታውያን ሞያውያን ሕርሻ፡ ሓዳስ ዓምዲ ናይዚ መጽሔት ኩይና፡ ንተዓወትቲ ሃገራውያን ኣህጉራውያን ሽልማታት ዝኹኑ ክልተ ኣባላት ሚኒስትሪ ሕርሻ ሒዛ ቀሪባ ኣላ። ብዘይካ’ዚ እተጠቐሰ ትሕዝቶታት፡ ዓምድታት ‘ሕርሻዊ ዋኒን’፡ ‘ሕርሻዊ ቴክኖሎጂ’ ከምኡ’ውን ‘ቀመም ፍረ-ጸዕሪ’ እተፈላለዩ ኣስተምህሮኣውያንን ኣዛዚትን ትሕዝቶታት ሒዞም ቀሪቦም ኣለዉ።

እዛ መጽሔት፡ ሳላ ተሳትፎ ብርክት ዝበሉ ክኢላታት፡ ጋዜጠኛታት ከምኡ’ውን ግዱሳት ጸሓፍቲ እያ ኣሃዱ ኢላ ኣብ ሸሽዱሽተ ወርሒ እናተሓትመት ራብዓይ ሕታም በጺሓ ዘላ። ካብዚ ዘላቶ ብትሕዝቶ ዝያዳ ማዕቢላ ንክትወጽእ ድማ ንተሳትፎ ግዱሳት ኣበርክትቲ ሕጂ’ውን ማዕጸኣ ርሑው ምዃኑ ደጊምና ንሕብር።

ስናይ ንባብ!

ሃገራዊ ዋዕላ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን

“መድረኽ ንምርግጋጽ እኹል፡ ርትዓውን ውሑስን ጸባን ውጽኢቱን”

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ብ 21ን 22ን ሰኔቲት 2024፡ “መድረኽ፡ ንምርግጋጽ እኹል፡ ርትዓውን ውሑስን ጸባን ውጽኢቱን” ኣብ ትሕቲ ዝብል ቱማ፡ ፈላሚ ሃገራዊ ዋዕላ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ኣካዪዱ። ኣብዚ ሃገራዊ ዋዕላ፡ ሚኒስትራትን ኣመሓደርቲ ዞባታትን ዝርከቡዎም ላዕለዎት ሓለፍቲ መንግስቲ፡ ኣብ ኤርትራ ዝጥፉ ዘለዉ ኣምባሳደራት ናይ እተፈላለዩ ሃገራት፡ ዋና-ዳይሬክተራት ናይ እተፈላለዩ ሚኒስትራታት፡ ወክልቲ ናይ እተፈላለዩ ኣብ ኤርትራ ዝጥፉ ትካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሓለፍቲ ናይ ዝምልከተን ኮርፖሬሽናት፡ ዲናት ኮለጃት ውሽጢ ሃገር፡ ላዕለዎት ክኢላታት፡ ከምኡ’ውን ወክልቲ ኣብነታውያን ሓረስቶትን ኣፍሪይትን ጸባ ዝርከብዎም ልዕሊ 200 ተሳተፍቲ ተረኪቦም ነይሮም።

ከም ፕሮጀክት ‘ደዚራ’ (DeSIRA)፡ ዓለምለኻዊ ማዕከን ንሕርሻዊ ልምዓት (IFAD)፡ ውድብ መግብን ሕርሻን (FAO)፡ በዓል-መዚ ልምዓት ሕርሻን መግብን ኣየርላንድ (TEAGASC)፡

ትካል ሺታ-ኣየርላንድ ከምኡ’ውን ዞባዊ ማሕበር ምሕያል ሕርሻዊ ምርምር ኣብ ምብራቓውን ማእከላይን ኣፍሪቃ (ASARECA) ዝኣመሰሉ ኣብ ኤርትራ ዝጥፉ መሻርኽቲ ኣካላት እውን ወክልተን ኣብ’ዚ በኹሪ ሃገራዊ ዋዕላ ኣሳቲፈን። ብዘይካ’ዚ፡ ኣብ ደቡብ-ኣፍሪቃ፡ ህንድን ኬንያን ካብ ዝመደበሮም ትካላት ምርምርን ቦታ ሕርሻን ዝመጹ ተወሰኽቲ ወጻኢተኛታት ተሳተፍቲ ነይሮም። ኣብዚ ዋዕላ፡ ብድምር 20 ምርምራዊ ወረቓቕቲ ክቐርቡ እንክለዉ፡ 11 ካብ’ዚኣቶም፡ ካብ ዴንማርክ፡ ኣየርላንድ፡ ኬንያ፡ ኡጋንዳ፡ ደቡብ-ኣፍሪቃን ህንድን ብዘመጹ ክኢላታት እዮም ተዳልዮምን ቀሪቦምን። ንድሕሪ-ባይታን ህሉው ኩነታትን ሰንሰለት ወሰኽ-ክብሪ ጸባ ኤርትራ ዝገልጽ ሓጺር ትሕዝቦ ተንቃባቓቢ ሰኢሊ ድማ ቀሪቡ ነይሩ።

ኣብ ፈለማ መኻፈቲ ቃል ዘሰምዑ፡ ኣቦ-መንበር ቱክኒካዊ ሽማግሌ ናይ’ዚ ዋዕላ፡ ከምኡ’ውን ኣብ ሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር፡ ሓላፊ ጨንፈር ምርምር እንሰላ

ዶክተር ጸጋይ ተስፋይ

ዶክተር ጸጋይ ተስፋይ፡ እዚ ዋዕላ፡ ኣብ ሞንጎ ኤርትራውያን ክኢላታት ሕርሻን ካብ ካልኣት ትካላት ወይ ሃገራት ዝመጹ መዘናታቶምን ምልውዋዋ ፍልጠትን ተመክሮን ንኽህሉ ዝፈጥሮ ባይታ ኣገዳሲ ምዃኑ ጠቐሱ። ቀጺሉ – ዶክተር ጸጋይ – ምምዕባል ንኡስ-ጽላት ሕርሻ ጸባ ኤርትራ፡ ኣብ ምውጋድ ጥምየት ኩነ ድኽነት፡ ከምኡ’ውን ውሑስን መካዛውን መግቢ ኩነ ሓያለይ ዕድላት ስራሕ ኣብ ምውሓስ ንዘሎዎ ዕዘ-ዝ ተራ ጠቐሱ።

ቀጸሉ መድረሻ ብምርካብ፡ አውራ መልእክቱ ናይ'ቲ ዋዕላ ዘስምዐ ክቡር ሚኒስትር ሕርሻ፡ ኣቶ ኣረፋይነ በርሀ፡ ኣብ ሓባራዊ ጽምዶን ሽርክነትን ልዑል ኣድህቦ ምግባር፡ ኣብ ምዕዋት ጽላት ሕርሻ ዘይሰገር ቅድመ-ኸነት ምዃኑ ድሕሪ ምዋቃሱ፡ “እዚ ዋዕላ፡ ካብ መንግስቲ፡ ኢንዱስትሪ፡ ትካላት ምርምር፡ ትካላት ላዕለዋይ ትምህርቲ፡ ማሕበራት ኣፍራይትን ኣመስራሕትን ጸባ፡ ንዝመጸእና ተጋባእቲ ሓሳብ-ንሓሳብ ክንለዋወዋን ሽርክነታት ክንምስርትን ምቹእ ባይታ ክፈጥረልና ትጽቢት ይግበር። ኢድ-ንኢድ ተተሓሒዘና፡ ንድህረታትና ብምስፍርን፡ ንዕድላትና ብምዝማዝን፡ ኣብ መላእ ሰንሰለት-ክብሪ ቀጻልነቲ ዘውሓስ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ክነረጋግጽ ንኽእል ኢና” ኢሉ (ምሉእ ትሕዝቶ መልእክቲ ክቡር ሚኒስትር ኣረፋይነ፡ ኣብ መውዳእታ ናይ'ዚ ጸብጻብ ቀሪቡ ኣለዎ)።

እቶም እተሰርቡ መጽናዕታዊ ወረቓቓቲ፡ ኣብ ናይ መዓልትን-ፈረቓን እዋን ድሕሪ ምቕራቦም፡ ዶክተር ቻርለስ ኦዶንግ፡ ዶክተር ሪካርድ ዋንድሪን ፕሮፌሰር ጀሪ ቦይልን - ብቐደም-ተኸተል፡ ወክልቲ ዞባዊ ቤት-ጽሕፈት ዓለምለኻዊ ማዕከን ልምዓት ሕርሻ ምብራቕ ኣፍሪቃ፡ ንኡስ-ዞባዊ ቤት-ጽሕፈት ውድብ መግብን ሕርሻን ምብራቕ ኣፍሪቃ፡ ከምኡ'ውን ናይ ቀረባ እዋን ዳይሬክተር በዓል-መዚ ልምዓት ሕርሻን መግብን ኣየርላንድ- ሞያውን መዝነታውን ለበዋታት ኣቕሪቦም ነይሮም። እቶም ብኣታቶም ዝቐረቡ ለበዋታት፡ ኣብ ክለሚቶደው ሕርሻ መግቢ እንሰሳ ልዑል ኣተኮሮ ክግበር፤ ምስ ሓረሰቶት ሓበሬታ እንለዋወጡም መስርሓት ክሕይሉ፤ ማሕበራት ተራድኦ ኣፍራይትን ኣመስራሕትን ጸባ ዝያዳ ንኽረጋግኡ ምስራሕ፤ ኣብ ኢድና ዘለው፡ መስርሕ ምሕቓቕ መግቢ እንሰሳ ዘሕይሉ ባእታታት መግቢ ክንጥቀም፤ ብደረጃ ፖሊሲ ዝትግበሩ ሰነዳታት ብዝያዳ ኣነጻርና ክንቃንዮም፤ ኣብ ፍታሕ ዘድሃቡ ምርምራዊ ዕማማት ከም ዝትርጎቡ ክንገብር፤ ንሓረሰቶት ተጠቐምቲ ውጽኢታት ምርምር ከም ዝኹኑ ምግባርም፤ ንግዳዊ ወፍሪ ምትብባዕ፤ ሽርክነት ምሕያል፤ ካብ ኣብነታውያን ተመኰሮታት ናይ እተፈላለያ ሃገራት ትምህርቲ ክንወሰድ፤ ዋነኛቕ ብዘሎዎ ኣገባብ፤

ሚኒስትር ኣረፋይነ በርሀ

ኣፍራይነትን ተጸዋርነትን ዘጣመረ ጠባያቲ ዝውንን ሓድሻ ወለዶ ጥሪት ክነማዕብልን ካልእን ዝብሉ እዮም ነይሮም።

ኣብቲ ኣጋጣሚ፡ ሓንቲ ጓለ'ንስተይቲ እትርከቦም ሰለስተ ኣብነታውያን ኣፍራይቲ ጸባን፡ ካልኦት ሰለስተ ኣብነታውያን ኣመስራሕቲ ጸባን፡ ኣምሳያ ዘርኣይዎ ጸብለልታ፡ ሽልማት ተቐቢሎም። ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ተሽለምቲ ኣፍራይቲ ጸባ ኣብ ምርቋሕ እተጠቐመሎም ወድዓውያን ነጥብታት መምዘኒ ከም ብዝሕን ዓይነትን ጥሪት፡ ማእከላይ ገምጋም መጠን መዓልታዊ ምህርቲ ጸባ ካብ ላም፡ ኣፍራይነት ቀጠልዮ መግቢ፡ ተጠቓምነት ሰብ-ሰርሖ ኣገባብ ምድቓል (Artificial Insemination)፡ ከምኡ'ውን ሓረሰቶት ክሳብ ክንደይ ብምኽሪ ክኢላታት ሕርሻ ይቕለሱን ፍልጠቶም ናብ ካልኦት ሓረሰቶት የመሓላልፉን ዝብሉ እዮም ነይሮም። ኣብ ርእሲ'ዞም ነጥብታት፡ ንሽልማት ዝበቐሱ ኣመስራሕቲ ጸባ ኣብ ምርቋሕ፡ መጠን መዓልታዊ ዕድገ. ጸባ፡ ምኽባር ቊጽጽራውያን ሕጋጋት ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ብዝሒ ምስርሖ ውጽኢት ጸባን ካልእን ዝብሉ ረጃሐታት ኣብ ግምት ኣትዮም ነይሮም። በዚ መሰረት፡ እቶም እተሸለሙ ትካላት ምስርሖ ጸባን ውልቀ-ሓረሰቶትን እዞም ዝሰዕቡ እዮም ነይሮም።

- ሕርሻ ጸባ ስማፕ (አመስራሒ ጸባ)
- ፋብሪካ ውጽኢት ስጋን ጸባን አስመራ (አመስራሒ ጸባ)
- ትካል አዜብ አግሮ-ኢንዱስትሪ (አመስራሒ ጸባ)
- ወ/ሮ ትዕግስቲ ህንጻ (ወናኒት ሕርሻ መፍረ ጸባ)
- አቶ ዓንድብርሃን አረፈ (ወናኒ ሕርሻ መፍረ ጸባ)
- አቶ ዑመር ዩሱፍ (ወናኒ ሕርሻ መፍረ ጸባ)

ካልኦይቲ መዓልቲ ናይ'ዚ ዋዕላ፡ ካብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኝን ዝመጹ ክኢላታት ተሳተፍቲ፡ ኣብ ሰለስተ ጉጅለታት ተዛኒቑም ብዘክድዎም ምይይጣት፡ ከምኡ'ውን ሚኒስተር አረፋይነ ብዝመርሖ፡ ወክልቲ ኣካላት ሕርሻዊ ጽላት ኤርትራን ላዕሊዎት ሓለፍቲ ናይ እተፈላለዩ ዞባዊ-ደረጃን ዓለም-ለኻውያንን ትካላት እተሳተፉዎ ርክብ እያ ተዛዚማ።

ኣብ ውሽጢ'ዘን ክልተ መዓልቲታት ናይ'ዚ ዕውቲ ዋዕላ ዝቐረበ ርእይቶታትን ለበዎታትን ብዙሓት ኩይኖም፡ ኤርትራ ንልምዓት ሰንሰለት-ክብሪ ጸባ ዝዕድሙ ብዙሓት ጸጋታት ዘለዉዎ ሃገር ምዃና፡ ከምኡ'ውን ኣቃውማን ኣድማዕነትን ናይ'ቲ ክሳብ ከባቢ ዓድታት ክኢላታት ዝዋፈሩሉ ቅርጺ ሕርሻዊ ኤክስተንሽን ኤርትራ፡ ንልምዓት ጸባ ዓንዲ-ሕቕ ምዃኑ ብተደጋጋሚ ተገለጹ። ኣብ ርእሲ'ዚ፡ እዞም ቀጺሎም ተዘርዚሮም ዝርከቡ ጉዳያትን ካልኦትን፡ ብልዑል ኣተኮሮ ክሰርሓሎም ከም ዝግባእ፡ ካብ እተፈላለዩ ተሳተፍቲ ለበዎታት ቀሪቦም፡ ምውህሃድ ምርምራዊ፡ ኤክስፔንሽናውን ስልጠናውን ዕማማት፡ ስነ-ጥናት ዝርዝራዊ ሓበሬታ ሕርሻ ጸባ፡ ኣየርላንድ ክትዕወተሉ ዝኸኣለት ኣብ ስድራ-ቤታት

እተመርኩሰ ስትራቴጂ ልምዓት መግቢ እንስሳ፡ ምትብባዕ ሞሙር መፍረ ጸባን ውጽኢቲን፡ ምርዓም ውጽኢታት ምርምርን ሓደስቲ ርኽቦታት ቴክኖሎጂን፡ ምሕያል ተራ መንእሰያትን ደቀ'ንስትዮን ኣብ'ዚ ንኡስ-ጽላት፡ ኣገዳስነት ምዕቃብ መበቁላውያን ዓሌታት ጥሪትን ንክለማዊ ተጻዋርነት ጥሪት ኣብ ቅድሚት ምስራዕን፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ኣብ መዳይ ምርግጋጽ ድሕነት መግቢ ብዝለዓለ መልክዕ ከም ዝሰርሕ ምግባር፡ ቀጻልነት ዘሎዎም ትካላዊ ርክባትን ምውህሃትን ምውሓስ ወዘተ።

ወጻኢተኛታት ተሳተፍቲ ናይ'ዚ ሃገራዊ ዋዕላ፡ ኣብ ኣጋ-ምሽት ናይ ካልኦይ መዓልቲ፡ ናብ እተፈላለዩ ከባቢታት ማእከል ከተማ ኣስመራ እናተዘዋወሩ፡ ብቐዲ 1920ታትን 1930ታትን እተሃንጹ ሓያለዊ ጥንታውያንን ታሪኻውያንን ህንጻታት ተዓዚቦም። ኣብ ሳልሳይ መዓልቲ፡ ማለት 23 ለካቲት 2024 ከኣ፡ ኣብ ንኡስ-ዞባ ድባርዋ ናብ ዝርከቡ ቦታታት ሕርሻ መፍረ ጸባ ናይ ገለ ኣብነታውያን ሓረስቶት ድሕሪ ምዝዋር፡ ኣብ ሓልሓሊ ብሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር ንዝሰላሰሉ ዘለዉ ንዋፊታት ምርምር መፍረ መግብን ኣተሓሕዛን ናይ ጸባ ከብቲ ተዓዚቦም። ምስ ኤርትራውያን ክኢላታት'ውን ኣብ ተግባራዊ መዳያት ጥያዊ ምይይጥ ኣካይዶም፡ ድሕር'ዚ፡ ጉዕዞ ተሳተፍቲ፡ ኣብ ሓልሓሊ ናብ ዝርከብ ትካል አዜብ አግሮ-ኢንዱስትሪ እዩ ነይሩ። እዚ ትካል ንዝሃንጹ ዘሎ መጠነ-ሰፊሕ ፋብሪካ ምስርሖ ጸባ ድሕሪ ምዕዛቦም ድማ፡ እቲ ትካል፡ ብግህላዊ ቡን እተሰነየ እንግዶት ውጽኢታት ጸባን መዓርን ገይሩሎም።

ብኤርትራውያን ሰብ - ሞያ ዝቐረበ ወረቓቕቲ ምርምር

- “ጽላት ሕርሻ መፍረ-ጸባ ኤርትራ – ታሪኻዊ ምዕባለታቲ፡ ህሉው ኩነታቱን ናይ መጻኢ ዕድላቱን (The Eritrean Dairy Sector: Historical Development, Current Status and Future Prospects)”፤ አቕራቢ አቶ ካሕሳይ ነጋሽ፡ ሓላፊ ጨንፈር ልምዓት ብቐልጽ ሃብቲ እንስሳን - ሚኒስትሪ ሕርሻ
- “ተመኮሮ ንግዳዊ ጽምዶ ሕርሻ ጸባ አዜብ አግሮ-ኢንዱስትሪ (Dairy Farm Entrepreneurship: Experiences from Azieab Agro-industry)”፤ አቕራቢ፡ አቶ ኣብርሃም ሚካኤል፡ ኣካያዲ-ሰራሕ ትካል አዜብ አግሮ - ኢንዱስትሪ

- “ሰርዓተ ሕርሻ መፍረ-ጸባ ኤርትራ – ብድሆታቲ፡ ጥጡሓት ዕድላቱን ስትራቴጂታት ኣተሓላልዮ ጸገማቱን (Dairy Farming Systems in Eritrea: Challenges, Opportunities, and Mitigation Strategies)”፤ አቕራቢ፡ አቶ እስክንድር ተስፋይ፡ ሓላፊ ኣሃዱ ምርምር መግብን ኣመጋግባን እንስሳ ናይ ሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር
- “መርሓ-ጎደናታት ኣደናድላ መፍረን ጃምላውያን ጋጋት ደረትን ናይ ሕርሻታት ጸባ – ሓደስቲ ኣስተብህሎታት ካብ ተመኮሮ ኤርትራ (Pathways for Closing Yield and Gross Margin

Gaps in Dairy Farms: Insights from Eritrea)”፤ አቕራቢ አቶ ተስፋይ ጸጋይ፡ ሓላፊ ኣሃዱ ጽላታዊ ውጥን ሚኒስትሪ ሕርሻ

- “ኩነታት ድሕነትን ብቐዓታዊ ቍጽጽርን ጸባን ውጽኢቲን – ገምጋም ተመኮሮን ናይ መጻኢ ዕድላትን (Safety and Quality Control of Milk and its Products in Eritrea: Review of Experiences and Trends)”፤ አቕራቢ፡ አቶ ዓወት ርእሶም፡ ሓላፊ ኣሃዱ ቍጽጽር መድሃኒታት እንስሳን ክታብታትን ሚኒስትሪ ሕርሻ

አቶ ካሕሳይ ነጋሽ

አቶ ኣብርሃም ሚካኤል

አቶ እስክንድር ተስፋይ

አቶ ተስፋይ ጸጋይ

- “ተመከሮ ሕርሻን ምስርሐን ጸባን ናይ ትካል ስማፕ – ዕድላትን ብድሆታቱን (SMAP: Experience on Dairy Farm and Processing: Opportunities and Challenges)፣ አቅራቢ፡ ፕሮፌሰር ተስፋይ ሃይሉ ዋና አካዶዲ ስራሕ ትካል ስማፕ
- “ልምዓት ሰንሰለት-ክብሪ ጸባ ኤርትራ – ናይ መጻኢ ዕድላቱን ብድሆታቱን/ Dairy Value-chain Development

in Eritrea: Prospects and Challenges”፣ አቅራቢ፡ አቶ ምስግና ዑቕባሰላሴ፡ ሓላፊ አሃዱ ምምዕባል ሕርሻዊ ዋኒንን ምውህሃድ ወፍርን ሚኒስትሪ ሕርሻ

• “ሰኢሊ ተርእዮታት ሕማም ምቑላዕ ኣብ ኤርትራን ኣብ ህዝባዊ ዋዕና ዘሎ ጽልዋን (Brucellosis Trend in Eritrea, and it's Public Health Impact)፣ አቅራቢ፡ ወ/ት ሶልያና ቢነጋ፡ አባል

ሃገራዊ ላቦራቶሪ ዋዕና እንሰላን ብቑልን

• “ዘርግሑ፡ ጠንቅታትን ሓደጋታትን ሕማም ረኽሲ ጡብ ናይ ጸባ ክብሪ ኣብ ዞባ ዓንሰባ (Prevalence, Aetiology and Associated Risk Factors of Bovine Mastitis in Dairy Cows in Anseba Region of Eritrea)፣ አቅራቢ፡ አቶ በረኽት ሃብተ፡ መምህር ኣብ ክፍሊ ሰነ-ፍልጠት ሕክምና እንሰላ ናይ ኮለጅ ሕርሻ ሓመልማሎ

አቶ ዓወት ርእሰም

ፕሮፌሰር ተስፋይ ሃይሉ

አቶ ምስግና ዑቕባሰላሴ

ወ/ት ሶልያና ቢነጋ

አቶ በረኽት ሃብተ

ብወጻእተኛታት ሰብ - ሞያ ዝቐረቡ ወረቓቐቲ ምርምር

- “ኤርትራውያን ወገንቲ መጠነ-ንኡስ ሕርሻ ጸባ ሓዩሎም፡ ዘላቕን ኣኽላብን መጻኢ ከውሕሱሉ ዝኽእሉ ኣገባብ (How to Empower Eritrea's Smallholder Dairy Farmers Towards a Sustainable and Profitable Future in Dairy Farming)፣ አቅራቢ፡ ዶክተር ዮርገን ኤሪክሰን፡ ላዕለዋይ ክኢላ ምርምርን ልምዓትን ዋሪት/ ሕርሻ-መፍረ ጸባ ናይ ፕሮጀክት ደዚራ፡ ካብ ዴንማርክ

- “ምርምር ክለማ-ቐደዎ ሕርሻን ልምዓት ሰንሰለት-ክብሪ ጸባ ኤርትራ ንምድጋፍ እተፈተኑ ሓደስቲ ቴክኖሎጂታት (Climate Smart Agriculture Research and Innovation Support for Dairy Value-chains in Eritrea)፣ አቅራቢ፡ ዶክተር ላንስ ኦ'ብሪያን፡ ኣወሃሃዲ ፕሮጀክት DeSIRA-CSARIDE) ኣየርላንድ
- “ገለ ኣብነታት ካብ'ቲ በዓል-መዚ ልምዓት ሕርሻን መግብን ኣየርላንድ፡ ብመገዲ

ናይ ምርምር፡ ኤክስፔንሽንን ትምህርትን ዕማማቲ ኣቢሉ፡ ኣብ ምድራኽ ልምዓት ኢንዱስትሪ ጸባ ኣየርላንድ እተጻወቶ ተራ (Role of TEAGASC (Research, Extension and Education) in the Development of the Irish Dairy Industry: Some Examples)፣ አቅራቢ ሚስተር ፖል ማሄር፡ ሓላፊ ዓለም-ለኻውያን ዝምድናታትን ትካላዊ ስትራቴጂታትን ናይ በዓል-መዚ ልምዓት ሕርሻን መግብን ኣየርላንድ

ዶክተር ዮርገን ኤሪክሰን

ዶክተር ላንስ ኦ'ብሪያን

ሚስተር ፖል ማሄር

• “ኤርትራ ካብ ዕብዮት ጽላት ምስርሖ ጸባ ሃገራ-ህንዲ ክትወስዶ እትኽእል ትምህርቲ (Growth of India’s Dairy Processing Sector: Lessons for Eritrea)፤ አቕራቢ፡ ዶክተር ናረንደር ራጁ ፓንጃጋሪ፡ ካብ ሃገራዊ ትካል ምርምር ጸባ ናይ ሃገራ-ህንዲ

• “ኤርትራ ካብ ዕዉት ታሪኽ ምህርቲ ጸባ ናይ ሃገራ-ህንዲን ብድሆታቱን ክትወስዶ እትኽእል ትምህርቲ (A Success Story of India’s Milk Production and its Associated Challenges: Lessons for Eritrea)፤ አቕራቢ፡ ዶክተር ሳንጃይ ኩማር፡ ተሓጋጋዚ ፕሮፌሰር ኣብ ክፍሊ ቴክኖሎጂ ምህርቲ ጥሪት ናይ ኮለጅ ሕክምናን ስነ-ፍልጠትን እንሰላ ነገ - ህንዲ

• “ኩነታት ውሕስነት መግቢ ኣብ ኢንዱስትሪ ጸባ ኤርትራ - ካብ ምንጪ ክሳብ መኻዘን (Food Safety in the Eritrean Dairy Industry: From Source to Store)፤ አቕራቢ ዶክተር ሰቴቭን ጆን፡ ካብ ትካል ጂኦይ. ሳይንስ ሶሎሽንስ፡ ደቡብ ኣፍሪቃ

• “ምድራኽ ለውጣዊ ምዕባለ ሕርሻ ኣፍሪቃ - ኣገባብ ኣስራርሓ ናይ ዞባዊ ማሕበር ምሕያል ሕርሻዊ ምርምር ኣብ ምብራቓውን ማእከላይን ኣፍሪቃ (Promoting Agricultural Transformation in Africa: The ASARECA Approach)፤ አቕራቢት፡ ሚስ ብለይስ ኣሞኒ፡ ሰራሕተኛ ምምዕባል ዓቕሚ ትካል ዞባዊ ማሕበር ምሕያል ሕርሻዊ ምርምር ኣብ ምብራቓውን ማእከላይን ኣፍሪቃ

• “ኣድሻ ምህዞ ኣብ ወሰኽ-ክብሪ እተገብረሉ መፍረ ጸባ (Innovation for Value-added Milk Production)፤ አቕራቢት፡ ሚስስ ማርጋሪት ሙነኑ፡ ዋና ፈጻሚት ሰራሕ ናይ ሕርሻ ጸባ ፓልም-ሃውስ ደይሪስ - ኬንያ

• “ካብ ትግባረ ፕሮጀክትታት ልምዓት ጸባ እተቐሰሙ ትምህርትታት - ብመንጽር ተመክሮ ዓለም-ለኻዊ ማዕከን ሕርሻዊ ልምዓት (Lessons Learnt From Implementing Dairy Development Projects: IFAD’s Experience)፤

አቕራቢ፡ ዶክተር ቻርለስ ኦዶንግ፡ ክኢላ ቴክኒካዊ ትንተና ኣብ ጉዳይ ጥሪት፡ ካብ ዞባዊ ቤት-ጽሕፈት ዓለም-ለኻዊ ማዕከን ሕርሻዊ ልምዓት

• “ውድብ ሕርሻን መግብን፡ ዕማማት ውሕስነት መግቢ ምብራቓዊ ኣፍሪቃ ንምሕያል፡ ኣብ ወሰኽ-ክብሪ ጸባ ዝገብሮ ዘሎ ደገፍ (FAO’s Support to the Dairy Value Chain to Strengthen Food Security in Eastern Africa)፤ አቕራቢት፡ ዶክተር ሪካርዳ ሞንድሪ፡ ኣባል ውድብ ሕርሻን መግብን ልምዓት ጥሪት ምብራቓዊ ኣፍሪቃ

• “ቀንዲ ምዕራፋት ልምዓት ኢንዱስትሪ ጸባ ኣየርላንድ - ኤርትራ ክትወስዶ እትኽእል ትምህርቲ (Milestones in the Development of the Irish Dairy Industry: Possible Lessons for Eritrea)፤ አቕራቢ፡ ፕሮፌሰር ጀሪ ቦይል፡ ኣምባሳደር ክሊማን መግብን ናይ ትካል ሺታ-ኣየርላንድ።

ዶክተር ናረንደር ራጁ ፓንጃጋሪ

ዶክተር ሳንጃይ ኩማር

ዶክተር ሰቴቭን ጆን

ሚስ ብለይስ ኣሞኒ

ሚስ ማርጋሪት ሙነኑ

ዶክተር ቻርለስ ኦዶንግ

ዶክተር ሪካርዳ ሞንድሪ

ፕሮፌሰር ጀሪ ቦይል

ውልቃዊ ጦብላሕታታት ተሳተፍቲ ዋዕላ

ዶክተር ሪካርድ ሞንድሪ

“ብመንጽር ናይ ውሽጢ ሃገር ይኹን ናይ ወጻኢ ተሳተፍቲ ብዘሕነት ዘኣንገደን ብጽፊት እተወደበን ዋዕላ እዩ ነይሩ። ውድብ መግብን ሕርሻን ብቐረባ ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻ ክሰርሕ ጸኒሑ ኣሎ። ሓደ ኹባቶም ብመሰረት ናይ ሓባር ፕሮጀክታት እንሰርሓሎም ዘሎና ሽንካት፡ ምስሳን ቀጠልያን ካልእን መግቢ እንሰሳ፡ ከምኡ’ውን ንጽህና መግብን ምቑጽጻር ሰንሰለታት-ክብሪ ሲጋን ጸባን ክንጠቅስ ንክእል።

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ደሓን ዝኹነ ውጽኢት ዝህባ ኩባቲ ናብ ሓረሰቶት ክዝርግሕ ብምጽንሑ፡ መጠን ምህርቲ ጸባ ኣብ ኤርትራ ለውጢ ከምጽእ ተራእዩ እዩ። ኣገልግሎት ሕርሻዊ ኤክስፔንሽን ኤርትራ ሒዝዎ ብዛዕባ ዘሎ ኣቃውማን ንጥፈታትን ድማ ኩሉ ሳዕ ምስተመሰገኖና ኢና። እዚ፡ ንኹለን’ትናዊ ሕርሻዊ ምዕባለ ኩነ ንምትሕግጋዝ ዝድርኽ ጥጡሕ ባይታ እዩ።

ልክዕ’ዩ – ከም ዝኹነት ትኹን ካልእ ሃገር፡ ንኡስ-ጽላት ጸባ ኤርትራ ናይ ዝሕርሕሩ ሚኒስትራት ኣለዉዎ። ግን ከኣ፡ እዞም ኣብ’ዚ ዋዕላ እተሳተፉ እተፈላለዩ ኣካላት ብሓባር ምስራሕ እንተቐጸሉም፡ እዞም ሚኒስትራት ዘይውግዱሉ ኣብነት ክህሉ ኣይክእልን እዩ። ንኣብነት፡ ከም ክሊማ-ቐደው መስርሕ መፍረ ቀጠልያ መግብን ልዑል መጠን ተጠቃምነት ተረፍ-መረፍ ብቐልታትን ዝኣመሰሉ ስትራቴጂያት፡ ደሓን ዝኹነ ውጽኢት ክርከቦም ከም ዝክእል ኣሰተብሂልና ኣለና።”

ዶክተር ናረንደር ራጁ ፓንጃጋሪ

“ኣብ ታሪኽ ሕርሻ ኤርትራ ብፍሉይ ክዝከር ዝክእል ዋዕላ እዩ ነይሩና እዩ ዝብል። ልዑል መጠን ምልውዋጥ ተመክሮን ፍልጠትን ዝከበሮ ኣጋጣሚ እዩ። ካብ’ዚ ድማ ኤርትራውያን ኣባላት ጽላት ሕርሻ ጥራይ ዘይኮኑ፡ ኩልና ኣገዳሲ ፍልጠት ረኺብና።

ህንዲ፡ እታ ዝለዓለ መጠን ጸባ እተፍሪ ሃገር’ያ። ካብ’ቶም ቀንዲ ምስጢራት ናይ’ዚ ዓመት ከኣ፡ ኣብ ውዳበ ማሕበራት ተራድኦ እተሰላለሰ ስትራቴጂያዊ ዕማም እዩ። ኤርትራ፡ ነዚ ስትራቴጂ ብምርዓም ውጽኢታዊ ብዝኹነ መልክዕ ክትጥቀመሉ

ትክእል እያ። ኣብ ርእሲ’ዚ፡ ክልቲኦን ሃገራት ኣብ መዳይ ሕርሻዊ ምትሕግጋዝ ስምምዕ ዘሎዎን ስለዝኹና፡ ኣብ እተፈላለዩ ሽንካት ንኡስ-ጽላት ጸባ ብሓባር ክሰርሓ ተክእሎ ዘሎ ይመስለኒ።

ብወገነይ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ብዝያዳ ክሰርሓሎም ይግባእ ዝብሎም ጉዳያት ክጠቅስ እንተኹይ፡ እዞም ዝሰዕቡ እዮም፡ ምክያድ ቁጸራ ጥሪትን ዲሞክራሲያዊ ዳህሳሳዊ መጽናዕትን፡ ብዛዕባ ምህርትን ሃልክን ጸባ መበቐላዊ ሓበሬታ ምሓዝ፡ ከምኡ’ውን ንወቕትታት ጸም ብዝምልከት ኣብ ባይታ ዘሰርሕ ስትራቴጂ ምንዳፍ።

ሚስተር ጆን ዊክሊያም

“ስመይ ጆን ዊክሊያም እብሃል።

ሰራሕተኛ ትካል ልምዓታዊ ሽርክት ኤርትራን ኣየርላንድን (Eritrea-Ireland Development Partnership) እዩ።

ኤርትራ ብምህርቲ ጸባን ውጽኢቱን ርእሳ ንክትክእል ዝድግፉ ሓረሰቶት፡ ተመራመርትን መሻርኽትን ከምዘለዉዎ እተረጋገጹሉ ዋዕላ’ዩ ነይሩ። ኣብ’ዞም ዝሓለፉ 20 ዓመታት ምስ ጽላት ሕርሻ ቅርበት ከም ዘሎዎ ሰብ መጠን፡ እዚ ዋዕላ፡ ንንኡስ-ጽላት ጸባ ናብ ዘመናዊ ጽፍሒ ኣብ ምስግጋሩ ከም መንጠሪ ባይታ ዘገልግል’ዩ እብል። ኣብ ሞንጎ ኤርትራን ትካልናን ዘሎ ምትሕግጋዝ ብዝለዓለ መልክዑ ክቐጽል በዓል-ምሉእ-ተሰፋ እዩ። ንመላእ ሰንሰለት-ክብሪ ጸባ ዝውክል ስርዓተ-ውህሉል-ሓበሬታ (Data System) ክህጽ ኣለዎ ዝብል ርእይቶ’ውን ኣለኒ።”

ሚስ ብሊይስ ኣሞጎ

“ዓበይቲ ጉዳያት ብዝግባእ እተዘተዊሉ ዕዉት ዋዕላ’ዩ ነይሩ። ዓመታዊ ዝውደብ ኣጋጣሚ ኹይቲ እንተዝቐጽል’ውን ክንደይ ጽቡቕ ምኹነ፡ ካብ ሰኢል ንኡስ-

ጽላት ጸባ ኤርትራ ዘስተብሃልኩሎም ሓያላት ጉድንታት ብዘሓት እዮም።

መንገድያት አብ መላእ ሰንሰለት-ክብሪ ናይ ንኡስ-ጽላት ዝያዳ ተሳተፍቲ ንክኹኑ፡ ገና ብዙሕ ጸዕሪ ክሓትት ምዃኑ ግዳ ኣሰተብሂለ ኣለኹ፤ ከምኡ'ውን ኣብ ምትእትታው ሓደስቲ ቴክኖሎጂታትን ምሰሳን ገራሁ ቀጠልያ መግብን። ብዓቢኡ፡ ነቶም ኣብ'ዚ ዋሳ ተለልዮም ዘለዉ ብድሆታት ንምእላይ ዘክእሉ መርሓ-ጉድናታት ስራሕ ክዋደዱ ይግባእ። ከመይሲ፡ ኤርትራ ንምምሳሌ ኢንዱስትሪ ጸባ ዘዕድሙ ዕቕራት ጸጋታት ኣለዉዋ።”

ዶክተር ላንሰ ኦ'ብራየን

“ብዛዕባ ውጽኢት ናይ'ዚ ዋሳ ኹነ ንሽርክነት ኣንጸፋዎ ብዛዕባ ዝርከብ ባይታ፡ ኣዝዩ ሕጉሰ'የ። ልዑል መጠን ምልውዋዋ ሓሳባት'ዩ ነይሩ። ክቡር ሚኒስተር ሕርሻ፡ ኣቶ ኣረፋይነ ዝመርሖ፡ ሓያለይ ወክልቲ ዓለም-ለኻውያን፡ ዞግውያንን ሃገራውያንን ትካላት እተሳተፍዎ ኣኼባ እውን ኣካደድና ኔርና። ኣብ'ዚ ብዛዕባ ተክእሎታት ሽርክነት፡ ከምኡ'ውን ንመጻኢ መን ከመይ ዝኣመሰለ ሓላፍነት ክወስድ ይግባእ ኣብ ዝብሉ ጉዳያት፡ ዘቲና።

ኣብ ቦታታት ሕርሻ፡ ናይ ገለ ኣብነታውያን ሓረስቶት እተዓዘብናዮ ገስጋስ ድማ ኣዝዩ ዘተባብዕ እዩ። መነብባርኦም ከመሓይሹ ዘክእላኦም ዓይነት ክብትን ሰርዓት መፍረ ጸባን ከም ዝውንኑ ኢና ተዓዘብና። እዚ ኣሰራርሓ፡ ከም ስትራተጂ ተወሲዱ ኣብ ካልኣት ቦታታት ሕርሻ ክድገም'ሞ፡ ኣድላዩ ዝበለ ሞያዊ ኣገባብ ክተኣታቶ ዝከኣል ምዃኑ ድማ ክንርዳእ ክኢልና ኣለና። ኮታሴ ውጽኢት ናይ'ዚ ዋሳ ኣብ ቀረባ መጻኢ ክገሃድ ምዃኑ እምንቶ ኣሎኒ።”

ዶክተር ቻርለስ ኦዶንግ

“ብኣወዳድባ ናይ'ዚ ዋሳ ኣዝዩ እዩ ተመሰጠ። ዛዕባታት ናይ'ዚ ዋሳ ከመይ ብዋንቃቕ ከም እተሓርዩ እውን ከስተብህል ክኢለ። ብዝግባእ ተዘትዩሎም እዩ። ኣብ ቦታታት ሕርሻን ምርምርን ኬድና እውን፡ ገስጋስ ከምዘሎ ተዓዘብና። ኤርትራ ኣብ ምምሳሌ ዓሌታትን ቀለብን ከብቲ እትቃለሰሉ ዘላ ርእሰ-ምርኮሳዊ ኣካይዳ፡ ንመጻኢ ናብ ዘላቂ ልምዓት ዝድርኽ ሰለዝኹኑ ዝነኣድ እዩ። ንኢንዱስትሪ ጸባ ኤርትራ ሓድሽ ምስግጋር ከምጽኡሉ ዝክእሉ፡ ብዝያዳ ንመጻኢ ዝዓለሙ ወፍርታት ይትግበሩ ኣለዉ። ኣነ ካብ'ዚ ዋሳ ዝወሰድኩዎ ትምህርቲ ክጠቀስ እንተኹይነ ድማ፡ ብፍላይ ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ንምምሳሌ ንኡስ-ጽላት ጸባ ብዝዛእ-ውሽጣዊ-ዓቕመን ከተግበራኦ ከም ዝግባእ እዩ። ብዛዕባ'ዚ ጉዳይ፡ እዚ ዋሳ፡ ኣዲንተይ እተኸፍተሉ ኣጋጣሚ እዩ ነይሩ ክብል እኽእል።”

ፕሮፌሰር ጆሪ ቦይል

“ንሳልሳይ ግዜ እዩ ኣብዛ ምጭውቲ ሃገር ኤርትራ ዘለኹ። ኣብ'ዚ ዋሳ፡ ኣብ ታሪኽ ልምዓት ጸባ ኣየርላንድ እተመርኩስ መጽናዕታዊ ወረቓት

ኣቕሪቡ፡ ኤርትራ፡ መሰረት ልምዓት ጸባ ዝኹኑ፡ ዘይተኣደኑ ጸጋታት እትውንን ሃገር እያ። ኣብ ሓረስቶት ኤርትራ ዝርእ ዘሎ ምስ ልምዓት ጸባ ዝተኣሳሰር ኣንፈት ምዕባሌ፡ ምስ ናይ ነዊሕ ዓመታት ኣካይዳ ኣየርላንድያን ሓረስቶት ኣዝዩ ዝመሳሰል እዩ። ብዙሕ ቀዲምናኩም'ኳ እንተ'ለና፡ እንዕዘቦ ንዘለና ዕቱብ ፖሊሲን መሰርሕ ትግባረን ናይ መንግስቲ፡ ተወፋይነት ኣውፈርቲ፡ ከምኡ'ውን ልዑል ብቕዓት ተመራመርቲን ኣባላት ሕርሻዊ ኤክስፔንሽንን ኣብ ግምት ብምእታው፡ ኢንዱስትሪ ጸባ ኤርትራ ብዝገምታ ናብ'ዚ ናይ ኣየርላንድ በጺሕዎ ዝርከብ ደረጃ ከም ዝዓቢ ዘመራምር ኣይኩነን።”

ሚስት ማርጋረት ሙኀ

“ንመጀመርታ ግዜ እዩ ናብ ኤርትራ መጻኢ ዘለኹ። ኣብ'ዚ ብዝግባእ እተወደበን እተፈላለዩ ኣገደሰቲ ተሳተፍቲ ዝነበሩዎን ዋሳ ምስታፊይ ኣዝዩ ሕጉሰቲ እዩ። ኢንዱስትሪ ጸባ ናይ ሃገሪይ ኬንያ ምስ ናይ ኤርትራ ብምንጽጻር ዝያዳ ሰጉሙ እኳ እንተ'ሎ፡ ብዙሕ ነገር ክመሃር ክኢለ ኣለኹ። ብዛዕባ ሓያለይ እተሳለጡ ዕማማትን፡ መንግስቲ ብዛዕባ ምምሕያሽ ዓሌታት ከብቲ ዝመጸ ንሓረስቶት ብዛዕባ ዘተባብዓሎም ዘሎ መገድታትን ብዙሕ ተመሰጠ። ዝካየዱ ዘለዉ ምርምራዊ ስራሓት፡ ብፍላይ ድማ መበቁላውያን ዓሌታት ናይ ጸባ ከብቲ ምስ ናይ ደገ ዓሌት (ሆልስተይን ፍሪኻን) ናይ ምድቓል ምርምራዊ ተበግሶ ክዕዘብ ክኢለ። እዚ፡ ከባብያዊ ተጻዋርነት ካብ ዘሎዎን ዓሌት ከብቲ ዝበዝሐ ምህርቲ ጸባ ንምርካብ ዝሕግዝ ዓቢ ባይታ ክኸውን ይኽእል'ዩ።

ወግዓዊ ቃል ክቡር ሚኒስትር ሕርሻ አብ ሃገራዊ ዋዕላ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን

ዝኸበርኩ ኣቦ መንበር

ዝኸበርኩም ሚኒስትራት፡ ኣመሓደርቲ ዞታታትን ላዕለዎት ሰብ-ሰልጣን መንግስትን

ዝኸበርኩም ኣምባሳደራትን ወክልቲ ትካላት ሕቡራት ሃገራትን

ዝኸበርኩም ላዕለዎት ሓለፍትን ወክልትን ASARECA, TEAGASC, DeSIRA, Vita, IFAD, FAO, ትካላት ምርምርን ላዕለዎይ ትምህርትን

ዝኸበርኩም ዲናት ኮሌጃት!

ዝኸበርኩም ካብ ደገ ዝመጸእኩም ተሳተፍቲ!

ዝኸበርኩም ዕዳማት ኣጋይሽ!

ዝኸበርኩንን ዝኸበርኩምን

ኣብ መኻፈቲ ናይዚ ቦኽሪ ዋዕላ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ቃለይ ከስምዕ እንክለኹ ሓበን ይስምዓኒ። እዚ መድረኽ፡ ነቲ ብሓባር ንምዕባላ ናይዚ ዓውዲ እንገብር ጸዕሪ ዓቢ ድርጅት እዩ።

ኩልና ከም እንግንዘብ፡ እዚ ጽላት፡ መሰረት መካብብር ናይ ሚልዮናት ሓረስቶት ብምኃትን ንሓፈሻዊ ዕብዮትን ልምዓትን ሃገራትና ደራሽ ስለዝኾነን፡ ኣብ ቁጠባ ዓቢ ግደ እዩ ዘሎዎ። እንተኾነ፡ ኣብዚ ቡብዝኢኡ ዝቀያየር ዘሎ ዓለም ክንዕወት እንተኾነን፡ ኣብ ቅድሚና ዘለዉ ብድሆታትን ዕድላትን ብግቡእ ክንግንዘቦም ከድልየና እዩ።

ዝኸበርኩም ተጋባእቲ

ሎሚ ተጋባእናሉ ዘሎና ምኽንያት፡ ንልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ንምድንፋዕ ብሓባር ንምዘታይ እዩ። ወሰኽ-ክብሪ ጸባ፡ ዓንዲ ሕቕ ምዕባላ ናይዚ ዓውዲ ምኃት ናይ ሓባር ግንዛቤ ክህልወና ኣገዳሲ እዩ። እዚ ኽኣ ንፍሉ-ወከፍ ደረጃ ማለት፡ ምህርቲ፡ ምስርሐ፡ ዝርጋሐን ሃልክን ዘጠቓልል እዩ። ኣብዚ ክንርድኦ ዘሎና፡ ነፍሱ-ወከፍ ቀለቤት ኣገዳሲ ምኃትን ዝኾነ ድኻም ከኣ ኣብ መላእ እቲ ስርዓት ዓቢ ሃሲዮ ከም ዘሎዎን እዩ።

እዚ ዋዕላ፡ ንኹልና ካብ ዝተፈላለዩ ሃገራትን ጽላታትን ዝመጸእና መሻርኽቲ፡ ፍልጠት፡ ተመኮሮ ከምኡ'ውን ብሉጽ ኣብነት ንምልወዋዋ ዝሕግዝ መዳዲ እዩ። እዚ መድረኽ፡ ንዘጋጥሙና ዘለዉ ብድሆታት ብብሉጻት ሓሳባትን ኣገባባትን ንምፍትሖም ኢሂን-ምሂን እንብልሉ እዩ። ሓደ ኻብቲ ኣብዚ ዓውዲ፡ ከነቃልበሉን ብትግሃት ክንሰርሓሉን ዝግብእና፡ ጉዳይ ቴክኖሎጂን ኣብነታውያን ተመኮሮታትን እዩ።

ኣብዞም ዝሓለፉ ውሑዳት ዓመታት፡ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን፡ ኣብ ዓለምና ኣብ ምዕባላ ሰብ-ኣልቦ ስርዓት ሕልቦ፡ ብቴክኖሎጂ ዝተሓገዘ ኣመጋግባ ከምኡ'ውን ኣብ ጀነቲካዊ መሰርሕ ቅማረ ዝተመርኩሰ ስርዓተ ምድቓል ዘደንቐ ምዕባሊታት ኣመዝጊቡ እዩ። ቴክኖሎጂ ተጠቐምና፡ ኣብ መላእ'ቲ ሰንሰለት ክብሪ እቶታውነት፡ ጽፈት ኣሰራርሓ፡ ቀጻልነት ብዘሎዎ መገዲ ርኡይ ምምሕያሽ ክንገብር ንኽእል ኢና።

ካብቲ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ ብዘይንእሴ ንጉዳይ ዕዳጋን ብዘሕነት ፍርያትን ዓቢ ኣቓልቦ ክንገህቦም ይግብእና። ጠለብ ጸባን ውጽኢቱን ኣብ ሃሃገራትናን ኣብ ዓለምን እናዓበዩ ይኸይድ ከም ዘሎ ኩልና እንግንዘቦ

ኣቂ እዩ። ነዚ ዕድል ንምምዝማዝ ከኣ ሓደስቲ ዕዳጋታት ምድህሳሴ ሓደስቲ ምህርቲ ወሰኽ-ክብሪ ከምኡ'ውን ብቐዓቱን ድሕነቱን ዘመስከሪ ቀጻሊ ቀረብ ከምዘህሉ ምግባር መሰረታዊ እዩ።

ዝኸበርኩም ተጋባእቲ

ካልእ ዓቢ ጉዳይ፡ ድሕነት ሓረስቶትና እዩ። ንሳቶም፡ ዓንዲ-ሕቕ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ስለ ዝኾነ፡ ድሕነቶም ብቐዓምነት ዝሰራዕ እዩ። ብፍልጠት፡ ስልጠና፡ ብዕድላት ምወላ ከነተርንዖም ከድልየና እዩ። ሞያኦምን ዓቕሞምን እንተኣበራኽናዮ፡ ድልዱልን ርቡሕን ጽላት ክንሃንጽ ንኽእል ኢና።

ብተወሳኺ፡ ምትሕብባርን ሽርክነትን ቀንዲ መፍትሕ ዓወት'ዩ። እዚ ዋዕላ፡ ካብ መንግስቲ፡ ኢንዱስትሪ፡ ትካላት ምርምር፡ ትካላት ላዕለዎት ትምህርቲ፡ ማሕበራት ኣፍሪይትን መሰራሕትን ጸባ ንዝመጹ ተጋባእቲ ሓሳብ ንሓሳብ ክለዋወጡን ሽርክነት ክምስርቱን ምቕኢ ባይታ ክፈጥር ትጽቢት ይግበረሉ።

ኢድ ንኢድ ተተሓሒዘና፡ ንብድሆታትና ብምስዓርን ንዕድላትና ብምምዝማዝን፡ ኣብቲ መላእ ሰንሰለት ክብሪ ቀጻልነቱ ዘውሓሰ ልምዓት ጸባን ውጽኢቱን ከነረጋግጽ ንኽእል ኢና።

ዝኸበርኩም ተጋባእቲ

ንኤርትራ ብዘምልከት፡ ክሳብ ሕጂ ንህዝብና ውሕስነት ጸባን ውጽኢቱን ከነረጋግጽሉ ኣይከኣልናን። ባዚ ምኽንያት ኢና ኽኣ ነዚ ዋዕላ ክንውድብ ዝተበገስና። ካብዞም ካብ ደገ ዝሳተፉ ዘለዉ ትካላት ምርምር፡ ትካላት ምፍራይን ምምስራሕን ጸባ፡ ትካላት ላዕለዎት ትምህርቲ ወዘተ. ንዝቐጽል ጉዕዞና ኣብዚ መዳይ ብዝሓሸን ዝማዕበለን ኣገባብ ንክንምርሽ ጭቡዋ ተመኮሮታቶም ከካፍሉና'ዮም። ሓረስቶትናን ሞያውያንናን'ውን ግብራዊ ስልጠና ንክወሰዱ ከም ዝተሓባበሩና እምንቶና እዩ። ካብዚ ተበጊሰና ኽኣ ነቲ ህዝብና ካባና ዝጽበዩ ዘሎ ርቡሕን ብቐዕን ምህርቲ ንዘበታዊ ሃልክን ክንዮኡን ንምርግጋጽ ዝሓሸን ዝጠጠሐን መገዲ ኣብ ምጽራግ ክሕግዝና እዩ።

ኣብ መደምደምታ፡ ኣብዚ ዓውዲ፡ ብዝተፈላለዩ መገዲ ዝሓገዝና መሻርኽቲና ብዘሓት ስለዝኾነ፡ ብጥቕሉሉ ንወደብቲ ዋዕላ፡ ኣቐረብቲ ወረቓቕቲ፡ ተጋባእቲ፡ ንመወልቲ ልባዊ ምስጋናይ ኣቐርበሎም። ተሳታፍነትኩምን ምትሕግጋዝ ዘሎኩም ድሉውነትን ኣዝዩ ዝምስገን'ዩ። ካብ ውሽጢ ይኹን ካብ ደገ ዝቐረቡ መጽናዕታዊ ጽሑፋትን ዝክዩዱ ዘተታትን ከኣ ናብ ዝሓየለን ዝሃብተመን ሰንሰለት ወሰኽ-ክብሪ ጸባ ከም ዘበጽሑና ዘጠራጥር ኣይኩንን። ኣብዚ ንክልተ መዓልታት ዝቐጽል ምይይጥን ቀጻሊ ዝትግበር ዑደት ናብ ኣብነታውያን ሓረስቶትን ዓወት እምዛየልኩም።

ኣብ መወዳእታ፡ ንኣሰናዳእቲ ናይዚ ዋዕላ፡ ስለ'ቲ ውሕሉል ኣወዳድባኦም፡ ብስምኩምን ብሰመይን ኣገናዕ እብሎም።

ጽን ኢልኩም ስለዝሰማዕኩምኒ ኣመስግን።

21-02-24

ዓመታዊ ገምጋም ሚኒስትሪ ሕርሻ

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ “ውሐሱ መዳዊ መግቢ ንኹሉ፣ አብ ኩሉ!” ብዝብል ቱማ፡ ብ25ን 26ን ዋሪ 2024፡ ላዕለዎት ሓለፍቲ ሕርሻ ዝርከቡዎም ኣስታት 350 ዝተሳተፉዎ፡ ዓመታዊ ገምጋማዊ ኣኼባ 2023 ኣብ ኣዳራሽ ሞሎበር - ቀጽሪ ኤክስፖ ኣታኒዑ።

ብመሰረት ዝቐረበ ጸብጻባት፡ ኣብ ዝሓለፈ ዓመት፡ ብድምር ኣብ ኣስታት 26 ሺሕ ሄክታር ዝሰፍሓቲ መሬት፡ ንዋፊታት ምዕቃብ ሓመድን ማይን ክትግበሩ ኸለዉ፡ ኣስታት 5,600 ሜተር ኪዩብ ዝዓቕም ክትርታት ድማ ተሰራሖም። በዚ መሰረት፡ ዋላኳ ዘዛኒ ኣይኹን፡ ምስ ናይ ዝቐደመ ዓመት ውጽኢት ብምጽጻር፡ ደረጃ ትግባረ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኣብ ዓመተ-2023 ብልዕሊ 61% ክብ ከም ዝበለ ተሓቢሩ።

ማዕረ-ማዕረ'ዚ ቅጽራ፡ ናይ'ተን መስርሕ ህንጽተን ክሳብ ሕጂ እተዛዘመ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት 16 ክበጽሕ ከሎ፡ 25 ካልኣት ኣብ ህንጽት ይርከባ፤ ኣብ ዓመተ-2024 ድማ ህንጽት ናይ 17 ተወሰኽቲ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት ክበጋገሰን ክዛዘምን ትጽቢት ከም ዝግበር ተገለጹ። ናይ ዝሓለፈ ዓመት (2023) ዝኖብ ኣዝመራ ደሓን'ኳ እንተነበረ፡ ዝኖብ ክራማት ግና ብተዛማዲ ሓጺር ብምንባሩ፡ ከምኡ'ውን ኣብ ዘይእዋኑ ዝሰዓበ ተርእዮ ዘይእዋናዊ ዝኖብ (ጸያቂ ማዕጺድ) ኣብ ግምት ብምእታው፡ ኣብ ባይታ ከም'ቲ ትጽቢት እተገብረሉ ምህርቲ ክርከብ ከም ዘይተኻእለ ኣብ'ዚ ኣኼባ ተገለጹ። ይኹን'ምበር፡ ሳላ'ቲ ድሒሩ ዝመጸ ዝኖብ ኣብ ዞባ ደቡብ ብሰላት ኣእካልን ዋረታትን፡ ኣብ ምብራቕዊ ገማግም ድማ እኹል ብልቲግን መሸላን ዳግማይ ስለ እተዘርኡ፡ ነቲ ብዋሕዲ ክራማት እተኸሰረ ምህርቲ ዘከሓሕስ ምህርቲ ክርከብ ትጽቢት ይግበር።

ብመሰረት ጸብጻብ ሽዱሽቲኣን ዞባታት፡ ኣብ 2023 ኣብ ልዕሊ 521 ሺሕ ሄክታር ካብ እተዘርኡ ኣእካል፡ እቶም 83% ብሰላት ኣእካል፡ 13% ዋረታት፡ 4% ድማ ናይ ቅብኢ ኣእካል ምንባሮም ክፍለዋ እንክሎ፡ ኣብቲ ዓመት ንክለምዕ ተወጢኑ ካብ ዝነበረ መሬት፡ ኣስታት 92% ከም እተዘርኡ ተነጸሩ።

ንኣሕምልትን ፍረታትን ብዝምልከት ኣብ ዝቐረበ ጸብጻብ፡ ኣብ 2023፡ ካብ ልዕሊ 13 ሺሕ ሄክታር ዝሰፍሓቲ መሬት ናይ ኣስታት 178 ሺሕ ቶን ምህርቲ ኣሕምልቲ ክሕፈስ እንክሎ፡ ኣብ ልዕሊ 5 ሺሕ ሄክታር ካብ ዝለምዑ ፍረታት ድማ ኣስታት 76 ሺሕ ቶን ዝግምገም ምህርቲ ፍረታት ክርከብ ከም እተኻእለ፡ እቲ ጸብጻብ የገጽር። ኣስታት 920 ሓረስቶት ምቁር-ድንሽ ከልምዑ ምኽኣሎም ከምኡ'ውን ኣግራብ ተምሪ ኤርትራ ናብ 23 ሺሕ ክብ ምባሉ ድማ ኣገዳሲ ድርጅት ምዃኑ ክፍለዋ ተኻኢሎ።

ኣብ መዳይ ሃብቲ እንሰሳ፡ ሓምላይ መግቢ እንሰሳ ብ16% ምውሳኽ፡ ቊጽሪ ናይቶም ኣብ ባህላዊ፡ ጋብላውን ዘመናውን ቆፎታት ዝርከቡ ዕለታት ንህቢ ድማ ብልዕሊ 6% ክብ ከም ዝበለ ዘመልከተ እቲ ጸብጻብ ውጽኢት መዓር ናይ ዝሓለፈ ዓመት ግና ብኣንጻሩ ብ16% ለጠቕ ከምዝበለ፤ ጠንቁ ድማ ምስ ክስተት ጸያቂ ማዕጺድን ዋግን ዝተኣሳሰር ኩነታት ኣየር ምንባሩ በሪህ።

ብኣንጻሩ፡ ኣብ ምድራኽ ተጠቃምነት መገሃ ኣድሓነት ፍሉይ ኣተኮሮ ዝመልብ ትሑት ገሲጋስ ከም እተራእየ ክፍለዋ እንክሎ፡ ክብን-ለጠቕን ምህርቲ እንቋቑሖን ናይ ስጋ ደርሁን ምስ እታው ናይ ወጺኢ ዓሌት ጨቓዊት ዝተኣሳሰር ምኽንያት ክወሃበሉ'ኳ እንተጸንሐ፡ እቲ ዘላቂ ፍታሕ ግና ብደረጃ ሓረስቶትን ስድራ-ቤትን ኣብ ውሽጢ ሃገር ውጽኢታውያን ጨቓዊት ዝፈርያሉ መገዲ ምርግጋጽ ምዃኑ ተኣሚኑሉ፡ ናብ ግብራዊ ሰጉምቲ ክሰገር ከም ዝግባእ ተገለጹ።

ምስ ሕርሻዊ ምርምር ብዝተኣሳሰር፡ ኣብ ዓመተ-2023 ካብ እተሳሰሉ ቀንዲ ዕማማት፡ ምድቓል ርቡሕ ምህርቲ ዝህብ እተዳቐለ ዘርኢ ዕፋን፡ ምብዛሕ ንባንን ንፓስታን ዘገልግሉ ዓሌታት ዘርኢ ስርናይ፡ ምብግጋስ ልምዓት ካሳሻ፡ ኣብ ኣካሊታዊ ምልመላ እተመርኩስ ምብዛሕ ምሩጻት ኣዝርእቲ፡ ውጽኢታዊ ምርምር መዳዊ መግቢ፡ ምድቓል ውጽኢታውያን ዓሌት ናይ ጸባ ከብቲ፡ ምልላይ ኣድማዕቲ ዓሌታት ዋራት፡ ከምኡ'ውን ልምዓት ሓምላይ መግቢ እየም ነይሮም።

አቅራቢቴ ጸብጸብ ዞባታት

አብ ምክልኻል ጥዕና እንሰሳ አመልኪቱ አብ ዝቐረበ ጸብጸብ፡ አብ ዝሓለፈ ዓመት ንልዕሊ 1 ሚልዮን ጥሪትን ደርሁን ክታበት ከም እተዋህበ፡ ልዕሊ 1.4 ንዝቐጽረን ጥሪትን ደርሁን ድማ ምስ ሕማማት፡ ከምኡ'ውን ውሽጣውያንን ደጋውያንን ባልዓት ዝተሓሰሩ ሕክምናዊ አገልግሎታት ከም እተዋህቡ ክፍለጥ ተኻኢሉ።

ንምክልኻል ወራር አንበጣ ብዝምልከት፡ ካብ ቅርራ ክሳብ ገልጻሎ አብ ዝዘርጋሕ 1.8 ሚልዮን ሄክታር ዝሰፍሓቱ ከባቢ ዳህሳሳዊ ኮለላ ክክድ እንክሎ፡ ሳላ ምትሕብባር ክኢላታት ሕርሻ፡ ምምሕዳራት፡ ህዝብን አባላት ሰራዊትን፡ አብ ዞባ ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ አብ ልዕሊ 31 ሽሕ ሄክታር ዝሰፍሓቱ ከባቢ፡ አብ ዞባ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ ድማ አብ ኣሰታት 25 ሄክታር ዝተዘርግሐ አንበጣ ምድረ-ብዳ፡ ዘሰክፍ ጉድኣት ከዩውረደ አብ ቍጽጽር ከም ዝኣተወ፡ እቲ ዕማም ድማ ገና ቀጸሊ ከምዘሎ፡ ዓመታዊ ጸብጸብ ሚኒስትሪ ሕርሻ - 2023 የነጽር።

ተደጋጋሚ ወራር አንበጣ ገራብ'ውን፡ አብ ዓመተ-2023 ካብ ቡዳህቲ ክስተታት ምንባሩ፡ መብዛሕትኡ አብ ዞባ ጋሽ-ባርካ፡ ከምኡ'ውን አብ ዞባታት ዓንሰባን ደቡብን ብድምር 150 ሽሕ ሄክታር አብ ዝሰፍሓቱ መሬት ዳህሳስ ብምክያድ፡ አብ 38 ሽሕ ሄክታር ተዘርጊሑ ዝነበረ አንበጣ ገራብ፡ ርኡይ ሃሰያ ቅድሚ ምስዓቡ አብ ቍጽጽር ክኣቱ ተኻኢሉ። ብተመሳሳሊ፡ አብ ዞባታት ማእከል፡ ደቡብን ዓንሰባን፡ ብድምር አብ ልዕሊ 430 ሄክታር ዝሰፍሓቱ ከባቢ ዝወረረ ባርኻስ ኣፍሪቃ፡ ዝጥቀስ ጉድኣት ከዩውረደ አብ ቍጽጽር ውዒሉ።

አብ ፈተነ ካብ ኣትክልቲ እተመሰርሑ ባህርያውያን ጸረ-ባልዓት ምስ እንምልከት፡ አብ እተፈላለዩ ከባቢታት ሃገርና ተፈቲኖም፡ ዘተባበሩ ውጽኢት ከም ዝተረኽቡምን አብ መጻኢ ኸኣ ኣብኣቶም

ዘተኩረ ደራሽ ሰራሕ ክዕመም ምዃኑን ጸብጸብ እቲ ሚኒስትሪ የመልክት።

አብ አገልግሎት ሕጋጋትን ቍጽጽርን ሕርሻዊ ፍርያትን አገባብ ሕርሻን ኣተኩሩ አብ ዝቐረበ ጸብጸብ፡ መብዛሕትኡን ጸባን ስጋን ዘፍርያን ዝምስርሓን ትካላት፡ ንጽህናዊ ጸገማት ከም ዘይነበረን፡ ሽውዓተ ትካላት ግን ምምሕያሽ ክገብራ ዕቲብ መምርሒ ከም እተዋህበን፡ ብሓፈሻኡ አብ ተርእዮ ንጽህናዊ ኣተሓሕዞ ናይ'ዘን ትካላት እወታዊ ገሰጋስ ይርክ ከምዘሎ'ውን ተሓቢሩ። አብ ዓመተ 2023፡ አብ ትሽዓተ ኣብያተ-ሕርዲ ብመሰረት እተኻየዱ መርመራታት ስጋ፡ ዘሰክፍ ተርእዮ ሕማማት'ኳ እንተዘይተመዘገበ፡ ህሉው ኩነታት ህንጻታትን ትሕተ-ቕርጽን ኣብያተ-ሕርዲ፡ ከምኡ'ውን ህንጻት ሓደሰቲ ኣብያተ-ሕርዲ ግን ቅልጡፍ ፍታሕ ዘድልዮ ጉዳይ ምዃኑ መብርሂ ተዋሂቡ።

ክፍሊ አገልግሎት ሕጋጋትን ቍጽጽርን ምስ ካልኣት ኣካላት ናይቲ ሚኒስትሪ ብምትሕብባር ዘዳለምዎ ሕትመታት ናይ እተመሓየሽ ፖሊሲ ዘርኡ፡ ሓድሽ ፖሊሲ ባህርያዊ ድኽዓ፡ ከምኡ'ውን ካልኣት ሕትመታት ፖሊሲታትን መምርሒታት ሰራሕን፡ ገለ ካብ'ቶም ቀንዲ ኣሳልጦታት ናይ'ዚ ዝተዛዘመ ዓመተ-ሰራሕ ሚኒስትሪ ሕርሻ እዮም ነይሮም።

ምስ ዕማማት ሃገራዊ ላቦራቶሪ ጥዕና እንሰሳን ብቐልን ብዝተሓሰበ ካብ እተዓመመ ዓበይቲ ሰራሓት፡ ክታበታት ሕማም ኒው-ካሰልን ጉልሓይ-መሰል ሕማም ጤለ-ብጊዕን ኣህጉራዊ ደረጃ ብዘማልኦ መስርሓት አብ ውሽጢ ሃገር ክፈርዩ ምኽኣሎምን አብ ጥቕሚ ምውዓሎምን እዩ።

አብ መወዳእታ፡ ተሳተፍቲ፡ ኣፍራይነት ሞያውያን ብግቡእ ብምግምጋም ንዘለዉ ሕጽረታት ሞያዊ ዓቕሚ ኣለሊኻ ፍታሕ

ክቡር ሚኒስትር አረፋይነ በርሀ

ክግበር፣ ምብሕንግ ገማግም ሩባታት ጋሹባርካ አማራጲታት ክርክበሉ፤ ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን እተሰርሑ ትሕተ-ቐርጽታት ዘምጽእዎ ኩሉ-መዳያዊ ለውጢ ብግቡእ ክጽናዕን ክዕቀንን፣ ንጥፈታት ፈተነን ገምጋም ኣድማዕነትን ባህርያዊ ድኽነታት ይኹኑ ባህርያዊ ጸረ-ባልዓት ክሰፍሑን ክወሃሃድን፣ ንድሕነት ዝምልከት ጉስንሳት ክሕይል፣ ናብ ሃገር ንክይኣቱን ኣብ ጥቕሚ ከይወዕልን እተኸልከለ ጸረ-ባልዕ 2-4D ዕቱብ ክትትል ክግበረሉ፣ ጽገናን ህንጹትን መኽዘናት ዘርእን መዐቀኒ ናውትን መድሃኒታትን ሕርሻ ክቀላጠፍ ዝብሉን ካልኣትን ርእይቶታትን ለበዋታትን ኣቕሪቦም።

ሚኒስትር ሕርሻ ኣቶ አረፋይነ በርሀ ኣብ መወዳእታ ኣብ ዝሃዩ መግለጽን መምርሒ ሰራሕን፣ ዝቐርቡ ጸብጻባት ኣብ ውጽኢት

ዘተኩሩ ክኹኑ፣ ዘባታትን ንኡሳን ዘባታትን፣ ኣብ ውጥንን ትግባረን መደባት ዘተኩረ ሰራዕ ርክባት ከካይዳ፣ ካብ ሎሚ ዓመት ጀሚሩ ንዝቐጽል ሓሙሽተ ዓመታት ዝዘርጋሕ “ውሑስ መኣዛዊ መግቢ ኣብ ኩሉ ንኹሉ” ዝመትከሉ ሓድሽ ስትራተጂያዊ ውጥን ተሳኢሉ ሰለዘለ፣ ኩሉ ኣባል ሕርሻ ብትግሃት ክሰርሓሉ፣ ቀንዲ ሕመራቱ ድማ ኣብ ውሽጢ ዘን ዝሰፀባ ሓሙሽተ ዓመታት፣ ዝኹነ ኤርትራዊ ዜጋ፣ ኣብ ዝሃለወ ይሃሉ፣ ውሑስ መኣዛዊ መግቢ ከፍሪ ወይ ከኣ ብምጡን ዋጋ ክገዝእ ዘኽእል ምዃኑ ኣብሪሁ።

እዚ ሹቶ እኹል ፍርያት ኣእካል፣ ኣሕምልትን ፍራታትን፣ ፍርያት ሃብቲ እንሰሳን ንምፍራይ ዝዓለመ ኹይኑ፣ ብመገዲ ንኣሸቱን ማእከሎትን ንግዳውያን ሕርሻታት፣ ብመገዲ ንኡሴ ውሁድ ስድራቤታዊ መደብ ሕርሻ፣ ብመገዲ ኣብነታውያን ሓረስቶት ኣብ ኩሉ ዓውድታት ከምኡ ውን ግጡም ናይ ዓድታት ሕርሻን ካልኣት ውልቃውያን ሓረስቶትን ዝትግበር ምዃኑ ድማ ኣነጸሩ።

እዚ ዓቢ መደብ ንክዕወት ድማ ነቶም ኣብ ቅድመ-ግንባር (ማለት ዓድታትን ከባቢታትን) ተሰሊፎም ዘለዉ ሞያውያን ብፍልጠትን ናውትን ምዕግቕ ወሳኒ ምዃኑ ብምዝኽኻር፣ ኣምሳያ ግብራዊ ስራሖምን ኣፍራዩነቶምን ድማ ኣተባባዒ ሽልማት ክረኽቡ ምዃኖም ገለጹ።

ሚኒስትር አረፋይነ፣ ኣብዚ ዓመት ኣብቶም ብሕጽረት ማይ ዝሸገሩ ከባቢታት፣ ናይ 1000 ትርብዒት ሚትሮ ንኡስ ሕርሻታት ብምምስራት፣ እቲ 800 ትርብዒት ሚትሮ ኣብ ከበሳ - ሰርናይ፣ ኣብ ቆላታት ድማ ዕፋን ተዘሪኡ፣ እቲ ዝተረፈ ድማ ምቁር-ድንሽ ዝማእከሉ ልምዓት ኣሕምልቲ ክካየድሉ ምዃኑ ኣነጸሩ። እቶም ብሰንኪ ድሩት ምንጪ ማይ እዚ መደብ ልምዓት ክካየድሉም ዘይከኣል ቦታታት፣ ኣብ ጋብላዊ ቆፎን ናይ ገደና ደርሁን ዘድሃበ ንጥፈታት ክሰላስለሉም፣ ስድራቤታት ድማ ብዝረኽባኦ ምህርቲ መዓርን እንቋቑሖኦን ዘድልዩን ውሑስ መኣዛዊ መግቢ ንክገዝኣ ክተባብዩ ከም ዝግባእ ኣስሚርሉ። ብዘይካዚ፣ ብባህርይኦም ናይ ጥሪት ኣብ ዝኹኑ ቦታታት፣ ሓረስቶት ጥሪቶም ብምሰሳን፣ ካብ ጥሪቶም ሽይጦም ውሑስ መኣዛዊ መግቢ ከም ዝዕድጉ ክግበር ከም ዝግባእ ገለጹ።

ኣቕረብቲ ጸብጻብ ኣካላት ማእከላይ ቤት ጽሕፈት

ሚኒስትሪ ሕርሻ

አኼባታት ገስጋስ ቀዳማይ ርብዒ ዓመትን ምልላይ ሓድሽ ስትራቴጂያዊ ውጥንን

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ካብ 16 ሚያዝያ ክሳብ 30 ግንቦት 2024፡ ገስጋስ ቀዳማይ ርብዒ ዓመትን ምልላይ ናይ ሓመብተ ዓመት ስትራቴጂያዊ ውጥንን ዝምልከቲ ሰፋሕቲ አኼባታት ኣብ ሽዱሽቲአን ዞታት ኣብ ከተማታት ኣስመራ፡ ከረን፡ ባረንቲ፡ መንደፊራ፡ ባጽዕን ዓሰብን ኣካዪዱ።

ኣብዚ፡ ሚኒስትር ሕርሻ፡ ኣመሓደርቲ ዞታትን ንኡሳን ዞታትን፡ ኣባላት ባይቶ፡ ሓለፍቲ ክፍልታት ዞታትን ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ከምኡ'ውን ላዕለዎት ሓለፍትን ክኢላታትን ሕርሻ ዝርከቡዎም፡ ኣስታት 800 ተሳተፍቲ እተኻፈሉዎ አኼባታት፡ ብመገዲ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ሕመሪት ናይቲ ኣብ ሓመብተ ፕሮግራማት ማለት፡ ልምዓት መሬትን ምሕደራ ባህርያዊ ሃብትን፡ ልምዓት ዘራእቲ፡ ልምዓት እንስሳ፡ ውሁድን ዘላቕን መንብርን ሕርሻዊ ንግድን፡ ምሕያል ትካላውን ሰብኣውን ዓቕሚ ዘመቐለ፡ ካብ 2024-2028 ዝዘርጋሎ፡ “ውሑስ መኣዛዊ መግቢ ንኹሉ፡ ኣብ ኩሉ!” ዝማእከሉ ስትራቴጂያዊ ውጥን ቀሪቡ። ዞታት ድማ ኣብዞም እተጠቐሱ ፕሮግራማት

ዘተኩሩ ኣብ ቀዳማይ ርብዒ ዓመት ናይ 2024 እተተግበሩ መደባትን ውጥናትን ኣቕሪቦም።

እቶም ዝቐረቡ ጸብጻባት፡ ኣብ ዝርጋሐ ክኢላዊ ዓቕሚ ሰብ ናብ ደረጃ ዓድን ምምሕዳር ከብብን፡ ምዕቃብ ሓመድን ማይን፡ ምስራሕ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት፡ ልምዓት ኣሕምልትን ፍረታትን፡ ዋዕና እንስሳን ብቐልጥን፡ ሕርሻዊ ቍጽጽር፡ ንዋፊታት መኻዕብቲ እቶት ሕርሻ፡ ምርምራትን ፈተነታትን፡ መኸተ ኣንበጣ ገረብን ካልኣትን ዘተኩሩ ነይሮም።

ተሳተፍቲ ናይቲ አኼባታት፡ ዝቐረቡ ጸብጻባት ድሕሪ ምክትታል፡ እዚ ዝሰዕብ ለበዎታትን ርእይቶታትን ኣቕሪቦም፡

- ምፍዋስ ማይ-ኩያታት ኣብ ግዚኡን ብምልኣትን ክትግበር፡ ኣብ መኣዛ ዘተኩረ ኣገባብ ሕርሻ ክድፍኡሉ፡ ምምዕባልን ምእካብን ምሩጽ ዘርኢ ሳዕሪ ብዕቲብ ክተሓዝ፡ ተጠቃምነት ፈሳሲ ድኽሮን ካብ ዘቤታዊ ጉሓፍ ዝዳሎ ኮምፖስትን ክተባባዕ፡ ሓረሰቶት ዓይነትን ትሕዝቶን ሓመዶም ከመርምሩ፡ ኣብያተ ትምህርቲ ሓረሰቶት ክሰፍሑ፡ ክትትልን ቍጽጽርን ኣንበጣ ገረብ ክሕይል፡ ጸህያይ ሓዊ ዓይና ዕቲብ መጽናዕትን ቍጽጽርን ክግበረሉ፡ ብጸሓያዊ ጸዓት ዝሰርሑ ኣገባባት ልምዓት

መስኖ ክተኣታተዉ፣ ብዘይሕጊ ናብ ሃገር ዝኣትዉ መድሃኒታት ሕርሻ ዕቱብ ቊጽጽር ክኮይዎም፣ ጽገናን ምስራሕን መእለዩ ወሓይዝን ገማገማ ሩባታትን ፍሉይ ኣድህቦ ክግበረሉ፣ ምጽራይ ዘርኢ ብኢጋ ክኮይድ፣ ኣብ ምስፋሕ መሬት ሕርሻ ዘይኩነ ኣብ ኣፍራይነትን ምዝያድ እቶታውነትን ኣተኮሮ ክግበር፣ ምምድማድ መሬት ፍሉይ ኣተኮሮ ክወሃቦ፣ ምቑር ድንሽ ንመግቢ ሰብ ጥራይ ዘይኩነ እንተሓይ ንመግቢ እንሰላ ብሰፍሓት ክለምዕ፣ ክሳብ ደረጃ ዓፄ ተዘርጊሑ ዘሎ ክኣላዊ ዓቕሚ ሰብ ኣፍራይነቱ ክግምገምን ንጹርን ተለካዕን መደብ ስራሕ ክወሃብን፣ ኣብ ኣግማል ዘተኩረ መጽናዕትን ምድቓልን ክበጋገስ፣ ምፍራይ ባህርያዊ ጸረ-ባልዕ ብዝለዓለን ብዘላቕትን ክድፍኣሉ፣ ዝርጋሕ ጸህያይ ጉልሕንግ ኣብ ኣሰካፊ ደረጃ በጺሑ ስለ ዝርከብ ቅልጡፍ ጥያዊ ሰጉምቲ ክውሰደሉ፣ ኣብነታውያን ሓረሰቶት ንክብርክቱ ብኣተኮሮ ክሰራሕ፣ ኣፍራይነት ናይቲ ቅድሚ ገለ ዓመታት እተተኸለ ከበላዊ ፍረታት ግቡእ መጽናዕቲ

ክኮይደሉ፣ ንሓረሰቶት ካብ ዘድሊ ክሳራ ንምድሓን ምምስራትን ምሕያልን ትካላት መመስርሒ ሕርሻዊ ፍርያት ክተባባዕ፣ ቀረብ ኩሉ ዓይነታት ዘርኢ ኣብ ግዚኡ ክወሓስ፣ ኣብ ኣጠቓቕማን ኣከዛዝናን

መድሃኒታት ሕርሻ ዕቱብ ቊጽጽር ክግበር፣ ምዝርጋሕ ቁጣቢ ጸዓት እቶን ኣድሓት ክድፍኣሉ፣ ቁጸራ ጥሪትን ሰራዕ

ክታብት እንሰላን ብሰራዕ ክኮይድ፣ ዝብሉን ካልኣት ኣገደስቲ ርእይቶታትን ኣቕሪቦም።

ኣመሓደርቲ ሸዱሸቲኣን ዞባታት ብወገኖም፣ ኣብቲ ኣጼባታት ተረጊቦም፣ ውሕሉል ምሕደራን ኣጠቓቕማን መሬት ሕርሻ ክህሉ፣ ክኣላታት ሕርሻ ብሓፈሻ መንእሰያት ድማ ብፍላይ ኣብ ምክሰባት እቶትን እቶታውነት ብዕቱብነት ክሰርሑ፣ ዝዳለዉ መደባት ንጹራትን ብኣሃነት ዝልክዑን ክኹኑ፣ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ከምኡ'ውን ምስራሕ ከዘንቲ ማያት ኣብ ርሑቕ ገጠራት ብዝለዓለ ናህሪ ክድፍኣሉ፣ ምስፋሕን ምንጻርን ኣብ መዓላ መፍረ ንህቢ ዝውዕሉ ሕዝታትን፣ ምስፋሕ ልምዓት ተምሪ፣ ምሕያል ኩሰንተናዊ ስርዓተ ሓበሬታን ዳታን፣ ምጥዕም ሓድሽ ስትራቴጂያዊ ውጥን ሚኒስትሪ ሕርሻ ምስ መደባት ምምሕዳር ዞባታት፣ ምስላን ጥሪትን እንሰላ ዘገዳምን፣ ምሕያል ሕርሻዊ ምርምርን ምጉልባት ክኣላዊ ዓቕሚ ሰብን፣ ምሕያል ዞባዊ ክኢኒካት እንሰላ ዝብሉን ካልኣትን ኣገደስቲ ለበዋታት ኣመሓላፊም።

ሚኒስተር ሕርሻ ኣቶ ኣረፋይነ በርሀ ብወገኑ፣ ኣብ ኩሉ'ቲ ኣጼባታት ተረጊቡ፣ እዚ ዝለዕበ መግለጺታትን መልእክትታትን ኣመሓላፊ፡-

ስድራቤታት ኤርትራ፣ ሓደው መግቢ ባዕለን ከፍርያ፣ እተን ዘዩፍርያ ድማ ብምጡን ወይ ርትዓዊ ዋጋ ክዕድጋ ስለ ዝግባእ፣ እቶትን እቶታውነትን ንምስላን፣ ሚኒስትሪ ሕርሻ ብመገዲ ኣብነታውያን ሓረሰቶት፣ ብግጡም ሕርሻዊ ልምዓት ኣብ ዓድታት፣ ብንኡስ ውሁድ ስድራቤታዊ መደብ ሕርሻ ከምኡ'ውን ንኣሸቱን ማእከሎትን ንግዳውያን ሕርሻታት ሰፋሕቲ ተበግሶታት የካይድ ምህላው፣ ድሮ'ውን ውጽኢት ይህቡ'ኳ እንተሃለዉ ናብቲ ዝድለ ዕላማ ንምብጻሕ ግና ብዝለዓለ ክድፍኣሎም ምዃኑ ገሊጹ።

ሚኒስተር ኣረፋይነ ወሲኹ፣ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ዝማእከሎም ንጥፈታት ከምኡ፣ ኣብ ሓደ ሸሕ ትርብዒት ዝትግበር ተበግሶ ውሁድ ልምዓት ብቑሉ፣ ምርባሕ ደርሁ ገደና፣ ልምዓት ምቁር ድንሽ፣ ዝርጋሕ ጋብላዊ ቐፎ፣ ምሩጻት ኣዝርኢቲ ውሁድ

ልምዓት ሰርናይ፡ ዕፋንን ሓምላይ መግቢ እንሰሳን ተጠቃምነት ባህርያዊ ድኸታን ጸረ-ባልዕን ካልአት ተዛመድቲ ንጥፈታትን እቶም ቀንዲ ናብቲ “ውሑስ መዳዊ መግቢ ንኹሉ፡ አብ ኩሉ!” ዝማእከሉ ስትራቴጂ ዝመርሖ ንጥፈታት ምጽናም ብምግላጽ፡ ክኢላታትን ሓለፍትን ሕርሻ ከምኡ’ውን ኣባላት ምምሕዳራትን ህዝብን ብሰሩዕ እናተኣከቡ ክግምግምዎምን ክከታተሉዎምን ተማሕጺኑ።

ዓለምለኸዊ መዓልቲ ጥዕና ብቅሊ

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ብምክንያት እቲ ብደረጃ ዓለም ዓመታዊ ኣብ 12 ግንቦት ተዘኢሩ ዝወሰደ ዓለምለኸዊ መዓልቲ ጥዕና ብቅሊ፡ ብ10 ግንቦት 2024፡ ኣብ ትሕቲ “ጥዕና ብቅሊ፡ ውሑስ ንግድን ምዕቡል ቴክኖሎጂን” ዝብል ቴማ ኣብ ኣስመራ፡ ኣዳራሽ ሃገራዊ ኮንፈረንስን ሰራሕተኛታት ኤርትራ (ሃ.ኮ.ሰ.ኤ) ዓውደ-ዘተ ወዲቡ።

ኣብዚ ወክልቲ ሚኒስትራታት፡ ዞባዊ ምምሕዳራት፡ ሃገራዊ ዓመታዊ ማሕበራት፡ ወክልቲ ላዕለዎት ትካላት ትምህርቲ፡ ወክልቲ ውድብ መግብን ሕርሻን ኣብ ኤርትራ፡ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ፡ ክኢላታት ሕርሻ፡ ሓረስቶትን ካልኣት ዝምልከቶም ውልቀሰባትን እተረኽቡሉ ኢጋጣሚ፡ ብስም ሚኒስትሪ ሕርሻ ወግዓዊ መልእኽቲ ናይቲ መዓልቲ ዘስምዑ ዋና ዳይሬክተር ክፍሊ ኣገልግሎት ሕጋጋትን ቊጽጽርን ኣቶ ተክለኣብ ምስገና፡ ምሕላው ጥዕና ብቅሊ ብቐጥታ ምስ ጥዕናን ውሑስ ቀረብ መግብን ሕብረተሰብ ዝተሓሳዘ ምዃኑ ብምሕባር፡ 80 ሚእታዊት ካብቲ እንበልዎ መግቢ ከምኡ ውን 98 ሚእታዊት ናይቲ እነስተንፍሶ ኣየር ምንጭ እተፈላለዩ ዓይነታት ተክሊ ምዃኖም ጠቐሱ። ኣብዚ እዋን ንግዳዊ ምትእስሳር ዓለምና ማዕረጊቲ ዝፈጥሮ ዘሎ ቊጠባዊ ብልጽግና፡ ኣብ ምስግጋር ሕግማትን ባልዓትን ኣሉታዊ ተራ ይጻወት ምህላዉ ድማ ብኣሃዝ እተሰነዩ ጭብጥታት ኣቕሪቡ።

ኣቶ ተክለኣብ ኣሰዲቡ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ምስ ዝምልከቶም ውድባትን ኣህጉራዊ ውዕላትን ብምትሕብባር፡ ኣብ ምዝማን መስርሕ ውሽጥን ምድላው ውሑስ ኤለክትሮኒካዊ ወረቐት ምስክር ምስግጋር ብቅሊን ብንጥፈት ይሰርሕ ምህላዉ

ሓበሩ። ኣቶ ተክለኣብ ኣብ መወዳእታ፡ ኣብ ሃገርና ጥዕና ብቅሊ ንምርግጋጽ ዝውሰዱ ኣገባባትን ቅጥዕታትን ብዘሕ ተሰጉሙ ኳ እንተሃለዉ፡ ኣህጉራዊ መለክዒታት ዘማልኡ ብቐዓት ንምብጻሕ ግና ብዘሕ ከም ዝተርፍ ብምግላጽ፡ ነዚ ደረጃ ንምብጻሕ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ንምክልኻል ጥዕና ብቅሊ ኣብ ስትራቴጂያዊ ውጥን 2024-2028 ብምስፋር ንምሕያሉ ብመደብ ይሰርሕ ምህላዉ ኣረጋጊጹ።

ንውድብ መግብን ሕርሻን ኣብ ኤርትራ ብምውኃል ቃል ዘስምዑ ኣቶ ኣስገደም ተወልደ ብወጉ፡ ብሰንኪ ባልዓትን ሕግማትን ብቅሊ፡ ዓመታዊ ክሳብ 40 ሚእታዊት ዓለምለኸዊ ምህርቲ ሕርሻ ከም ዝኸሰር ብምጥቃስ፡ ጥዕና ብቅሊ ምስ ቀረብ ጥዕናን እኹል መግቢ ከምኡ ውን ምስ ምፍጣር ጥዕና ኣክባብን ህይወታዊ ብዘሕነትን ዘሎ ምትእስሳር ዘርዘሩ። ኣቶ ኣስገደም ወሲኹ፡ ብመገዲ ውሑስ ንግዲ ኣትክልትን ውጽኢት ኣትክልትን ንኣደጋ ባልዓት ኣትክልቲ ክንገትኦ ከም እንክእል ኣረጋጊጹ። ኣቶ ኣስገደም ኣብ መወዳእታ፡ ኣብ ላዕለዎይ ጽፍሒ ዝርከቡ ወሰንቲ ኣካላት መንግስቲ፡ ብሕታዊ ጽላት፡ ሓረስቶት (ንግዳውያንን መጠነ ንኡስን ሕርሻታትን)፡ ኣብ ዓለምለኸዊ ውዕል ውሕስነት ብቅሊ ክታሞም ዘንበሩ ኣካላት፡ ሃገራዊያንን ዞባዊያንን ውድባት፡ ስነ-ፍልጠተኛታት ከምኡ ውን ትካላት ላዕለዎት ትምህርትን ምርምርን፡ ብቐንዱ ድማ ህዝቢ ኣብ ምውሓስ ጥዕና ኣትክልቲ ዕዘዝ ተራኡም ክጻወቱ ተላብዩ።

ብድሕሪዚ፡ ንምርምራዊ ስራሓት ጥዕና ብቅሊ፡ ምውሓስ ጥዕና ብቅሊ ብመገዲ ምፍራይን ተጠቃምነትን ባህርያዊ ጸረ-

ባልዕ፡ ምውሓስ ጥዕና ብቅሊ ብመገዲ ውሑስ ንግዲ፡ ኣገዳስነት ላቦራቶሪን ምዕቡል ቴክኖሎጂን ኣብ ጥዕና ብቅሊ ዘርእስቶም ሓሙሽተ መጽናዕታዊ ወረቐቕቲ ከምኡ ውን ንተመራመርቲ ጥዕና ብቅሊ፡ ኣብነታውያን ሓረስቶት፡ ተጠቐምቲ ከምኡ ውን ክኢላታት ቴክኖሎጂ ዘሳተፈ ሰፊሕ ሓባራዊ ዘተ ተኻይዱ።

ድሕሪ ዝቐረበ ወረቐቕትን ሓባራዊ ዘተን፡ ተሳተፍቲ ናይቲ ዓውደ-ዘተ፡ ጽፋፍን እተሓደሰን ሃገራዊ ዝርዝር ባልዓትን ሕግማት ምድላው፡ ተጠቃምነት ባህርያዊ ጸረ-ባልዕ ክድፍኡሉን ናብ ደረጃ ንግዳዊ መልክዕ ዝዓብዩ መገዲ ክፍጠርን፡ ኣብ ቊጽጽር ሕግማትን ባልዓትን ዝግበሩ ምርምራት ኣብ ኣህጉራዊ ማዕከናት ምርምር ክሕተሙ፡ ተመክሮ ካልኣት ሃገራት ኣብ ኣገባባት ተጠቃምነት ባህርያዊ ጸረ-ባልዕ ክዓዝዝ፡ ንቐሓት ሕብረተሰብ ኣብቶም ብስግራዶብ ዝኣትዉ ሕግማትን ባልዓትን ንክዓቡ ብዕቲብ ክሰራሕ፡ ተጠቃምነት ተምራሙሳ ኣብ ምድላው ባህርያዊ ጸረ-ባልዕ ክድፍኡሉ፡ ምውጋን ኣብ ጥቕሚ ዝወግሉን መዓልቶም ዘሕለፉን መድሃኒታት ጸረ-ባልዕ ብልዑል ኣተኩሮ ክሰርሓሉ፡ ምሕያል ላቦራቶሪታት ኣብ መርመራ ሕግማትን ባልዓትን፡ ንጥፈታት ዝምልከተን ኣካላት መንግስትን ኮሌጃትን ክወሃድ ከምኡ ውን ተጠቃምነት ቴክኖሎጂ ክድፍኡሉ ዝብልን ካልኣትን ርእይቶታትን ለበዋታትን ኣቕሪቦም።

ዓለምለኸዊ መዓልቲ ጥዕና ብቅሊ፡ ንቐሓት ሕብረተሰብ ኣብቲ ጉዳይ ንምዕባይ ዓለሙ ዝዝከር ኩይኑ፡ ብደረጃ ዓለምን ሃገርን ንሳልሳይ ግዜ እዩ ተዘኢሩ ውዲሉ።

ዓለምለኸዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ብምክንያት እቲ ብደረጃ ዓለም ዓመታዊ ኣብ 7 ሰነ ተዘኪሩ ዝውዕል ዓለምለኸዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ፡ ኣብ ትሕቲ “ድሕነት መግቢ፡ ድሉውነት ንዘይትጽበታዊ ኩነት” ዝብል ቴማ ናይ ሓደ መዓልቲ ዓውደዘተ ኣብ ኣስመራ ኣዳራሽ ሃ.ኮ.ሰ.ኤ ኣካዩዱ።

ኣብዚ፡ ወክልቲ መንግስታውያን ትካላት፡ ሃገራውያን ማሕበራት፡ ወክልቲ ውድብ መግብን ሕርሻን ኣብ ኤርትራ፡ ወክልቲ ውድብ ጥዕና ዓለም ኣብ ኤርትራ፡ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ፡ ክኢላታት ሕርሻ፡ ወክልቲ ኣመሰራሕቲ መግብን ካልኦት ዝምልከቶም ኣካላትን ውልቀ-ሰባትን እተረኽቡሉ ኢጋጣሚ፡ ብስም ሚኒስትሪ ሕርሻ ወግዖዊ መልእኽቲ ናይቲ መዓልቲ ዘሰምዑ፡ ዋና ዳይሬክተር ክፍሊ ኣገልግሎት ሕጋጋትን ቊጽጽርን ኣቶ ተኽለኣብ ምስግና፡ ልክዕ ከምቶም ኣብ ካልኦት ኩርናዓት ዓለም ዝኸበቱ ተርእዮታት፡ ኣብ ኤርትራውን እተፈላለዩ ጠንቂ ዘሎዎም ሰግኣታት ድሕነት መግቢ ከም ዘለዉ፡ ንዕኡም ንምምሕያሽ ድማ ብርክት ዝበሉ ፖሊሲ-ጠቀሰን ስርሒታውያንን ሰነ-ምትታት ከም እተወሰዱ ሓቢሩ። ኣቶ ምስግና ወሲኹ፡ ብዛዕባ ኣገዳስነት ምትእትታው ዘመናዊ ስርዓት ኣስራርሓ ውሕሰነት መግቢ ብምጥቃስ ድማ፡ ሃገራዊ ስርዓተ-ቊጽጽር መግቢ ኤርትራ ንምግምጋምን ዘመናዊ ንምግባርን ሰነ-ምቲ ንምውሳድ ምድላዎት ተጀሚሩ ከም ዘሎ ኣነጸሩ።

ካብ መላእ ህዝቢ ዓለም፡ 10 ሚእታዊት ግዳያት ብከላ መግቢ ከም ዝኹኑ፡ 420

ሺሕ ሰባት ዓመታዊ ከም ዝሞቱን 40 ሚእታዊት ካብቶም ግዳያት መግቢ-ጸ’ወር ሕማማት ድማ ትሕቲ ሓሙሽተ ዓመት-ዘዕድሚኦም ህጻናት ከም ዝኹኑን ዝጠቐሰ ወኪል ውድብ ጥዕና ዓለም፡ ዶክተር ኖንሶ ኢጂዮፎር ብወገኑ፡ እዚ ኢጋጣሚ ዝምልከቶም ኣርቀቕቲ ፖሊሲን ዝምልከቶም ኣካላትን ብውህደት ክሰርሑ፡ ንቕሓታውን ካልእን ብቕዓት ትካላት ዋኒን ምስርሒ መግቢ ንምሕያል ክስራሕ፡ ከምኡ’ውን ሃልኪ መግቢ ክሳብ ደረጃ መኣዲ ንምክትታል ዘኽእሉ ዕድራውያን መምዘኒታት ንምርቃቕ ባይታ ዝፈጥር ምዃኑ ኣብሪሁ።

ንውድብ መግብን ሕርሻን ኣብ ኤርትራ ወኪሉ ቃል ዘሰምዑ፡ ኣቶ ሰዩም ጠዓመ ብወገኑ፡ እቲ ውድብ ኩዋም ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻን ካልኦት ሚኒስትራታትን ከሰላሰሎም ዝጸንሐ ናይ ሓባር ፕሮግራማትን ፕሮጀክትታትን ዝያዳ ንኽሓድሎም ዘሎዎ ድሉውነት ኣረጋገጹ። ኣቶ ሰዩም ቀጺሉ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ከም ሃገራዊ ተጽዋዒ ጉዳያት ዓለም-ለኸዊ ትካል ቊጽጽር ድሕነት መግቢ (Codex) መጠን፡ ትካላዊ መምዘኒታቲ ንክዕይርን ናይ ድሕነት መግቢ ሽማግለኡ ንክሓድልን፡ ውድብ መግብን ሕርሻን ክተሓጋገዝ ከም ዝጸንሐ ብምጥቃስ፡ ሃገራዊ ስርዓታት ቊጽጽር መግቢ ናይ’ዚ ክፍሊ ንክግምግሙ’ውን፡ ምስቲ ሚኒስትሪ ክሰርሕ መደብ ኣውጺኡ ከም ዘሎ ገለጹ።

ኣብቲ ኢጋጣሚ፡ ሽዱሽተ ምስ ድሕነት መግቢ ዝተኣሳሰር ቴማ ዘሎዎም ወረቓቕቲ ከምኡ’ውን ሓባራዊ ዘተ

ብወክልቲ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ሚኒስትሪ ሃብቲ ባሕሪ፡ ሚኒስትሪ ጥዕናን ኮለጅ ሕርሻ ሓመልማሎን ቀሪቦም።

ኣብቶም መኣድታት ዘተ እተላዕሉ ጉዳያት፡ ንህሉው ዓቕሚ ላቦራቶሪታት መግቢ፡ ኩነታት መኽዘናት ኣሕልምትን ፍረታትን፡ ስርዓታት ቊጽጽር ድሕነት መግቢ ናይ ዝምልከተን ኣካላት፡ ብፍላይ ድማ ጉዳይ ቊጽጽር ውሕሰነት ናይቶም ካብ ዘይጨዋም ማይ ዝግፈፉ ዘለዉ ዓሳታት፡ ተራ እዋናዊ ቴክኖሎጂ ኣብ ምብራኽ ህዝባዊ ኣፍልጦ፡ ኩነታት ዘቤታዊ ምስርሒ መግቢ ብመንጽር ድሕነት መግብን ካልእን ዝምልከቱ ርእይቶታትን ለበዎታትን ኣቕሪቦም።

ብተወሳኺ፡ ሸማታይ ኣብ ዓይነታዊ ብቕዓት ክተኮር፡ ብፍላይ ምስ ምጉዕጋዝ ዝምስራሕን እተመሰርሐን መግቢ ብዝተኣሳሰር ሰንሰለት ዝሒል መኽዘን ምሕያል፡ ከምኡ’ውን ጉዳይ ድሕነት መግቢ ምስ ስርዓተ-ትምህርቲ ተቃንዮ ህዝባዊ ንቕሓት ኣብ ምብራኽ ለውጢ ዘምጽእ ዕማም ምፍጻም ብዛዕባ ዘሎዎም ወሳኒታት ዘዘኻኽኑ ርእይቶታት እውን ቀሪቦም።

ዓለምለኸዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ፡ ባይቶ ውድብ ሕሰራት ሃገራት፡ ብታሕሳስ 2018 ብዝሃቦ ውሳኔ መሰረት፡ 7 ሰነ ዓለምለኸዊ መዓልቲ ድሕነት መግቢ ኩይኑ ብደረጃ ዓለም ንኻድጃይ ግዜኡ ብደረጃ ሃገርና ድማ ንኻልኣይ ግዜኡ እዩ ተዘኪሩ ውዒሉ።

ዓለምለኸዊ መዓልቲ ምምካት ምድረበዳነትን ደርቅን

ሚኒስትሪ ሕርሻ፣ ብምክንያት እቲ ብደረጃ ዓለም ዓመታዊ ኣብ 17 ሰነ ተዘኢሩ ዝውዕል ዓለምለኸዊ መዓልቲ ምምካት ምድረበዳነትን ደርቅን፡ ብ18 ሰነ 2024፡ “ስሙራት ኣብ ጉዳይ መሬት – ሓድግና፡ ውሑስ መጻኢና” ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ፡ ኣብ ኣስመራ፡ ኣዳራሽ ሃ.ኮ.ሲ.ኤ. ዓውደ-ዘተ ወዲቡ።

ኣብዚ፡ ወክልቲ ሚኒስትራታት፡ ዞባዊ ምምሕዳራት፡ ሃገራውያን ማሕበራት፡ ወክልቲ ላዕለዎት ትካላት ትምህርቲ፡ ወክልቲ ቤት-ጽሕፈት ፕሮግራም ልምዓት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ኤርትራ፡ እተፈላለዩ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ፡ ክኢላታት ሕርሻ፡ ሓረስቶትን ካልኦት ዝምልከቶም ውልቀሰባትን እተረኽቡሉ ኢጋጣሚ፡ ብስም ሚኒስትሪ ሕርሻ ወግዓዊ መልእኽቲ ናይቲ መዓልቲ ዘለምዑ ዋና ዳይሬክተር ክፍሊ ሕርሻዊ ኤክስፔንሽን፡ ኣቶ ሰመረ ኣምለሶም፡ እዚ ዓመታዊ ዝዝከር ኢጋጣሚ፡ ኩሉ ሰብ ብርሰት ትሕዝቶ መሬት ናብ ንቡር ብምምላህ፡ ንወለደታት ውሑስ መሬት ንምስጋር ኣብ ዝክደሩ ሓባራዊ ጻዕሪ፡ እወታዊ ተራ ክጻውት ከም ዝግባእ ዘዘኻኽር ምዃኑ ገለጹ።

ንቤት-ጽሕፈት ፕሮግራም ልምዓት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ኤርትራ ብምውካል፡ ኣብ'ቲ ኢጋጣሚ ቃል ዘለምዑት፡ ሚሳ ናሺዳ ላታር ብወገና፡ ኣብ'ዚ ዝኸራዊ ጽንብል ምስታፍና፡ ብዛዕባ'ቲ ኤርትራ ካብ ፈለግ ኣትሒዞ፡ ብመገዲ ንጹራት ፖሊሲታትን ሰብ ዘማእከሉ ስትራቴጂታትን፡ ከምኡ'ውን ኣካል ውዕል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንምምካት ምድረበዳነት (UNCCD) ብምዃን ክትዓምም ዝጸንሐት መደባት ምምካት ምድረበዳነትን ደርቅን ንክንላዘብ ጥቡሕ ኢጋጣሚ ምዃኑ ገለጹ። ኣብ መወዳእታ ደማ ዝወከሉ ትካል ምስ ኤርትራ ዘሎ ዝኸኸላታዊ ምድግጋፍ ከም ዝቐጽል ኣረጋጊጹ።

ኣብ'ቲ ኢጋጣሚ፡ ንዕቡብነት ኣተሓሕዝን ተመኰሮን ኤርትራ ኣብ መዳይ ምምካት ምድረበዳነት፡ ምድካይ መሬትን ደርቅን፡ ንክትትል፡ ትንቢያን ገምጋም-ጽልዋ ኩነታት ደርቂ፡ ንሚላታት ቊጽጽር ጨዋምነትን ምድካይ መሬትን፡ ስርዓታት ክንክን ሕርሻዊ ኣግራብ ኣብ ምምካት ምድረበዳነት፡ ምድካይ መሬትን

ደርቅን ዝዘሎም ተራ፡ ከምኡ'ውን ንገረብ ተምርን ኣብ ምምካት ምድረበዳነት ኩነ ክለማዊ ለውጢ ዝዘሎ ተራን ዝድህሰሉ መጽናዕታዊ ወረቓቕቲ ከምኡ'ውን ላዕለዎት ክኢላታት ሕርሻ፡ ኣከባብን ስነ-ምድርን እተሳተፉ ሓባራዊ ዘተ ቀሪም ነይሮም።

ተሳተፍቲ ናይ'ቲ ዓውደ-ዘተ፡ ፖሊሲ ኣጠቓቕማ መሬት ሕርሻን መለሳ መሬትን፡ ስምዒት ዋንነት መሬት ብዘሓይል መልክዕ ዳግማይ ዝሰርዓሉ መገዲ ክናደ፡ ኣብ ዝምልከተን ኣካላት ውህደት ክሕይሉ፡ ዘለቑቲ ምንጭታት ጸዓት ንምውሓህ፡ መጽናዕታት ክሕይሉ፡ ኣብ ምሕደራ ገረብ ተምራ-ሙሳ ዘተኩሩ ዕቲባት ስራሓት ክዕመሙን እዚ ገረብ ኣብ ሕርሻውን ካልኦትን ረብሓታት ንክውዕል ህጹጽ ስጉምታት ክውሰዱን፡ ኣብ ሞንጎ ዝምልከተን ኣካላት ውህድ ልውውጥ ሓበሬታ ክህሉ፡ ውጽኢታት ምርምራውያን ጽሑፋት ኣብ ሓባራዊ ተጠቓምነት ዝበጽሑ መገዲ ክናደ፡ ተታሒዞ ዘሎ መደብ ሃገራዊ ልምዓት ተምሪ ምስ ካልኦት መደባት ናይ ዝምልከተን ኣካላት ተወሃሂዱ ክቐጽል፡ ኣብ ገደናታት ዝሰላሰሉ ንዋፊታት ውህድ ሕርሻ ኣግራብ ክሕይሉ፡ ያታዊ ኣገባብ ውህድ ሕርሻ መበቁላውያን ኣግራብ ብስነ-ፍልጠታዊ መገዲ ሓዩሉ ክቐጽል፡ ምስ ንዋፊታት ምግራብ ብዝተኣሳሰር፡ ስምዒት ዋንነት ኣግራብ ኣብ ህዝቢ ብሓፈሻ፡ ኣብ ተመሃሮ ደማ ብፍላይ ንክጉልሕ ጉስንሳት ክሕይሉ፡ ውጽኢታዊ ዕማማት ዳግሙ-ምግራብ ንክሰላሰሉ፡ ካብ መደበር ፈልሲ ክሳብ ድሕረ-ምትካል ኣግራብ ዝቐጽል ክኢላዊ ክትትል ብስዋሙት ክትግበር – ዝብሉን ካልኦትን ኣገደስቲ ርእይቶታትን ለበዋታትን ኣቐሪቦም።

ጸብጻባት ሕቡራት ሃገራት ከም ዝሕብሩዎ፡ ኣስታት 40% ካብ መሬት ዓለም፡ ብምድካይ መሬት ተጠቐሙ ክርከብ ከሎ፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ካልኢት ደማ ኣስታት ኣርባዕተ ዕጽፊ ሚዳ ኩዕሶ-እግሪ ዝግመት ስፍሓት ስቡሕን ፍርያምን መሬት ናብ ዘይፍርያም ይቐየር። ብድምር ደማ 100 ሚልዮን ሄክታር ዝስፍሓቲ ፍርያም መሬት፡ ዓመታዊ፡ ናብ ምድረበዳ ይቐየር ኣሎ።

ንኡሳን ዲጋታት፡ ህይወት ሕብረተሰባት ይቆይራ

ተሰፋ-አለም ገብረመስቀል (ጫረ)

‘መሬት’ ኢልና ‘ማይ’፣ ‘ማይ’ ኢልና ድማ ‘መሬት’ – ካብ ሓድሕድ ክንገጽጽሎም ዘይንክእል ኣምራት እዮም፣ ምስ ልምዓት ሕርሻ ዘሎዎም ምትእስሳር ድማ ርእሰ-ግሉጽ እዩ። ካብዚ ብምብጋስቲ እምበኣር፡ መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን፡ ዝዚኛ ገንዘባዊ፡ ንዋታዊ፡ ክኢላውን ካልእን ዲጋታት ብምውፋር ከምኡ’ውን እቲ ዕማም ኣያልን ስጦምን ኮማዊ ሰረት ከም ዝህልዎ ብምግባር፡ ከም ቀዳምነት-ናይ-ቀዳምነታት ወሲዱ ክሰርሓሉ ጸኒሑን ዘሎን። ብፍላይ ካብ ቀረባ ዓመታት ኣትሒዞ ድማ ሚ/ሪ ሕርሻ ምስ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ ብምትሕብባር፡ ኣብ ብርክት ዝበላ ዓድታት ዕዉታት ዝኹኑ ንዋፊታት ምስራሕ መጠነ-ንኡስ ከዘንቲ ማይን ኣብ ምስራሕ ይርከብ። ኣብዚ መዳይ፡ እጃም ናይቶም ኣብ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ዝርከቡ ላዕለዎት ሓለፍቲ፡ ኣብ ዞባታትን ንኡሳን ዞባታትን ዝርከቡ ክኢላታት ሕርሻ፡ ኣወሃሃድቲ ፕሮጀክት፡ ኣካላት ምምሕዳርን ፋይናንስን ከምኡ’ውን ዝምልከቶም ኣካላት መንግስቲ ኣዘዩ ልዑል ምዃኑ ብምጥቃስ፡ ኣብዚ ሕታም ናብ ‘ወከልቲ ክኹና ይክእላ’የን’ ዝበልናየን ገለ ንኡሳን ዞባታት ብምንቅስቃስ ዘዳለናዮ ቅምሶኣዊ ኣቃውማን ጽልዋን ናይተን ድሮ ኣብ ልምዓት ውጂለን ዘለዎ ዲጋታት ክንድህስስ ኢና።

ኣብ’ዞም ዝሓለፉ 33 ዓመታት ናጽነት ንእተመዝገቡ ኣሳልጦታት ሕውየት ሓመድን ማይን ብሓፈሻኡ ንምግምጋም፡ እዋናውያን ጸብጻባት ምውካስ ይክኣል። ብፍላይ ኣብ ንዋፊታት ህንጻት ትሕተ-ቐርጽታት ምዕቃብ ማይ ኣመልኪቶም እተሰላሰሉ ዕማማት ምስ እንምልከት፡ ኣብ ውሽጢ ዝሓለፉ ሓደጎት ዓመታት ዝያዳ ድርኻት ትግባረ ተመዝጊብሎም ኣሉ።

ኣቶ እዮብ ገብረመስቀል

ኣብ ክፍሊ ሕርሻዊ ኤክስፔንሽን ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ሓላፊ ኣሃዱ ልምዓት ዲጋታትን መእለዩ ወሓደዝን፡ ኣቶ እዮብ ገብረመስቀል፡ ዝዚ ኣመልኪቲ፡ “ብፍላይ ኣብ ውሽጢ’ዞም ዝሓለፉ ሓሙሽተ ዓመታት ምስ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ ባንክ ልምዓት ኣፍሪቃ (AfDB)ን ኣህጉራዊ ማዕከን ንልምዓት ሕርሻን (IFAD)ን ብምትሕብባር፡ ዝያዳ ዓማሚ ፍጥነት ካብ እተመዝገበሎም ፕሮግራማት ምዕቃብ ሓመድን ማይን መስርሕ ምቅልጣፍ ህንጻት መጠነ-ንኡስን ማእከሎትን ከዘንቲ ማይን እዩ። ከም ውጽኢቲ ድማ ብርክት ዝበላ ማእከላይ ዓቕሚ ትሕዘት ማይ ዘሎዎን ከዘንቲ ማይን ተሃኒጸን ኣለዋ። መስርሕ ህንጻት ናይ ካልኣት እውን ቀጻሊ ኣሎ” ይብል።

ስለዚ፡ ክሳብ ምዝሃም ዓመተ-2023፡ ኣብ መላእ ሃገር፡ ርትዓዊ ሃገራዊ ዝርጋሐ ዘሎዎን እተፈላለየ ማይ ናይ ምሓዝ ዓቕሚ ዝውንናን 810 ከዘንቲ ማይን ተሃኒጸን ኣለዋ። ኣቶ እዮብ ወሲኹ፡ ኣብ እዋን ናጽነት፡ ቀጽሪ ዓበይትን ንኣሽቱን

ዲጋታት 138 ዋራይ ምንባሩ ብምጥቃስ፡ ኣብ’ዚ መዳይ ቀሊል ዘይኩነ ዝላ ከም እተመዝገበ የስምረሉ። ኣብ ውሽጢ 2024 ዋራይ ድማ መስርሕ ህንጻት ልዕሊ 30 ተመሳሰልቲ ከዘንቲ ማይን ክዘዘም ትጽቢት ከም ዝግበር ሓቢሩ።

እቲ ካብ ፈለማ ዓመተ-2024 ክሳብ ምዝሃም 2028 ዝትግበር ሓድሽ ስትራቴጂያዊ ውጥን ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ምስ ምሕያል ዕማማት ምዕቃብ ሓመድን ማይን ዝተኣሳሰሩ ንጹራትን ብኣሃዝ ዝልክዑን መደባት ኣሰፊሩ ይርከብ። በዚ መሰረት፡ ኣብ ውሽጢ’ዚ መቐን ግዜ፡ እተፈላለየ ዓቕሚ ትሕዘት-ማይ ዘሎዎን ከዘንቲ ማይን ኣብተን ዲጋ ናይ ምስራሕ ተክእሎ ዘሎዎን ዓድታት ክህጽ መደብ ተታሒዞ ከምዘሎ ሰነዳት ሚኒስትሪ ሕርሻ የመልክቱ።

“ኣብ ባይታ ዘሎ እወታዊ ጽልዋ ናይ’ዘን ከዘንቲ ማይን ከመይ ይመስል?” ሰዒቡ ዘይተርፍ ኣውራ ሕቶ’ዩ።

ኣቶ እዮብ ኣሰዒቡ ዝሃበና መልሲ፡ “ከም ውጽኢቲ፡ 32 ሽሕ ሄክታር ኣቢሉ ኣብ ዝግመት መሬት ሕርሻ፡ መስኖኣዊ ንዋፊታት ሕርሻ ይካየድ ኣሎ። ምህናጽ ናይ’ዘን ከዘንቲ ማይን፡ ንሰብን እንሰሳታትን ዝኸውን ቀረብ ዝሰተ ማይ ካብ ምውሓስ ሓለፉ፡ ኣብ ኣካባቢያዊ ሕውየትን ምድራኽ መስኖኣዊ ሕርሻን እውን ዘተባብዕ ውጽኢት ተረኺብዎ ኣሎ” ዝብል’ዩ።

ኣብ ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ክፍሊ ሕርሻዊ ኤክስፔንሽን፡ ኣወሃሃዲ ፕሮጀክት ባንክ ልምዓት ኣፍሪቃ (AfDB) - Drought Resilience Sustainable Livelihood Program (DRSLP) ዝኹኑ ኣቶ ሓድጉ ገብረእንድርዳሳ ብወገኑ፡ በዚ ፕሮጀክት፡ ዛጊት 80 መጠነ-ንኡሳን ዲጋታት ክሰርሓ ኽለዎ፡ ክሳብ ምዝሃም እዚ ፕሮጀክት ድማ ክሳብ 111 ክበጽሓ ትጽቢት ከም ዝግበር ይሕብር።

ኣቶ ሓድጉ ገብረእንድርዳሳ

ጉሪታት፡ ኣብነት ክልተ ገጻት

ጉሪታት፡ ካብ ኣስመራ ንሰሜን 32 ኪሎ ሜተር ርሒቑ እትርከብ ዓዲ እያ። ሓንቲ ካብተን ብደረጃ ሃገር ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ብኣብነት ዝጥቀሳ ዓዲታት'ውን እያ። 365 ብስድራ፡ 1575 ብትንፋስ ዝበዝሐ ህዝባ ብማሕረስን መንገድን ይነበር። እዛ ኣብ ዞባ ማእከል ንኡስ ዞባ ሰረጃቕ እትመሓደር ጉሪታት፡ ብሰሜን ምስ ደቀምሓረ፡ ብደቡብ ምስ ሓየሎ፡ ብምዕራብ ምስ ደቂ ዘርኡ፡ ብምብራቕ ድማ ምስ ወኪ ትዳውብ።

ኣቶ እዮብ ፍሰሃ

ቀንዲ መለለዩ ጉሪታት፡ ምዕቃብ ሓመድን ማይን እዩ። ነፍሲ ወከፍ ነባሪ ናይ'ታ ዓዲ ኣብ ናይ ሓባርን ውልቅን መደብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ይሳተፍ እዩ። “ብግደ ሓቂ” ይብል ኣቶ እዮብ ፍሰሃ - ኣመሓዳሪ ዓዲ ጉሪታት፡ “ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ሃብታም ተመክሮ እዩ ጸኒሐና። ለማጽን ላዳይን ዝነበረ ቅርጺ መሬትና ናብ ዱርን ጣሻን ቀደርና” ብምባል፡ ቅድምን ሎምን ስእሊ ጉሪታት፡ ምልክት ናይ ለውጢ ምዃና ይሕብር።

ኣቶ ኢብራሂም በሪህ

ቅድሚ ኣዳስ ዲጋ ምስራሒ፡ ክልተ ዲጋ ኣብ ጉሪታት ነይረን እየን። “ይኹን እምበር” ይብል ሓረስታይ ኢብራሂም በሪህ፡ “እታ ኣብ ማእከል ዓዲ ዝተሃንጸት ዲጋ፡ እኹል ማይ'ኳ ትሕዝ እንተኹነት፡ ነዊሕ ናይ ምዕቃር ዓቕሚ የበላን። ኣብ ሓጺር ግዜ ማይ ዘሪቐ እዩ ዝውዳእ። ምሕዳስን ምጽጋንን የድልያ። ቦታ ሓንቲ ግን ጽቡቕ ሕርሻ ክክልምዎ ክኢልና ኢና” ብምንጽጻር ኣስፊሐ ይገልጽ።

ምስጢር ዓወት ውሁድን ውዱብን ዕዮ እዩ። ሕብረት ሓይሊ እዩ ዝፈጥር። ኣብ ሓባራዊ ስራሕ ሓባራዊ ድሌትን ብዘይተጉላባ ምስራሕን ይሓትት። “ኣብዚ መዳይ እዚ ዕዉታት ኢና” ይብል ቀሺ ገብረዝጊ ሃብተኣብ።

“ዓድና ሰኒትን ፍቕርን ዘሎዎ ናይ ስራሕ ህዝቢ እዩ። እቲ ፍቕርና ኣብ ኩሉ እዩ ዘሎ። ኣለላምናን ክስታንናን ብፍቕሪ ኢና ንነብር። ቤተ ክርስቲያን ብሓባር ንሰርሕ፡ መስጊድ ብሓባር ንሰርሕ። ንሰራሕ ብዘይ ተጉላባ ንወፍር። ኣብዚ ዓዲ፡ ህይወትና

ቀሺ ገብረዝጊ ሃብተኣብ

ዝቐየረ ዛጋታትን ክትርታትን እዩ። ትሕተ ባይታ ማይ ኣህብቲምና፡ እተፈላለዩ ኣሕምልትን ኣእካልን ከከፍሪ በቛዕና። እዛ ኣብ 2019 ዝተሰርሐት ሓዳስ ዲጋ ድማ ናይ ብሓቂ ዓቢ ለውጥን ምዕባለን'ያ ኣርእያትና” ይምስክር ቀሺ ገብረዝጊ ሃብተኣብ።

ሓረስቶት ጉሪታት ኣብ ርእሲ'ቲ ዘካይድዎ ማይ-ኩየ ናይ ምፍጥስ ሓያል ስራሕ፡ ኣብ ደረት ሩባ'ውን ጀራዲን ብምምስራት

ኢንጅነር ተስፋማርያም መንግስቱ

የልምዑ። ካብ ዓላ ማይ እናጓረቱ'ውን ዘተሰፉ ስራሕ ኣበጊሶም። መንግስቲ ንኣብነታዊ ዕዮኦምን ኣብ ማይ ዝነበሮም ጸገም ብምግንዛብን፡ ንዝነበሮም ሽግር ማይ ንምፍታሕ ዲጋ ክስርሓሎም መዲቡ።

“እቲ መበገሲ ሓሳብ፡ ካብ ሽግር እዩ ዝመጽእ። ኣልማዕቲ ጀራዲን ንመስኖ ማይ ይሸገሩ ኔሮም። ብሰንኪ ዋሕዲ ማይ መክራኦም ጸጊቦም። ብኸኢላታት ሕርሻን ትሕተ-ቕርጽን ዝመርሖም ጉጅለ ኣብ 2018'ውን መጽናዕቲ ኣካይዶም። ሽግርን መፍትሒኡን ረኺቦም። እቲ ዝተኻየደ ደቂቕ መጽናዕቲ ምስ ተወድኦ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ምስ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ ብምትሕብባር መጠነ ንኡስ ዲጋ ክስርሓሎም ወሲኑ።

“ዲጋ ጉሪታት ኣብ 2019 እያ ክትሰራሕ ተበጊሳ።” ይሕብር፡ ኣብ ዞባ ማእከል ሓላፊ ኣሃዱ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኢንጅነር ተስፋማርያም መንግስቱ።

“ተፋሰስ ዲጋ ጉሪታት ክልተ ሚእቲ ሄክታር እዩ ዝበጽሖ። እታ ክትሰራሕ ዝተወሰነት መጠነ ንኡስ ዲጋ 6.3 ሚትሮ ቁመት፡ 67 ሚትሮ ጎናዊ ቁመት ክልተ ሚትሮ ሰፍሓት ተሳኢላ። 60 ሺሕ ሚትሮ ኩባ ማይ እያ ትሕዝ። ዲጋ ጉሪታት ንሰለስተ ዕላማ እያ ተሰራሒ፡ ቀረብ ዝሰተ ማይ ንሰብ ጥሪትን ንልምዓት ጀራዲንን ንኻልኣ ዘቤታዊ ኣገልግሎታትን። ኣብ ትሕቲ እታ ዲጋ 20 ሄክታር ክልምዕ ዝክእል መሬት ኣሎ” ይብል ነታ ስራሕ ካብ ዝመርሐ

ኢንጅነር ሕሩይ አማኑኤል

መሃንድሳት ሓደ ዝኹን፡ ሕሩይ አማኑኤል። ኢንጅነር ሙሴ ጊላይ'ውን ሓደ ኹቡቱም ንዕዩ ህንጻ መጠን ንኡስ ዲጋ ጉሪታት ዝሰርሑ መሃንድሳስ እዩ። “ሓዳስ ዲጋ ጉሪታት ኣብ ኣገዳሲ ቦታ እያ ተሃኒጸ። ኣብ እዋን ምስርሓ፡ እቶም ህዝቢ ልዑል ተሳታፍነት ነይሩዎም፤ ጎሒ ጎሑ ኸኣ ረቢሖም። ቡቲ ሓደ ዲጋኡም ሰራሖም፤ ቡቲ ኻልእ ከኣ ጸማ ሰርሖም ተኸፊሎም። ናይ ማእቶትን ወፊራን ባህሊ ስለ ዘሎዎም፡ ኩሎም ኣብ ሰራሕ ንጡፋት ኔሮም። ብሚኒስትሪ ሕርሻ ሐጽን ሰሚንቶን ተቐረቡ፤ ኣብ 2020 ድማ ምሉእ ብምሉእ ተዛዘሙ። ፍሉይነት ናይ'ዛ ዲጋ ሰፊሕ ተፋሰስ ኣለዎ። ግን ድበት ከይኣትዎ ምፍቀስ ማይ-ኩያ ክትደሊ እያ።” እዚ ናይ ልምዓት ወኒ ዘሎዎ ህዝቢ ከም ዝትግብር ድማ ብምትእምማን ይገልጽ።

አቶ ሰምኦን ተስፋይ

ብመሰረት ወኪል ሕርሻዊ ኤክስተንሽን ጉሪታት ሰምኦን ተስፋይ'ውን፡ ህዝቢ ጉሪታት 110 ሄክታር ቅናታዊ ዛፋን 880 ሄክታር ከትርታትን ሰራሖም እዮም። ሓዳስ ዲጋ ጉሪታት፡ ነቲ ቅድም ንዓንሰባ ዝወርድ ዝነበረ ማይ ኣትሪፋ፡ ትሕተ ባይታዊ ማይ እያ ኣህብቲ። እቲ ጽጋብ ክሳብ ደቂ ዘርኡን ገሸናሽምን ሓየሎን በጺሑ።

ዝተረገጸ መሬት፡ ማይ ኣንቲዓቶ። ልዕሊ 20 ሄክታር ጀራዲን ዓመት ምሉእ ይለምዕ ኣሎ። ሓረሰቶት፡ ኮመደሪ፡ ሸጉርቲ፡ ድንሽ፡ ሳላጣ፡ ቁሰጣን ጉዕ በርበረን የፍርዩ ኣለዉ። ንሳቶም ዘፍረይዎ ኣሕምልቲ ናብዚ ከባብን ኣስመራን ኣብጸሖም። ንእኡም ጥራይ ዘይኩነ፡ ዕዳጋታት ኣብ ምርግጋእ'ውን ዕዘዝ ግደ ከበርክቱ ክኢሎም።

“እዛ ዲጋ ምስ ተሰርሖት” ይብል ኣመሓዳሪ ዓዲ ጉሪታት ኣቶ እዮብ ፍሰሃ፡ “‘ማይ እንተሎ ሓይሊ ኣሎ’ ኢና ንብል። ኹሉ ድሕሪ ማይ'ዩ ዝሰራዕ። እዛ ዲጋ ኣብ ህይወትና ዓቢ መቐይሮ ፈጠራ። ካብዛ ዓዲ ሓምልን ኮመደሪን ተጻዒኑ ናብ ካርነሽም ተሸይጦ እዩ። ተደላይነቱን ጠለብቱን ዛዩዱ፡ ምህርትና ሰሲኑ። እቲ ዘሐጉስ ነገር'ውን ንብዙሓት ዓዲታት ከምዚ ናትና ሓመድን ማይን ክዕቅባ ልዑል ጽልዎ ኣሕዲርናለን። ምርኣይ ምእማን እዩ።”

ኣብዚ ዓዲ ንኣደ ሰብ፡ ጽምዲ ወይ ፍርቂ ጽምዲ መሬት ሕርሻ እያ ትበጽሖ። ነዚኣ ለይትን መዓልትን ከማዕብላ እዩ ዝርኣ። ብመንጽር ዕዳጋ'ውን ካብ ንኡስ ዞባ ሰረጃቓ ሓሊፉ ናብ ኣስመራን ክሳብ ከረንን ይዝርጋሕ ኣሎ። ኣብ ደረት ጽርግያ መቐበሊ ንዓዳን ኣለዎም። ጽቡቕ እቶት'ውን ይረኽቡ ኣለዉ። እዩ ዝብል ኢንጅነር ሕሩይ አማኑኤል።

ማይ ህይወት እዩ። ብዘይ ማይ፡ ህይወትን ልምዓትን ክህሉ ኣይክእልን። ብዝሒ ህዝብን ተደላይነት ማይን ኩሉ ግዜ እናወሰኸ እዩ ዝቐጽል። ጠለብን ቀረብን ማይ ክመጣጠን ኣይክእልን እዩ። ብፍላይ ማይ ኣብ ሕርሻ ኣዝዩ ውሑድ እዩ ዘሎ። “ስለዚ” ይብል

ኢንጅነር ሙሴ ጊላይ

ኢንጅነር ሙሴ ጊላይ፡ “ምዕቃብ ሓመድን ማይን ይጽንሓለይ ዘይብሃሎ ዕማም እዩ። ‘ማይ ንኹሉን ኣብ ኩሉን ክህሉ ኣሎዎ’ እናበልና ክንሰርሕ እምበር፡ ካልእ ኣማራጺ የብልናን። ዞባና፡ ኣብ ላዕለዋይ ተፋሰስ እዩ ዘሎ። መገባሊ ናይ ማይ እምበር ማይ ክሕዝ ዝኸኸል ቅርጺ መሬቱ ውሑድ'ዩ። መሬትና ኣዝዩ ጸዳፍ እዩ። ስለዚ፡ ሓያል ስራሕ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ግዴታ እዩ ክኸውን ዘሎዎ። ካብ ላዕለዋይ ተፋሰስ ጀሚርና እንተ ዘይዓቁብና፡ እኹል ማይ ክህልወና ኣይክእልን እዩ። ስለዚ ህዝቢ ነቂሑ፡ ንሕጂ ዘይኩነ ንመጻኢ እናሓሰበ ሓመዱን ማይን ክዕቅብን ነቲ ዝዓቀበ ማይ ብግቡእ ከመሓድርን የድለ። ውሑድ ወይ ቅርጹው ምሕደራ ማይ ክንከተል ከኣ እላቦ።” ይብል ኢንጅነር ሙሴ ጊላይ።

ጉሪታት ሓንቲ ኹቡትን ብመደብ ውሑሰ ምሕደራ መሬት ዝጥቀሳ ዓድታት ምዃና ዝሕብር ኢንጅነር ተስፋይም መንግስቲ ብወገኑ፡ “ውሕስነት ናይ'ዛ ዲጋ ክቐጽል እንተ ኹይኑ፡ ኩሉ ግዜ ጽግናን ምፍቀስን ማይ-ኩያን ክሰርሓሉ ኣለዎ። ህዝቢ እዛ ዓዲ ካብዚ ዘሎዎ ንላዕሊ ዓቲቡ ክሰርሕ እዩ ዝላቦ” ብምባል ሓሳባቱ ይዛዝም።

ዲጋ ጠማምዖ፡ ንንቕጽ ከባቢ ተለምልሞ

አብ ዞባ ማእከል ኢትዮጵያ ብኣብነት ካብ ዝሞቀሳ መጠነ-ንጹሕ ዲጋታት ሓንቲ ዲጋ ጠማምዖ እያ። ጠማምዖ ኣብ ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ መዓለም እያ እትርከብ፡ 200 ዝበጽሖ ነበርቲ ብመጓሰን ጀርዲንን ይነበሩ። ጠማምዖ፡ ካብ ኣስመራ ቀረባ እያ። ሞሖት መገዲ ስለ ዘይብላ ግዳ፡ ርሕቕቲ ተቐየራ። ካብ ኣስመራ ብመገዲ ኣጻድፍ ጸሎት፡ ብእግሪ ሓደ ሰዓት ትወስድ። መኪና ዘእቲ መገዲ ስለ ዘይብላ፡ እቲ ጉዕዞ ናብ ነፋሲት ወሪድካ ብመገዲ ማይ ሓባር ንምጉዓዝ የገድድ።

ጠማምዖ ኣዝዩ ነዊሕ ትራንዚት ኣሎዋ። ኣብቲ ኸባቢ ዝዘነብ ማይ ካብ ነዊሕ ዝባን ብሓያል ፍጥነት እዩ ዝወርድ። ኣብ ርእሲ'ቲ ልሙዕ ሓመድ ባሕጉጉ ምኽዱ'ውን ኣብ ቅድሚኡ ንዝጸንሕ ሰብን ንብረትን ናይ ምልክም ሓይሊ ይፈጥር። ቅድሚ ነዊሕ ዓመታት፡ እቲ ኸባቢ ብኣግራብ እተሸፈነ ጫካን ዓመት ምሉእ ዝዛረ ናብ ከም ዝነበረን ተቐማጦ ይሕብሩ።

“ቀደም ብግዜ ቁልዕነቲ እዩ ዝፈልጦ።” ይብል ኣቶ ኪዳነ ባይረ። “ስድራይ ኣብዚ ከባቢ የልምዑን ይሰፍሩን ኔርም። በዚ ኸባቢ፡ ጃሕጃሕ ዝብል ማይ ንምሉእ ዓመት ይወርድ ነይሩ። ነቲ ማይ ዝሞቀመሉ ብዙሕ ሰብ ግና ኣይነበረን። እቶም ውሑዳት ሓረሰቶት፡ ብዘይ ሞተር ግራት ከሰትዩ ይጽገሙ ኣይነበሩን። ምኽንያቱ እቲ ማይ ካብ ዲጋ ንላዕሊ እዩ ነይሩ። ከሉ እቲ ኸባቢ ቀጠልያ እዩ ዝመስል ነይሩ። ምቕራጽ ገራብ'ውን

ይፍቀድ ኣይነበረን። ድሓር ግን ኣግራብ በሪቡ፣ ደርቂ ኣጋጢምዎ። ህዝቢ፡ ብሰንኪ ሰእነት ማይ ከቢድ ሸግር ይሓልፍ ነይሩ።” ይዝክር፡ ኣቶ ኪዳነ ባይረ።

ወ/ሮ ሰናይት ቀለተ

ወ/ሮ ሰናይት ቀለተ'ውን፡ ሓዳር መስሪታ ኣብ ጠማምዖ ሰላሳን ሓሙሽተን ዓመታት ዝተቐመጠትን ትነብርን ዘላ ሓረስታይ እያ። “ቅድሚ ምስራሕ እዛ ዲጋ ህይወትን ኣብዚ ምንባርን ኣዝዩ ከቢድ እዩ ነይሩ። ድሕሪ ናጽነት፡ መንግስቲ ዲጋ ክሰርሓልና ሕቶ ኣቕራብና ኔርና። ነቲ ቦታ ዘጽንዑ ክኢላታት ብተደጋጋሚ ተመላሊሶም እዮም። ኣብ መወዳእታ ድማ ክልተ ዲጋታት፡ ሓንቲ ብባምባ ሓንቲ ብጠማምዖ ክሰርሓልና ምዃን ነገሮሙና። ክሳብ ትሰርሓልና ከቢድ ሸግር ኣሕለፍና”

ወ/ሮ ፋዋና እድሪስ

“ኣብ ወርሒ ኣርባዕተ-ሓሙሽተ፡ ማይ ብፍንጃል'ያ ትቐዳሕ ነይራ። ብፍንጃል እናቐዳሕና ጀሪካን ንመልእ። ካብዚ ብሕቕና ተሰኪምና ነቲ ተሪር ዓቕብ

ንወጽኦ ኔረና። ዘሕለፍናዮ ህይወት ቀለል ኣይነበረን። ምስ ሓለፈ ግን ዝነበረ ኣይመስለንን እዩ።” ትውሰኽ ወ/ሮ ፋዋና እድሪስ፣ ኣብ ጠማምዖ ተወሊዳ፡ ኣብ ጠማምዖ ተመርዕያ ደቓ'ውን ዘመርዓወት ኣደ።

ህዝቢ ጠማምዖን ከባቢኣን ኣብ ከሰላ ንዝዘነበ ማይ ኣዋህሊኦም ካብ ዒላታት ገሊሎም ይነበሩ ነበሩ። ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓስርተ ዓመታት ግና እቲ ሸግር ናብ ዝለዓለ ጥርዚ በጽሖ። ህዝቢ እቲ ኸባቢ፡ ማይ ንምርካብ ምሉእ ለይቲ ኣብ ዒላ ክውዕልን ክሓድርን ተገዲዱ። ድሕሪ ወርሒ ዓስርተ (ጥቅምቲ) ነዝ ከባያ ይረክብ ኣይነበረን። ማይ ካብቶም ብውልቂ ዒላ ዝፈሓሩ እዮም ዝጽበዩ። ንሓቶም'ውን ገራብ ፍረታት

ኣቶ እድሪስ ሓምድ

ዘልምዑ ሓረሰቶት ስለ ዝነበሩ ይኣኽሎም ኣይነበረን። ወዲ ኣርብዓን ሸሞንተን ዓመት እድሪስ ሓምድ'ውን ኣብቲ ቦታ ተወሊዱ ናይ ስድራኡ ጀርዲን ዝቐጽል ዘሎ ሓረስታይ እዩ። “ቅድሚ ሓያሎ ዓመታት ኣስታት ሓደ ሚእቲ ኣግራብ ፍረታት ነይሩና፣ ድሕሪኡ ግና ብሰንኪ ዋሕዲ ማይ፡ እቶትና ኣንቁልቀሎ። ናይ ጀራዲን ገዲፍና፡ ነዝ ትስተ ማይ ስኢንና ዘሕለፍናዮ ዓመታት ውሑድ ኣይነበረን።” ይዝክር እድሪስ ሓምድ።

“ነቐጺ ማይ ጠማምዖ ክሳብ ማይ ሓባር ይበጽሖ ስለ ዝነበረ፡ ብድሆታት ናይ'ቲ ህዝቢ መመሊሱ በኣሴ። ኣብቲ ኸባቢ እንነብር ሓርኩትኩት ስለ እንብል ግን፡ በዝን በትን ዓበይቲ ገራብ ፍረታት፡ ማንጉሰ፡

ኣቶ ኪዳነ ባይረ

ፓፓያ፡ ዘይቱን፡ ቡባይነቱ ነልምዕ ኔርና። እንተኹን ካብ ዓመት ናብ ዓመት እቲ ሽግር ይብእስ ነይሩ።” ሓረስታይ ስብሓት ዳዊት’ውን ይምስክር።

ኣቶ ስብሓት ዳዊት

መንግስቲ ዲጋ ጠማምየ ክሰርሕ ወሲኑ። ዲጋ ንምሰራሕ ነባርን ኣተኣማማን መዕጸዊ ቦታ ክርከብ ሓያል ጸዕርን ደቂቕ መጽናዕትን ኣብ 2019 ተኻይዱ። ጸገም ናይ’ቲ ህዝቢ መበገሲ ናይ’ቲ መጽናዕቲ’ዩ ነይሩ።

“ኣብቲ መጽናዕቲ ኣስታት ሽዱሽተ ሚእቲ ሄክታር ሃብታም ማይ-ኩየ ከም ዘሎም እዩ ተረጋጊጹ። ብላዕሊ’ውን ዲጋ ጸሎትን ዲጋ ዓዲ ሓወሻን ክምግባኦ ከም ዝኸኸለ ተፈሊጡ። ዲጋ እንተ ተሰራሓ፡ ህይወትን ዓይነት መካብብርን ዜጋታት ጠማምየን ከባቢኦን ከም ዝቐየር ርጉጽ ነይሩ” ይብል። ኣብ ዞባ ማእከል ኣሃዱ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኢንጅነር ተስፋማርያም መንግስቲ።

ዕላማ ናይ’ቲ ኣብ ጠማምየ ዝሰራሕ ዲጋ፡ ንሰብን ጥራትን ዝኸውን ቀረብ ዝሰተ ማይ ብምውሓስ፡ ትሕተ ባይታዊ ማይ ብምህብታም፡ ጀራዲን ንምልማዕን ንኻልኦ ዘበታዊ መዓላን እዩ ነይሩ። ኣብቲ ኸባቢ ኣስታት 20 ሄክታር ዝኸውን ኣግራብ ፍረታት ብፍላይ ማንጉስን ዘይቱንን ነይሩ። ብሰንኪ ነቕጺ ግና ኣብ ከቢድ ሰግኣት ወዲቐ እዩ።

መጽናዕቲ ምስ ተወድኦ፡ ንቐልጡፍን ነባርን ፍታሕ ጥራይ ዘይኩነ፡ ንዘላቂ ልምዓት፡ ‘ዲጋ ጠማምየ’ ክትሰራሕ እማመ ቐሪቡ። ኣብ ሕዳር 2021 ኣሃዱ ኢሉ ሰራሕ ተፈሊሙ።

“ንሰራሕ ክንብገስ ከሎና፡ ካብ ዓዲ ሃሎ ማሸን ኤክስካሻተር፡ መኹዓቲ መሰረት

ኣምጺእና፡ መሰረት ተጽዒቲ። ሓደ ለካቲት 2021 ህንጻ መሰረት ተሰራቲ። ፈለማ እቲ ህንጻ ብህዝቢ እዩ ተጀሚሩ። ጽቡቕ ኣሳልጦ’ውን ነይሩ። ዓሰርተ ሜትር ሃኒጽና” ይብል። ነቲ ሰራሕ ዝመርሖ መሃንድስ ሕሩይ ኣማኑኤል።

ዲጋ ጠማምየ 67 ሜትር ንጉድኒ፡ ቁመት ከኣ 15 ሜትር እዩ። 150,000 ኩቦ ሜትር ማይ እዩ ትሕዝ። ህንጻ ካብ መሰረት ምስ ወጸ፡ እቲ ሰራሕ ጽቡቕ ገሰጊሉ። ሓደ ዓቢ ብድሆ ግና ኣጋጠመ። 22 ሰኔ 2022 እዩ ነይሩ። ኣብቲ ከባቢ ኣብ ዝሓለፈ ሓምሳ ዓመታት ተራእዩ ዘይፈልጥ ብርቱዕ ዝናብ ዘረቡ። “እቲ ቅልጣፊን ሃንደበትነትን ክትርድኦ ኣዝዩ ከቢድ እዩ። ካብ መደብናን ሰራሕናን እዩ ኣዘናቢልና። ብዙሕ ንብረት ወሲዱልና።” ይዝክር መሃንድስ ሕሩይ ኣማኑኤል።

ድሕሪ እቲ ባህርያዊ ብድሆን መኻልፍን ምስ ሓፈሻዊ ኩነታት ሃገርን፡ ንሓጺር ግዜ ህንጻ ደው ድሕሪ ምባል፡ ሰራዊት ልምዓት ካብ ወፍሩ ምስ ተመልሰ፡ ዳግም ሰራሕ ተበጊሱ። ክፍለ ሰራዊት 39 ነታ ዝተረፈ ክፋል ዛዚሞማ። “ብግደ ሓቂ ዲጋ ጠማምየ ንክትውዳእ ናይ ሓመሽተ ሽዱሽተ ወርሒ ዝኸውን ግዜ ገምጋም ነይሩና። ሰራዊትና ግን ለይትን መዓልትን እናሰርሐ፡ ኣብ ውሽጢ ክልተ ወርሒ እዩ ዓሚምዋ።” ብኣድናቐት ምስጋናኡ ይገልጽ መሃንድስ ሕሩይ ኣማኑኤል።

ዲጋ ጠማምየ ምስ ተሰርሐት፡ ምሉእ ብምሉእ ከባባያዊ ለውጢ እዩ ገይራ። ከምቲ ቅድሚ 60-70 ዓመት ዝነበረቶ ቁመና ሒዛ። ዓመት ምሉእ ዝዛሪ ማይ

ኣውሒዛ። ክሳብ ማይ-ሓባር ትሕተ ባይታ ኣህብቲማ። “ደሪቑ ዝነበረ ዒላ ማይ መለኡ። ፍርያቶም ሰሲኑ። ኣብዚ ኸባቢ ማንጉስ፡ ዘይቱን፡ ኮመደራ፡ ፓፓየ፡ ጉዕበርበሪ፡ ኣሸካይን ዙኩኒን ኣብ ህይወቶም ርኡይ ለውጢ ጌሮም። ካብ ምርባሕ ከብቲ ናብ ምርባሕ ንህቢ’ውን ሰጊሮም።” ይብል መሃንድስ ተስፋማርያም መንግስቲ።

“ኣብ ብዙሕ ዲጋታት ከም መሃንድስ ሰራሕ እዩ። ዲጋ ናይ ብሓቂ ህይወት ክፈጥር ከም ዝኸኸለ ኣብዚ ዲጋ ጠማምየ ርእየዮ። ምክንያቱ ዝሰተ ማይ ዘይነበሮ ከባቢ፡ ኣብ ግዜ ሓጋይ ለምለም ተቐየሩ። ኣብ ጎረቤታዊ ጀራዲን ክምስርቱ ምክኣሎ’ውን ዓቢ ዓወት እዩ። ብዓቢኡ እዛ ዲጋ ኣብ ታሪኻዊ ቦታ እዩ ተሰራሓ። እቶም ካብ ዓራርብ ሳሕል ተበጊሶም፡ ኣብዚ ቦታ ኣዕሪፎም ኣብ ኣስመራ ሰላሳን ሰለስተን ነፈርቲ ኩናት ዘቃጸሉ ኮማንዶ ህዝባዊ ግንባር ብምህናዱ፡ ሓበን እስመዓኒ።” መሃንድስ ሕሩይ ኣማኑኤል ብሓበን ይገልጽ።

“ካብ ማይ ለመና ወጺኦም። ተስፋ ዝህብ ህይወት ረኺብም። ካብ ወርሒ መጋቢት ክሳዕ ሰኔ ነቕጺ ዝነበረ ቦታ፡ ሎሚ ለምለም ተቐየሩ። ምሉእ ዓመት ዛሬ ይሓልፍ ኣሎ። እዛ ዲጋ ንኹሉ ሓረስታይ ዘሐጉስ ናብራ ክመርሕ ኣክኢላቶ ኣላ። ከባቢ ኣርብዓ ሓረስቶት ኣብ ኣርብዓ ሄክታር የልምዑ ኣለዉ። ዝበለጸ ሰራሕ ተሰራሐ እዩ። ዝዓበየ ሰራሕ ግን ምዝላይ፡ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኣበርቲዕና ክንሰርሕ ኢና።” ክኢላ ሕርሻ ጠማምየ ኣቶ ብርሃነ ኪሮስ።

ዲጋ ሕብላቅ፡ ብራህዋ ትደምቅ!

ዓንሰባ፡ እተፈላለዩ አእካል፡ ፍረታትን አሕምልትን ዝለምዓሉ አዳድፍን ሩባታትን ዝበዝሐ ዞባ እዩ። ንሓጺር እዋንን ቅልጡፍን ዝርጋሐ ዘሎዎ ዝናብ'ውን ይዘንብ። ማይ፡ አዝዩ አገዳስን ወሳንን ባእታ ምንባር ናይ'ቲ ዞባ እዩ። ይኹን'ምበር ምስ ውሁብ ቅርጺ መሬት ውሑድ ዝናብን ሕርሻዊ ንዋፊታት ይሰላሰል። መስርሕ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ናይ እምነ-መኣዝን አገዳስነት ክህሉዎ ናይ ግድን እዩ። “ሓመድን ማይን ብምዕቃብ፡ እቶትን እቶታውነትን ንምዝያድ ከም መትከል'ዩ ክስርሓሉ ጸኒሐ። ሓረስቶት ማይ ይዕቅቡ፣ ይድኩዑ፣ እቶትን እቶታውነትን የዕብዩ አለዉ” ይብል። አብ ዞባ ዓንሰባ ግዝያዊ ዋና ዳይሬክተር ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ሓላፊ ሕርሻዊ ትሕተ ቕርጽን አቶ ገብረመስቀል ተወልደ።

ብመሰረት ሓበሬታ አቶ ገብረመስቀል፡ ዛጊት አብ ዞባ ዓንሰባ ሓያለ መደብ ስራሕ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ተኻይዱ፣ ውጽኢታዊ ስራሕ ተዓሚሙን ሰፊሕ ረብሓ ተረኺቡምን ይርከቡ። አብ ዝሓለፈ ዓመታት፡ ሓያሎ ሓረስቶት ‘ጥብ’ ንዝበለት ማይ ብምዕቃብ፡ ዝምስገን ጸማ ረኺቦም። ዞባ ዓንሰባ ምስ'ቲ ዘሎዎ እተፈላለዩ

አቶ ገብረመስቀል ተወልደ

መልክዑ-ምድሪ ዝዳረግ አዝዩ ሰፊሕ ዝኹነ ንዋፊታት፡ ከትርታትን ዛላታትን ተሰላሲሉ። ዓበይትን ንኣሽቲን ሩባታት አብ ዝሓልፉሉ ስንጭርታት ብምዕጋት፡ ከዘንቲ ማያት ተሰራሐም። ከም ውጽኢቲ፡ ምህርቲ ሕርሻ ዘዕቢ አገባብ ማሕረስ ብምኽታልን

ናይ መስኖ ሚላ ብምዝውታርን ዝተዓወቱ ሓረስቶት ውሑዳት ከም ዘይኩኑ አቶ ገብረመስቀል ወሲኹ ይሕብር።

“አብ ዝሓለፈ ሓመታት ጥራይ ልዕሊ ሰላሳ መጠነ ንኡስ ዲጋታት ሰሪሕና። እቲ ስራሕ ካብ ጫፍ ከበሳ ክሳብ ላዕሊዋይ ርራታት ተዘርጊሑ። ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻን ካልኣት ናይ ልምዓት መሻርኽትን አዝዩ ሓያሎ ዲጋታት ሰሪሕና። ዳርጋ አብ ኩለን ንኡሳን ዞባታት በጺሕና ክንብል ንኽእል። ህዝቡ'ውን ተጠቃማይ ናይ'ቲ መደብ ስራሕ ብምጻኑ፡ መካብሮኡን ዓይነት ህይወቱን አብ ምምሕያሽ ይርከብ ኣሎ ክብል እኽእል” ይገልጽ። አቶ ገብረመስቀል ንሓፈሻዊ ውጽኢት ናይ'ቲ ስራሕ ብምግምጋም።

“ብኣብነት ክጥቀሳ ዝኽእላን አብ ዓይነት ህይወት ዜጋታት ዓቢ ለውጢ ዘምጽኣ ዲጋታት'ውን ኣለዋና። ንኣብነት፡ ዲጋ ሕብላቅ ናይ ደምበ ሃብተጽዮን ሓንቲ ኣብነት እያ” ዝርዝር ሓበሬታ ይውሰኹ። አቶ ገብረመስቀል።

ዲጋ ሕብላቅ አብ ዓዲ ዳፍላ፡ ምምሕዳር ከባቢ ደምበ ሃብተጽዮን እያ እትርከብ። ደምበ ሃብተጽዮን፡ አብ ንኡስ ዞባ ዒላበርዕድ እያ እትመሓደር። ንኡስ ዞባ ዒላበርዕ 14 ምምሕዳር ከባቢን 66 ዓድታትን ይዋርን። ኣስታት 42 ሸሕ ነበርቲ ኣሎዎ። ዳርጋ እቲ ሸዋንተ ሸሕ ሰድራ አብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ይወፍር ኣሎ። ከትርታትን ዛላታትን ብምስራሕ፡ ማይ-ኩየ ብምፍዋስ ጭቡጥ ውጽኢት ረኺቡ። ዛጊት 16 ዲጋታት፡ 6 ራህያታት፡ ኣሸሓት ከትርታት፡ ሰፋሕቲ ቅናታዊ ዛላታት ብምስራሕ፡ ኣስታት 1.5 ሚልዮን ሜትሮ-ኩየ ማይ ተታሒዞ። ብዘይካ ኣብ ደቂ ዓንዱን ዋስ ዳምባን ዳርጋ አብ ኩለን ዓድታት ንኡስ ዞባ ዒላ በርዕድ ከዘንቲ ማይ ተሰሪሐን። “ዲጋ ሕብላቅ ሓንቲ ናይ ጽቡቕ ኣብነት እያ።” ይብል አቶ ሰልጠነ ጋይም፡ ሓላፊ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ንኡስ ዞባ ዒላ በርዕድ። ድሕሪ'ቲ ሰፊሕ መብርሂ፡ ሓደ ሕቶ ክስዕብ ባህርያዊ

እዩ። ዲጋ ሕብላቅ ብኸመይ'ያ ኣብነት ክትከውን በቛዓ?

“እዛ ዲጋ 160 ሸሕ ሜትሮ ኩየ ማይ እያ ትሕዝ። ምሉእ ዓመት እያ እትዛሪ። ዛራኣ 10 ኪሎ-ሜተር ኣቢሉ ይበጽሕ። አብ ትሕቲኣ ድማ 60 ሄክታር መሬት ሕርሻ ይለምዕ። ኣብቲ ቦታ መስኖኣዊ ሕርሻ ብስሕበት እዩ ዝኮየድ - ብዘይ ጸዓት! ሓረስቶት ካብ ክሳራ ድሒኖም። ንነዳድን ካልኣን ዝግበር ዝነበረ ወጻኢታት ነክዩ። ማይ ስለ ዝረኸቡ፡ አብ ሓጺር ግዜ ህይወቶም ክቕይሩ ክኢሎም” ይምልስ አቶ ሰልጠነ ጋይም።

አቶ ሰልጠነ ጋይም

ካብ ኩተማ ኤደን - ዒላ በርዕድ 25 ኪሎ-ሜተር ርሒቑ እትርከብ ዲጋ ሕብላቅ ካብ ጽፍሒ ባሕሪ 1895 ሜተር በሪኻ እያ ተሃላጸ። ኩሉ ናይ ሕርሻ ቦታ አብ ትሕቲኣ እዩ ዝርከብ። እታ ዲጋ፡ መዋፈሪ ማይ ናይ ሓያሎ ዓድታት ተቐየራ። ካብ ሓንቲ ቃጽጾ ሓንቲ ካሴታ ጥራይ ዝፈሪ ዝነበረ ጀራዲን፡ ሎሚ ብኣሸሓት ይሕፈስ ኣሎ። ነፍሲ-ወከፍ ሓረስታይ ሳላ'ዛ ዲጋ፡ ርእሱ-ማል ወኒኑ ናብ ዝሓሸን ዝበለጸን ናብራ ተሰጋጊሩ። አብ ዓመት ሰለስተ እብረ ምህርቲ ናብ ምሕፋስ በቛዑ ይርከብ።

“ቅድሚ ምስራሕ እዛ ዲጋ” ይብል ሓረስታይ ተኪኦ ተክላይ፡ “ቅድሚ ሕጂ ከቢድ ሸግር እዩ ነይሩና። እዛ ዲጋ ግና ራህዋ ኣምጸኣትልና። ንኣርባዕተ-ሓመታት ዓድታት ወኪላ እያ ትኸይድ። ዓዲ ዳፍላ፡ ቦኽሻምቲቕ፡ ደምበ ሃብተጽዮንን

ካልሉትን ተጠቀምቲ እየን። ብዘይካዚ፡ ኣብ ትሕቲና ዘለዎ ዓድታት ጽቡቕ ውጽኢት ረኺበን እየን። ዝያዳ ተጠቀምቲ ግን ዓዲ ቦኽሮምኑቕ ኢና፤ ኣብ ትሕቲኣ ስለ እንቐመጥ። ኣብ ዘይንጽብዮ ቦታ ማይ ትህበና ኣላ። ፍሕር ኣቢልካ ፈልፋሊ ትረክብ። ብቐሊሉ ዒላ ትውንን። ዘራእትና ክነፍሪ ክኢልና።”

ኣቶ ተኪኤ ተኸላይ

38 ዝዕድመኡ ንጉሰ ገብረሂወት፡ ኣብ ሕርሻ ኮመደረን መሸላን ዝኸዋፍ ሓረስታይ እዩ። ንልዕሊ 20 ዓመታት ኣብ ልምዓት ኮመደረ ክሰርሕ ጸኒሑ። ብሰንኪ ዋሕዲ ማይ ከቢድ ብድሆ ይሰግር ከም ዝኸበረ ይጠቅሱ። ኣብዚ እዋን ግን ቻርሳ ኣብ ዝብሃል ቦታ ሕርሻ፡ እተፈላለየ ኣሕምልቲ ብዝሰፍሖ ዓቕሚ የልምዕ ኣሎ።

“ቻርሳ” ይብል ሓረስታይ ንጉሱ፡ “ቻርሳ፡ ይትረፍ ኣብ ወርሒ ግንቦት ጀራዲን

ከተልምዕ፡ ኣብ ዋሪውን ንዝሰተ ማይ ትሕዝቶ ዒላ ይጸንሕ ኣይነበረን። ኩሉ ግዜ እዛ ሓጋይ ክንሓልፋ ዲና ኣይንሓልፋን ዝብሃል ሕቶ መልሲ ኣይነበረናን። መነሳብሮና ኣብ ዝናብ ክረምቲ እተመርኩስ ማሕረስ እዩ ነይሩ። ዲጋ ሕብላቕ ምስ ተሰርሖት ግን ናብ ሓረስቶት ጀራዲን ተቐየርና። ኣብ ኣርባዕተ ተማሲሕና፡ ሸምንተ ትሸፃተ ሞተራት ተኸልና፡ ናብ ጎቦ ማይ እናጨንጓዕና ነልምዕ ኣለና።” ብምሲጋና ዕግበቱ ይገልጽ።

ዲጋ ሕብላቕ ኣብ 2020 እያ ተሃኒጸ። ኣብ ምስርሓ ኣብ ርእሲ ቀወምቲ ሰራሕተኛታት፡ ሓረስቶት’ውን ኣበርክቶ ነይሩዎም። ወትሩ ቐዳም ማእቶት ብምውጻእ፡ ኣብ ምፍዋስ ማይ-ኩዖ ዓቢ ስራሕ ዓሚዎም። “ዓይንኻ ዘንቀር ሓመድ ናብታ ዲጋ ክኣቱ የብሉን” ብምባል፡ ኣብ ከትርታት ከም ዝሰርሑ’ዩ ዝምስክር ኣቶ ሰልጠነ ጋይም፡ ሓላፊ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ንኡስ ዞባ ዒላበርዕድ።

ኣብ ትሕቲ ዲጋ ሕብላቕ ማይ ተኸዚኑ፤ መሬት ተደላዲሎ፤ ሰፊሕ ናይ ጀራዲን ንዋፊታት ይሰላሰል ኣሎ። “ማሕንቕ ዲጋ ሕብላቕ ጸቢብ እዩ። ቁመታ’ውን 55 ሜተር እዩ። ክትውሰኽ ትኽእል እያ። እትሓቶ ባጀት’ውን ዓብዩ ኣይኩነን። ብድሕሪኡ መምለሲ ቦታ ኣለዎ። እንተ ደኣ ንላዕሊ ሓደ ሜትሮ ተወሲኹዋ፡

ኣቶ ንጉሰ ገብረሂወት

ካብዚ ንላዕሊ ማይ ክትሕዝ ትኽእል፤ ክሳዕ ሓደ ሸሕ ሓረስቶት’ውን ክግልገሉላ ይኽእሉ። ናይ ሓረስቶት ሕቶ ከምኡ እዩ ዘሎ። ናይ ዞባ መደብ’ውን ተመሳሳሊ’ዩ። ምኽንያቱ ውጽኢቱ ተራእዩ እዩ። ኣብ ሓንቲ ንእሽቶ ቃጽዶ፡ ካብ 20 ክሳዕ 28 ኩንታል ኮመደረ ተሓፊሱ እዩ። ኣብዚ ኸባቢ ዝፈሪ ዘሎ ኮመደረ፡ ኣብ ምርግጋእ ዕዳጋታት ኣስመራን ከረንን ኣበርክቶ ይገብር ኣሎ። ሓረስቶት፡ ተጠቐምቲ ክኹኑን ሚኒስትሪ ሕርሻ’ውን ክድግፎም ምእንቲ ብማሕበራት ክውደቡ ነተባብዖም ኣለና። ድሮ’ውን ብመደብ ንኡስ፡ ውሁድ ስድራቤታዊ መደብ ሕርሻ፡ ደርሁ፡ ቆፎ ንህቢ፡ ማንጉስን ልምዓት ጸባን ከነተባብዕ ጀሚርና ኣለና። እዚ ኹሉ ውጽኢት ዲጋ ሕብላቕ እዩ” ይድምድም ኣቶ ሰልጠነ ጋይም።

ዲጋ ደቂ ገብሩ ግብረ ምስክሩ!

አብ ንኡስ ዞባ ዓዲ ተክሌዛን ዝተሰርሐት ዲጋ ደቂ ገብሩ፡ ሓንቲ ኻብ ውጽኢታውን ዲጋታት ዞባ ዓንሰባ እያ። እዛ ዲጋ አብ ሓጺር ዓመታት ዓብይ ምዕባለን ውጽኢትን ኣርእያ። ልዕሊ ርብዒ ሚልዮን ሜትሮ ኩባ ማይ ብምሓዝ'ውን ንሓምሳ ሄክታር መሬት ሕርሻ አብ ምልማዕ ትርከብ። ዓመት ምሉእ መጠን ሚዛን ከይከየት ዝተፈላለዩ ኣሕልምቲ ተፍሪ ኣላ። ሓረሰቶት፡ እኹል ማይ ብምሓዘም፡ ሰርሖም ከዕብዩ ከም ዝኸኣሉ ዓብይ ተስፋ ኣርእያቶም። ናብ ዝዓበየ መደብ ልምዓት ክኣትው'ውን ክኢሎም። ብውጽኢት ዝተተባብዑን ብእወታ ዝተጸልዉን ሓረሰቶት፡ ናብ ልምዓት ጀራዲን ኣተኩሮም ወፍሪ ይገብሩ ኣለዉ።

“አብ ዞባ ዓንሰባ ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻ ብምውህሃድ ካብ ዝተሰርሐ መደባት ልምዓት፡ አብ ምቕያር ዓይነት ህይወት ሓረሰቶትን ሚላ ናብራን ዓብይ ለውጢ ካብ ዘምጽኡ፡ ዲጋ ‘ደቂ ገብሩ’ ሓንቲ ኻብተን ብኣብነት ዝዋቀሱ’ያ” ይብል። ግዚያዊ ዋና ዳይሬክተር ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ኣቶ ገብረመስቀል ተወልደ።

ደቂ ገብሩ፡ አብ ንኡስ ዞባ ዓዲ ተክሌዛን እያ እትርከብ። ካብ ጸሊም ጽርግያ መስመር ኣስመራ-ከረን ካብ ሰለስተ ኪሎ ሜትር ዘይነውሕ ርሕቀት ኣለዋ። ካብ ነዋሕቲ ዝባወንቲ ነቐሉ፡ ብማእከል እታ ዓዲ ሃብታም ማይ-ኩያ እዩ ዝወርዳ። ኩናትን ካልእ ዝጠንቁን ብርሰት ኣግራብ ከየጋጠማ፡ እታ ዓዲ ብኣግራብ መርኣዩ ኣይነበራን። ብሕልፊ ኣብዚ እታ ዲጋ

ኣቶ በረኸት ሃይለ

ተሰራሓትሉ ዘላ ከባቢ፡ ምሉእ ዓመት ዝዛርን አብ ሓጺር ኩዕታ ፈልፋሊ ሸያኽን ይርከብ ከም ዝነበረ ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ዓዲ ደቂ ገብሩ ኣቶ በረኸት ሃይለ ይሕብር።

“ብግዜ መግዛእቲ ዋልያን፡ ሓንቲ ፋልፋሊት ማይ ነይራ፡ ‘ማይ ዋልያን’ ከኣ ትብሃል ነይራ። ጽሩይ ማይ ትፍልፍል ስለ ዝነበረት፡ አብ ግዜ ደርቂ ካብ ርሕቕ ከባቢታት ብምምጻእ፡ ማይ ይጓርቱ ኔሮም። ልዕሊኣ ዝርከብ ቦታ፡ ኩሉ ዛራ እዩ ነይሩ። እታ ዓላ ኣብ ብቑዕ ቦታ’ያ ተቐማጣ ነይራ። ካብ ግዜ ናብ ግዜ ግን፡ ትሕዝቶኣ እናጉደለን እናተጸንቀቐን ክመጽእ ተራእዩ። ብሰንኪ ሕጽረት ማይ፡ ከቢድ ህይወት ኣሕሊፍና ኢና። እዛ ዲጋ ምስ ተሰርሐት ግን፡ ልዕሊ’ቲ ቐደም ተዛርዮ ዝነበረት ትሕዝቶ ማይ ወኒና ትርከብ” ይውሰኽ ኣመሓዳሪ ደቂ ገብሩ ኣቶ በረኸት ሃይለ።

ናብዚ ዓወት ክበጽሑ ሓያል ቃልሲ ኣካይዶም። ከይተሓለሉ ሰራሖም። ብተስፋን ሰራሕን ሓሳቦም ክወን ከም ዝኸውን ኣሚኖም። እቲ ዝያዳ ዓሰርተ ሰለስተ ዓመታት ዝወሰደ ጉዕዞ’ውን ካልእ ትምህርቲ ከም ዝሃቦም እዮም ዝምስክሩ።

“ህዝቢ፡ ግዜ ነዊሕም ተስፋ ኣይቁረጽን። ምስራሕ እዛ ዲጋ ከተምጽኣልና እትኽእል ረብሓ ይርኣዮ ነይሩ እዩ። ህዝቢ ሓደ እምነት ነይሩም። ንሕና መንግስቲ ኢና። መንግስቲ ኽኣ ናትና እዩ። ከም እምነቲ ኽኣ ኩይነሉ። አብ ግዜኡ እዩ ኩሉ ዝውዳእ። ከም ህዝብን ሃገርን ዝኣለፍናዮ ብድሆታት’ውን ንህዝብና ይርድኦ እዩ። ‘ዳግማይ ክትብገስ እያ። ክትህነጽ እያ።’ ምስ ተባህለ ኽኣ ሓንጎፋይ ኢሉ ተቐበልዎ። ምኽንያቱ፡ ውጽኢቱ ተራዲእዎ እዩ። ዲጋ ማይ ምስ መልኦ ምርባሕ ከብቲ፡ ንህቢ፡ ደርሁን ካልእን ከም ዝኣቱ ኣይጠራጠርን እዩ” ይብል 2011 ኣብ ምህናጽ መሰረት ዲጋ ደቂ ገብሩ ኣካያዲ ሰራሕ ዝነበረ ኣቶ ተኽለብርሃን ተስፋ-ዝጊ።

ኣቶ ተኽለብርሃን ተስፋ-ዝጊ

ዲጋ ደቂ ገብሩ ንምስራሕ ነዊሕ ግዜ ዝወሰደ መጽናዕቲ እዩ ተኽይዱላ። ቅዩሳ ተገይሩላ’ውን ኣብ 2011 ክትሰራሕ ተመዲቡ ነይሩ። ብእተፈላለየ ተክኒካዊ ጸገማት ግን ቀልጢፋ ክትሓዘም ኣይከኣለትን። 2021 ግን ቁመት ህንጻእ ሸዱሽተ ሜትሮ በጺሑ ነይሩ። “ናይ ግድን ክትውዳእ ስለ ዝነበራ፡ ተራፋ ዝነበረ ሕጽረታትን ዝጉደለ ዓቕሚ ሰብን ንምሃል ኣብ 2022 ዳግማይ ንሰራሕ ተበጊሳ። ምሉእ ተሳታፍነት ህዝቢ ብፍላይ ከኣ ልዑል ኣበርክቶ ደቀንስትዮ ነይሩ። ክፍለ ሰራዊት 63፡ ኣብቲ መደብ ሰራሕ ተሳቲፎም ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ወርሒ ክውድእዎ ክኢሎም። ኣብ 2023 ተሓዚማ” ይብል እቲ ኣብ ምዝዋም ዘብጽሓ መሃንድስ ሕርሻ ተመስገን ሃብተኣብ።

ኢንጅነር ተመስገን ሃብተኣብ

14 ሜትሮ ቁመት፡ 120 ሜትሮ ንውሓት፡ 12 ሜትሮ ጉድናዊ ስፍሓት ዘሎዎ ዲጋ ደቂ ገብሩ ናይ ኣሰታት 500 ሄክታር ማይ-ኩያ ኣለዋ። እቲ ኽባቢ ንመስርሕ ዝኸውን ባህርያዊ ዋራ-ነገራት ስለ

ዘውንን'ውን አብ ምህናጽ ናይታ ዲጋ ዓቢ ኣበርክቶ ገይሩ እዩ። ዲጋ ደቂ-ገብሩ፡ አብ እዋን ምስራሓ'ውን ዕድላት ስራሕ ንህዝቢ ፈጠራ እዩ። አብቲ ድርብ ረብሓ ዝክበሮ ወፍራ'ውን ህዝቢ ስምዒት ዋንነት ሓዊሱ ክሰርሕ ተደሪኹ።

ወ/ሮ ሰናይት ምስግና

“ብቲ ዲጋና ነስርሕ፡ ብቲ ኸአ ንድረር ኔርና። ሸግር ማይ፡ ንደቀንስትዮ እዩ ዝያዳ ዝኸብደን። ሕጽረት ማይ ኣሳቕዩና እዩ፡ ሕጂ ግና ዋቕሙ ርኢናዮ። እዛ ዲጋ ክትውዳእ ምእንቲ፡ ደቀንስትዮ ዝለዓለ ተራ ተጻዊተን እንተ በልኩ ምግናን ኣይኩነን። ሕጂ ራህዋ የስተማቕራ ኣለዋ። ማይ እንተ ድኣ ሒዘኹ ኩሉ ነገር ክትገብር ትኽእል ኢኹ። ብዙሓት ደቀንስትዮ'ውን አብ ዘመናዊ ሕርሻ ይጽምበራ ኣለዋ” ትብል

አብ ምምሕዳር ኮባቢ ደቂ ገብሩ ኣካያዲት ስራሕ ወ/ሮ ሰናይት ምስግና።

ዲጋ ደቂ ገብሩ ቅድሚ ምስርሓ ሰፊሕ መደብ ስራሕ ምፍጥሰ ማይ-ኩዖ ተገይሩላ፤ ቅናታዊ ዛላን ከትርን'ውን ተሰራሐላ። ምፍጥሰ ማይ-ኩዖ አብ ሓደ እዋን ደው ዝብል ስራሕ ስለ ዘይኩኑ፡ ብሓፈሻ ንህዝቢ ብፍላይ ከኣ ንኣመሓደርትን ኣነባበርቲ ዓዲን ቀጻሊ ምኽርን መምርሕን ንህዞም ኢና” ይብል መሃንድስ ሕርሻ ተመስገን ሃብተአብ።

“ብዘይ ምግናን ኣብዚ ጀራዲን 150 ዝኹና ሞተረታት ኣሎዋ። ብእኣን ኢና ንሰርሕ ዘለና። ክቱር ነዓዲ እየን ዘህልኹ። ነዓዲ ከቢድ ዋጋ እዩ ዘኸፍል። ነፍሲ-ወክፍ ሓረስታይ ብኸምኡ እናኸፈለ ነዊሕ ክኸይድ ዝኽእል ኣይኩነን። ንሕና ከም ሓሳብ፡ ሓደ ዓብይ ገንኢ ማይ አብ ላዕሊ ክትከለልና ንደሊ። ናብቲ ባሰካ ማይ መለእና ብስሕበት ጀራዲን ከነስቲ ኣይንጽግምን። ብዙሕ ረብሓ'ውን ክህልዎ እዩ። ናይ ካናል መስመር ጌርና ክክልምዎን ብውሑድ ወጻኢታት ዓብይ ቁጠባዊ ምዕባል ክንረክብን ንኽእል። አብ ምርግጋእ ዕዳጋ'ውን ዓብይ ተራ ምሃለወና። ስለዚ ካብዚ ዘሎናዮ ክንዓቢ ሚኒስትሪ ሕርሻ

ክድግፈና ንላቦ” ይብል ኣቶ ተኽለብርሃን ተስፋዝጊ።

ዲጋ ደቂ ገብሩ አብ ኣዝዩ ኣገዳሲ ቦታ እያ ተደኩና። ዛራኣ ንታሕቲ ይወርድ። ዛጊት ሓያሎ ሓረስቶት ዝተፈላለዩ ኣሕምልትን ፍረታትን የልምዑ ኣለው። ሰፊሕ ማይ-ኩዖን እኹል ማይ ናይ ምኽዛን ዓቕሚ'ውን ስለ ዘለዋ፡ አብ ቅድሚኣ ዓብይን ብራህን ተስፋ ኣለዋ።

“እዛ ዲጋ ንኣና ጥራይ ዘይኩነት፡ ንብምልኡ ንኡስ ዞባ ዓዲ ተከሌዛን ካልኣት ንኡሳን ዞባ ዓንሰባን ከተሰቲ ዘኽእል ዓቕሚ ኣሎዋ። ንዓና ኹይና ንኻልኣት ከም እትኸውን ኣይንጠራጠርን ኢና። ማእከል ኩይና ብመስመራት ሻምብቆ ማይ ናብ ካልኣ ክትበጽሕ እያ። ራእይና ኣዝዩ ዓብይ እዩ። ናብዚ ክንበጽሕ ዓቕሊ ጌርና ኢና። ልዑል ደገፍ መንግስቲ'ውን ኣይተፈልየናን። በዚ ኣጋጣሚ፡ አብ ምስራሕ ናይ'ዛ ዲጋ ልዑል ደገፍ ንዝገበርልና ኣማሓደሪ ንኡስ ዞባ ዓዲተከሌዛን ዞባ ዓንሰባን ኣባላትን ኣዘዝቲ ሓይልታት ምክልኻል ናይቲ ኸባብን፡ ብፍላይ ድማ ንሚኒስትር ሕርሻን ክብ ዝበለ ምስጋና ይብጽሓዮም።” ብምስጋና ይዛዝም ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ዓዲ ደቂ ገብሩ ኣቶ በረኸት ሃይለ።

ንኡስ ዲጋ ዓዲ ዓዳ - ካብ ክረምቲ ናብ ክረምቲ

ሚኒስትሪ ሕርሻ ከም መቐጸልታ ናይቲ ኣብ ዲጋን ራህያታትን ኣተኩሩ ከኳይዶ ዝጸንሐ መደብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን፡ ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት'ውን መርኢያ ክኹና ዝኸለፈ ናይ ማይ ከትሪ ምስ ናይ ልምዓት መሻርኽቲ ብምውህሃድ ኣብ ዞባ ደቡብ ሰራሐ።

ዞባ ደቡብ፡ ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ሃብታም ተመክሮ እዩ ዝውንን። ብዝተፈለለዩ ዓይነት ሰራሕ ነቲ ሓሳብ ክትግብር ጸኒሑን ኣሎን። ኣብ ዝሓለፈ 33 ዓመታት ናጽነት፡ 152 ዲጋታት፡ 269 ራህያታት ተሃጸን። በዚ ተቃሒዞ ዘሎ ልዕሊ 47 ሚልዮን ሜትሮ ኩቦ ማይ፡ ልዕሊ 47,000 ሄክታር መሬት ክለምዕ ይኸእል። ብሓፈሻ፡ ብማእከላይ ገምጋምን ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ሽሞንተ ኪሎ-ሜተር ከዘንቲ ማይ ተሰራሕን ይርከብ።

“ምዕቃብ ሓመድን ማይን ብእተፈለለዩ ትሕተ-ቐርጺ እዩ ዝዕመም። ነዊሕ ዓመታት ብምህናጽ ዲጋታትን ራህያታትን ክሰርሕ ጸኒሑ። ዲጋታትን ራህያታትን ኣብ ምክዛን ማይ ዘሎዎ ኣበርክቶ ርዱእ እዩ። እንተኹን ምስራሕ ናይ ኮንክሪት ከትሪ (ሓውሲ መጠነ-ንኡስ ዲጋ) ግን ብዘሕረብ ኣብታት ኣሎዎ” ይብል። ኣብ ዞባ ደቡብ ሓላፊ ጨንፈር ምዕቃብ ሓመድን ማይን ልምዓት መስኖን ኣቶ ተክለሃይማኖት ዘርኣይ።

ከትርታት ምስራሕ ብዘሕረብ ረብሓታት ኣሎዎ። ኩሉ'ቲ ኣብ ማይ-ኩዖ ዝርከብ ህዝቢ፡ ካብ ላዕሊ ክሳብ ታሕቲ ዝርከብ ተጠቃምነት ክህልዎ ይኸእል።

እዚ ኣገባብ ኣሰራርሓ ክተኣታቶ ምእንቲ፡ ኣብ ዓዲ-ዓዳ ንኡስ ዞባ መንደፊራን ዓዲ-ቐዶ ንኡስ ዞባ እምኒ ኣይልን -ሸዱሸተ ከትርታት ሰራሐም። ዓዲ-ዓዳ ኣብ ንኡስ ዞባ መንደፊራ ምምሕዳር ከባቢ ኩዶ ፈላሲ እያ እትርከብ። ምስ ደርዓንቶ፡ ድበዛና፡ ማእዶን ዝባን ዑናን ድማ ትዳውብ። ብኣስታት 200 ሰድራቤታት ዝቐመ ህዝቢ ኣሎዎ። መነባብሮ'ቲ ህዝቢ

ኣቶ ተክለሃይማኖት ዘርኣይ

ኣብ ሕርሻ እተመርከሰ እዩ። ኣብ እዋን መግዛእቲ ዋልያን፡ ሓረስቶት እታ ዓዲ ምስ ሕርሻ መስኖ ከም ዝተላለዩን ኣብ ልምዓት ጀራዲን ሃብታም ተመክሮ ከም ዝውንን ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ኩዶ-ፈላሲ ኣቶ በረኽት ከሰተ ይገልጽ።

ብዓዲ-ዓዳ ዝሓልፍ ሩባ ማይ ተኸላ፡ ካብ ርሒቕ ከባቢታት ‘ጉሕ-ጭዓ’ እዩ ዝብገስ። እቲ ማይ ነዊሕ ኪሎሜተር ተጓዲዞ ንሩባ ተኸላ ሰንጠቐ ይሓልፍ። ቀደም፡ እቲ ዝመርድ ማይ፡ ኣዝዩ ኣያልን ብርቱዕን'ዩ ነይሩ። ኣብ ጽቡቕ ክረምቲ፡ ህዝቢ እቲ ኸባቢ ናብ ሓዲጋ ከይወድቐ ሰግኣት ነይሩዎ እዩ። ደሓር ግን እቲ ማይ ብእተፈለለዩ ምክንያታት ከንቁልቀል ጀመሩ። “ዋላ'ኳ እቶም ሓረስቶት ጸዕራማትን ትጉሃትን ኩይናም ዒላታት ብምፍሓር፡ ኣሕምልቲ የልምዑ እንተ ነበሩ፡ ዋሕዲ ማይ ግን ከቢድ ብድሆ ነይሩ” ይዝክር ኣቶ በረኽት ከሰተ።

ኣቶ በረኽት ከሰተ

ብመሰረት ሓበሬታ ኣቶ በረኽት ከሰተ፡ ብሰንኪ ዋሕዲ ምንጪ ማይ፡ ኣያሎ ሓረስቶት ካብ ልምዓት ጀራዲን ኢዶም ክስሕቡን ተስፋ ክቐርጹን ተደናዲኖም ኔሮም። ናብ ዝምልከቶም ኣካላት መንግስቲ ብዓቢኡ ድማ ናብ ምምሕዳርን ሚኒስትሪ ሕርሻን'ውን ሓበሬታ ክቐርቡ ተገዲዶም።

ዋሕዲ ማይ ኣብ ዓዲ-ዓዳ ምስ ተራእዩ፡ ናብቲ ቦታ ክኢላታት ሕርሻ ተንቀሳቐሶም። ፍታሕ ንምምጻእ መጽናዕቲ ኣካዶዶም። ደሓር'ውን ንክኢላታት ሕርሻ፡ ልምዓት መስኖን ምምሕዳርን ዘማእከለት ሓንቲ ጉጅለ ተመስሪታ። ካብ ጽልማ ክሳብ ዓዲ ዓዳን ዝባን ዑናን ዝርከብ ሩባ ማይ ተኸላ ተዳህሲሱ፡ ተቐየሱ። ማይ ተኸላ ሰፊሕ ማይ-ኩዖ እዩ ዝውንን። ብውዱእ መጽናዕቲ፡ ዲጋ-ከትሪ ንምስራሕ ተኣሚመ። ብዓለምለኽ ምወላ ንሕርሻዊ ልምዓት (IFAD)ን ባንክ ልምዓት ኣፍሪቃን (AfDB)ን መጽናዕቲ ተኸዶዶን ንኡስ ንምስራሕ እኹል ባጀት ከም ዘድልዩ ተፈሊጡን።

ኢንጅነር ኪዳነ መንግስት-ኣብ

“እንተኹን ክሳብ 2019 ምወላ ይጽበ ነይሩ።” ይብል ኣብ ንኡስ ዞባ መንደፊራ ክኢላ ልምዓት መስኖ ኢንጅነር ኪዳነ መንግስት-ኣብ። “ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኣብ ንኡስ ዞባ መንደፊራ፡ ብመደብ ክረምታዊ ማእቶት ተመሃሮን መደብ መግቢ ብሰራሕን እዩ ዝሰላሰል። ቅድሚ ዲጋ-ከትሪ ዓዲ-ዓዳ'ውን ብባጀት ሚኒስትሪ ሕርሻ ዝተሰርሐት መደብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ኩዶ ፈላሲ ነይራ። ሰፊሕ ማይ-ኩዖ ኣብ ዘሎዎ ሩባ ማይ ተኸላ፡

ዲጋ ከትሪ ናይ ምስራሕ መደብ ነዊሕ ዝጸንሐ ኹይነ፡ ኣብ 2020 ድማ ክስራሕ ተበጊሱ።” ይሕብር ኢንጅነር ኪዳን መንግስት-ኣብ።

“ኣብ ዘባና፡ ሸዱሸተ ዲጋ-ክትርታት ንምስራሕ ኢና ተበጊስና። ክልተ ኹኣ ኣብ ዓዲ-ዓዳን ዓዲ-ቐዶን ክኹና ተወሲነን። ንምስራሕ ናይተን ክትርታት ውሕሉል ምሕደራ ባጀት ተኸተልና። ብተረፍ ናይ’ቲ ዝተመደበ ባጀት’ውን ክንሰርሕ ክኢልና። ህንጻት ከትሪ፡ በዘን ክልተ ዓዲ ከም ናይ ፈተነ መደብ ተበጊስና። ውጽኢቱ ተራእዩ ሰለዘሎ’ውን ናብ ካልኣት ክንቅጽል ኢና” ይብል ኣቶ ተኽለሃይማኖት ዘርአይ።

ኣርባዕተ ዲጋ ከትሪ ዓዲ-ዓዳ፡ ናይ 76,000 ሜተር ኩቡ፡ 43,000 ሜተር ኩቡ፡ 40,000 ሜተር ኩቡ፡ 21,000 ሜተር ኩቡ ማይ ይሕዛ። ነፍሲ-ወከፍ ዲጋ-ክትሪ ክሳብ 15 ሄክታር መሬት ሕርሻ የልዎዓ ኣለዎ።

“ምስራሕ ናይ’ዘን ክትሪታት ዕድል ስራሕ ፈጠሩ እዩ። ህዝቢ ናብ ስራሕ ወፊሩ። በቲ ሓደ ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን እጃሙ ኣበርኪቱ፤ በቲ ኻልእ ወፊሩ ድራር እለቱ ሓዘ ናብ ዝሓ ይምለስ ነይሩ። ብዘይካ’ዚ ንምዕዋት መደብ ስራሕ ማእቶት ተወዲቡ፤ እምንን ሑጸን ተጓሪቱ እዩ። ሰለዚ፡ ህዝቢ ዓዲ-ዓዳ ኣብ ምስራሕ ናይዘን ክትርታት ልዑል ተሳታፍነት እዩ ነይሩዎ።” ይምስክር ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ኩዶ-ፈላሲ ኣቶ በረኸት ከሰተ።

“እዘን ክትርታት ምስ ተሰርሓ፡ ምልኣት ዒላ ኣረጋገጽና። ክሳብ ሸሞንተ-ትሸዓተ ሜተር ኩዒትና ኢና ማይ ንረክብ ኔርና።

ቀሺ ኣብርሃም መሓሪ

ሕጂ ግን መሬት ጸጊቡ፡ ዒላታትና መለኣን ከይጉደላ ካብ ክረምቲ ናብ ክረምቲ ይሰግራ ኣለዎ። እዘን ክትርታት እዚኣተን ምስ ተሰርሓ፡ ዕቃብ መሬት ተገይሩ። እቲ ተባሕጉጉ ናብ ካልእ ዝኸይድ ዝነበረ ልሙዕ ሓመድ ኣብ መሬትና ክተርፍ ክኢሉ። ብዘክብ ኣዝመራ ማይ ገለልና ግራውትና ነሱቲ። ብውሕጅ መስከረም ጌርና ነቲ ናብ ሃጉ ዝበጽሐ ብሞተር ነስትዮ። ማይ ስለ ዝኸዘና፡ መሬት ማይ ስለዝሓዘ፡ ትሕቲ ባይታና ሃብቲሙ። ዒላና ሃብቲሙ። እቲ ኣብ ግዜ ኣቦሓጎታትና ዝነበረ ዛራ ክንርእ በቛዕና።” ይሕብር፡ ሓደ ኻብ ሓረስቶት ዓዲ-ዓዳ፡ ቀሺ ኣብርሃም መሓሪ።

ኣሰፋው ዮሃንስ’ውን ኣብ ልምዓት ጀራዲን ናይ ልዕሊ 22 ዓመት ተመኰሮ ዘሎዎ ሓረስታይ እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ነዊሕ ዓመታት ዋሕዲ ማይ ቀንዲ ዕንቅፋት ሕርሻዊ ልምዓት ዓዲ-ዓዳ ምንባሩ ይሕብር። “እዘን ክትርታት ምስ ተሰርሓ ኣብ ህይወትናን መነባብሮናን ዓቢ ለውጢ ኢና ርእና። ማይ ክረምቲ ክሳብ ዋሪ እዩ ዝጸንሐ ዘሎ። ኣብ ርእሲኡ ዒላታትና

ኣቶ ኣሰፋው ዮሃንስ

ከይጉደላ ይጸንሓ። ዳርጋ ምሉእ ዓመት ማይ ኣሎና። ካብ 10 ክሳብ 15 ኩንታል ፈልሲ ኣሕምልቲ ዘሪእና፡ ሰለስተ ግዜ ቀውዒ ንረክብ ኣለና። ኣነ ክብገስ ከለኹ፡ ሓንቲ ሞተር ዋራይ’ያ ኔራተኒ። እዘን ክትሪ ምስ ተሰርሓ ግና ሓንቲ ጀነሬተር ሓንቲ ሞተር ወጊኑ ናይ ጸባ ላም ኣሞርየን መንበሪ ዝሃ ሃጸን እዩ። ዓቢ ለውጢ ኢና ረኹብና።” ንውጽኢት ናይ’ተን ክትርታት ብሓበንን ብሓጉሰን ይገልጽ ሓረስታይ ኣሰፋው ዮሃንስ።

“ልዕሊ 12 ዓመታት ካብ ዒላ ጀራዲን የልምዕ ኔሪ። ናይ ማይ ሕቶ ግን መልሲ ኣይነበረንን። ዓቢ ዕንቅፋት ስራሕ ነይሩ። ምስ ምስራሕ ናይ’ዘን ክትርታት ከነጸጽሮ ከለኹ፡ ናይ ሰማይን ምድርን ፍልልይ ኣሎዎ። ብጀርዲንን ብዘክብ ክረምትን ነልምዕ ሓረስቶት ኢና ተቐዩርና። ምስ ዋሕዲ ማይ፡ ኣሰፍሒና ከልምዕ ኣይንኸእልን ኔርና። ኣብዚ እዋን ግን ኣብ ርእሲ ኣእካል፡ ድንሹ ሸጉርቲ፡ ኮመደረ ቐስጣን ሰላጣን ነልምዕ ኣለና። ኣብ ምርግጋእ ዕዳጋ ግደ ነበርክት ኣሎና።” ይምስክር ሓረስታይ ታደሰ ግርማይ።

ኣቶ ታደሰ ግርማይ

“ሰላ ዲጋ ከትሪ፡ ኣብ ህይወትና ዓቢ ለውጢ ርኢና”

“በዚ ኸባቢ ዝወርድ ዝኸበረ ትሕዝቶ ማይ፡ ሓያል’ዩ ነይሩ። ስለ ዘይተዓግተ ግን ኣብ መዓላ ክውዕል ኣይከኣለን። ኣብ ርእሲኡ ብሰንኪ ዋሕዲ ዝፍብ’ውን ናይ ምንጻፍን ምድራቕን ሓያል ይውሰኹ ነበረ። እዚ መሬት ድኻሚ ነይሩ። እዞን ክልተ ከትሪ ስለዝተሰርሓ ግን ማይ ተረኺቡ። መሬት ተደላዲሉ ምስ ተደኸቦ፡ ሃብቲሙ፡ ለሚዑ፡ ፈርዮ’ውን። እዚ ኣብዚ ዘሎ ሓረስታይ ንዝሓለፈ ርኢሉ ኹይኑ፡ ንኸባቢኡ ይኸውን ኣሎ። ሳላ’ዞን ከትርታት፡ ኣብ ዓይነት ህይወትና ዓቢ ለውጢ ርኢና ኢና” ይብል ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ ቐዶ ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሽ።

ዓዲ ቐዶ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ እምኒ ሓይሊ እትርከብ ምምሕዳር ከባቢ እያ። ዓዲ ቐዶ፡ ምስ ማእዶ፡ ቤት ማርያ፡ ቅነ ሓያላ፡ ዓዲ ባድምን በርዓዳይን ትዳውቡ። መነባብሮ ናይቲ ህዝቢ ኣብ ሕርሻ ዝተመርኩሰ እዩ። ኣብቲ ምምሕዳር ከባቢ ኣስታት 1100 ህዝቢ ይነበር። ህዝቢ ምምሕዳር ከባቢ ቐዶ፡ ዝጸንሖ ተመክሮ ጀርዲን ልዕሊ ሓደ ሚእቲ ዓመት ሓሊፉ። ዓይነት ናይቲ ልምዓትን ውጽኢቱን ግና ምስ ባህጊ ናይቲ ህዝቢ ዝዳረግ ኣይነበረን። “ምኽንያቱ፡ ብሰንኪ ብርሰት ኣግራብን ካልእ ጸገማትን ዝፍብን ውሕጅ ካብ ዓመት ናብ ዓመት እናወሓደ መጸኡ” የረጋግጽ ኣመሓዳሪ

ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሽ

ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ ቐዶ ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሽ።

“ህዝብና” ይብል ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሽ፡ “ህዝብና ናይ ሕርሻ ህዝቢ እዩ ነይሩ። ናይ ሰራሕ ህዝቢ እዩ። ጸገሙ ናይ ማይን መሳርሕን ጥራይ እዩ ነይሩ። ምስ ኩሉ ሕጽረታትን ዋሕዲ መሳርሒታትን ግዳ ጀርዲን የልምዕ ነይሩ። ዒላ ፍሒሩ’ውን ሰፊሕ ናይ ልምዓት መደብ ከካይድ ዘይፈተነ ህዝቢ ኣይከነን። እንተኹኹ፡ ብሰንኪ እናጉደለ ዝመጽእ ዝኸበረ መጠን ዝፍብን ውሕጅን፡ ካብ ልምዓት ጀርዲን ወጺኡ ናብ ናይ ቀውዒ ሓረስታይ ወይ ሓረስታይ ዝፍብ ክረምቲ ተቐየሩ። ህይወት ብኸምኡ ክቐጽል ስለ ዘይከኣል ግን ሓደ ፍታሕ ክድለ ነይሩዎ።” የዘንቱ ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ ቐዶ ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሽ።

ሰሓርቲ፡ ሓንቲ ካብ ዓበይቲ ማይ-ኩየታት ዘሎ ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ ቐዶ እያ። ኣብ ሰሓርቲ ሩባ ማይ-ነፋሒ ይርከብ። ማይ-ነፋሒ፡ ካብ ነዊሕ ዝገን መንደፊራን ከባቢኡን ዝበገስ ሰፊሕ ማይ ኩየ ይውንን። ኣብ ጽጉብ ክራማት ሓያል ውሕጅ ይወርዳ። እቲ ሃላሊ ውሕጅ ብቐሊል ዝሰገር ኣይነበረን።

“ብማይ-ነፋሒ ዝወርድ ዝኸበረ ማይ፡ ኣብ ጥቕሚ ከይወዓል፡ ልሙዕ ሓመድ ለኪሙ’ዩ ዝኸይድ ነይሩ። ማይ ከም ከባቢና ኢና ኔርና። ናይ ማይ ዋሕዲ ነይሩና ኢልና ኣይንዛረብን፤ መዐቀቢ ግን ኣይነበረናን። ዝተዘርወ ሓርጭን ዝተበተነ ደበናን ቁም-ነገር የብሉን። ጥብ ዝበለ ማይ ክዕቀብ እንተ ዘይከኣሉ፡ ቅድም ንልምዓት፡ ብዓቢኡ ንምንባር’ውን ኣዝዩ ፈታኒ እዩ። ከምኡ ፈሊጡ፡ መንግስትና ኣብ 2019 እዞን ከትርታት ክሰርሓልና መዲቡ” ይብል፡ ሓረስታይ ዓዲ ሰክሕ፡ ቀሺ ሃብቶም ተስፋማርያም።

“ኣብ ግንቦተ-ሰነ 2019 ሰራሕ ተጀሚሩ። እቲ መጽናዕቲ ኣቐዲሙ’ዩ

ቀሺ ሃብቶም ተስፋማርያም

ተኻዪዱ። ምምሕዳር፡ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ፡ ምህድስናን ልምዓት መስኖን። ኣብ ሩባ ሰሓርቲ ከትሪ ክትሰራሕ ኣብ ናይ ሓባር ስምምዕ ተበጺሑ። ህዝቢ’ውን ነቲ መደብ ሓንጎፋይ ኢሉ ተቐቢሉ” ይብል ክኢላ ልምዓት መስኖን ምዕቃብ ሓመድን ማይን ንኡስ ዞባ እምኒ ሓይሊ ኢንጅነር ዘሚካኤል ጸጋይ።

ኢንጅነር ዘሚካኤል ጸጋይ

ብመሰረት ሓበሬታ ኢንጅነር ዘሚካኤል፡ ከትሪ ዓዲ ቐዶ፡ ናይ 16,189 ሄክታር ማይ-ኩየ፡ 21,000 ሜትሮ ኩቦ መኽዘን ማይ፡ ናይ ምልማዕ ተኸእሎኡ ድማ 30 ሄክታር መሬት ይበጽሖ። ኣብ ምስራሕ ናይታ መጠን ንኡስ-ዲጋ ከትሪ ልዑል ተሳታፍነት ህዝቢ ተንጸባባቒ። ድርብ ጥቕሚ ዘውህብ ከትሪ ዓዲ ቐዶ፡ ዕድል ሰራሕ’ውን ፈጠሩ እዩ። ኣብ ግዜ ህንጻት ከትሪ፡ ናይ እምኒ ጸገም ኣይነበረን። ካብ

ቀረባ ርሕቀት'ዩ ተጓሪቱ። እቲ ሰራሕ ድማ ኣብ ዝተመደበሉ ግዜ ተዛዚመ። ድሕሪ ምስራሕ ከትሪ ዓዲ ቐዶ፡ ንሱብን ጥሪትን ዝኸውን እኹል ዝስተማይ ተረኺቡ፡ ልምዓቶም ሰፊሑ። “እቲ ምስጢር ኣብ ከትሪ'ዩ ዘሎ” ይብል ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሸ።

“ካብ ኣደ ዲጋ፡ ከትርታት ክበዝሕ ይሕሸና ኢና ንብል። እቲ ምንታይ፡ እቲ ኸባቢኡ ዘሎ ዓላታት ይህብትም ኣሎ። ከዕት ኣቢልና ኢና ማይ ክንረክብ ንክእል። ሎሚ፡ ኩሉ ማይ ነቲ፡ እዩ። ብውሽጢ መሬት ናይ ማይ መስመር ተፈጠሩ። ኩሉ እዩ ናብ ልምዓት ተቐየሩ። ኩሉ ሰብ ኣረሰታይ ኩይነ። እዛ ከትሪ'ውን ኣደ-ኸልተ ሜትሮ እንተ ትውሰኽ፡ ነታ ላዕለወይቲ መርከብታ'ዋ፡ ኣብ ምህብታም ትሕተ ባይታዊ ማይን ዕቃብ ማይን ኣዘዩ ምዓብዩ። ምክንያቱ፡ መደቀሲ ማይ

ኣለዋ።” ንኣብሬታኡ ብኣብነት የራጉድ ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሸ።

ስምዒት ዋንነት፡ እቲ ዝግበዩ ኣይሊ እዩ። “ናተይን ይምልከተንን” ዝብል መንፈስ እንተ ሰሪጹ፡ ዘላቐነት ናይ ዝኹነ ተበግሶ ክረጋገጽ ይክእል። ምምሕዳር ከባብን ኮሚተ ልምዓት ዓድን፡ ኣብዚ መዳይ ኣበርቲዖም ከም ዝሰርሑ'ዩ ዝሕብር ኣቶ ለኣክ።

“ኣብዛ ከትሪ ኣኪብና ንህዝብና ንሕብሮ ኢና። ‘ኣብዛ ክልተ ዘይትበጽሕ ሜትሮ ተኣኪቡ ዘሎ ኣመድ ክንደይ ይበጽሕ? ዓሰርተ ዓመት ብኸምዚ እንተ ድኣ ቐጺሉ፡ እዛ ዓዲ እንታይ ምኹነት? ናብ ምድረበዳ ትቐየር ማለት'ዩ። ስለዚ መሬትና እንተ ዘይዓቂብና ክንነብር ኣይንክእልን ኢና’ ኢልና ንህዝብና ነረድኡ። ህዝቢ ኸኣ ውጽኢት እንተ ርእዩ ሰዓባይ'ዩ። ኣብ

ምፍዋስ ማይ-ኩዖ ክሰርሕ'ውን ልዑል እምነት ኣሎኒ። መንግስቲ ከትርታት ምስርሑ ኣመስግን። ክቐጽሎ ኸኣ እላቦ” ይምሕጸን። ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ዓዲ ቐዶ ኣቶ ለኣክ ገብረገርግሸ።

ከትርታት፡ ኣድማዒ ውጽኢት ከም ዘሎዎ ብግብሪ ተረጋጊጹ እዩ። ማዕረ ማዕረኡ ምምላእ ድበት ከየኸትል የሰግእ እዩ። ህዝቢ'ውን ነቲ ማይ-ኩዖ ክፍውሰ ይግብኡ። “እታ እንበልዓ መግቢ፡ ቦታ እንዕቅባ ማይ ኣብታ እንዕቅባ ኣመድ ስለ እትበቀል፡ ምዕቃብ ኣመድን ማይን ድማ ናይ ኩሉ ኣካል ሕብረተሰብ ዕማም ስለ ዝኹነ ኢደይ-ኢድካ ኢልና ንዓቅቦ'የ ዝብል” ብምባል ይላቦ፡ ኣብ ዞባ ደቡብ ኣላፊ ጨንፈር ምዕቃብ ኣመድን ማይን ልምዓትን መስግን ኣቶ ተክለሃይማኖት ዘርኣይ።

ደርሰነይ ካብ ስእነት ናብ ልምዓት

ጎቦታትን ስንጭሮታትን ዝበዝሐ ንኡስ ዞባ ሎጎ ዓንሰባ፡ ዛጊት፡ ልዕሊ 76 ሚእታዊት ካብ መሬቱ ተዛልዩ ኣሎ። እቲ ተሪፋ ዘሎ'ውን ኣብ መሰርሕ'ዩ ዝርከብ።

ነበርቲ ሎጎ ዓንሰባ፡ ኣብ ምስራሕ ከትርታት ሃብታም ተመኮሮ እዩ ጸኒሕዎም። ኣብቲ ኣጻድፍ ዝበዝሐን ንኡስ ዝሕረስ መሬትን፡ ነቲ ብዝኖብ ክረምቲ ዝረኽቦም ማይ እናዓነቱ፡ ናብ ልምዓት ጀራዲን ይቐይሩዎ ነበሩ። ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ እናተወራረሰ ዝቐጸለ ናይ ምዝላይ ሰራሕ፡ ሎሚ ስነ ፍልጠት ተወሲኽዎ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ከም ዝበጽሖ፡ ኣብቲ ንኡስ ዞባ ኣላፊት ቁጠባዊ ልምዓት ወ/ ኤልሳ ርስቶም ትሕብር።

ብመሰረት ኣበሬታ ወ/ ኤልሳ፡ ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት፡ ኣብ ሎጎ-ዓንሰባ ሸውዓተ ዲጋታት ተሰራሕን፡ ክልተ ድማ ኣብ መሰርሕ ሰራሕ ይርከባ። ኣብ ርእሲኡ ልዕሊ ሸውዓተ ራህያታት'ውን ተሃጸን። ህዝቢ ሎጎ ዓንሰባ ዲጋታት ናይ ምስራሕ ኣያል ድሌትን ወንን ኣሎዎ። ዓድታት'ውን ባዕላዊ ተበግሶ ክወስዳ ጸኒሐን እየን። ኣብቲ ብ2019 ብደረጃ ዞባ ጋሽ ባርካ ኣመሸተ መጠነ ንኡስ ዲጋታት ክሰርሓ ዝተኣመመሉ ዓመት፡ ዓድታት ወለንታዊ ተበግሶ ወሲደን ነይረን።

“ዲጋ ደቂ ሸሓይ ብህዝቢ'ያ ተበጊላ ነይራ። መንግስቲ ሰሚንቶን ካልእን ስለ ዘምጽኡ፡ ዘድሊ ወጻኢታት ብምሸፋን ተዛዘማ። ብተመሳሳሊ፡ ዲጋ ዓዲ ንኣምን'ውን ብዓዲ እያ ተበጊላ፤ መንግስቲ ድማ ሰሚንቶ ኣጊዙ፤ ተወዲኦ። ካብተን ኣብ 2019 ዝተጀመራ፡ ዲጋ ደርሰነይ ሳልሳይቲ እያ። ደርሰነይ ማይ ዝበሃል ኣይነበራን። ኣንቲ ካብተን ብማይ ዝተጸገማ ዓድታት እያ ነይራ።” ትብል ወ/ ኤልሳ ርስቶም።

እቲ ኣስታት 1350 ዝብዝሐ ህዝቢ ምምሕዳር ከባቢ ደርሰነይ፡ ብመጓሰን ማሕረሰን ይነባበር። ሩባ መሃግ፡ ሓደ ካብ ዓበይትን ሃብታም ተፋሰስ ዘለዎን ሩባ እያ። ነታ ዓዲ ሰንጠቑ፡ ናብ ሩባ ኣሕድርኒ ሰጊሩ ድማ ናብ ዓንሰባ ይሕወስ። እቲ

ወ/ ኤልሳ ርስቶም

ካብ ዓበይቲ ኣኻውሕ ዝፈለሰ ዝነበረ ማይ፡ ብጽሬቱ ዝተፈልጠን ጥዑም ምንባሩን ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ከባቢ ደርሰነይ፡ ኣቶ ዘርእጋብር ተስፋይ ይዝክር።

ምስ ግዜ ግና እቲ ብዝሐ ናይቲ ማይ ከንቁልቀልን ክደርቕን ምስ ጀመረ፡ ኣብቲ ዓዲ ከቢድ ዋሕዲ ማይ ኣጋጢመ። ብሕልፊ ኣብ 2005፡ ጥብ ዝብል ዝሰተ ማይ ተሳኢኡ። እተን ኣደራዕ ቤት ዝስከማ ኣደታትን ደቀንስትዮን ማይ ንምጉራት ክሳብ ደቂ-ዘርኡን ደምብ ሃብተጽዮንን ይጉዓዛ ከም ዝነበራ፡ ኣካያዲት ሰራሕ ምምሕዳር ደርሰነይ ወ/ሮ ሸዕበት ብርሃነ ትምስክር።

“ነዛ ጎርሮ ኢና ማይ ስኢንና ኣሕሊፍናየ። እቲ ቐደም'ውን ሸግር ኣይነበረናን ማለት ኣይከብን። ዲጋ ክሰርሓልና ንመንግስቲ ካብ እንሓትት ነዊሕ ኩይኑ። ግዜ እንታይ ኣለዎ? ክትሰርሓልኩም ምስ ተብሃልና ከም ብተይ ኢና ተሰራሲርና። ምኽንያቱ፡ እቶም ዲጋ ዝሰርሑ ዓዲታት

ኣቶ ዘርእጋብር ተስፋይ

ናይ ማይ ጸገም ረሲዖም'ዮም። ንሕና'ውን ብሃንቀውታ ተጸቢና።” ሚዛን ባህንምን ህርፋኖምን ልዑል ምንባሩ ትገልጽ ወ/ሮ ሸዕበት ብርሃነ።

ቅድሚ ዓባይ ዲጋ፡ ህዝቢ ደርሰነይ ጸገም ማይ ንምፍታሕ ከትርን ንእሹቶ ራህያን ሰራሕ ነይሩ'ዩ። ኣብቲ ጎቦ ዝተሞህለለ ማይ፡ ትሕተ ባይታ ኣጽጊብዎ። እታ ራህያ'ውን ማይ ኣሞህሊላ ነይራ። ናይዚ ለውጢ ምስ ረኣዩ ድማ ውጽኢት ዓባይ ዲጋ ከሎ ገና ገምግመ።

ኣርባዕተ ሸሕ ሄክታር ዝበጽሕ ማይ-ኩዖ ዘሎዎ ዓዲ ደርሰነይ፡ ኣብ ኣገዳሲ ቦታ ዲጋ ክሰርሓ ተወሲኑ። እትሕዞ ማይ 150 ሸሕ ሜትሮ ኩቦ ክበጽሕ ተኣመመ። ናይ

ወ/ሮ ሸዕበት ብርሃነ

መሰረት ሰራሕ ብዓዲ ተጀመረ። ህዝቢ'ታ ዓዲ ናብ ሰራሕ ወፈረ።

“ኣብ ምስራሕ እዛ ዲጋ፡ ሸዱሽተ ዝኣባላታ ኮሚተ ልምዓት'ያ ተመስሪታ። ቡብኽልተ ሰብ ድማ ዕማም ተሞሂብዎ። ካብ ውሽጢ ዓድን ወጻኢን ዝርከብ ተወላዲ፡ ኣስታት ሓደ ሚልዮን ናቕፋ ኣኪባ። ብኣፍልጦ መንግስቲ ኸኣ ነቲ ሰራሕ ኣበጊሰናየ። መንግስቲ ኣብ ልዕሊ መሰረት ኩሉ ወጻኢታት ሸፊኑልና። ዕድል ሰራሕ'ውን ፈጠሩልና” ይብል ኮሚተ ልምዓት ዓዲ ደርሰነይ ኣቶ ሚኪኤል ዘርኣም።

“እታ ዲጋ ካብ ጫፍ ናብ ጫፍ 87 ሜትሮ ንውሓት ኣሎዎ። ካብ መሰረት ንልዕሊ 14 ሜትር ብራሽ ትውንን። ግፍሓት ናይቲ

መንደቅ'ውን 11 ሜትር እዩ። ብጽቡቅ እያ ተሰራሐ። ኣብ ሰራሕ ግን ብድሆታት ነይሩ። ተሪር ከውሒ ንምርካብ ዝተሓልፈ ጸዕሪ ቀለል ኣይነበረን። ኣብ እዋን ሰራሕ'ውን ናይ ሰራሕተኛታት ሽግር ነይሩ እዩ። ሰብ ዘይርእዮ ትሕተ ባይታ ዓቢ ሰራሕ እዩ ተዓሚመ።” ይብል ኢንጅነር ሳህለ ግርማጽዮን።

ንዝነበረ ሕጽረት ዓቕሚ-ሰብ ንምፍታሕ፡ ምምሕዳር ንኡስ ዞባ ሎጎ ዓንሰባ ምስ ሓይልታት ምክልኻል ብምልዛብ፡ ክፍለ ሰራዊት 29 ኣብቲ ሰራሕ ወፊሩ። ህዝባዊ ሰራዊት ናይ'ቲ ከባቢ'ውን ናብቲ ሰራሕ ወፊሮም ኣብ ውሽጢ ሓጺር ግዜ ተዛዘማ።

ኣቶ ሚኪኤል ዘርአም

ዲጋ ደርሰነይ፡ ቅድሚ ምሉእ ብምሉእ ምውድኣ እያ ማይ ሒዛ። ትሕተ ባይታ ኣህብቲማ። ማይ ዛርያ። ስነ-ማሕድሮ ፍጥረት ቀደራ። መበቁላውያን ኣግራብን

ኢንጅነር ሳህለ ግርማጽዮን

ኣዕዋፍን ተመሊሶም። ህዝቢ፡ ንኩሰትን ንጥሪትን ዝሰተ ማይ ረኺቡ። ንጽፊት ዝኸውን ማይ'ውን ወኒኑ። እቲ ኣብታ ዓዲ ተበጊሱ ዝነበረ እተፈላለየ ልምዓት፡ ብዝሰፍሐ መገዲ ክቕጽል ከም ዝኽእል ተረጋጊዱ።

እቶም ዒላ ፍሒሮም ኣብ ልምዓት ጀራዲን ክዋሰኡ ዝጸንሑ ሓረሰቶት ደርሰነይ፡ ሎሚ ናብ ዝሰፍሐ ሕርሻ ሰጊሮም። ነቲ ብምጡን ዓቕሚ ዘልምዕዎ ዝነበሩ ሸጉርቲ፡ ኮመደረ፡ ቁስጣ፡ ጉዕ በርበረን ካብ ከባቢኦም ሓሊፎም ናብ ሰፊሕ ዕዳጋ ኣሰመራ ኣቕሪቦም።

“ሸጉርቲ መስመሱ፡ ዘርኢ ሸጉርቲ እዩ። ኣዝዩ ክቡር'ዩ ነይሩ። ካብ ወጸኢ ሃገር ስለ ዝመጽእ ክሳብ ሓደ ሸሕ ናቕፋ ንኺሎ ይበጽሕ ነይሩ። ሕጂ ንሕና ከከልምዕ ምስ ጀመርና፡ ነቲ ዋጋ ብፍርቂ ኣጉዲልናዮ

ኣለና። ኣነ'ውን ክደፍኣሉ እዩ። በዛ ዲጋ ዝሓዘናዮ ማይ ንነፍሲ-ወከፍ፡ ‘ክሓርስ እዩ፡ ክቕጽሎ እየ’ ዝበለና መሬት ክንህቦ ኢና። ንኹሉ ናብ ኣፍራዩ ክንቅይሮ ኢና” ይብል ኣብ መንበር ኮሚተ ልምዓት ሚኪኤል ዘርአም።

ኣብ ሓጺር እዋን ርኡይ ለውጥን ምዕባለን ዘርኣየት ዲጋ ደርሰነይ ቅድሚ ኹሉን ልዕሊ ኹሉን ቅሳነት ኣእምሮ ነበርታ እያ ኣርጊኣ። ኣደታት ካብ ሰክፍታን ጸርን ተናጊፈን። እንተኹነ፡ ሕጂ'ውን ሰባምን ጥሪቶምን ኣብ ሓደ ደሰትዩ ስለ ዘለዉ፡ ካብቶም ገና ጽሩይ ዝሰተ ማይ ዘይረኽቡ ዜጋታት ብምዃናም፡ መንግስቲ ኣቓልቦ ክህቦም እየም ዝሓቲ።

“ዲጋ ናብ ብዙሕ ረብሓታት ክውዕል ኣሎዎ። ኣብ ንኡስ ዞባና ዝርከባ ዲጋታት ናብኡ ክቕንዓ ኢና እንሰርሕ። ዓሳ ጥዑም ማይ ምፍራይ'ውን ሓደ ካብቲ ብዙሕ እዩ። ድሮ ምስ ሚኒስትሪ ሃብቲ ባሕሪ ተረዳዲእና፡ ኣብ ዲጋ ደቂ ሸሓይን ደብርን ዓሳ ይጅለቡ ኣለዉ። ኣብ'ተን ካልኣት'ውን ከምኡ። በዚ ኣጋጣሚ ምምሕዳር ዞባ ብሓፈሻ፡ ኣመሓዳሪ ንኡስ ዞባ ሎጎ ዓንሰባ ኣቶ ኣብርሃም ሓጎስ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ምስ ኩላቶም ስታፋቲ ብፍላይ ከኣ ንክቡር ሚኒስተር ኣረፋይነ በርሀ ብስም ኩሎም ነበርቲ ሎጎ ዓንሰባ ከመስግናም እፈቱ” ትዛዝም ሓላፊት ቁጠባዊ ልምዓት ወ/ ኤልሳ ርስቶም።

ዲጋ አፈቴላ ፋልመይቲ ዲጋ ምምሕዳር ሻካት!

ጋሽ ባርካ ሰፊሕ መደባት ልምዱን ማይ ዝክደሉ ዘሎ ዞባ እዩ። ኣብ ነፍሲ ወከፍ ዓዲ ማይ ንክህሉ ሓያል ስራሕ ተሰላሲሉ። ዲጋ መገል 683,866 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓዲ ማእለል 382,000 ሜትሮ ኩቡ ጸሊም ቀላይ 320,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓዲ ወርሒ ሰብ 350,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓዲ ደብሪ 330,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ምላዛይ 250,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ በለዛ ሊባን 400,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ማይ ጨው ሎጎ ዓንሰባ 150,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ አረዳ መገሎ 130,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ አፈንትራ ሞልቂ 160,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ካርካሽ ባረንቱ 110,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ መንሱራ ጉላ 131,040 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ጎልጅ መንጉላ 112,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ደብሪ ዓዲ ሃንሰ 150,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ አፈቴላ ባረንቱ 163,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓሊ ሸምቢ ጎኘ 120,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ኮይቶብያ ሻምብቆ 150,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ላዕላይ ጋሽ ኣይተራ 200,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓዲ ንኣምን 150,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ደርሰነይ 142,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ዓዲ ሸጋላ ዓዲ ተክላይ 114,255 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ኣይተርፍ ጎልጅ 117,100 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ በርቀጠ ኣውጋሮ 135,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ሸሸቢት 150,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ሊባን 197,000 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ መቐርካ 136,926 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ደቂ ዘርኡ 26,789 ሜትሮ ኩቡ ዲጋ ይሕዛ። ብሰፊሕ መደባት ምፍዋስ ማይ-ኩሶውን ኣብ እዋን ድሩቕ ሓጋይውን ማይ ሒዘን ከም ዝነበራ፡ ሰነዳት ቤት ጽሕፈት ዲጋታትን ራህያታትን ዞባ ጋሽ ባርካ የረጋግጽ።

ብሓፈሻ፡ ኣብ ዝሓለፈ ቀረባ ዓመታት፡ ኣብ ዞባ ጋሽ ባርካ ዕሰራ ዲጋታት ንምስራሕን 2.7 ሚልዮን ሜተር ኩቡ ማይ ንምሓዘን እዩ ተመዲቡ። “16 ኻብ’ተን ዲጋታት ተዛዚመን፡ ኣብ ኣገልግሎት ይውዕላ ኣለዋ። እተን ዝተረፋ ኣርባዕተ ኸኣ ኣብ መስርሕ ይርከባ። ሓንቲ ኻብኣን ዲጋ

አፈቴላ እያ።” ይብል፡ ኣብ ምምሕዳር ዞባ ጋሽ ባርካ ሓላፊ ኣሃዱ ልምዱን ዲጋታትን ራህያታትን ኢንጅነር ኩሓስ እምባዩ።

አፈቴላ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ ባረንቱ ምምሕዳር

ኢንጅነር ኩሓስ እምባዩ

ከባቢ ሻካት እያ እትመሓደር። ካብ ከተማ ባረንቱ ንደቡባዊ ምዕራብ ሸዱሽተ ኪሎ ሜተር ርሒቻ ትርከብ። ምምሕዳር ሻካት ንሓመሽተ ዓድታት እያ ትጥርን። ህዝቢ ምምሕዳር ሻካት ብማሕረስን መጓሰን እዩ ዝከብር። ዓብይ ሩባ አፈቴላ ንሻካት ሓለፉ ናብ ባረንቱ ይዛሪ ነይሩ። እንተኹን፡ ህዝቢ’ቲ ምምሕዳር ከባቢ ከቢድ ጸገም ዝሰተ ማይ እዩ ኣሕለፉ፡ ትብል ኣመሓዳሪት ምምሕዳር ከባቢ ወ/ሮ ባረታ ባዶ ሸዲን።

“ማይ ንምጉራት እንተወሓደ መገዲ ክልተ ሰዓታት ንጉዓዝ ኔርና። እቲ ኣደራዕ

ወ/ሮ ባረታ ባዶ ሸዲን

ከኣ ንኣደታት ጥራይ የጋጥመን ነይሩ ኣይንብልን። ሰብ ከብቲውን ጥራቶም ማይ ንምስታይ ነዊሕ መገዲ ክጉዓዙ ይግደዱ ኔርም። እቲ ህይወት፡ ከቢድ ምንባሩ ሕጂ እዛ ዲጋ አፈቴላ ምስ ተሰርሐት እዩ ነጸሩልና” ትውሰኽ ወ/ሮ ባረታ ባዶ ሸዲን።

“ኣውራ ዕላማ ዲጋ አፈቴላ” ይብል ኢንጅነር ሙሴ ባህታ፡ ሓላፊ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ንኡስ ዞባ ባረንቱ፡ “ጸገም ዝሰተ ማይ ንምፍታሕ እዩ። ዝኣክል ማይ ምስ ተረኽበ ኸኣ፡ ኣብ ልምዱ መስኖ ምስግጋር እዩ። ዲጋ ንምስራሕ፡ ምስ ምምሕዳርን ህዝብን ሰፊሕ ዘተን ጎስጓስን ተክፍዱ። ምክንያቱ፡ ኣብቲ ንኡስ ዞባውን ራህያታት እምበር፡ ዲጋ ኣይተሰርሓን። ህዝቢ ብእወታ ምስ ተቐበሎ ናይ መጽናዕቲ ሰራሕ ፈለሙ” ይውሰኽ ኢንጅነር ሙሴ ባህታ።

ኢንጅነር ሙሴ ባህታ

ኣብቲ መጽናዕቲ፡ ኣብ ቤት ጽሕፈት ዞባ ጋሽ ባርካን ንኡስ ዞባ ባረንቱን ዝርከቡ ክኣላታት መሬት ዝተንከፈ መጽናዕቲ ኣካይዶም። ዲጋ ክሰርሓሉ ዝክእል ቦታ ተለልዩ፡ ናብ ካልኣይ ገጽ ሰጊሮም። ቅየሳ ተኻይዶ፡ ንድፊ ወጺእዎ። “ካብ 463 ሄክታር ማይ-ኩሶ ዲጋ አፈቴላ፡ 163,900 ሜትሮ ኩቡ ማይ ክኸዘን ዝክእል ዲጋ ንምስራሕ ተበጊሉ” ንቐድመ ሰራሕ ዝነበረ መጽናዕትን ምርምርን ይሕብር ኢንጅነር ኩሓስ እምባዩ።

ኢንጅነር ጉርጃ ወረደ፡ ኣብ ነቐጣ ሰራሕ ዲጋ አፈቴላ ተመዲቡ ሰራሕ ዝመርሐ

መሃንድስ እዩ። ቅድሚያ ምህናጽ እታ ዲጋ ሰፊሕ መስርሕ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ከም ዝተኻየደ እዩ ዝሕብር። “ህንጻ ዲጋ ኣፈቴላ ብኸልተ ገጽ እዩ ተሰላሲሉ። ኣብ ሰፊሕ ዕማም ምፍዋስ ማይ-ኩያን ኣብ ምጽራግ 9.5 ኪሎ-ሜተር ጽርግያን ኩሉ ህዝቢ ምምሕዳር ሻካት ተሳቲፉ። ቀዳማይ ገጽ ብወፊራን ብናጸን እዩ ተዓሚመ። ህዝቢ፡ ጥቕሚ ምትሓዝ ማይ ስለ ዝተገንዘበ፡ ብሕጉስ መንፈስ እዩ ተዋሲኡ። ኣብ ካልኣይ ገጽ ምስራሕ ዲጋ ኣፈቴላ፡ ነፃቕ ካብ ባረንቲ መጺኦም ህዝቢ ምምሕዳር ሻካት ከኣ ናይ ሰራሕ ዕድል ተፈጠርሉ። ብመግቢ ንሰራሕ እናተኸፍለ ሰራሕ። እቲ ሰራሕውን ጽቡቕ ገሰጊሉ ነይሩ” ይብል ኢንጅነር ጉርጃ ወረደ።

ኢንጅነር ጉርጃ ወረደ

ብዝናብ ክረምቲ ንዋፊታት ማሕረሶም ዘሰላሰሉ ህዝቢ ምምሕዳር ሻካት፡ ኣብ ፍርቂ ህንጻ ዲጋ ኣፈቴላ ናብ ማሕረሶምን ካልእ ዋኒኖምን ምስ ከዱ፡ ምምሕዳር ዞባ ጋሽ ባርካ፡ ምስ እ’ዚ ምዕራብ ብምርድዳኡ፡ ክፍለ ሰራዊት 37፡ ነቲ ዝተረፈ ሰራሕ ዓሚሞሞ። ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ሰሚንቶ

ኣብ ግዚኡ ስለ ዝቐረበሎምን ባህርያዊ ጸጋ ናይ’ቲ ከባቢ ከም እምኒ ሑጻን ማይን ብምዋቃሞምን ብሕጽረት ቐረብ ኣይተሸገሩን።

ምቀጽጸር ብቐዓት ሓደ ካብ ዓበይቲ ዕማማት ህንጻ ዲጋ እዩ። ካብ መጀመርታ ክሳዕ መወዳእታ ዝቐጽልን ዘዩቋርጽን ምክትታል ከኣ ይጠልብ። ኣብቲ ቦታ ሓደ መሃንድስ ስለ ዝተመደበን ካብ ምምሕዳር ዞባን ንኡስ ዞባ ባረንቲን ቀጻሊ ንክታተሎ ስለ ዝከበርናን ኣብ ብቐዓት ዝኹን ዘሰክፍ ከም ዘይብሉ እዩ ዘረጋግጽ ኢንጅነር ክሓስ እምባዩ።

ህንጻ ዲጋ ኣፈቴላ 12.5 ሜተር ብራኽ፡ 108 ሜትሮ ጎናዊ ሰፍሓት፡ 1.5 ሜትሮ ብራኽን 20 ሜትሮ ጎናዊ ሰፍሓት ዘሎ ምትንፈሲ ተሰራሕላ። ባዛ ዲጋ ሽዱሽተ ዓድታት እዩን ተጠቐምቲ ኹይነን። ዲጋ ኣፈቴላ ምስ ተዛዘመት፡ ንሰብን ጥሪትን ዝኸውን ዝኣክል ማይ ተዋህሊሉ፤ ትሕተ ባይታዊ ማይውን ሃብቲመ። እተን ዓሰርተ ኪሎ-ሜተር እናተጓዕዛ ማይ ዝገርታ ዝከበራ ደቀ’ንስትዮ ዕረፍቲ ረኺበን።

“ቅሳነት ኣእምሮ ረኺብና። ማይ ኩሉ ምዃኑ ኣረጋጊጽና። ካብዛ ዲጋ ብዙሕ ኢና ንጽብ። ጀርዲን ክንገብር ንደሊ። ፍረታትን ኣሕልምትን ከከልምዕ ንደሊ” ብምባል፡ ናይ ቀረባ መደቦም ትሕብር ኣመሓዳሪት ምምሕዳር ከባቢ ወ/ሮ ግረታ ባዶ ሸዲን።

ህዝቢ ምምሕዳር ሻካት፡ ምስ ሕርሻ ጀርዲን ተመኮሮ ኣይጸንሖምን። ቅድሚያ ሕጂ

ከምኡ ዓይነት ንዋፊታት ኣይነበርምን። ማይ ዲጋ ኣፍቴላ ግና ናብ ካልእን ዝሰጉመን ሚላ ህይወት ክትወስዶም እያ። ሚኒስትሪ ሕርሻ ከም ናይ ፈተነን መለማመድን ናይ ዓሰርተ ሄክታር መሬት ኣደላዲሉ፤ ብጸሓያዊ ጸዓት ዝሰርሓ ናይ እግሪ ፖምፓ ኣዳልዩ ንዓሰርተ ሓረስቶት ክህቦም ድለው ምዃኑ እዩ ዝሕብር ኢንጅነር ጉርጃ ወረደ።

“ማይ ከይሓዝን ዝኹን ካልእ ልምዓታዊ መደባት ክትሓሰብን ክትትግብርን ኣይትኸእልን ኢኻ። መንግስቲ፡ ነዚ ሓሳብ ብዕቱብ ርእዩ፡ ነቲ ኣብ ርሑቕ ከባቢታት ዝርከብ ህዝቢ ብፍላይ ዓይነት መነባብሮኡ ንምምሕያሽ ከቢድ ባጀት ሰለፀ፡ ከቢድ ሰራሕ ይዓምም ኣሉ” ይብል ኢንጅነር ክሓስ እምባዩ። ህዝቢውን ነቲ ዝተሰርሐን ዝሰራሕ ዘሎን ዓበይቲ መደባት ሰራሕ ኣብ ጥቕሚ ከውዕሎ ይመክር።

ዲጋ ኣፈቴላ፡ ትሕተ ባይታዊ ማይ ጥራይ ኣይኩነትን ኣህብቲማ፡ እንታይ ደኣ ንሓያል ውሕጅውን ክተርግእ እያ። ብሕልፊ ነተን ኣብ ደረት ሩባ ዝርከባ ጀራዲን ቀጻሊ ናይ ምውሳድን ምድባይን ዘጋጥመን ዝነበራ ዒላታት ክተድሕንን ካብ ዕንወት ክተናግፍን ከም እትኸእል ብምግላጽ፡ “ነቲ ብልዑል ወጻኢታት ዝሰራሕ ዲጋታት፡ ክትርታትን ዛላታትን ብጽፈትን ብናይ ቀጻሊ ሰራሕ ጽገናን ክከናኸንዎ እላቦ” ይብል ኣብ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ንኡስ ዞባ ባረንቲ ኢንጅነር ሙሴ ባህታ።

ዲጋ ግድሬን-አፍዓበት፡ ማይ ጨው ናብ ጥዑም ማይ ዝቐየረት

ብመሰረት ሓበሬታ ኣቶ ሕሩይ ዮሃንስ፡ ሓላፊ ጨንፈር ምዕቃብ ሓመድን ማይን ልምዓት መስኖን ዞባ ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ፡ እቲ ዞባ ብዘለዎ ሓያል ተፋሰስ፡ ልዑል ንዋፊታት ምዕቃብ ሓመድን ማይን ክግበረሉ ስለ ዝግባእ መንግስቲ እተፈላለዩ ዓቕሚ ዘፍቅዶ መደባት ከተግብር ጸኒሑ። ብሓፈሻ፡ ባህርያት ናይቲ ቐርጺ መሬት ኣዘዩ ከቢድ እዩ። ቦቲ ኻልእ ሸነኽ ድማ እቲ ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት ዝነበረ ውሑድ መጠን ዝናብ'ውን ናብ ኣሰካፊ ደረጃ በጺሑ ነይሩ። እዚ'ውን ነቲ መደብ ብኣሉታ ዘይጸለዎ ኣይኮነን። ዝናብ ካብ ወርሒ ዓለርቲ ክሳብ ወርሒ ሰለስተ ይዘንቡ። ሰርቢን ውሕጅ ይመጽእ ነይሩ፤ ካብ ቀረባ ዓመታት ግን ኣንቁልቀሉ።

ኣክባቢ ክቕይር ዝክእል ሰፊሕ መደባት'ኳ ክተግበር እንተ ዘይተኻእሉ፡ ኣብቲ ዞባ ግን ኣብ ዓመት ካብ 90 ክሳብ 120 መዓልቲ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ዓፄ ኣብ ዝሕረስን ዘይሕረስን መሬት እተፈላለዩ ንዋፊታት ምዕቃብ ሓመድን ማይን፡ ብዓቢኡ'ውን እተፈላለዩ ዓቕን ዘሎዎን ከዘንቲ ማያት ይሰርሓ ከም ዘለዎ ኣቶ ሕሩይ ይገልጽ።

ኣብቲ ዞባ፡ ክሳብ ቀረባ እዋን ህንጻት ዲጋታት ከምቲ ዝድለ ክስጉም ከም ዘይጸንሐ ዝገለጸ ሓላፊ ጨንፈር ሕርሻዊ ትሕተ-ቐርጺ ኢንጅነር ሰሎሞን ወልደሚካኤል ብወገኑ፡ እዚ ዞባ ብሓፈሻ ኣጸምእ ዝዓበለሉ ኹይት፡ ገለ ኻብቶም ደሓን ዝኹን ናይ ማይ ዕድላት ዘሎዎም ከባቢታት'ውን ጨዋምነት ዝዓበለሉም ምዃኑ ይሕብር።

ሕጽረት ዝስተ ማይ ንህዝብን ጥራትን ንምፍታሕ፡ ህዝብን መንግስትን እተፈላለዩ ስጉምታት ክወስዱ'ኳ እንተጸንሑ፡ እቲ ቐዳማይ ልዑል ውጽኢት ዘመዝገበ ስራሕ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ ናቕፋ ፍሉይ ከባቢታት ሮራ ብምትሕብባር ህዝቢ እተሰርሓ፡ ንኣሸቱ ግን ከኣ ኣዘዩን ውጽኢታውያን ዝኹን ራህያታትን መጠነ ንኡስ ዲጋታትን እዩ። ኣብ ናይ ሰራሕ ግዜ ካብ እተወሰደ ትዕዛብቲ ኣብ 2008 ኣብ ሮራ ህዝቢ

ኣቶ ሕሩይ ዮሃንስ

ኣብ ከባቢኡ ባዕሉ ብዝፈሓሮም ንኣሸቱ ራህያታት (Excavated ponds) ንዝተወሰነ ኣዋርሕ ጽሬቱ ዘይሓለወ ማይ ይሰቲ ነይሩ። ድሕሪቲ ካብ 2009 ክሳብ 2016 እተኻየደ ሰፊሕ ወፍሪ ምስራሕ ራህያታትን መጠነ ንኡስ ዲጋታትን ግን ዋላ'ኳ ናብ ሕርሻዊ ልምዓት ዘሳገር ኣይነበር። ንሰብን ጥራትን ዝኸውን ቀረብ ማይ ኣውሒሶም እዮም። ብመሰረት ሓበሬታ ኢንጅነር ሰሎሞን፡ ካብ ዓመተ 2014-15 ኣብ ዝነበረ እዋን፡ ብደረጃ ዞባ ብሓፈሻ ኣብ ንኡስ ዞባ ጊንዳዕ ድማ ብፍላይ ሰፋሕቲ መጽናዕትታት ተኻየደም። እዚ ከምዚ ኢሉ እናሃለወ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ምስ ናይ ልምዓት መሻርኽቱ ብምትሕብባር 12 መጠነ ንኡስ ዲጋታት ንምስራሕ ዕድል ስለ ዝሃቡ፡ ነተን ኣቐዲመን ተራእየን ዝነበራ ቦታታት ኣብ ግምት ብምእታው፡ ነዚ ዕላማ ብቐዓት ዝኹን ቦታታት ንምምራጽ ኣብ ወርሒ

ኢንጅነር ሰሎሞን ወልደሚካኤል

መጋቢት 2017 ላዕለዎት ክኢላታት ሚኒስትሪ ሕርሻ እተሳተፍዎ ከለላ ብምክያድ፡ ሸዱሽተ ኣብ ጊንዳዕ፡ ሰለስተ ኣብ ኣፍዓበት፡ ሰለስተ ድማ ኣብ ናቕፋ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት ዝሰርሓለን ቦታታት ተመሪጸን። ክሳብ 2019፡ እቲ ሰራሕ ብእተፈላለዩ ብድሆታት ከምቲ ዝድለ'ኳ እንተዘይሰገመ፡ ድሕሪ'ዚ እተጠቐሰ ግዜ ግና ብውዱብ ኣገባብ ሓመሽተ መጠነ ንኡስ ዲጋታት ኣብ ንኡስ ዞባ ጊንዳዕ ንምስራሕ ተበግሶ ተወሲዱ።

ብምቕጻል፡ ኣብ 2019 ኮለላ ብምግባር ኣብ ዓመተ 2020፡ ሸዱሽተ መጠነ ንኡስ ዲጋታት ምስ ዘጋጠመ ሃንደበታዊ ለበዳን ዕጽዋን ኮሮና ቫይረስ፡ ሰራሕን ጀሚረን። ካብ'ዘን ኣብ ክልተ ንኡሳን ዞታታት እተሰርሓ፡ ኣብ ኣፍዓበት ዝርከባ መእለዩ ውሕጅ ሸኻ ሰዋርን ዲጋ ግድሬንን ከምኡ'ውን ኣብ ናቕፋ ዝርከባ ዲጋታት ወግሬትን እትኮነንን ብኣበርክቶኣን ብኣብነት ይጥቀሳ። (ኣብዚ ሕታም'ውን ተመክሮ ናይዘን ዲጋታት ቀሪቡ ኣሎ።)

ኢንጅነር ሰሎሞን ኣብ መወዳእታ፡ “እዘን ኣብ 2015 ዝተፈቐደ 12 ዲጋታት ድሕሪ ምዝዛም፡ ዞባና ናብ ርሑቕ ከባቢታት ዘተኮረ መደባት ብምሕንጻጽ ኣብ ንኡስ ዞባ ኣደብሓ ክልተ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ ቐሮራ ክልተ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ ናቕፋ ሓንቲ፡ ኣብ ንኡስ ዞባ ኣፍዓበት ድማ ሓንቲ ብጠቐላላ ሸዱሽተ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት ንምስራሕ ኣብ 2023 ብምጅማር፡ ድሮ እተን ሰለስተ ተዛዚመን፤ እተን ዝተረፉ ድማ ኣብዚ ቀረባ እዋን ንምዝዛመን ይሰራሕ ኣሎ። ብተወሳኺ፡ ብፕሮጀክት ውሁድ ሕርሻዊ ልምዓት (IFAD/ IADP) ብዝተረኽበ ዕድል ብምጥቃም፡ ኣብ 2023 ምፍዋስ ማይ ኩዖ ዝተኻየደለን ክልተ መጠነ-ንኡስ ዲጋታት፡ ሓንቲ ኣብ ንኡስ ዞባ ጊንዳዕ ፍሉይ ቦታ ማይ-ሓባር፡ ሓንቲ ድማ ኣብ ንኡስ ዞባ ናቕፋ ፍሉይ ቦታ ጸብራ ካብ ወርሒ ሚያዝያ ተጀሚረን ይርከባ።” ይብል።

አቶ መሐመድ ዓሊ መሐመድ ሳልም

አፍዓበት፡ ሓንቲ ካብ ዓበይቲ ንኡሳን ዘባታት ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ እያ። ብምብራቕ ምስ ቀይሕ ባሕሪ፡ ብደቡብ ምስ ንኡሳን ዘባታት ገለብን ሽዕብን፡ ብሰሜን ምስ ንኡሳን ዘባ ቅርራ፡ ብደቡባዊ ምዕራብ ምስ ንኡሳን ዘባ ሓመልማሎ ብምዕራብ ድማ ምስ ንኡሳን ዘባ ናቕፋ ትዳውቡ። መካብብርኦም ኣብ ማሕረሰን መጓሰን ዝተመሰረተ ልዕሊ ተሰዓ ሽሕ ነበርታ፡ ኣብ 52 ዓድታትን 14 ምምሕዳር ከባቢታትን ይመሓደሩ። ኣብቲ ንኡሳን ዘባ ብፍላይ ከኣ ዓዲ ምህደፍ ሓንቲ ናይ ኢድ ድሪል ተሰራሓ ኣገልግሎት ክትህብ ድሕሪ ምጽናሕ፡ ኣብ 2014 ኣብ ጎድና ዲጋ ምስ ተሰርሐት፡ እታ ውሱን ኣገልግሎት እትህብ ዝነበረት ምንጪ ማይ፡ ምሉእ ዓመትን ብዘይ ምቁራጽን ከተገልግል ክኢላ። እንተኹኩ፡ ጸገም ዝሰተ ማይ አፍዓበት ሰለዘይተፈትሐ፡ ቀጻሊ ጸዕርታትን ደቂቕ ሓበሬታ ናይ ምእካብ መጽናዕትን ደው ኣይበለን።

ዝሊ ሰዓቡ፡ ነቶም ልዕሊ 2000 ዝኹኩ ነበርቲ ዓዲ ገብገብ ዒላ ተጽዒታትሎም እያ፤ እቲ ማይ ግና ጨው'ዩ ነይሩ። ኣብ ርእሲኡ ካብ ዝገባን ዝወርዶም ውሕጅ ሓያል እዩ። እቲ ውሕጅ'ውን ብዙሕ ዕንወት የኸትል

አቶ ኣቡበከር ዑሰማን

ነይሩ። ዲጋ ምስ ተሰርሐት ግን ዋዑም ማይ ክሰትዩ ክኢሎም፤ መስተርሆት'ውን ረኺቦም።

“ዝነበረና ጸገም ማይ መወዳእታ የብሉን። ማይ ንምርካብ ነዊሕ መገዲ ንጉዳዝን ንሓንቲ ጃሎን ማይ ብዓሰርተ ናቕፋ ንገዝእን ኔርና። እቲ ሸግርና ንመንግስትና ብቐጸሊ ንሕብሮ ኔርና። መንግስቲ ዒላን ጸሓዳዊ ጸዓትን ተኸሉልና። ዝነበረና ጸር ግና ተፋኹሉ'ምበር ኣይተቐንጠጠን። እዛ ዲጋ ምስ ተሰርሐት ግን ዓቢ ፍታሕ ረኺብና። ሕጂ ዝተርፍ ናብ ልምዓት ምስጋር'ዩ። እቲ ራህዋ ድማ ንኣና ጥራይ ዘይኩኩ ንሃበር፤ ፈልኩትን ካልኣት ዓዲታትን በጺሑ ኣሉ።” ይብል አቶ መሐመድ ዓሊ መሐመድ ሳልም።

“መካብብርና ኣብ ማይ ጨው እዩ ዝምርኩስ ነይሩ፤ ካልእ ኣማራጺ ኣይነበረናን። ከቢድ ዋጋ ኸፊልና ኢና። እዛ ዲጋ ምስ ተሰርሐት ግን ኩሉ ጸገምና ተኣልዩ። ሎሚ፡ ካብ አፍዓበት ዝመጹ ሰባት ብመኪናን ብኣእዱግን ማይ ይጓርቱ ኣለዉ።” ይውስኽ አቶ ኣቡበከር ዑሰማን። “ዲጋ ግድሬን፡ ካብ አፍዓበት ንምዕራብ 7 ኪሎሜተር ርሒቑ ኣብ ሩባ ስጥር እያ እትርከብ። እቲ ሩባ 60 ኪሎሜተር ዝንውሓቲ ዓቢ እዩ። ሰኔ 2020 ሰራሕ ኣሃዱ ኢላ ጀሚራ። ሰለስተ ሜትር ፍሒርና ከውሒ ምስ ረኽብና፡ ትሕተ ባይታዊ ማይ ነቲው ዓቢ ብድሆ ብምዃን ምስራሕ ከሊኡና ነይሩ። ግና ተዓጸጺፍና ሓሊፍናዮ” ይብል ነታ ዲጋ መሪሖ ዘሰርሐ ኢንጅነር ጸሃዩ ቀለታ።

ኣብ ርእሲ'ቶም ብማእቶት ዝሰርሑ፡ ን120 ሰባት ካብታ ዓድን ከባቢኣን ናይ ሰራሕ ዕድል ተኸፊትሎም። እቲ ሰራሕ ንኣርባዕተ ኣዋርሕ ምስ ቀጸለ ግና ብቴክኒካዊ ምክንያት ተቐሪጹ'ኳ እንተ ነበረ፡ ድሕሪ

ኢንጅነር ጸሃዩ ቀለታ

ገለ እዋን ሰራሕ ቀጺሉ፤ ብ21 ዋቅምቲ 2023 ድማ ምሉእ ብምሉእ ንኣገልግሎት ድልውቲ ከም ዝኹኩት ይሕብር ኢንጅነር ጸሃዩ ቀለታ።

ዲጋ ግድሬን ካብ ጫፍ ናብ ጫፍ 110 ሜትር እያ ትበጽሕ። ካብ መሰረት ዓሰርተ ሓሙሽተ ሜትር በሪኻ'ያ ወጺኣ። ብመንጽቕ ትመንቶ'ያ ተሰራሓ። እታ ዲጋ ሓንሳእ ምስ ዓጸወት፡ ርኡይ ኣከባቢያዊ ለውጢ እያ ገይራ።

ምስራሕ መእለዩ ውሕጅ ሸኻ ስጥር'ውን ኣዝዩ ውጽኢታዊ ምንባሩ እዩ ዝሕብር። እቲ ብዓቢ ሩባ ዝመጽእ ሓያል ናህሪ ዝነበሮ ማይ መታን ክእል፡ ሓደ ጽኑዕን በሪኻን ከፊላዊ መእለዩ ውሕጅ ተሰራሐ። እቲ መእለዩ ውሕጅ፡ ዓድታት ፈልኩት፡ ጋድም-ሓሊብ፡ ገብገብን ምዕራብ ኣፍዓበትን ይዋቀምሉ። ሓደ ሽሕ ሄክታር ከኣ የልምዕ። እቲ ማይ 60 ኪሎ ሜትር ካብ ምብራቕ ሃበርን ላባን እዩ ዝመጽእ። ሚዛን ማይ ንታሕቲ እናወረደ ክኸይድ ምእንቲ፡ እቲ ዝበረኸ ህንጻ ሸዋንተ ሜትር፡ እቲ ዝተሓተ ኸኣ ሸውዓተ ሜትር እዩ። ዲጋ ግድሬንን መእለዩ ውሕጅ ሸኻ ስጥርን ኣብቲ ንኡሳን ዘባ ድር መጠናዊ ፍረ ተረኺቡዎን፤ ሓረቡቶት ናብ መስፍኣዊ ልምዓት ኣብ ምስግጋር ይርከቡ።

‘ሳላ ዲጋ ናቕፋ፡ ብዘይፋብሪካ ካብ ማይ ጨው ናብ ማይ ሳላ በጺሕና!’

ናቕፋ፡ ኣብ ምዕቃብ ሓመድን ማይን ደሓን ዝኹን ተመክሮ እዩ ጸኒሑዎ። ህንጻት ዲጋታት፡ ኣብ እዋን ብረታዊ ጽልሲ እዩ ጀመሩ። ክልተ ዲጋታት ኣብ ባቕላን እንድላልን ተሰሪሖኦ። ድሕሪ ምጅማር ቀዳማይ ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ድማ ሰለስተ ዲጋታት ተወሲኹን። ዋሕዲ ዝኖብ ነቲ ህዝቢ ኣብ ናብራኡ ቀንዲ ብድሆ ኹይኑ ክፍትዮ ምስ ጀመረ ግን ክበላሓትን ነቲ ሽግር ክፈትሕን ተደራሽ። ኣብ 2009፡ ኣብ ሓብብ ንኣሸቱ ራህያ ሰራሖም። ውጽኢቱ ንኻልኣት ብእወታ ጸልዩ። ህዝቢ ባቕላ 12፡ ማሬት 4፡ ላባ 1፡ እንድላልን 1 ሰራሖም። ኣብ ዝሰተ ማይን ጥሪትን ድማ መጠናዊ ፍታሕ ፈጠረን። ካብ ራህያታት ናብ መጠን ንኡስ ዲጋታት ደራሽን። ዲጋታት ንምስራሕ መሃንድሳት ዞባን ንኡስ ዞባ ናቕፋን ብዘክድዎ መጽናዕቲ ኣብ ላባ፡ ማሬት፡ በያን ኣግራዕን ወግሬትን ክሰርሓ ተወሲኸን ይብል ሓላፊ ቤት ጽሕፈት ሕርሻ ናቕፋ ኣቶ መሓመድ ሳለሕ።

ኣቶ መሓመድ ሳለሕ

ህዝቢ ንኡስ ዞባ ናቕፋ ከቢድ ማይ ጸገም እዩ ነይሩዎ። እቲ ማይ ጨዋም ኣብ ርእሲ ምዃኑ፡ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ውን የንቁልቀል ነይሩ። ብሰንክ፡ ከቢድ መካብሮን ህይወትን የሕልፋ ከም ዝከበሩ እዮም ነበርቲ እቲ ንኡስ ዞባ ዝሕብሩ። ወ/ሮ ጅምዕያ ዑሰማን፡ ኣብ ናቕፋ ተወሊዳ ዝዓበየት፡ ካብ ሰደት ናብ ሃገራ ድሕሪ ናጽነት እተመልሰት ኣደ እያ።

ወ/ሮ ጅምዕያ ዑሰማን

“ወለድና፡ ካብ ቀደም ጥዑም ማይ ሰትዮም ኣይፈልጡን እዮም። ማይ ናቕፋ ጨዋም እዩ፡ ከይፈተኻ ኢኻ ትሰትዮ። ጠንቁ እተፈላለየ ሕማማት ውን ይኸውን ነይሩ። ማይ ናቕፋ ዝተሓጸበ ሰብ፡ ብሩህ ገጽ ኣይነበርን፤ ኣስናን የበላሹ። እቲ ናይ መወዳእታ ኣማራጺ፡ ማይ ሳላ እዩ። ማይ ሰሓ ዝኢኡ ክሰቲ ኸኣ ዘዋጽኦ ኣይኩነን። ህዝቢ ግን ዝኖብ ክረምቲ ኣዋህሊኡ ካብ ክረምቲ ናብ ክረምቲ ቁጠቡ ክሰግር ይፍትን ነይሩ። ዋሕዲ ማይ ከኣ ግደኡ ይገብር ነይሩ። ብሓጺሩ ከቢድ ህይወት እዩ ሓለፉ” ኩነታት ማይ ናቕፋ ኣዝዩ ከቢድ ምንባሩ ምስናይ ኣብነቱ ትሕብር።

መካብሮኡ ኣብ ማሕረሰን መጓሰን ዝተመሰረተ ህዝቢ ናቕፋ፡ ብዝሒ ኣስታት 17,000 ይበጽሖ። ክሳብ 2018 ቀረብ ማይ ካብ ሩባ ማይ ምዩ ኹይኑ፡ መሪር ጨው እዩ ነይሩ። “መንግስቲ ኣብ ወግሬት ዲጋ

ኣቶ ኢብራሂም መሓመድ ዓሊ

ክሰርሕ ምስ ተበገሰ፡ ህዝቢ ሓንጎፋይ ኢሉ እዩ ነቲ መደብ ንምዕዋት ተበገሱ” ይብል ኣመሓዳሪ ከተማ ናቕፋ ኣቶ ኢብራሂም መሓመድ ዓሊ።

“እታ ኣብ ወግሬት ዝተደከነት ዲጋ ናቕፋ፡ ኣብ 2020 እያ ክትሰራሕ ጀመራ። ኣብ ወርሒ ሰነት ዘድሊ ጥረ ነገር ምእኩብ ተጀመሩ፤ እምኒ ካብ ቀረባ ርሕቀት ተጓራቱ፤ ኣብ መጋቢት መሰረት ተፋሒሩ። ኣብ ምፍሓር መሰረት ግን ሓደ ዓቢ ብድሆ ኣጋጠመ። ትሕተ ባይታ ማይ ነቲዑ። ነቲ ማይ ኣሊኻ፡ ምስራሕ መሰረት ክቕጽል ነይሩዎ። ሞተር ተኻርዮም ክጭንጉዕዎ ፈተኑ። ኣብቲ ሰራሕ ክፍለ ሰራዊት 31’ውን ተሳተፉ። ካብ ከተማ ናቕፋ፡ ማሬትን ባቕላን ብማእቶት ዝወፍሩን ብሰራሕ ዝተቐጽሩን ነቲ ዕማም ኣሳለጦም” ይብል ኢንጅነር ዳዊት ተኽለሚካኤል።

ኢንጅነር ዳዊት ተኽለሚካኤል

ኢንጅነር ዳዊት ተኽለሚካኤል፡ ንዲጋ ወግሬት ዝመርሓ መሃንድሰ እዩ። “እዛ ዲጋ ኣብ ፍሉይ ኢጋጣሚያ ተሰሪሓ። ኣብ መንጎ ሰራሕ ኩነታት ኮቪድ-19 ኣጓኒፋ። ናይ ዕጽዋ ትእዛዝ ተዋሃቡ። ሰራሕ ከኣ ክቕጽል ነይሩዎ፤ ንሓለፍትና ሓቢርና። ሓደስቲ ሰባት ከየእተኹም ካብኹም ሰብ ከየንቀሳቕሱም ሰራሕ ቀጽልዎ ኢሎምና፤ ሰራሕ ቀጺልና። እታ ዲጋ ብኩንክሪት እያ ተሰሪሓ። ብቕድሚት ትኽ ዝበሉ፡ ብድሕሪት ኣስካላ ብዘሎም

ቅርጹ ተሃኒጸ። ካልእ ፍሉይ ቅርጹውን ተወሰኹዋል። ማዕረጉ ዲጋ፡ ካብ መሰረት ጀመረና፡ ምስኦ ዝተነድቀት ሓንቲ ዒላ ሰሪሕና፡ ከዲንና ዓጺናያ። ካልእ ግዜ ከም ምንጪ ማይ ክጥቀሙላ ዝኸኸሉ ዒላ እያ። እታ ዲጋ ንህዝቢ እዚ ንኡስ ዞባ ካብ ማይ ጨው ኣናጊፋ ናብ ቀጠን ወይ ጽሩይ ማይ ክሰትዩ ኣብቁዓቶም ጥራይ ዘይከኑት፡ ናብ ጀርዲን ክሰግሩ ሓጊዞቶም ኣላ” ይብል። ንሰራሕት ኣሰራርሓን ናይታ 140,000 ሜትሮ ኩባ ማይ እትሕዝ ዲጋ ወግሬት ናቕፋ።

ዲጋ ወግሬት ናቕፋ፡ ኣብ እዋን ምስርሓ ንህዝቢ ድራር እለት ፈጠራትሉ። ምስ ተሰርሐት ድማ ማይ ኣንቲዓ፣ ትሕተ ባይታ ኣህብቲማ፣ ምሉእ ዓመት ቀረብ ማይ ኣውሒሳ። ህዝቢ መሰረታዊ ፍታሕ ረኺቡ፣ ካብ ማይ ጨው ተገላጊሉ።

“ማይ ጨው፡ ዋላውን ንዓይኒ ምድሪ ተጸደንዎ። ነዛ ዲጋ ዝሰርሐ መንእሰይ ኢንጅነር ዳዊት፡ ወዲ ከተማ ክንሱ፡ ኣብ ጭው ዝበለ በረኻ ቱንዳ ገቲሩ ምስ እንሰላ ዘገዳም እናሓደረ ናብ ዓወት ስለ ዘበጽሓ ምስጋና ይኹና። ንመንግስትና ብሓፈሻ ንሚኒስትሪ ሕርሻ ድማ ብፍላይ

መሓመድ ሓምድ ማሕሙድ

እና’መሰገንና ናብ ዝለዓለ ልምዓት ክንሰጋገር ምሉእ እምነት ኣሎና።” ይብል ኣመሓዳሪ ምምሕዳር ባዶ-ሓደ ኣቶ መሓመድ ሓምድ ማሕሙድ ሕፋን።

ንሱ ወሲኹ፡ “እዛ ዲጋ ምስ ተሰርሐት፡ ሕልምና ጋህዲ ኹይኑ። ካብ ማይ ጨው ተናጊፋና። ቀደም ንናቕፋ ዝፈልጥዋ፡ ሎሚ ጥዑም ማይ ምስ ሰተዩ ክጋግዩዎ እዮም” ክብል ከሎ፡ ወ/ሮ ኣምና ሳልሕ ብግደኦ፡ “ሎሚ፡ ሳላ ጽሩይ ማይ፡ ካብ ብዙሕ ሕማማት ተገላጊልና፣ ካብ ምጉራት ማይ ድሒንና፣ ኣብ ገዛና መዐደሊ

ወ/ሮ ኣምና ሳልሕ

ሻምብቆ ማይ ኣትዩ፡ ማይና ማይ ጥዑም ኩይኑ። ኣልሓምድሊላህ፡ ንመንግስትና ዕድመ ይሃቦ።” ትብል።

እዛ 13 ሜትሮ ቁመት፡ ንላዕሊ ሰንጠቂት 47 ሜትሮ ዘሎዋ ዲጋ፡ ታሪኻዊ ስም እዩ ተዋሂብዋ። ዲጋ ‘ኣደይ ዘይነብ’ ተሰዩማ፣ ኣብ ታሪኻዊ ቦታውን ተደኪና። ድሕሪ 1988፡ ምስ ምሕራር ከተማ ኣፍዓበት፡ ንቦታ ክፍሊ ህዝብን ካልኣት ኣሃዱታት

ህዝባዊ ግንባርን ከምኡውን ገባር ህዝቢ ሰፊሮም እዮም። ሓርበኛ ኣደይ ዘይነብውን ኣብኡ ኹይና ቃልሳ ትቕጽል ስለ ዝነበረት፡ ንመዘከርታኣ ስም ዲጋ ወግሬት ከም ዝተዋህባ ኣማሓዳሪ ንኡስ ዞባ ናቕፋ ኣቶ ያዕቆብ እድሪስ ይሕብር።

ኣቶ ያዕቆብ እድሪስ

“ሳላ ምስራሕ ዲጋታት፡ ሩባ ጠለሉ፣ ህዝቢ ምስ ጥራቱ መስተርሆት ረኺቡ። ህዝቢ ከተማ ናቕፋን ከባቢኡን ምስተን ኣብ ውሽጢ ትተማ ዘለዋ ኣብያተ ትምህርቲ ጽሩይ ማይ ኣብ ገዛኡ ይሰቲ ኣሎ። እዚ ህዝቢ ኸኣ ካብ ማይ ጨው ናብ ማይ ስሓ ብዘይፋብሪካ ክሰቲ በቺዑ። ኣብዚ እዋን፡ ካብ ምክዛን ማይ ናብ ልምዓት ንምብጋስ ጎሰጓስ ይካደድ ኣሎ፣ ድሮውን ንኡስ ፈተነ ተጀመሩሉ፡ ናይ ከበሳ ፍረታት’ውን ይትከል ኣሎ። ህዝቢ ዓቢ ተሰፋ ኣሕዲሩ ኣሎ። ንኹሉም ነዚ መደብ ዕዉት ዝገበሩ ኣካላት መንግስቲ ኸኣ ምስጋና ይብጽሓዮም።” ይዛዘም ኣመሓዳሪ ንኡስ ዞባ ናቕፋ።

“መፍረ ደርሁ፡ ሓያል ትዕግስትን ፍቕርን ዝሓትት ኣኽሳቢ ወፍሪ እዩ”

ኣቶ ዑመር ዮሴፍ

ኣብ ዞባ ዓንሰባ ተደክኑ ዝርከብ መፍረ እንሰሳን ደርሁን ኣዳል፡ ኣብዚ ናይ ኣስታት ርብዒ ዘመን ዕድሚኡ፡ ውሕስነት መካዊ መግቢ ንምርግጋጽ ኣብ ዝካየድ ዘሎ ምርብራብ ዓቕሙ ዘፍቅዶ ልምዳዊ እጃም ኣብ ምብርካት ከይሰልከዩ ዝጽዕት ዘሎ ብሕታዊ ስድራቤታዊ ትካል እዩ። “ዝጸዓረ-ይዕወት” ከም ዝብሃል ከኣ ንዝገጠሙዎ ብድሆታት ብጸዕርን ጽንዓትን ብምስጋር፡ ሎሚ ኣብ ዘተኣማምን ደረጃ ብራኽ ሓኹሩ፡ ቀረብ ዕዳጋ እንቋቑሖ ኣብ ምርግጋእ ኣብ ቅድመ ግንባር ተሰሪዑ ይርከብ።

መፍረ እንሰሳን ደርሁን ኣዳል፡ ካብ 2014 ጀሚሩ፡ ኣብ ውሽጡ ተወሳኺ ዕማም መፍረ ጸባ ኹብቲ ብምትእትታው፡ ኣብ ምርግጋእ ዕዳጋ ጸባ ከተማ ከረንን ከባቢኡን ብኣብነት ዝጥቀስ ኣበርክቶ ኣብ ምሃብ ይርከብ። ትካል ኣዳል ናይ እንቋቑሖን ጸባን ፍርያቱ ብዓይነትን ብዝሕን ናብ ዝለዓለ ደረጃ ዘደይዮ ስትራቴጂ ሓንጺዶ ንቅድሚት ኣብ ምቑማት ይርከብ።

ካብዚ ብምቕጻል፡ ምበኣር፡ ንኣፈሻዊ ንዋፊታትን ፍርያትን እቲ ትካል ብዝምልከት፡ ምስ ኣካዲ ሰራሕ ትካል ኣዳል፡ ኣቶ ዑመር ዮሴፍ ኢብራሂም ናይ ዝተገብረ ሰፊሕ ዕላል፡ ጽማቕ ይሰዕብ።

* ብናይ ውልቂ ድሕረ-ባይታኻ ከንጅምር

- ኣብ ኣስመራ፡ ከባቢ ሲነማ ዳንተ'የ ተወሊደ፤ ዓብዩ፡ ኣቦይ፡ ሓሙሽተ ኣወዳትን ሽዱሽተ ኣዋልድን እዩ ወሊዱ። ኩልና ኣብ ናብራን ሓዳርን ንርከብ። ብወገነይ ንትምህርቲ ዝምልከት ቀዳማይን ካልኣይን ኣብ ቤት ትምህርቲ ኮምቦኒ፡ ካብ 3ይ ክሳብ 6ይ ኣብ ቤት ትምህርቲ እድገት፡ ካብ 7ይ ክሳብ 8ይ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰላም፡ ካብ 9ይ ክሳብ 12 ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ ባርካ ተማሂረ። ብድሕሪኡ ኣብ 3ይ ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ናብ ሳዋ ብምውራድ፡ ምሉእ ወተሃደራውን ፖለቲካውን ትምህርቲይ ዛቢመ፤ ተመሪቐ።

* ንቕጽል ዑመር

- ካብኡ ኣብ ዓሰብ (ኪልዮማ)ን ባጽዕን ተመዲቦ ናይ ሓደ ዓመት ሃገራዊ ግቡኣይ ምስ ፈጸምኩ፤ ተፋንዩ ሰራሐይ ጀሚረ። እንተኾነ ኣብ 1998 ወራር ወያነ ስለ ዘጋጠመ፡ ኣብ ዓሰብን ሰንዓፈን ከቲተ። ኣብ ሳልሳይ ወራር፡ ዓመተ 2000 ካብ 9-11 ሰነ ኣብ ዝተኻየደ ኩናት ተሳቲፈ። ድሕሪ ሳልሳይ ወራር ስምምዕ ምቑራጽ ተኹሲ ተፈሪመ፤ ዓቃብ ሰላም ስለ ዝኣተወ፡ ከም ፖሊስ ዓቃብ ሰላም ኩይን ኣብ ዋዲ ከባቢ ዓሰብ ንልዕሊ ዓመት ኣገልጊለ። ካብኡ ተቐየረ ናብ ኣስመራ መጸኢ። ኣብ ኣስመራ ንኣደ ዓመት ምስ ኣገልገልኩ ድማ ናብ ዓላን ጋዴንን ተቐየረ። ካብኡ'ውን ኣብ 2005/6 ናብ ጋሕቱላይ፡ ፍግረትን ከባቢ ሽዕብን ተቐየረ ኣገልጊለ። ኣብ መወዳእታ 2006 ናብ ከባቢ ሰንዓይቲ፡ ሰንዓፈን ፎርቶ ሰንዓፈን ተቐየረ ድማ ክሳብ 2010 ኣብኡ ኣገልጊለ።

ኣቶ ዑመር ዮሴፍ ኢብራሂም

ብዝከበረኒ ሰንክልና፡ ኣብ መወዳእታ 2010 ካብ ሰራዊት ተፋንዩ፤ ድሕር'ዚ ነዚ ትካል ካብ ኣቦይ ተቐቢለ፤ ከካይዶ ጀሚረ። ማዕረ ማዕረኡ ካብ 2012 ክሳብ ምፍናው መጋቢት 2024፡ ኣባል ህዝባዊ ሰራዊት ኩይን'ውን ኣገልጊለ። ኣብዚ እዋን ብዓል ሓዳርን ኣብ ኽልተ ደቂ - ወድን ጌልን ኩይን ኣለኹ።

* ድሕረ-ባይታ ትካል መፍረ እንሰሳን ደርሁን ኣዳል ድማ ከትገልጻልና

- ልዕሊ ሚእቲ ዓመት ዝገበረ ታሪኽ'ዩ። ኣብ መወዳእታ 1920'ታት ኣብ ግዜ መግዛእቲ ጥልያን፡ ንዓባዩ ኣደኣ (ወ/ሮ ፋዋና መሓመድ ንንጉል) ኣብ ኣስመራ እንቋቑሖን ደርሆን ትሸቅጥ ነይራ። ዓባዩ (ወ/ሮ ዘምዘም ሙሳ መሓመድ) ድማ

አሰራሪ ሰዓሊ እንቋቋሙን ደርሆን ትሸቅጥ ነይራ። ዓባይ አዝያ ቅያሕ እያ ነይራ። ንኣቦላጎይ (ኣቶ ኢብራሂም ሰዒድ) “ሓንቲ ጥልያን እትመስል ሰበይቲ ኣብ ከባቢ ፒያሳ ቶሪኖ እንቋቋሙ ትሸቅጥ ኣላ” ምስ በሉዎ፡ ኣመታ ክገብር ናብኡ መጹኡ። ምስ ረኣይ፡ ፈትዮዎ። ነቲ እንቋቋሙ ብእግሩ ቀለቡላ፤ (ምልኻፍ ምዃኑ)። ዓባይ፡ “ኣንቱም ጎይታና ከይትሰብሩለይብ!” ኢላቶም። ኣቦላጎይ፡ “እንተ ተሰብረ እኸፍሎ!” ኢሉ፡ እንቋቋሙ ዝኢሉላ ንገዛኡ ኸይዱ።

*** እሞኽ ደኣ?**

- ዓይኒ ኣውዲቐላ እንድዩ፡ ተሓጽዮዎ፤ ኣብ መርዓን ውላድን በጺሖም። ብኸምዚ ኸኣ እቲ ደርሁ ናይ ምፍራይ ስራሕ፡ ኣቦይ ብምጡን ዓቕሚ፡ ብናይ ሃገርና ደርሁ፡ ኣብ ገዛና ቀጸሉዎ።

*** ንቐጽል**

- ኣቦይ ኣብ 1975 ዝገዝኦ፡ ኣብ ኣስመራ ጎደና ባርካ ድኳን ነይራቶ። ኣብ 1998 ክተት ኩይኑ ኣነ ምስ ክልተ ኣሕዋተይ ድፋዕ ከቲትና። እቲ ካብ ኢትዮጵያ ዝመጽኣና ዝነበረ ደርሁን እንቋቋሙን ምስ ኣቋረጸ ኸኣ ካብ የመን’የ ዝኣቱ ነይሩ። ሸቡ ኣቦይ ነቲ ዝነበረ ሕጽረት ቀረብ ናይ እንቋቋሙ ተዓዚቡ፡ ነታ ዝነበረቶ ድኳን ሸይጡ፡ መፍረ ደርሁ ክጅምር ወሲኑ። ኣብ ከረን መሬት ብመንግስቲ ተዋሂቡዎ ኸኣ መፍረ እንሰላን ደርሁን ኣዳል ዝበል ትካል ከፊቱ። በይኑ ከካይዶ ድሕሪ ምጽናሕ ከኣ፡ ኣብ 2010 ብሰንክልና ተፋንዮ ምስ መጸእኩ፡ ነቲ ትካል ምሉእ ሓላፍነት ወሲዶ ከካይዶ ኣረከቡኒ። ከም ኣካዳሚ ሰራሕ ኩይነ ኸኣ እመርሖ ኣለኹ።

*** ትካልኩም፡ ሰለምንታይ ኢኹም ‘ኣዳል’ ኣውጺእኩምሉ?**

- ኣቦይ እዩ ኣውጺእሉ። ከምቲ ናይ ፈለማ ጥይት ብረታዊ ቻልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ጎቦታት ኣዳል ዝተተኩሰት፡ እዛ ትካል ድማ ፈላሚት ናይ ሕርሻ ሂወት ክትኩነሉ ብምምናይ እዩ “ኣዳል” ዝበል ስም ኣውጺእላ።

*** እዚ ትካል፡ እንታይ ሓዘ’የ ተበጊሉ?**

- ብናይ ሓደ ወርሒ ዕድሙ ዝነበረን 2,640 ጨቓዊት ኢና ኣብ ዓመተ 2001 ጀሚርናዮ። እተን ጨቓዊት ሎህማን (Lohman) ዝብሃላ ካብ ጀርመን ዝመጽኦ ኹይነን፡ ካብ ‘ዱብል ሃርቨስት’ ዝተባህለ ትካል ናይ ወ/ሮ ገነት በኹረጽዮን ዝዳግናዮን ነይረን። ጸኒሕና፡ ኣርባዕተ ሸሕ ጨቓዊት ዓዲግና፡ ቀጸልናዮ።

በብቐሩብ ታተ እናበልና ኸኣ ኣብ’ዚ ሕጂ በጺሕዎ ዘሉ ደረጃ ከነበጽሖ ክኢልና። እዚ ትካል ኣብ’ዚ ግዜ ቀያሕቲ ደርሁ ክሳብ 15 ሸሕ፡ ጸዓዱ ድማ ክሳብ 18 ሸሕ ደርሁ ክሕዝ ዓቕሚ ኣሉዎ። ኣብዚ እዋን ድማ ኣብ ኢድና 12,600 ቀያሕቲ ደርሁ’የን ዘለዎና። ኣብ መዓልቲ ድማ ክሳብ 10 ሸሕ እንቋቋሙ ይወልዳ።

*** ካብ ተመክሮኹ ሓደ ትካል መፍረ ደርሁ ኸመይ’የ ክጅምር ዘለዎ?**

- መፍረ ደርሁ ብመጀመርታ ካብ ሰብ ዝቐመጡ ከባቢ ርሒቐ ክድኩን ኣሉዎ። ንኣብነት ናትና፡ ካብ ከተማ ከረን ናይ 2.5 ኪሎ ሜትር ርሒቐ’የ ተደከኹ ዘሉ። ካልእ ክለማኡ ማእከላይ መቐት ማለት ኣይቈራረ-ኣይመቐት ክኸውን ይምረጽ። ደርሁ፡ ብተፈጥሮኣ ካብ ናይ ሰብ ናይ ክልተ ሰለስተ ዲግሪ ሰንቲ-ግሬድ ዝያዳ መቐት ስለ ዘሉዎ፡ ምስቲ ክንቲታ ተደሚሩ ልዑል መቐት ኣይትጸወርን እያ። ስለዚ እቲ ቦታ ብርቱዕ መቐት ዘሉዎ እንተ ኹይኑ ምብላዕ ምስታይ ተቋርጽኒ ብስትሮክ ወይ ወቕዒ ድማ ትመውት። ብኣንጻሩ፡ እቲ ቦታ ዛሕሊ ምስ ዝኸውን ድማ ራህዲ (humidity) ስለ ዝፍጠር፡ ቀልቀለን ቀልጢፋ ኣይነቅጽን እዩ። በዚ ኸኣ ምስቲ ደርሁ እንቋቋሙ ክትወልድ ጽሑይን ንቐጽን ቦታ ትመርጽ ምዃና፡ ዘይተደልየ ክሳብን ጠንቂ ካልእ ሕማምን ከም ‘ኢኮላይ ቦክሲድያ’ እያ ትኸውን። ብተወሳኺ፡ እቲ ቦታ እኹል ማይ ዘሉዎ ክኸውን የድለ። ምክንያቱ፡ ሓንቲ ደርሁ ኣብ መዓልቲ ብውሑድ ዓቕን ክሳብ 210 ሚሊ ሊትሮ ማይ’ያ ትሰቲ። እዚ ኸኣ ከባቢ ሓደ ብኬሪ ይኸውን ኣሉ ማለት’ዩ። እዚ ብዘይካ’ቲ ንመተሓጸቢ ዝሃልኻ ማይ’ዩ። ምስ መተሓጸቢ ኸኣ ሓንቲ ደርሁ ኣብ መዓልቲ ክሳብ 300 ሚሊ ሊትሮ ማይ ተህልኻ ማለት’ዩ። ብሓጺሩ ሰለስተ ደርሁ፡ ኣብ መዓልቲ ክሳብ ሓደ ሊትሮ ማይ ይውድኣ፤ ንኹሉ-ምሉ ማለት’ዩ። ስለዚ፡ ዘሉካ ዓቕን ማይ ምስ ብዝሒ ደርሁኻ ዝመጣጠን ክኸውን ኣለዎ። እዚ ኹሉ ምስ ኣማላእኩ ክኢላ ኣማኸርካ ክትጅምር ውጽኢታዊ እዩ።

*** ወፍሪ ኣብ ደርሁ ክሳብ ክንደይ ኣተኣማሚ’የ?**

- ሚእቲ ካብ ሚእቲ ኣይኩነን። ክሳብ ከጋጥም ስለ ዝኸእል፡ ካብቲ ዘሉካ ብፍርቂ ባጀት ምጅማር ተመራጺ’ዩ። ኩሉ ዘሉካ ማል ነገፍኩ፡ መፍረ ደርሁ ኣይጅመርን’ዩ። ምክንያቱ፡ በዚ መጻ ዘይበልካዮ ሃንደበት ሕማም ክኣትወን ይኸእል’ዩ። ሓሚመን እንተ ሞይተን፡ ጉም ክትበል ትኸእል ኢኹ። ብዙሓት ትካላት መፍረ ደርሁ ጀሚረን ክዕጸዎ ዝተገደዳውን ብሰንኪ’ዚ እዩ። ንኹሉ ኮንዶኽን (risk) ተዳሊኻሉ ኢኻ ትኣትዎ።

*** አብ መፍረ ደርሁ ዕዉት ክትከውን ዘድሊ ኻልእ ሃገር ኣሎዶ?**

- ልዕሊ ኩሉ፡ አብ ደርሁ ዘሎካ ተውህቡ፡ ተገዳስነትን ፍቕርን ወሳኒ እዩ። እቲ ሞያ፡ ሓያል ጸዕርን ተጻዋርነትን ዝሓትት'ዩ። ሕማም ደርሁ መዓለን በዩንን ይኣቱ ስለ ዘይፍለጥ፡ ነዚ ኹሉ አብ ግምት ኣእትኻ ክትኣትዎ ኣለካ። ዓሌት ደርሁ ምምራጽ'ውን ወሳኒ እዩ። ብተወሳኺ ኩሉ መግቢ ደርሁ ብዓይነትን ብቕዓትን ብሉጽ ክኸውን ኣለዎ፤ ምክንያቱ፡ መፍረ ደርሁ ክሳብ 70% አብ መግቢ እዩ ዝምርኩስ። ምክርን ሓበሬታን ላዕለዎት ክኣሊታት ምክታል ድማ ወሳኒ'ዩ።

*** መንበሪኣኽ ከመይ ክኸውን ኣለዎ?**

- ብዘተኻእለ መጠን ብዩማት ብጸጋሙ ክፋት ክኸውን ኣለዎ። ብኹሉ ክፋት ምዃኑ፡ ነቲ ቦታ የንቅጽን ንፋስ ብኹሉ ኣንፈት ክኣቱን ክወጽእን ይገብር። ንፋስ ክረኽብ ምእንቲ ከይጽግዎ ድማ፡ መንደቕ መንበሪኣን ካብ መሬት ኣመና ክልዕል የብሉን። እቲ መንደቕ ትሕት ዝበለ እንተ ኹይኑ፡ ንፋስ ምስ መጽአ ቀጥታ ብኣፍንጫኡን ብምእታው፡ ካብ ጸቕጢ ይከላኸለለን'ዩ።

ካልኢ፡ ናብ እንዳ ደርሁ ሃንደራእ ኣልካ ኣይእቶን እዩ። ብመሰረቱ'ውን ፍቕድ ኣይከብን። እቲ ዝኣቱ'ውን ፍሉይ ናይ መእተዊ ጫማን በጃ ክዳንን ወድዩ፡ መድሃኒት ገይሩ ኣብ ኣፍ-ደገ ዝግበር ናራ ይኹን ዲተርጀንት ዘሎዎ መድሃኒት ረገጹ'ዩ ክኣቱ ዘለዎ። መንበሪ ቤት ደርሁ ብኖራ ዝተለቕለቕ ምስ ዝኸውን'ውን ተመራጺ'ዩ።

*** ኣመጋግባ ደርሁ ከመይ ክኸውን ኣለዎ? እንቋቕሖ ብጫ ክኸውንዎ ደርሁ እንታይ ከምገባ ኣሎዎን?**

- ብመጀመርታ፡ ደርሁ እኹል እንቋቕሖ ክትህበኩ፡ ጫቕት ገና ናይ ሓደ መዓልቲ ዕድመ ክላ ጀሚርካ ዝተመጣጠነ መግቢ ብዓቕን ክትህባ ኣለካ። እንቋቕሖኣ ብጫ ክኸውን ድማ ዕፋንን ቀጠልያ መግብን ክትህባ ኣለካ። ብፍላይ ቀጠልያ መግቢ፡ ልዑል ፕሮቲንን ዝተፈላለየ ቫይታሚንን ስለ ዘሎዎ፡ ነቲ እንቋቕሖ ከም ናይ 'ሓበሻ' ብጫ እዩ ዝገብር። ንሽፋን እንቋቕሖ'ውን ተሪር ይገብር። ነታ ደርሁ ኸኣ ብሕማም ንኸይትጥቃዕ ናይ ምጽዋር ዓቕማ የልዕሎ።

*** ካብ ተሞክሮኻ ሓፈሻዊ ጠባያት ደርሁ እንታይ ይመስል?**

ደርሁ ብተፈጥሮኣ ፈቃር'ዩ። ነቲ ጽቡቕ ዝገበረላ ሰብ ትፈልጦን ተፍቅርን'ዩ። መግቢ ንዝቕርበላ ሰብ ጽቡቕ ገይራ ስለ እትፈልጦ ከም ብጸያ'ያ እትርእየ። ደድሕሪኡ እናኸደትን ሕልኽልኽ እናበለትን'ውን ምኽድ ትኸልኡ። ካብ ዘይትፈልጦ ሰብ ግን ትሃድም - ኣይትቐርቦን'ዩ። ካልኢ፡ ደርሁ ብቑዕ ዓይነት መግቢ'ያ ትፈቱ። እኹል መኣዛዊ ትሕዝቶ ዘይብሉ መግቢ ምስ እትቐርብላ፡ ኣብያትካ'ያ ትኸይድ። ኣማራጺ ምስ ሰኣነት ጥራይ'ያ ቀስ ኣላ ትምገቡ። እዚ ኸኣ እቲ ዝቐረብኣ መግቢ ባህ ከም ዘይብላ ዘርኢ ምልክት'ዩ። ስለዚ ደርሁ ኣይትሃረብን'ዩ፤ ንዘስተውዕል ሰብ ግዳ ኩነታታ ትሕብሮ'ዩ። እንተ ሓሚን፡ እንተ ጥዕያ፡ እንቋቕሖ እንተ ወሊዳ፡ ጸላኢ እንተ መጸኢዎ፡ ትወልደሉ ቦታ እንተ ዘይመቼእዎ

ወዘተ. ትነግረካ'ያ። ኩነታታ ተረጂእካ ቅልጡፍ ፍታሕ ምስ ዘይትገብረላ እንቋቕሖ ትኸልኣካ። ንዝተፈላለዩ ሕማማት ከኣ ትቃላዕ። ብሓጺሩ፡ ደርሁ ዝሃብካያ እትህበኩ ፈቃርን ኣኽሳቢትን እንሰሳ'ያ።

*** አብ መፍረ ደርሁ ተዋፊሩ ክዕወት ንዝደሊ ሰብ እንታይ ምክሪ ምሃብኩ?**

- መጀመርታ፡ ብዛዕባ ደርሁ እኹል ኣፍልጦን ፍቕርን ክህልዎ ኣለዎ። ፍቕሪ ደርሁ ዘይብሉ ሰብ ደርሁ ከፋሪ ኣይክእልን'ዩ። ንገንዘብ ኣልካ ደርሁ ምፍራይ ኣየወውተካን'ዩ። ፍቕሪ ደርሁ ሓዘካ ምስኡን ክትውዕልን ክትሓድርን ኣለካ። ኣብ ከተማ ኳንካ ደርሁ ኣይመሓደራን'የን። ብተወሳኺ፡ ኣብ መፍረ ደርሁ ክትዕወት ክኣሊታት ሕርሻ ክተማኽር ይግባእ። ከም'ቲ ቐዲመ ዝበልኩዎ፡ ነቲ ደርሁ ከፍርየሉ መሪጽዎ ዘሎ ቦታ፡ ካብ ህዝቢ ዝረሓቑ፡ እኹል ማይን ማእከላይ መቐት ኣየርን ከም ዘሎዎ ከረጋግጽ ይግባእ። ተሞክሮ ካብ ዘለዎም ኣፍረይቲ ደርሁ'ውን ምክርን ሓሳብን ክወሰድ ጽቡቕ'ዩ። ኣብ መፍረ ደርሁ ክሳራ ከም ዘሎ ተረጂኡ፡ ብጽንዓትን ሓቦን ክቐጽሎ ኣሎዎ። ቀዲመ ገሊጸዮ ነይረ፤ ኩሉ ባጀቱ'ውን ኣብ መፍረ ደርሁ ከውፍሮ ኣይግባእን - ብገምጋም ፍርቁ እዩ ከውፍሮ ዘሎዎ። እንተ ኸሲሩ በቲ ዝተረፈ ፍርቁ ዳግማይ ክብገስ ምእንቲ ክኸእል። ኣብ ክንዲ ብብዙሓት ጨቓዊት ዝጅምር ድማ ብውሑዳት ክጅምር'ውን ንባዕሉ ተመራጺ እዩ።

*** ትካልኩም ኣብ'ዚ ናይ 23 ዓመት ዕድሜኡ እንታይ ረቢሕናሉ ትብል?**

- መፍረ ደርሁ ብጥንቃቄ ጽቡቕ እንተ ሓዘኩ ኣርባሒ'ዩ። ጉድለት ምሕደራ፡ ጽሬት ዘይምሕላውን ሸለልትነትን እንተ ሃልዩ ግና ክትከሰር ግድን እዩ። ስለዚ፡ ዝከኣለካ እናገበርካ ብተደጋጋሚ ንዝጋጥመካ ሕማምን ክሳራታትን በዲህካ እንተ ቐጸልካዮን ጽዒርካን ኣብ መወዳእታ ምዕዋትካ ዘይተርፍ'ዩ።

*** ኣብ ጉዕዞ ዘጋጥመኩም ብድህታት ነይሩዶ?**

- ክሳብ 2020 ዓ.ም ብዙሕ ጊዜ ጸገማትን ክሳራታትን ይገጥመና ነይሩ'ዩ። መግቢ ደርሁ ካብ ዝተፈላለዩ ትካላትን ውልቀ-ሰባትን፡ ጨቓዊት'ውን ካብ ሚኒስትሪ ሕርሻ ዝተለቃሕናሉ ኣጋጣሚ ነይሩ። ኣብ ርእሲዚ ዓቕሊ፡ ትዕግስትን ምጽማምን ስለ ዝገበርና፡ ጽቡቕ ቀጸልና። ናብ ዝለዓለ ደረጃ ከንቋምት'ውን በቑዕና።

*** እንታይ ዓይነት ብድሆ እዩ ኢጋጢምኩም?**

- እቲ ቐንዲ ሕማም እዩ። ኣብ ደርሁ ሕማም እንተ ኣትዩ ኣይፍወስን እዩ። ንኣብነት፡ ኣብ 2004 ጉምቦር ዝበሃል ሕማም ካብ ግብጺ ናብ ኤርትራ ምስ ኣተወ፡ ክታቦት ስለ ዘይነበሮ ኣብ ዝተወሰነ መዓልታት ዋራይ 2200 ጨቓዊት ቀቲሉልና። ድሕሪ ኣርባዕተ ወርሒ ውን ብተመሳሳሊ ሕማም 3500 ጨቓዊት ሞይተናና። ኣብ 2005 ከኣ 1500 ጨቓዊት ከሲርና። ካልኣ ኣብ 2013 ኒውካሳል ዝበሃል ሕማም ኣትዩና፡ 3500 ጨቓዊት ሞይተናና። ኣብ 2018፡ ካብ ቊጽጽርና ወጸኢ ‘ረኽሲ ብሮንካይት’ ዝበሃል ሕማም ኢጋጢሙና፡ ናይ ኣስታት ሓደ ሚልዮን ናቕፋ ክሳራ ኣውራጃልና። ካልኣ ናይ መግቢ ብድሆ እዩ። ኣብ 2004/5 ኣብ ኤርትራ ናይ መግቢ ጸገማት ነይሩ። ናትና መግቢ ከነዳሉ ብዘይ ምፍታንና ውን ነቲ ጸገም ኢጋዲዱም እዩ። ኩሉ ዓቕምና መግቢ ኣብ ምግዛእ ኢና ኣውጽኦና ነይርና። ብሰንኪዚ ሓደ ግዜ መግቢ ተሳኢኑ ን24 ሰዓታት መግቢ ከይበልዓ ዝወግላሉ ኢጋጣሚ ነይሩ። ድሕሪ ብዘተሓሳዮ ሓገጽጽ ግና ኣብ 2011 ናትና መግቢ ከነዳሉ ስለ ዝጀመርና ናይ መግቢ ብድሆታት ኣየጋጠመናን። ከምዚ ምግባርና ናይ ብሓቂ ዓቢ ሩፍታ’ዩ ፈጠሩልና። ኣብ መፍረ ደርሁ፡ እቲ 70% ኣብ መግቢ እዩ ዝምርከብ። እቲ ዝተረፈ ኸኣ ኣብ ጽሬት፡ ክታቦት፡ ክንክንን ካልእን ይሸፍን።

*** ንተራ ወላዲኹም ብኸመይ ምገለጽኩዮ?**

- ከምቲ ኣቐዲመ ዝጠቐስኩዎ፡ ኣቦና ነዚ ትካል ድኳን ሸይጡ’ዩ ጀሚሩዎ። ክሳብ 2010 ከኣ ነዚ ትካል ባዕሉ’ዩ ብጽቡቕ ዝቐጽሎ ነይሩ። እቲ ዘጋጠመና ሞት ጨቓዊትን ካልኣ ብድሆታትን ውን ኣብ ግዚኡ ስለ ዝነበረ ብሳላ ፈጣርን ብሳላ ሓገዝ ሚኒስትሪ ሕርሻን’ዩ ኩሉ ተሰጊሩ፡ ኣብዚ ዓወት ክንበጽሕ በቛዕና። ንዓና ኸኣ ብዝግባእ ኣተሓሒዱና እዩ። ሕጂ ግን ምስ ምውሳኽ ዕድመ ኣብ ንጡፍ ሰራሕ የሎን።

ኣቦና ነዚ ሰራሕ፡ ኣብ ኣስመራ ዝነበረና ድኳን ሸይጡ ክጅምሮ ኸሎ፡ “ንምንታይ ናብ በረኻ ንኸይድ?” ንብሎ ኔርና። ንሱ ግን “መፍረ ደርሁ ምግባር ንዓኹም ዋራይ ኣይኩንኩምን ትዋቀሙ፡ እንተሓይሱ ሕብረተሰብ እዩ ዝዋቀም፡ ኣብ’ቲ ትካል ውን ሰባት ክሰርሑ እዮም። ስለዚ ኣሰራሕኩም ሕሰቡ” እናበለ’ዩ ዝምልሰልና ነይሩ። ከምቲ ዝበሎ ኸኣ ሎሚ ኣብ ትካልና 48 ቀወምቲ ሰራሕተኛታት ኣለዉ። እዚ ምስቲ እቶም ሰራሕተኛታት

ነፍሲ-ወከፎም ዘካይዱ ሰድራ ሓዊስካ ኣቐሊልካ ዝርእ ቊጽሪ ኣይኩንን። ካልኣ፡ ሳላ’ዚ ትካል ብዘተሓሳዮ ህዝቢ እንቋቑሖ ይምግብ ኣሎ። ስለዚ ናይ ኣቦና ራእይን ተበግሶን ናይ ብሓቂ ዕውት እዩ። ብሕጂ ውን ንሕና ናብ ዝለዓለ ደረጃ ከነብጽሖ ተዓጢቕናሉ ኣሎና። ማዕረ-ማዕረኡ ውን ናይ ጸባ ኩቡቲ ከነፍሪ በቛዕና ስለ ዘለና፡ እቲ ትካል እናሰፍሖ እዩ ዝመጽእ ዘሎ። በዚ ኢጋጣሚ ንወላዲዩ ከመስግኖ እደሊ።

*** ተራ ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣብ ትካልኩም እንታይ ይመስል?**

- ብዛዕባ ደርሁ ዝኹን ኣፍልጦ ኣብ ዘይነበረና እዋን፡ ግደን ኣበርክቶን ሚኒስትሪ ሕርሻ መግለጺ ኣይርከቦን እዩ። ነቲ ገዛ ኣብ ምስራሕ ክኢላታት እናመጽኡ ምኽርን ሓበሬታን ይህቡና ነይሮም’ዮም። ናይ ውሽጢ ዜጋታትን ናይ ደገን ክኢላታትን ይሕግዙና እዮም። ንኣብነት ዶ/ር ዓብዱ ዝተባህለ ህንዳዊ ብመንግስቲ እናተኸፍለ ናባና እናመጽኡ ይሕግዙና ይምህረናን ነይሩ። ብድሕሪኡ ከባውያን ዶ/ር ካሪንን ዶ/ር ቭላድሚርን ውን ናብ ትካልና እናተመለሱ ንኣርባዕተ ዓመታት ምሳና ሰራሕም፡ ዘድሊ ምኽርን ትምህርትን ድማ ሂሶሙና። ማዕረ-ማዕረኡ ኤርትራውያን ዶክተራትን ክኢላታትን እናመጽኡ ሓገዞምናን ምሂሮምናን እዮም። ኮታስ ምሉእ ደገፍን ሓገዝን እዩ ተገይሩልናን ዝግበረልና ዘሎን ቦቲ ሚኒስትሪ። ንሕና ድማ ሳላ ፈጣርን ሳላ ዝተገብረልና ደገፍን ጽቡቕ ናይ ሰራሕ ተመክሮ ኣዋሪና ኣለና።

ብትካል ኣሃዱ ገጠራዊ ትካላት (rural enterprise unit) ኢንተርፕራይዝ ዝመጽኡ ክኢላታት ኣመሪካውያን ውን ብዛዕባ መፍረ ደርሁ፡ ስጋ ደርሆን ዕዳጋ ደርሆን ዝምልከት ኣርባዕተ ግዜ ሰልጠና ሂሶሙና ነይሮም። ሕማማት ደርሁ ንምጥፋእ ተባሂሉ ካብ ዝተመርጸ ሃገራት ብሚኒስትሪ ሕርሻ ዝመጽእ ዝነበረ ክታቦት ውን ዝነበረና ጸገማት ኣብ ምፍታሕ ዝተጻወቱ ተራ ዓቢ እዩ። ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣቶ ኣረፋይነ በርህ ውን ብኣካል እናመጽ ኣተባብዑናን ዘድሊ ምኽሪ ሂሶናን እዩ።

*** ኣብዚ ግዜ ትካል መፍረ እንሰላን ደርሁን ኣዳል እንታይ ጽልዋ ኣሕዲሩ ኣሎ ትብል?**

- ኣብ ኣስመራ - ኣብ ዋቓ ሲማ ዳንተ ከምኡ ውን ኣብ ከረን መሸጢ ድኳን ከፊትና ብመጠናዊ ዋጋ እንቋቑሖ ንህዝቢ ንሸይዋ ኣለና። ብዘተሓሳዮ ህዝብን ወንጌቲ ትካላትን ከኣ ዓዲጎም ክዋቀሙ በቛዎም ኣለዉ። ብተወሳኺ ንብዙሓት ዓቢይቲ ትካላት

መንግስትን ናይ ውልቅን እንቋቋሖ ንሸይጥ ኢና። ገለ ካብ'ተን ትካላት፡ ወተሃደራዊ ሆስፒታላት ግላሴ ባረንቲ፡ ደቀምሓረን ሳዋን፤ ኩባንያታት ዕደና ቢሻን ዛሬን፡ ባር ሮያል፡ ጃርዲኖ እንዳ ፓስተ፡ ጃንቲ ግሩፖ ኢታልያኖ ወዘተ. ይርከብኡን።

ተመሃሮ ኮለጅ ሕርሻ ሓመልማሎ'ውን ሓሓሊፎም ናብ ትካልና እናመጽኡ ግብራዊ ትምህርቲ ይቐስሙ እዮም። ስለሰተ መምህራን ናይ'ቲ ኮለጅ ናብ ትካልና እናመጽኡ ብግብራዊ ትምህርቲ ናይ ማስተረስ ዲግሪ መጽናዕቶም ዛዚምም ኣለዉ። እዞም መምህራን መጽናዕቶም ኣብ ትካልና ምግባሮም ከኣ ንዓና ዓብይ ዓወትን ኮርዓትን እዩ።

* ንህዝቢ ብኣትህብዎ ዘለኹም ኣገልግሎት ዕጉብ ዲኻ?

- ኣይኩንኩን። ምስ መካብሮ ህዝብና ክረኣ እንክለ። ዋጋ እንቋቋሖ ብዘይ ቃል-ዓለም ክቡር እዩ ዘለ። ዕዳጋን ቀረብን ስለ ዘይተመጣጠኑ መግቢ'ውን ክብሪ ስለ ዘሎዎ፡ ንኣንቲ እንቋቋሖ ልዕሊ 4 ናቕፋ ክሸየጥ የስክፈና እዩ።

* ዋጋ እንቋቋሖ ካብዚ ዘሎዎ ዝያዳ ርትዓዊ ንክኸውን እንታይ ክግበር ይከኣል?

- ብወገንና ብዙሕ ንኣሰብ ኢና። ኣብነት፡ ዓሳን ጽማቕ ስምስምን ረኺብና፡ ፍርያትና ካብዚ ዘሎዎ ብዝተዓጸጸ፡ ኣዕቢና፡ ንህዝብና ብዝኣሰረ ዋጋ እንቋቋሖ ክንቅርበሉ ናይ ወትሩ ሕልምናን ጻዕርናን እዩ።

* መጻኢ መደባትኩም?

- ዓብይ ኢንዱስትሪ ጌርና ባዕልና ጨቓዊት ክንቀራሕን መፍረ ስጋ ደርሁ ክንገብርን ናይ ቀረባ መጻኢ መደብና'ዩ።

* ሕራይ ዑመር። ካብዚ ብምቕጻል እምበኣር ናብ መፍረ ናይ ጸባ ኩቡቲ ክንሰግር። መዓሰን ብኸመይን ኢኹም ጀሚርኩምዎ?

- መፍረ ናይ ጸባ ኩቡቲ ኣብ 2014 ኢና ጀሚርናዮ። ክንጅምሮ እንክለና፡ ንሰራሕተኛታት ናይ ትካልናን ንዓናን ጸባ ዝኸውን ንምርካብ ተባሂሉ እዩ። ምክንያቱ፡ ኣብ መፍረ ደርሁ ኩሉ ግዜ ደሮና ኣሎ፤ ጸባ ድማ ብደሮና ንዝሰዕብ ሕማም ኣብ ምፍዋስ ሓጋዚ ግደ'ዩ ዘሎዎ። ፈለማ ካብ ማርያም ደዓሪት - ማሕበር ሲታውያን ሓሙሽተ ኹቡቲ ዓዲግና። ምስ ግዜ ኹኣ መፍረ ናይ ጸባ ኩቡቲ ክሰሕበና ስለ ዝጀመረ፡ ብጽቡቕ ክንሕዞ ክኢልና። ሚኒስትሪ ሕርሻ ዘመናዊ ምድቓል ኩቡቲ ስለ ዘተኣታተወ ኹኣ ነዚ ዕድል ክንጥቀሙሉ ተበጊሰና። ነቶም ዝበሰሩና ኣብ ትካልና ዝፈረዩ ኣብዑር ሸይጥና ድማ ዘመናዊ ምድቓል ኩቡቲ ኣተኣታተና። ብዘመናዊ ምድቓል ኩቡቲ ትሕዝቶ ጸባ ጽቡቕ እዩ ዝሰሰን። ብጽቡቕ ስለ ዝቐጸልናዮ ኹኣ ኣብ ውሽጢ ዓሰርተ ዓመታት 29 ኩቡቲ ክንሕዝ ክኢልና።

* ረብኣ ዘመናዊ ምድቓል ኩቡቲ እንታይ እዩ?

- ቀዳማይ ምሩጽ ዘርኢ ትረክብ፤ ምክንያቱ ዓሌት ናይ'ቶም

ኩቡቲ ብሚኒስትሪ ሕርሻ ተለልዩ ስለ ዝመጽእ። ካልኣይ ተባዕታይ ብዕራይ እንተ ሃልዩካ መንበሪ ገዛኡ፡ መግቡን ጽሬቱን ከተማልኣሉ የገድደካ። ከምኡ'ውን እቲ ብዕራይ ብኣርሓ ዝመሓለፉ ሕማማት ምስ ዝህልዉ ናብ ደቁ ከመሓለፈልካ ይኽእል። ዘመናዊ ምድቓል ምጥቃም ግና ነዚ ኩሉ ጸገማት የወግደልካ እዩ። ሳልሳይ፡ ኩቡትኻ ኣብ ዝደለኻዮ እዋን ብዘመናዊ ኣገባብ ስከተዋስበን ትኽእል። ብዕራይ እንተ ኹይኑ ግን ኣብ ዘይደለኻዮ ሰዓት ክሰርረን ስለ ዝኽእል፡ እዚ ክትቁጸጸሮ ኣጸጋሚ ይኸውን። ብዘይካ'ዚ'ውን ብተባዕታይ (ኣርሓ) ኣብ ልዕሊ ኣንስተዮ ክወርድ ዝኽእል ኣካላዊ ጉንጺ'ውን ተወግድ ኢኻ።

* ብገምጋም ኣብ መዓልቲ ክንደይ ሊትሮ ጸባ ትረኽቡ?

- ካብ'ዘን ዘለዋና ኩቡቲ፡ ብማእከላይ ገምጋም ኣብ መዓልቲ ክሳብ ሓደ በርሚል ወይ 200 ሊትሮ ጸባ ንረክብ። ካብ ሓንቲ ኩቡቲ ድማ ዝለዓለ ካብ 24 ክሳብ 28 ሊትሮ ንረክብ። ኣብ ከረን መከፋፈሊ ድኳን ስለ ዘሎና፡ ነቲ ጸባ ካብኡ ኢና ንህዝቢ ንሸጦ።

* እንታይ ዓይነት መግቢ ስለ እትምግቡዎን እየን ብተሃማዲ ርቡሕ ጸባ ዝህግኹም ዘለዎ?

- ናይ ጸባ ኩቡቲ ቀጠልያ መግቢ'የን ክምገባ ዘለዎን። ዝበዝሕ ሓይልና ኹኣ ኣብ ኣልፋ-ኣልፋን ዕፋንን እዩ ዘለ። ብተወሳኺ ሳዕሪ ሓርማዝ'ውን ንጥቀም ኢና። ካብ 2020 ንደሓር ከኣ ሉሲንያ ዝበሃል ገረብ ኣተኣታተና ኣብ ጫፍ ቀጽሪ ናይ ካንሸሎና ተኺልና ኣለና። ሉሲንያ ጽቡቕ ትሕዝቶ ፕሮቲን ዘሎዎ ብዙሕ ማይ ዘይወሰድ ገረብ ኩይነ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ብናጸ ዝሃበና'ዩ። ሉሲንያ ልዕሊ ዓቕን እንተበዚሑ ግና ስለ ዝቐትል፡ ብወሑድ ዓቕን ክወሃብ ኣለዎ። እዚ ምስ መገብናየን ከኣ ጽቡቕ ጸባ ይህባና ኣለዎ።

* ኣብ ምርባሕ ናይ ጸባ ኹቡቲ ብሚኒስትሪ ሕርሻ ምክትታል ይግበረልኩም ዶ?

- ብርግጽ! ልዑል ምክትታል ሚኒስትሪ ሕርሻ እዩ ዝግበረልና። ክኢላታት መፍረ ደርሁን ናይ ጸባ ኹቡትን ናይ'ቲ ሚኒስትሪ ኣብ እዋን ክታቡት፡ ኣብ ግዜ ወሊድን ሕርስን ምራኽ ምስ ተወልደ እንታይ ክምገብ ኣለዎ ኣብ ዝብሉ ወዘተ. እናተመላለሱ ልዑል ደገፍን ምክትታልን እዮም ዝገብሩልና።

*** ኣብ ወርሒ ለካቲት 2024 ኣብ ዝተኻየደ ሃገራዊ ዋዕላ ጸባን ውጽኢቱን ተሳትፍኲ ተሸላምነ ነይርኹ። ብዛዕባኡ ገለ ክትብለና?**

- እቲ ዋዕላ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ደገን ዝመጽኡ ላዕለዎት ክኢላታትን ተመራመርትን መፍረ ናይ ጸባ ኹባትን ምምስራሕ ጸባን ዝተሳተፉዎ ብምንባሩ፡ ብፍላይ ንዓና ተመክሮታት ክንቀሰም ዕድል ፈጠሩልና እዩ። ብፍላይ እቶም ብእተፈላለዩ ናይ ውሽጢ ሃገርን ደገን ዝቐረቡ መጽናዕታዊ ወረቻቕቲ ብዙሕ ተመክሮ ዝቐሰምናሎም እዮም ነይሮም። ስለዚ፡ ብዛዕባ ብማሕበር ኔንካ ምስራሕ፡ ምሕደራ ጸባን ክንክን ጸባን ወዘተ. እንታይ ይመስል ተመክሮታቶም ስለ ዘካፈሉና ኣዝዩ ጽቡቕ ነይሩ።

*** ነዚ ዓውዲ ዝምልከት ዝወሰድኩሉ ስልጠና ኣሎደ?**

- ብወንዜ ኣብ 2019 ሳላ ብሚኒስትሪ ሕርሻ ዝተፈጥረለዩ ዕድል፡ ብዛዕባ መፍረ ናይ ጸባ ኹባቲ ንኬንያ ኸይደ ስልጠና ወሲደ ነይረ። ዓወት ኬንያውያን ኣፍሪይቲ ናይ ጸባ ኹባቲ ኣብ ብዝሒ ኩባቲ ዝምርኩስ ዘይኩኑ፡ ኣብ ብቐዓት ኩባቲ ምዃኑ'ውን ክርዳእ ክኢሉ። ብተወሳኺ ህላወ እኹል ቀጠልያ መግብን ብማሕበር ተጠርኪፎም ዝሰርሑን ምዃናም ኣድማዕቲ ክኹት ሓጊዙዎም ከምዘሉ ተገንዚቡ። ስለዚ እቲ ስልጠና ናይ ብሓቂ ጠቐሙኒ'ዩ። ብዛዕባ'ቲ ኣብ ሃገራዊ ዋዕላ ጸባን ውጽኢቱን ዝተዋህበኒ ሽልማት ንዓይ'ውን ዘይተጸበኹዎ'ዩ ነይሩ። እንተኹኑ፡ ኣባላት ሚኒስትሪ ሕርሻ ናታቶም መምዘኒ ተጠቐሞም ስለ ዝሸለሙኒ፡ ከዩመስገንኩዎም ክሓልፍ ኣይደልን። ካልኣ፡ እዚ ሽልማት መሊሰ ንክሰርሕ ዝያዳ ሓላፍነት ዘሰክመኒ ስለ ዝኹኑ፡ ንዝበለጸ ውጽኢት ኣበርቲዕ ክጽዕር እዩ።

*** ኣብ መፍረ ናይ ጸባ ኹባቲ ዘጋጠሙኩም ብድሆኽ ነይሩደ?**

- ንኹባቲ ክሳብ ሞት ዘብጽሕ ዘጋጠመና ሕማም ኩነ ጸገም ኣይነበረን። ይኹንምበር ብናትና ጉድለት ክልተ ኹባቲ ሞይተናና እየን። ንሳተን ከኣ ሓንቲ ሰልኪ በለዓ፡ እታ ኻልኣይቲ ድማ መሕለኺ ገመድ በለዓ ዝሞታ እየን። ብሓፈሻኡ ግን ብጽቡቕ ኢና ንኸይድ ዘለና።

*** ኣብ መፍረ ናይ ጸባ ኹባቲ ሒዝኩምዎ ዘለኹም ናይ መጻኢ መደባት ክትገልጹልና?**

- እቲ ጸልጣ ጸባ ናይ ምሻዋ ሰራሕ ኣብ ቦታኡ እንክሎ፡ ጸባ ኣምኪንና ሰብሒ ኣሊና ዝተዓሸገ ጸባ ናይ ምሻዋ መደብ ኣለና። እቲ ዕላማ ነፍሲ-ወከፍ ሰብ ቦቲ መንግስቲ ዘውጽኦ መለክዒ ጸባ ሰትዩ ዘድሊ መኣሃታት መግቢ ክረክብ እዩ። ምስኡ'ውን ርግኦ ጌርካ ምሻዋ መደብና'ዩ። ምስ ግዜ ኸኣ ናብ ምድላው ፎርማጆን ካልእን ክንሰግር ኢና።

*** ክተመሰግን ዕድል ክህበካ**

- ፈለማ ንረቢ እዩ ዘመስግን። ቀጸሉ፡ ነቶም ነዚ ሰራሕ ዘጽንሑልና ወለድና - ኣቶ ዮሱፍ ኢብራሂምን ወ/ሮ ንዕማ ናጂን ልባዊ ምስጋናይ ኣቕርበሎም። ክሳብ ሎሚ ወፊርና ክንኣቲ ኣኽኢሉና ዘሎ ወለድና መዓልታዊ እናመረቐ ስለ ዘውፍሩናን ዘእትወናን ዘለዉ እዩ። ካልእ በጺሕናዮ ዘለና ደረጃ ዓወት ሳላ ዘይሕለል ጸዕርን ተወፋይነት ሰራሕተኛታት እዩ'ሞ ንኹሎም ሰራሕተኛታት እዚ ትካል ልዑል ምስጋና ኣቕርበሎም።

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ትካልና ኣብ ዝተመስረተሉ ኣትሒዙ ክሳብ ሕጂ ታተ እና'በለ ማለት መድሃኒትን ክታቦትን ዳርጋ ብናጸ እናሃቡ፡ ክኢላታት ኣብ ደገ እናምጽኦ ብውሽጣዊ ዓቕሙ ስልጠና እናሃቡ፡ ጨቓዊት እናዓደለ ወዘተ. ንዝገብሮ ዘሎ ኩሉ መዳያዊ ምክትታልን ደገፍን ኣመስግን። ብዓቢኡ'ውን ንሚኒስተር ኣረፋይነ ስለ'ቲ በብዝኢኡ ዝልግሰልና ምክርን ምትብባዕን ንኣባላት ሚኒስትሪ ኣብ ላዕለዎት ሓለፍቲ ክኢላታትን ሓካይምን - ብፍላይ ዶክተር ተክለማርያም፡ ዜናዊ ጸጋዝኣብ ዝለዓለ ምስጋናይ ኣቕርበሎም። ምምሕዳር ከተማ ከረን ምስ ኣባላቶም፡ ንምምሕዳር ዞባ ዓንሰባ ምስ ክቡር ኣመሓዳሪ ዞባ - ኣምባሳደር ዓብደላ ሙሳ ስለቲ ንእነቕርበሎም ሕቶታትን ጠለባትን ምላሽ ምሃቦም ኣመስግናም። ኮርፖሬሽን ዋሪትን ዘራእትን ኤርትራ ምክርን ሞራልን ኣብ ምሃብ ጀሚሮም ብፍላይ ካብ'ቲ ከቢድ ናይ መግቢ ጸገም ኣጋጢሙና ዝነበረ ዝሓለፈ ክልተ ሰለስተ ዓመታት ኣትሒዞም መግቢ ደርሁ ኣብ ምቕራብ ንዝገብሩልና ዘለዉ ዓቢ ሓገዝ ምስጋናይ ይብጽሓዮም።

ትካልና፡ ሕጽረት ናይ ፋይናንስ ምስ ኣጋጠሞ ንክቕጽል ንዝሓገዙና ኣቶ ዓብዱ ከሊፋ ኣደምን ኣቶ ሰሎሞን ገዛኢ ገብሩን ስለቲ ሞራልን ምክርን ምሃቦም ልባዊ ምስጋናይ ኣቕርበሎም። ንክብርቲ በዓልቲ ቤተይ ወ/ሮ ፈትሕያ መሓመድ ዑሰማንን ንደቀይን እውን ንዝበዝሐ ግዚይ ብሰንኪ ሰራሕ ኣብኣም ተፈልዮ ዘሕልፎ'ኳ እንተ ኹንኩ፡ ንዝምዋወለይ ፍቕሮምን ሓልዮቶምን ኣመና'የ ዘመስግናም። ስልዕሊ ኹሉ ከምዚ ኢልና ቀሲንና ብሰላም ክንሰርሕን ክንዓብይን በጃ ኩይናሙና ዘለዉ ጀጋኑ ሰውኣትናን ኣባላት ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን ዝዓበዩ ሞሳ ይብጽሓዮም። ንዓኹም'ውን ንዝሎኒ ውሱን ተመክሮ ከካፍል ንዝሃብኩምኒ ዕድል ኣብ ልቢ ከመስግነኩም እደሊ።

ወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት አገዳስነቱን ረብሐታቱን

(ሀ) አምር ወሰኽ-ክብሪ

ወሰኽ-ክብሪ ከም አምር፡ መሰርሕ ምቕያር፡ ምስግጋር ወይ ምምሕያሽ ኩሉ ዓይነት ፍርያትን አቅርቦት አገልግሎታትን (ሕርሻዊ፡ ኢንዱስትሪያውን ካልእን ፍርያትን አገልግሎታትን) ናብ ሓድሽ፡ ዝተመሓየሽ፡ ዝለዓለ ዋጋ ክኸፈሎ ዝኽእል ፍርያትን አገልግሎትን ምቕያር ማለት'ዩ። ዘመናዊ ትርጉም እዚ አምር፡ አብ ሕርሻዊ ፍርያት ዋራይ ዘይኩነ፡ አብ ኢንዱስትሪያውን ካልኦትን ፍርያት፡ ጥዕናዊ፡ ትምህርታዊ፡ ምምሕዳራውን ካልኦትን አገልግሎታት ክንዋቀመሉ እንኽእል አምር ምዃኑ ምግንዛብ ጠቓሚ እዩ።

ክልሉ-ሓሳባዊ ትርጉም እዚ አምር፡ ምስ ደረጃ ምዕባለ ሕርሻዊ ጽላት፡ ኩነታትን ደረጃን ሕርሻዊ ዋኒን፡ ደረጃ ምዕባለ ሕርሻዊ ቴክኖሎጂ፡ ሓፈሻዊ ቁጠባዊ ምዕባለ ሃገራትን ሕብረተሰባትን ካልእ ረጅሒታትን ዝፈላለ'ኳ እንተኹነ፡ እዚ አምር አብ ዝምዕባላን አብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራትን እተፈላለዩ ትርጉም ክወህቦ ጸኒሖን ኣሎን።

ስለዚ፡ ወሰኽ-ክብሪ፡ ሰፊሕን ዓሚቕን ትርጉም ዘሎዎ፡ መምስ ኩነታቱ ክመሓየሽ ዝኽእል እዋናዊ ትርጉም ከም ዝወሃቦን አብ ግምት ብምእታው፡ ጽሑፍና ምስ ኩነታትና ብዝላኸ መልክዑ፡ ወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት አብ ዝብል ዓውዲ ኣተኩርና ከም ዘለና ምዝካር የድለ።

ወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት ብግብራዊ መልክዑ ክግለጽ እንከሎ፡ ንዝኹነ ሕርሻዊ ፍርያት አብ ክንዲ ከምታ ካብ ግራት ዝተሓፍሰታ ብዋረኣ፡ ድልየትን ጠለብን ተጠቐምቲ ፍርያት አብ ግምት ብዘእተወ መልክዑ፡ ናብ ኣህለኽቲ ምቕራብ'ዩ። ንወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ከም ምምስራሕ ንመጠነ-

ንኡስ ሃልኪ ማለት ንስድራቤታዊ ሃልኪ ዋራይ ብዝዓለመ መልክዑ ምድላው፡ ወይ ምስ ምምስራሕ ንምርግጋጽ መዳዘዊ መግቢ ብደረጃ ስድራቤትን ንመጠነ-ንኡስ ንግዳዊ ንዋፊታትን ዋራይ ከም ዝምልከትን ኣጽቢብኻ ናይ ምርዳእን ዝንባለ ደርእ እዩ። እዚ ኸምዚ ዝመሰለ መረዳእታ፡ ከም መበገሲ ዝንጸግ'ኳ እንተ ዘይኩነ፡ ጽብብ ዝበለ ኣመለኻኽታን ግንዘበን ምዃኑ ምርዳእ ግና ኣዝዩ ጠቓሚ እዩ። ምኽንያቱ፡ ወሰኽ-ክብሪ ምምስራሕ ሕርሻዊ ፍርያት ዋራይ ኣይኩነን። እዚ ማለት፡ ኩሉ ዓይነት ምምስራሕ ሕርሻዊ ፍርያት ከም ወሰኽ-ክብሪ ክግለጽ ዝኽእል እኳ እንተኹነ፡ ኩሉ ንዋፊታት ወሰኽ-ክብሪ ግን ምምስራሕ'ዩ ማለት ኣይኩነን። ንኣድሸን እዋናውን ትርጉም ወሰኽ-ክብሪ አብ ሕርሻዊ ፍርያት ከም ኣብነት ክኹነናን መረዳእታና ንምስፋሕ ክሕግዘናን ምእንቲ፡ ዝዘን ዝሰዕባ ኣብነታት ንመልከት፡

1. ሓደ አብ ንኡስ ዞባ ድገ ዝምስገን እቶት ኮመደረ ዝሓፈሰ ጸዕራም ሓረሰታይ፡ ንገለ ክፋል ናይ'ቲ ሎሚ ዓመት ዝሓፈሰ ኮመደረ፡ በብዓቕኡ፡ ዕብየቱን ዓይነቱን አብ እተፈላለዩ ደረጃታት መቐቐሎ፡

ብእተፈላለዩ ዓቕን ዘሎዎ ካሴታታት ናብ ዕዳጋ ምስ ዘቐርቦ፡ ወሰኽ-ክብሪ ገይሩዶ?

2. ሓንቲ አብ ንኡስ ዞባ ሰንዓፊ ብርኩት እቶት ሰገም ዝሓፈሰት ህርኩትቲ ሓረሰታይ፡ ንዝሓፈሰቶ እቶት ሰገም፡ ንዘቤታዊ ሃልኪ ዝኹና ኣትሪፋ፡ ካብ ናይ ዝሓለፈ ዓመታት ብዝተፈልየ ኣገባብ ንገለ ክፋል ናይ'ቲ ዘፍረዩ ሰገም፡ ብግብ-እ ቁልያ፡ ብእተፈላለዩ ዓቕን ዓሺጋ ናብ ዕዳጋ ምስ እተቐርቦ፡ ንገለ ክፋል ናይ'ቲ ዝተረፈ ሰገም ከኣ ቁልያን ኣዋሒናን፡ ብመልክዕ 'ዋሕኒ' ኣዳልያ ብእተፈላለዩ ዓቕን ዓሺጋ ናብ ዕዳጋ ምስ እተቐርቦ ወሰኽ-ክብሪ ገይሩዶ?

መልሲ ናይ'ዘን አብ ላዕሊ ተጠቐሰን ዘለዎ ክልተ ሕቶታት፡ “እወ” እዩ። ብኸመይ እንተ ኢልና ኸኣ፡ እዞም ሓረሰቶት ዘተኣታተዉዎ ኣገባብ ኣቀራርባ ሕርሻዊ ፍርያቶም፡ ንእተፈላለዩ ደረጃ ኣታዊታት ዘሎዎም ዓማዊል ኣህለኽቲ፡ በበይነ ድልየታትን ምርጫታትን ንዘሎዎም ዓማዊል አብ ግምት ዘእተወን ዝሓሸ ዋጋ ክኸፈሎ ዝኽእልን ፍርያት ስለ ዘቐርቡን ተወሳኺ ዕድላት ስራሕ ስለ ዝፈጠሩን'ዩ።

(ለ) ጽልዋ አብ እፍራይነት ሕርሻዊ ጽላት

ምስፋሕ ወሰኹ-ክብሪ፡ ሕርሻዊ ጽላት እፍራይ ንክኸውን ዝድርኽ ኣዝዩ ኣገዳሲ ንዋፊት'ዩ። እዚ ኣገላልጺ፡ ዘፍረናዮ ዶ ነህልኹ፤ ወይሲ ነህልኹ ነፍሪ፤ ዝፈረየ ዶ ንዓድግ ወይሲ ዕዳጋ ዝርከቦ ነፍሪ፤ ንዝብል ኣዝዩ ኣገዳሲን ርትዓውን ምጉት ክነልዕልን ክንምርምርን ዝሕግዘና'ዩ።

ምዕባይ እቶትን እቶታውነትን ሕርሻዊ ፍርያት፡ ከም ቀንዲ ዕላማ ሕርሻዊ ጽላትን ነፍሲ-ወከፍ ኣብዚ ዓውዲ ዝከፍሩ ሓረሰቶትን ክኢላታትን ምኃኑ ርዱእን ዘየከራኸርን እዩ። እምበኣር፡ ወሰኹ-ክብሪ ኹኡ፡ ንዝፈረየ ሕርሻዊ ምህርቲ፡ ሰፊሕ ዕዳጋ ንክረክብ፡ ንፍርያት ሕርሻ ብእተፈላለየ ዓይነትን ዓቕንን ንክቐርቡ ዝድርኹ፡ ፍርያት ብእተፈላለየን ኣኽሳብን ዋጋ፡ ንእተፈላለዩ ክፋል ዓማዊል ኣብ ግምት ብዘእተወ መልክዑ ንምቕራብ ዘኽእል ስለ ዝኹኑ፡ ወሰኹ-ክብሪ፡ ኣብ እፍራይነት ሕርሻዊ ጽላት ደራኺ ሓይሊ'ዩ ክበሃል ይከላል። ምክንያቱ፡ ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ብዝሒ ፍርያት ንክዓቢ ዋራይ ዘይኩኑ ዓይነትን ብቐዓትን ፍርያት ሕርሻ ክመሓይሹ፡ ብኸነት ክጉድል፤ እፍራይነት ክዓቢ፤ ውሕሉል ኣጠቓቕማ ኹሉም ጸጋታታ ሕርሻ ማለት፡ መሬት፡ ዓያዩ ጉልበት፡ ገንዘብ፡ ማይን ካልእን ክመሓየሽ ስለ ዝድርኹ።

(ሐ) ቊጠባዊ ረብሓታት

ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ኣብ ቁጠባ ሃገር ብሓፈሻ፡ ኣብ ገጠራዊ ቁጠባ ኹኡ ብፍላይ ዓብዩ ኣገዳሲነት ዘሎዎ ቁጠባዊ ንዋፊትን ዋኒንን እዩ። ቁጠባ ሃገር ዝመሓየሹ፡ ቁጠባዊ ደረጃ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ብሓፈሻ፡ ቁጠባ እቲ ሓረሰታይ ከኣ ብፍላይ ምስ ዝመሓየሽ እዩ። ወሰኹ-ክብሪ ኹኡ፡ ሓረሰቶት ኣብ ምፍራይ ሕርሻዊ ፍርያት ዋራይ ከይተወሰኑ፡ ንሕርሻዊ ፍርያቶም ክብሪ ወሲኹም (ብዝተመሓየሽ ዓይነትን ዓቕንን) ናብ ዕዳጋ ከቐርብዎ ዘኽእል ንዋፊት እዩ። ዕብዩት ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ንሓረሰቶት ዋራይ ዘይኩኑ፡ ንእተፈላለዩ ክፋል ሕብረተሰብ

ማለት ኣከፋፈልቲ፡ ኣጉዓዓዝቲ፡ ኣምጸእቲ፡ ለኣኹቲ፡ ናይ ጅምላን ንጽልን ነጋዶ፡ ናይ ጉልበት ሰራሕተኛታት ወዘተ. ዕድላት ሰራሕ ዝፈጥር፤ ዕዳጋ ዘስፍሖ፤ ዓይነትን ብቐዓትን ሕርሻዊ ፍርያት ክመሓየሽ ዝድርኽ እዩ።

(መ) ረብሓታት ኣብ እፍራይነት ተጠቐምትን

ምስፋሕ ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ጠለብ ሕርሻዊ ፍርያት ብዓይነትን ዓቕንን ንክዓቢ ይድርኹ። ጠለብ ምስ ዝዓቢ ኹኡ ዋጋ ሕርሻዊ ፍርያት ክውሰኽ ይኽእል። ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት ዝርከብ ምውሳኽ ዋጋታት ከኣ ንእፍራይነት ብብዝሒ፡ ዓይነትን ብቐዓትን ዝወዳደር ሕርሻዊ ፍርያት ከፍርዩ ስለ ዘተባበዱ፡ ደራኺ እኹል፡ ዓይነታውን ብቐዓትን ሕርሻዊ ፍርያት ብምኃኑ፡ ንእፍራይነት ሰፊሕ ረብሓ ዝፈጥር ቁጠባዊ ንዋፊት እዩ። ብተወሳኺ፡ ወሰኹ-ክብሪ ብኸነት ሕርሻዊ ፍርያት ስለ ዘጉድል፡ እፍራይነት ካብቲ ብወሰኹ-ክብሪ ዝሸጥዎ ሕርሻዊ ፍርያቶም፡ ዝሓሸ ኣታዊታት ንክረኽቡ፡ ነቲ ርቡሕ ኣታዊታት ከኣ ኣብ ሕርሻዊ ዋኒን ወፍሪ ከስፍሑ ስለ ዘኽእል ከምኡ'ውን ንዝያዳ ሰራሕ ስለ ዝድርኹ፡ ተራባሒ ረብሓታት ዘሎዎ ንዋፊት እዩ።

ብተመሳሳሉ፡ ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ንተጠቐምቲ ሕርሻዊ ፍርያት እውን ቀጥታውን ዘይቀጥታውን ረብሓታት ዘሎዎ ቁጠባዊ ንዋፊት እዩ። ምክንያቱ፡ ወሰኹ-ክብሪ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ቀረብ ሕርሻዊ ፍርያት ብዓይነትን ዓቕንን ክዓቢ ይድርኹን የተባበዱን፤ ተጠቐምቲ ዝደልዩዎ ዓቕንን ዓይነትን ሕርሻዊ ፍርያት ንክዕድጉ ምርጫ ይህቡ፤ ብቐዓቱ ዝተመሓየሸን ዝተረጋገጸን ፍርያት ክሸምቱ ዕድል ይኸፍት፤ ቀረብ ክዓቢ ስለ ዘኽእል ድማ ተጠቐምቲ ከከም ዓቕሞምን ኣታዊታቶምን ሕርሻዊ ፍርያት ክሸምቱ ዕድል ይፈጥር። ቀረብ መሓዛዊ መግብታት ስለ ዘስፍሖ፡ ቀረብ ሕርሻዊ ፍርያት ብዓቕንን ዓይነትን ዋራይ ዘይኩኑ፡ ቀረብ ሕርሻዊ ፍርያት ብግዜን ቦታን ክዝርጋሕ የጣጥሖ። ወሰኹ-ክብሪ ንተጠቐምቲ'ውን ዓቢ ረብሓ ዝህብ ቁጠባዊ ንዋፊት እዩ። በዚ ኹኡ፡ ወሰኹ-ክብሪ፡ ረብሓ ኹሉም

ኣብዚ ቁጠባዊ ንዋፊት ብቐጥታን ብዘይቀጥታን ዝዋሰኑ ኩሎም ኣካላት ብሓፈሻ፡ እፍራይነትን ተጠቐምትን ከኣ ብፍላይ ስለ ዘዕቢ ኣዝዩ ኣገዳሲን ክተባባዕ ዘሎዎን እዩ። ምክንያቱ፡ ረብሓ እፍራይነት፡ ረብሓ ተጠቐምቲ ካብ ኩኑ፡ ዝዚ ተማላኢ ዝምድና ዘዕዝዝ ቀለቢታዊ ሚላ፡ ምዕባለ ሕርሻዊ ጽላት ምክታል ግዚኡ እዩ።

(ረ) ወፍሪ ኣብ ወሰኹ-ክብሪ

ብሓፈሻ ወፍሪ ኣብ ሕርሻዊ ጽላት፡ ሰሓብን ዓዳምን ካብ ዝገብሩ ተዛማዲ ረብሓታት፡ ሰፊሕ ዕድላት ኣብ ቅድመ-ምፍራይ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ማለት ኣቐርቦት ጥረ-ንዋት ሕርሻ፡ ሕርሻዊ ኣገልግሎታት፡ ምፍራይ ሕርሻዊ ፍርያትን ድሕረ-ፍርያት ሕርሻዊ ምህርትን፡ ምክፍፋልን መሸጣን ሕርሻዊ ምህርቲ ካልእ ተዛማዲ ንዋፊታትን ዓቢን ዘይተመዝመዘን ዕድላት ሰራሕ ስለ ዝፈጥር እዩ። ወሰኹ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት ድማ ገና ዘይተመዝመዘን ዕድላት ወፈሪ ክካየዱሉ ዝኽእልን ንዋፊት እዩ።

ደረጃ ምዕባለ ወሰኹ-ክብሪ ሕርሻዊ ፍርያት ኣብ ሃገርና ኣብ ግምት ብምእታውን ዘለዉ ዕድላት ብምግንዛብን፡ ኣብዚ ኣዝዩ ኣገዳሲ ንዋፊት ዘሎ ዕድላት ወፍሪ፡ ናይ ግዚን ዓቕምን ሕቶ ደኣ እምበር፡ ሰሓብን ኣኽሳብን ምኃኑስ ዘጠራጥር ኣይኩነን። ምክንያቱ፡ እቲ ዕድላት ኣብ ወሰኹ-ክብሪ ሰፊሖ፡ እቲ ድልዩታት ንወሰኹ-ክብሪ ዘሎዎ ሕርሻዊ ፍርያት ከኣ ብዘኹስ ስለ ዝኹኑ።

እሞ እቲ ግዜ ክሳብ ዝፈቐዶሶ ሰቕ ኢልና ንጽናሕ

ኣይፋሉን! ህንጸት ዓቕምታትና'ባ ነሐይልን ብዘሎና ዓቕምታት ከኣ ኣብዚ ዓውዲ ከውፍሩ ንዝደልዩ ኣውፈርቲ ደገፍ ንሃብን። ገለ ኣብዚ ዓውዲ ወፍሪ ከካይዱ ዝሓሰቡ ኣካላት ከም ቅድመ ምድላውን ከካይድዎ ዝምረጽ ሚላታት ንምልላይ ከም ዝሰዕቡ ሕቶታት ክዳለውሎም ተመራጺ እዩ።

1. ኣብ ወሰኹ-ክብሪ ኣበዩናይ ሕርሻዊ ፍርያት ኢኻ ክትገጥፍ እትደሊ ወይ እትመርጽ?

ብዝፈቅዶ፡ ወሰኽ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት ከተባብዕን ክጉሰጉሰሉን፡ ዘድሊ ዓቕሚ ክሃንጽን ጸጺሑን ኣሎን። ከም መርኣያ ናይ'ዚ ኸኣ፡ ብዘለዉዎ ትካላዊ ኣሰራርሓን ዕማማትን፡ ካብ ነዊሕ ዓመታት ኣትሒዙ ኣብ ወሰኽ-ክብሪ ዘተኩሩ እተፈላለዩ ሰልጠናታት ንኣረሰቶት፡ ክኣላታትን ትካላትን ክህብ ጸጺሑን ኣሎን። ኣብዚ ቀረባ ዓመታት ከኣ፡ ኣሃዱ ምምዕባል ሕርሻዊ ዋኒንን ምውህሃድ ወፍርን ብምቕም፡ ምስ ዝምልከቶም ጨናፍር ሚኒስትሪ ሕርሻን ካልኣት ኣካላትን ኣብ ምስራሕ ይርከቡ።

ወሰኽ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ዋኒን፡ ብዝተራቐቐ መሳርሒታትን ቴክኖሎጂን ጥራይ ዝድገፍ ንጥፈት ከም ዘይከነ ብምርዳእ ኸኣ፡ ብደረጃ ኣረሰቶትን ማሕበራት ኣፍረይትን፡ ሕርሻዊ ፍርያት ጸርዩ፡ ተደሪጁ፡ ብዓቕቡን ዓይነቱን ተፈልዩ፡ ብእተፈላለዩ ዓቕሚን ዓይነትን ከም ዝቐርብ ምግባር እውን ኣካል ወሰኽ-ክብሪ ምኃኑ ብምግንዛብ፡ ሰፊሕ ጎሰሳትን ምኽርን ንኣረሰቶትን ክኣላታታን ከም ዝወሃብ ምግባር እዋናውን ኣገዳሰን ምኃኑ ርዳኣ እዩ። ንዓወት እዚ ኣገዳሲ ኣካል ሕርሻዊ ልምዓትን ዋኒንን ከኣ፡ ምውህሃድ ኩሎም ዝምልከቶም ኣካላት መንግስቲ፡ ኣረሰቶትን መሻርኽቲ ልምዓትን ወሳኒ እዩ።

ምስግና ዑቕባስላሴ
ሚ/ሪ ሕርሻ

2. ኣብዚ ወሰኽ-ክብሪ ናይ'ዚ ዝመረጽካዮ ሕርሻዊ ፍርያት ዘሎ ዕድላትን ተበግሶታትን ከመይ ይመስል?
3. ወሰኽ-ክብሪ ክተካይደሉ እትሓሰቦ ዘለኻ ሕርሻዊ ፍርያት ዘሎዎ ዕድላት ዕዳጋ ከመይ ይመስል?
4. ኣብ ቀለቤታዊ መሰርሕ ናይ'ዚ ሕርሻዊ ፍርያት ዘሎ ዕድላትን ብድሆታትን እንታይ ይመስል?
5. ዘለዉ ጸጋታትን ሕጽራታትን ከመይ ይመስሉ?
6. ወፍሪ ኣብ ወሰኽ-ክብሪ ናይ'ቲ ዝመረጽካዮ ሕርሻዊ ፍርያት ኣበይ ቦታ ክኸውን እዩ ዝድለ? ስለምንታይ?

(ለ) ወሰኽ-ክብሪ ከም ሕርሻዊ ዋኒን

ወሰኽ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ዋኒን፡ ኣካል ናይ'ቲ ኣብ ምምዕባል ቀለቤት-ክብሪ (Value chain) ናይ ነፍሲ-ወከፍ ሕርሻዊ ፍርያት ከም ኣገዳሲ ተበግሶን መጠን ንኡስ ወፍሪ ኣብ ሕርሻዊ ዋኒንን ዝርኣ ንጥፈት'ዩ። ዝኹነ ቍጠባዊ ንጥፈት፡ ክሳብ ክንደይ ኣኽሳብን ኣዐዋትን ይኸውን፡ ኣብ ዝካየዱሉ ምድላው፡ እንውንኖ ዓቕምን ዘሎና ኣበሬታን እዩ ዝምርከብ።

ኣረሰቶት ከም ኣፍረይቲ ናይ'ቲ ንወሰኽ-ክብሪ ዘገልግልን ጥራንጥቅ ወይ ወሰኽ-ክብሪ ዝካየዱሉ ፍርያት ሕርሻ፡ ኣብ ምፍራይ ሕርሻዊ ፍርያት ጥራይ ከይተደረጉ፡ መጠን ንኡስ እውን ይኹን፡ ተበግሶታት ወሰኽ-ክብሪ ክጅምሩ ከም ስትራተጂ ተታሒዙ ክድገፍን ክጉሰጉሰሉን ኣድላዩ ጥራይ

ዘይከኑ፡ እዋናዊ'ውን እዩ። ምኽንያቲ፡ ምስ ምዕባይን ምስፋሕን ወሰኽ-ክብሪ ኣብ ሕርሻዊ ፍርያት፡ ኣረሰቶት ሃገርና ኣብቲ ዝያዳ ዝመልክዎን ነዊሕ ተመክሮ ዝወኑሉን መሰርሕ ምፍራይ ሕርሻዊ ፍርያት ከተኩሩ ዝድለ'ኳ እንተኹን፡ ኣብዚ መሰጋገሪ ጊዜ ግን፡ ኣረሰቶት እውን ኣብ ሕርሻዊ ፍርያቶም ወሰኽ-ክብሪ ከተኣታትዉን ቁጠባዊ ረብሓታቶምን ዓቕምታቶምን ከዕብዩ ዕድላት ዝፈጥርን ብምኃኑ፡ ዝያዳ ጥያቄ ስራሕን ጸጋታትን ዝኣትት ዕማም እዩ።

(ሸ) ተራን ኣበርክቶን ዝተፈላለዩ ኣካላት፡

ሚኒስትሪ ሕርሻ ከም ቀላሲ ሕርሻዊ ልምዓት ናይ'ዛ ሃገር፡ ዓቕምን ከነታትን

ሕርሻዊ መሃንድስ አቤል ወልደጋብር

ንሰብ-ሰርሐ ብልሐ አጸምሮ፣ አብ ረብሓ ምፍታሽ ውጽኢታውነት ናይ ጸኒሕ አምራት ሕርሻዊ ምህንድስና ዘውዓለ ሃብሮም አባል ሚኒስትሪ ሕርሻ

አዲስ ዓብዱ

* ምስ ሓፈሻዊ ድሕረ ባይታኻን ጉዕዞ ትምህርትኻን ከተላልየና

- ኢንጅነር አቤል እብሃል። ካብ አቦይ አቶ ወልደጋብር ዜናን አደይ ወይዘሮ ንግስቲ ይሕደጎን። አብ ኢትዮጵያ ተወለደ። ካብ 1991 ዓ.ም.፣ አብ መባእዳ ቤት-ትምህርቲ ማይ-ተመናይ (ሓድሽ ትምህርቲ ብዝብል ስያመ ትፍለጥ ዝነበረት) ተማሂረ። ብድሕርቲ ዜ፣ አብ ማእከላይ ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ሓድነትን ካልኣይ ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ባርካን ትምህርተይ ቀጺለ። አብ 2002 ሃገራዊ ግቡአይ ንምፍጻም፣ ምስ መበል 16 ዙርያ ሃገራዊ አገልግሎት ናብ መደበር ታዕሊም ሳዋ ወሪደ። ግቡእ ወተሃደራውን ፖለቲካውን ትምህርቲ ድሕሪ ምውሳድ፣ ላዕለዋይ ትምህርቲ ንምቕጻል ዘኸለኸ ነጥቢ ስለ ዘምጸእኩ፣ ናብ አስመራ ተመለሰ። ናይ ላዕለዋይ ደረጃ ትምህርተይ አብ ዩኒቨርሲቲ አስመራ ድሕሪ ምክትታለይ ድማ፣ አብ 2007፣ ብሕርሻዊ ምህንድስና ብቐዳማይ ዲግሪ ተመሪቐ።

* ድሕሪ መመረቕታኻ ናብዩ አበልካ?

- ድሕሪ መመረቕታይ፣ ክኢላ ሕርሻ ኩይነ፣ አብ ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ዞባ ዓንሰባ፣ አብ ንኡስ-ዞባ ዒላበርዕድ ተመዲቦ ክሰርሕ ጀመረ። ድሕሪ ገለ ዓመታት፣ ናብ ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ዞባ ማእከል ተቐየረ። አብ ንኡስ-ዞባ አስመራ ንክልተ ዓመት ድሕሪ ምስርሐይ፣ አብ 2015 ናብ ዘለኹዎ ቤት-ጽሕፈት ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ዞባ ማእከል ተቐየረ። አብ ዝፈትዎ ሞያይ እናነጠፍኩ ኸኣ ሰርሐይ ከሰላሰል ጸኒሐ።

* ካብ ግዜ ንእስነትካ አትሒታ አባኻ እተንጸባረቐ ሞያዊ ዝንባላ ነይሩ ዶ?

- አብ ግዜ ንእስነትይ፣ ተጻዋታይ ኩዕሶ-እግሪ ናይ ምዃን ክቱር ባህጊ ነይሩኒ። ጉብዝ ምስ በልኩ ድማ፣ መምህር ናይ ምዃን ድልየት ክዕብልሊኒ ጀመሩ። አቦይ መምህር ብምንባሩ፣ ናቱ ጽልዋ ደራኹ እዩ ዝኸውን እብል። ናይ ካልኣይ ደረጃ ተማሃራይ አብ ዝነበርኩሉ እዋን፣ ዓውድታት ፊዚክስን ስነ-ቅጽርን ኣዝዩ ስለ ዝመሰጠኒ፣ ኢንጅነር ናይ ምዃን ባህጊ ኣጥርየ። ባህገይ ሰሚሩሉይ ከኣ፣ ናይ ቀዳማይ ዲግሪ ትምህርተይ ብሕርሻዊ ምህንድስና ዛዚመ። እቲ ናይ ቀደም መምህር ናይ ምዃን ሕልመይ'ውን እንተተኹነ፣ ብመገዲ በዓልቲ-ቤተይ መምህር ምስጋና የማነ ስለ ዝረኽብክዎ፣ ዝኸሰርክዎ ኩይነት ኣይሰምዓንንየ።

* ናብ ኮሌጅ ምስ አተኻ እንታይ ዓይነት ዓውዲ ከተጽንዕ ኢኻ መዲብኻ?

- ከም'ቲ ኣቐዲመ ዝጠቐስክዎ፣ ስነ-ቅጽርን ፊዚክስን ኣዝዮም ካብ ዝምስጡኒ ዓውድታት ትምህርታት ስለ ዝነበሩ፣ ካብ ፈለማ፣ ምህንድስና ከጽንዕ እዩ ሓሊኹ። ናብ ትምህርቲ ካልኣይ ዓመት አብ ዝሰገርኩሉ፣ ሕርሻዊ ምህንድስና ቀዳማይ ምርጫይ እዩ ነይሩ። ብእኡ ድማ ትምህርተይ ተኸታቲለ።

* ንፍሉይነት ዓውዲ ሕርሻዊ ምህንድስና ብኸመይ ትገልጽ?

- ሕርሻዊ ምህንድስና፣ ብፍላይ አብ ሕርሻ ዘተኩረ ሽንኽ ዓውዲ ምህንድስና ኹይነት፣ ገለ ካብ ተግባራውያን ውጽኢቲ ከም ቅየሳ፣ ምክትታል ትግባረ ስራሓት ምዕቃብ ሓመድን ማይን ከምኡ'ውን ባህርያዊ ሃብቲ፣ ህንጻት ትሕተ-ቕርጺ ከዘንቲ ማያት፣ ምትእትታው ምዕቡል ትሕተ-ቕርጽታት ሰርዓተ-መስኖ ወዘተ ክንጠቅስ ንክእል።

* ጉዕዞ ናይ ኮሌጅ ትምህርትኻ ከመይ ነይሩ?

- አብ ኮሌጅ ንዝሕለፍክዎ ህይወት፣ ከም ኣዝዩ መሳሞን ተዘካርን ተመክሮ እዩ ዝገልጽ። ብግብሪ እተሰነየ ትምህርቲ ብምንባሩ፣

እናሳደርኩ ፈትየዋለሁ። በዚህ አጋጣሚ፣ ደህንነትና ከደብዳቤ ፍልጠታም ከደብዳቤን ትምህርትና ብዓወት ዛፒምና ንገረ ሰራሕ ጉዞ ብዝሃባን ንክንገለጽ ደራሲ ተራ ንኢተጻውቱ ከላቶም መምህራንይ ከመስግኖም እደሊ። ናይ ኮሌጅ ትምህርተይ፣ 3.12 ውህሉል ነዋቢ ሒዘ እየ ዛፒመ።

*** አብ ምዝዞም ናይ ቀዳማይ ዲግሪ ትምህርትኻ ዘዳሉኻዮ ምርምራዊ ጽሑፍ አብ ምንታይ ዘተኩረ'ዩ ነይሩ?**

- እዚ ምርምራዊ ሰራሕ ብጉጅለ ዝዕመም ኩይኑ፣ ዝሃብናዮ ኣርእስቲ፡ “ምትእትታው ትሕተ-ቐርጺ ማይ አብ ገጠር (Rural water supply)” ዝብል እየ ነይሩ። መቓነብታ መጽናዕትና፣ አብ ንኡስ-ዞባ ሎጎ ዓንሰባ እትርከብ ዓዲ - ሊባን ክትከውን መሪጽና። ከም ዝመሰለኒ፣ እቲ ዘካየድናዮ መጽናዕቲ ብመልክዕ ፕሮጀክት ተተግቢሩ እየ።

*** ንጉዞ ናይ ሰራሕ ተመኩሮኻ ኻ ብኸመይ ትዝክር?**

- ብጠቐላ 15 ዓመት ናይ ሰራሕ ተመኩሮ ኣለኒ። ካብ'ዚ ብፍሉይ ዝዝክር እንተሃልዩ፣ እቲ አብ ንኡስ-ዞባ ዒላበርዕድ ተመዲበ ዝሰርሓሉ ዝነበርኩ እዋን'የ። አብዚ ናይ ፈለግ ተመኩሮይ ዝቐሰምክም መሰረታዊ ፍልጠት፣ ሓረሰቶትና አብነታውያንን ዘይተበርበረ መኻዘን ፍልጠትን ምዃኖም ምፍላጠይ እየ። አብቲ እዋን ዘዋረኸዎ ተመኩሮ ብቐላት ክገልጹ ዝኸኸል ኣይኩነን። ብሓጺሩ፣ ንቐጻሊ ሞያዊ ዕብዩት ባይታ ዝኸነሂ ዓቢ እምነ-መሰረት ዘንጸፍኩሉ እዋን'የ ነይሩ።

አብ ክፍሊ ሕርሻን መሬትን ዞባ ማእከል፣ ምስ ጨንፈር ምዕቃብ ሓመድን ማይን ልምዓት መሰና። ከም መሃንድስ እየ ሰራሕ። አብዚ እዋን፣ አብ ምድላው ቅየሳን ንድፍን፣ ከምኡ'ውን ምክትታል ትግባረ ሰራሕን ምዕቃብ ሓመድን ማይን እነዋፍ ኣለኹ።

*** ሕራይ ናብ ናይ ድሕረ-ምረቓ ተመኩሮ ትምህርትኻ ክንምለስ። መዓስ ኢኻ ትምህርትኻ ንክትቅጽል ዕድል ረኺብኻ?**

- አብ 2022፣ ናይ ማስተርስ ዲግሪ ትምህርተይ ክቐጽል ዕድል ረኺብ። ውሱን ቍጽሪ ዕድላት (Quota) መጸኡ ስለዝነበረ፣ ካብቶም ኣቐዲምና ተረቐሕና ዝነበርና፣ ብዝምልከቶ ኣካል ድሕሪ ዘካየዱ ተወሳኺ መመያ ከም እተመረጽኩ እየ ተነገሩኒ።

*** እዚ ዕድል ምስ ተዋህበኻ እንታይ ተሰሚዑኻ?**

- ኣዝየ ተሓጉሰ! ኣቐዲመ፣ ዝኸነ ይኹን ዓውደ-ሞያ፣ ምስ ቀጻሊ ምዕባሊ ቴክኖሎጂ እናተቐየረ ይኸይድ ከም ዘሎ እግንዝብ ነይረ። ስለዚ፣ ምስ ምቐጻል ትምህርተይ፣ ምስ ገለ ካብዘም ለውዋታት ንክላለ ሓሳብ ኣንቂለ። ምስ ከም'ዚ ዓይነት ህንጦይነት እየ ነዚ ዕድል ተቐቢለየ።

*** ናብ'የናይ ዩኒቨርሲቲ ኢኻ ኬድኻ? ብዛዕባኡ ገለ በለና**

- ናይ ሕርሻ ኢንስቲትዩት ኩይኑ፣ ኢንስቲትዩት ቴክኖሎጂ ሩርኪ ህንዲ (Indian Institute of technology Roorkee) እየ ዝበሃል። ካብ ብምሉኡቶም ናይ ህንዲ ትካላት ላዕለዋይ ትምህርትን ዩኒቨርሲቲታትን፣ አብ 7ይ ደረጃ ይሰራዕ። ምስ ልምዓት ማይ ዝተሓሳሰሩ ናይ ላዕለዋይ ትምህርቲ ፕሮግራማት ትምህርቲ ካብ ዝሰርዑ ትካላት ናይ ሃገረ-ህንዲ ግን፣ ምስ'ቶም ቀዳሞት'የ ደረጃኡ። ስለዚ፣ አብዚ ኢንስቲትዩት ከመሃር ዕድል ብምርካብይ ኣዝየ ዕድለኛ እየ ኢለ እሓስብ።

*** እቲ ዘጽናዕኩ ናይ ማስተርስ ዓውደ-ትምህርቲ እንታይ'ዩ? ብዛዕባ መምህራንኻን መምህርትኻን ከኣ ገለ በለና?**

- እቲ እተኸታተልኩዎ ፕሮግራም ናይ ማስተርስ ትምህርቲ፣ ምሕደራ ማይ መሰና (Irrigation Water Management) እየ። አብ'ቲ ምሕደራን ልምዓትን ጸጋታት ማይ (Water Resources Development and Management) ዝበሃል ክፍሊ ናይ'ዚ ኢንስቲትዩት፣ ካብ እተፈላለዩ ኣፍሪቃ፣ እስያን ካልኦት ክፍልታት ዓለምን ዝመጸእና ተመሃሮ ኔርና። አብኡ ድማ'የ ምስ ገለ-ገለ እዋናውያን ቴክኖሎጂታት ንክላለ ዕድል ዝረኽብኩ።

እቲ ኢንስቲትዩት ብደረጃ ህንድን ዓለምን ዓቢ ስለዝኸነ፣ ኣዝየም ምክትታትን ምርኡያትን ፕሮፌሰራት እየም ምሂሮምና። እቶም ካብ እተፈላለዩ ሃገራት ዝመጽኡ መምህርተይ'ውን፣ በብሃገራቶም 'ዝበለጸ' ተባሂሉ እተኣምነሉም እየም። ንኣብነት፣ ኣዝየም ሓያላት ህንዳውያንን ኔፓላውያንን ተመሃሮ ነይሮምና።

*** አብ ምንታይ ሸነኽ ኣተኩርኻ ኢኻ ምርምራዊ ጽሑፍ (Thesis) ኣዳሊኻ?**

- እቲ ዝሰራሕኩሉ ምርምራዊ መጽናዕቲ፡ “ካልማን ፊልተሪንግ” አብ ዝበሃል ኣልጎሪዝም (ኮምፕዩተራዊ ቀመር) ዘተኩረ እየ። አብ ምርኩብ/ ምምልካት ልክዕ ቦታ ላሕኹ ማይ ብጭቡዋ ክሕግዝ ዝኸኸል ሓሳብ ከረጋግጽ ክኢለ። ኣርእስቲ “Experimental Verification of Extended Kalman Filter in Leakage Localization” እየ ዝብል። ከም ኣካል ናይ'ዚ ሰራሕ፣ ከም

አፈናዊ መዋገስ ምእንቲ ከገልግለኝ፤ ካብ እተፈላለዩ ዓይነት ትቦታትን ካብ ግብራውያን ቦታታት ፈተነን አፈናዊ ውህሉል ሓበሬታ (Data) አዳልዩ። ብምቕጻል፤ ንዓቕን ጸቕጢ ማይን ዋሕዚ ማይን ኣብ ዝምልከት ክፋል ናይ'ቲ ዘዋህለልክዎ ሓበሬታ ብምትኳር፤ ማትላብ (MATLAB) ዝበሃል መተግበሪ ሰብ-ሰርሖ ብልሒ አእምሮ (AI) ተጠቒመ ሞዴል አውጺኡሉ። “ካልማን ፊልተሪንግ” ዝበሃል ስርዓት ኮምፕዩተራዊ ቀመር ኣብ ተግባር ምስ ተጠቐምኩ፤ ቦታ ላሕኩ ማይ ኣብ ምርካብ፤ አዕጋብን ጭቡጥን ውጽኢት ከም ዘለዎ ብግብሪ ከርእይ ክኢሉ። እዚ ስራሕ አቕዲሙ ለሲይሽን (Lesysyen) ብዝበሃል ስነ-ፍልጠተኛ ተሰራሒ'ኳ እንተነበረ፤ ብግብራዊ መገዲ ግን ክረጋገጽ ነይሩዎ። እዚ ስነ-ፍልጠተኛውን ከምኡ ኢሉ ተላብዩ ነይሩ። ነዚ ስራሕ እየ ኣብ ምርምራዊ ጽሑፊይ አቕሪብዮ። ናይ ማስተርስ ትምህርተይ ከኣ ብእኡ ዛዚመ።

* ስለምንታይ ነዚ ኣርእስቲ ምርምር መሪጽኻ?

- ከምቲ አቕዲመ ዝገለጽክዎ፤ ኣብ ዝሓለፉ ዓመታት ሞያዊ ተመክሮይ፤ ኣብ ምድላው ቅዩሳን ንድፍን ናይ እተፈላለዩ መስኖአዊ ስራሓት ተሳቲፊ እየ። ኣብ ምድላው ንድፊ ናይ'ዞም ስርሓት፤ መጠንን ዝርግሐን ጸቕጢ ማይን ዋሕዚ ማይን ናይ እተፈላለዩ ትቦታት-ማይ ምፍላጥ፤ አዝዩ ወሳኒ ረጃሒ ምዃኑ እግንዘብ ነይረ። ስለ ዝኹን፤ ከከም አድላይነቶም፤ እተፈላለዩ አገባባት ቀመር (ፎርሙላታት)ን መተግበሪታትን ንጥቀም። ኣብዚ ዝሰራሕክዎ ስራሕ ግን፤ እቶም ዝውቑራት ዝኹን ናይ ምዕራይ ዝርግሐ ዋሕዚ-ማይ ምዕራታት (Steady Flow Equations) ን መተግበሪታትን ዘይኩነስ፤ ተርባጽ ማይ ኣብ ትቦታት (Water Turbulence) ኣብ ግምት ዘእተወ፤ ናይ ዘይምዕራይ ዝርግሐ ዋሕዚ-ማይ ምዕራታት (Unsteady Flow Equations) እየ ተጠቒመ። ነዚ ንምትግባር፤ ማትላብ ስለ እተጠቐምኩ፤ ናይ ሰብ-ሰርሖ ብልሒ አእምሮ (Artificial Intelligence) ኣምር (Concept)፤ ብኻልእ ኣበሃህላ፤ ማሸናዊ ፍልጠተ-ግንዛብ (Machine Learning) ኣብ መዓላ ውጺሉ ማለት'የ።

ስለዚ፤ ነዚ ኣርእስቲ ምርምር ንክመርጽ ዝደረሽኒ ቀንዲ ምክንያት፤ ኣብ'ዚ እዋን ተበጊሑ ምስ ዘሉ ጥርዚ ናይ ሓደ ሸነኽ ቴክኖሎጂ ክላለ'ዎ፤ ንዕኡ ኣብ ግብራዊ ስራሕ ዘሎዎ ተራ ምግንዛብ፤ ገለ ሓድሽ ነገር ክገብር ክፍትን ዝብል ዕላማ ስለ ዝነበረኒ እየ። ኣብ ርእሲ'ዚ ምርምራዊ ወረቐት ከኣ፤ ተመሳሳሊ ናይ ማሸናዊ ፍልጠተ-ግንዛብ ኣምር ተጠቒመ፤ ኣብ ተፋሰስ ማይ ንዝህሉ ናይ ሩባታት ዋሕዚ ማይ (Stream Runoff) ኣብ ምርካብ ንዝሕግዙ አገባባት ቀመር፤ ምስ ዓይነት ተፋሰስ ኣዛሚድካ ኣብ ምርዓሞም (Adaptation of SCS Formula in Catchments in Estimation of Stream Runoff) ሰራሐ። ንመጻኢ እምበኣር፤ ምስ ከምዚ ዓይነት ስራሕ ክላለ ምክኣለይ፤ ኣብ ስርሐይ አዝዩ ሓጋዚ ክኸውን'የ። ምክንያቱ፤ ንእተፈላለዩ አገባባት ቀመር ከም ዘለዉዎ ኣብ ተግባር ምውዓል፤ ብፍላይ ኣብ ስራሓት ሕርሻዊ ምህንድስና አዝዩ ሓደገኛ እየ። ኣምር ማሸናዊ ፍልጠተ-ግንዛብ ተጠቒምካ ምስ ውሁብ ወይ ህሉው ኩነታት ከም ዝርዕሙ

ምግባር ግን፤ ካብ እተፈላለዩ ጌጋታት ከድሕነና ይኽእል።

* ስለዚ ውጽኢት ምርምራዊ ስራሕካ ከመይ ዝኣመሰለ ነምጋም ረኺቡ?

- ምርምራዊ ስርሐይ ካብ ኣለይቲ መማህራነይ ልዑል ኣድናቕት ረኺቡ። ንዓይ፤ ምስ ቴክኖሎጂ እዋናዊ ሰብ-ሰርሖ ብልሒ አእምሮ ተላልዩሉ፤ ንዕኡ ኣብ ተግባር ብምውዓል ዕዉት ምርምራዊ ዕማም ከካይድ ምክኣለይ ዓቢ ዓወት እየ።

* ብውጽኢት ትምህርትኻ ካብ መማህርትኻ ጸብለል ስለዝበልካ መዳልያ ተሸለምካ ኢኻ። ፍሉይነቱ እንታይ እየ? እንታይካ ተሰሚዑካ?

- እቲ እተመሃርኩሉ ላዕለዎይ ትካል ትምህርቲ፤ ንብሉጻት ተማሃሮ መዳልያ ይሸልም እየ። እቲ ፍሉይ ዝገብር፤ ነዚ ደረጃ ካብ ኣፍሪቃውያን ብጽተይ ዝበጽሕዎ ዘይምንግርም እየ። ስለዚ፤ ንሃገሪይን ንኣፍሪቃውያን ብጽተይን ወኪለ ነዚ ኽብሪ ክረኽቦ ምክኣለይ፤ አዝዩ ተሓጉሰ። እቲ ዘሰላሰልክዎ ምርምራዊ ስራሕ፤ ካብ ሓለፍቲ እቲ ኢንሰቲትዩት'ውን ኣድናቕት ረኺቡ'የ። በዚ ኣጋጣሚ፤ ንኹላቶም ኣብ ሓጎስይ ተኻፊልቲ ዝኹኑን ዘተባብዑንን ኣፍሪቃውያንን ካብ ካልኣት ሃገራት ዝመጹን ብጽተይ፤ ምስጋናይ ከቕርበሎም እፈቲ።

* መማህራንካን መማህርትኻን ብዘዕባኻ እንታይ ይምስጦም ነይሩ?

- ናብ'ቲ ኢንሰቲትዩት ምስ ኤርትራዊ ካልኣዩ እየ ኽይደ። ንሰ'ውን ትምህርቲ ብኣዝዩ አዕጋቢ ውጽኢት ዛዚሙ ምሳይ ተመሊሱ። ከም እምነተይ፤ ቅድሚ እከ ኢንሰቲትዩት ዝሃበኒ መዳልያ ምውሳይ፤ ክልቲና ብዙሓት ዘይርኣዩ መዳልያታት

ተዋሂብና ኢና። እታ ቐንዲ መለለዩትና ዝክበረት ባህርይ፡ ህርኩትነት እያ። ብዙሓት ካብ መማህርትና በዛ ነገር እዚኣ ኣዝዮም ይግረሙልና ነይሮም። “ኣብ ሃገርኩም ብዙሓት ከማኻትኩም ኣለዉዶ?” ኢሎም ይሓቱና ነይሮም። ንዓይ፡ እዚኣ ንገዛእ-ርእሳ ኣዝያ ዓባይ መዳልያ እያ። ብዘይካ’ዚ፡ ንነፍሱ-ወክፍ ሃገራዊ በዓል ብግቡእ ንጽንብሎ ኔርና። ብዛዕባ ሃገራውያን በዓላትና ኣብ እንሕተተሉ ኣጋጣሚ ድማ፡ ነቲ ዕድል ተጠቐምና ብዛዕባ ታሪኻዊ ኣመጽኦኣ ሃገርናን ቃልሰናን ንገልጸሎም ኔርና። ኣብ ሃገርና ብዛዕባ ዘሎ ክብርታትን ሓድሕዳዊ ህዝባዊ ስነትን እናኣዘነተና ድማ ንምስጦም ኔርና።

*** ብመሰረት’ዚ ኣጽኒዕኩዎ ዘሉኻ ሓድሽ ኣምር፡ እንታይ ክተበርክት ትኽእል ኢልካ ትሓሰብ?**

- ናይ ቀረባ መደበይ፡ ንዘጽናዕክዎም ኣገደስቲ ኣምራት፡ ብፍላይ ብዛዕባ’ቶም ኣብ ተግባር ክውዕሉ ኣለዎም ዝብሉም፡ ብመልክዕ ግብራዊ ሰልጠና ንመሳርሕተይ ፍልጠተይ ምምሕልላፍ’ዩ። ድሮ ክልተ ሰልጠናታት ኣብ ምስራዕ እርከብ ኣለኹ። ኣብ’ዞም ሰልጠናታት፡ ብዛዕባ ቴክኒክን ኣገባብን ምርምር፡ ከምኡ’ውን ብዛዕባ ኣጠቓቕማ ኣምር ማሸናዊ ፍልጠተ-ግንዛብ ምስ መቓን ስራሓት ሕርሻዊ ምህንድስና ኣዛሚይ፡ ንዝተመሃርክዎን ዝበጸሕክዎን ፍልጠት ከኻፍል እዩ። ነዚ ኣምራት ኣብ ግብሪ ብምውዓል፡ ንዝምሃረትኒ ሃገረይን ንህዝበይን፡ ዓቕመይ ክሳብ ዝፈቐደለይ ገለ ነገር ከበርክት ናይ ወትሩ ባህገይ እዩ።

ስለዚ፡ ኣብ’ዚ ዓውዲ እንጥፍ ጥያውያን፡ ምስ ሓደስቲ ቴክኖሎጂታት

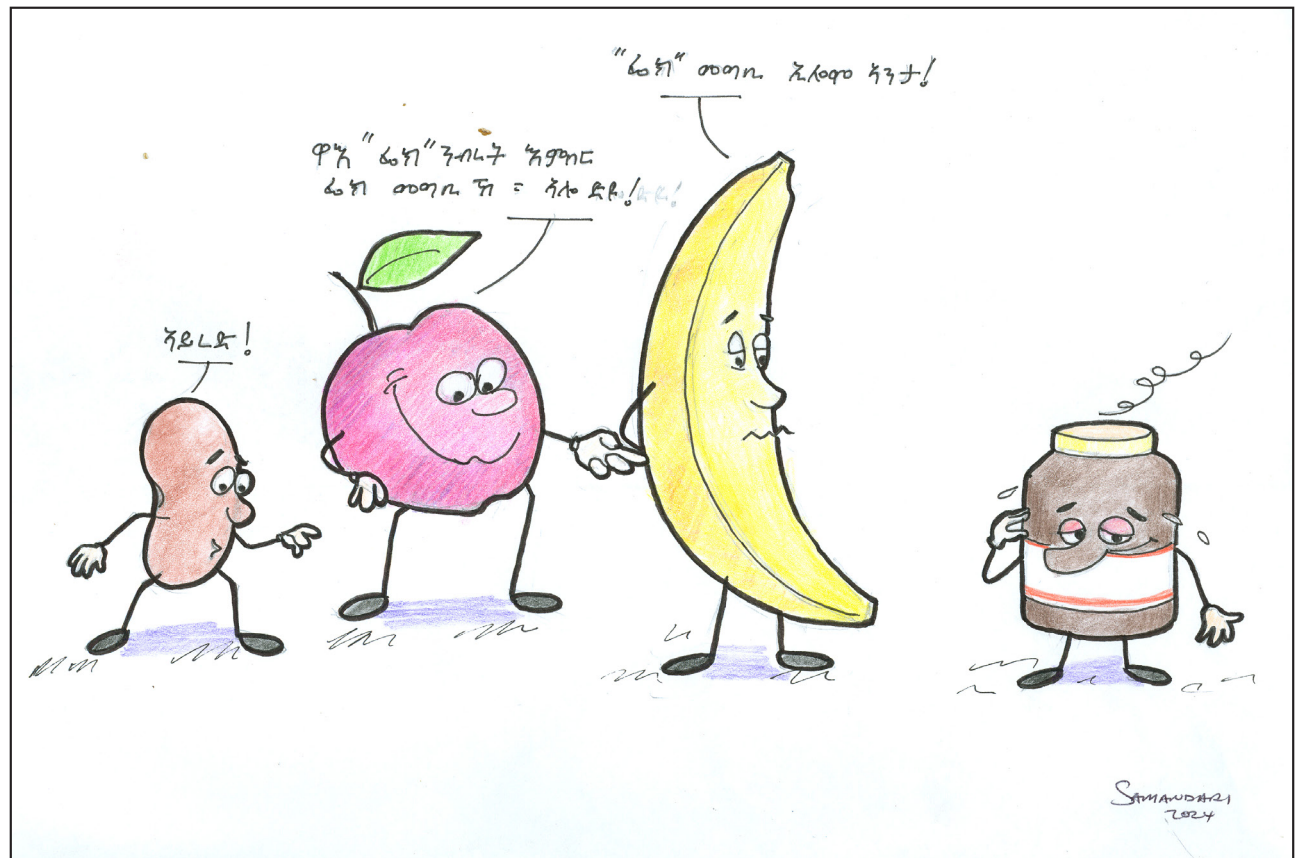
እናተላለና፡ ከከም ኣድላይነቱ ኣብ ግብሪ ንኸነውዕሎም ክሕግዘና ይኽእል እዩ። ምክንያቱ፡ ብዙሓት ካብ’ቶም እንሰርሓሎም ዘለና ኣገባባትን መተግበሪታትን ናይ ምህንድስና ኣምራት፡ ምስ ግዜ ተግባራውነቶም ወይ ውጽኢታውነቶም ክብቅዕ ይኽእል’ዩ።

*** በዓል-ሓዳርን ኣቦ ቐልዓን ኢኹ። ንኹብደት ዕማማት ትምህርቲ ምስ ሰድራ-ቤታዊ ሓላፍነትን ምፍልላይን ከመይ በጺህኩዎ?**

- እወ፡ በዓል-ሓዳርን ኣቦ ቐልዓን እዩ። ጓለይ ሙራኤል ትብሃል። ሓላፍነት ሰድራ-ቤት ኣብ ዝገባኝ እናሃለወ ክትመሃር፡ ብዘይ ቀልዓለም ከቢድ እዩ። ስለዚ፡ ኣነ ትምህርተይ ዛዚመ ክሳብ ዝምለሱ፡ ንኹሉ ሰድራ-ቤታዊ ጸር፡ በዓልቲ-ቤተይ እያ ተሰኪማቶ። በዚ ኣጋጣሚ፡ ንኹብርቲ በዓልቲ-ቤተይ መምህር ምስጋና ዘሎኒ ናእዳን ኩለ’ንትናዊ ደገፍን ከመስግናን እፈቲ።

*** ኣብ መወዳእታ ክትብሉ እትደለ ነገር እንተ’ሉ?**

- ክብርቲ ህይወቶም ወፍዮም፡ ሰባት-ክቡር-መንነት ንኸንከውን ዝገበሩ ሰማእታትና፡ ዘልኣለማዊ ክብርን ሞገስን ንዕኡም። ብኤርትራዊ መንነት ተኹስኩሰ ንኸዓብይን መንነተይ ንኸዕቅብን፡ ኣባይ ልዑል ጽልዋ ንዝገበሩ ጀጋኑ ኣቦታተይ፡ ኣያታተይን ኣሕዋተይን ዘሎኒ ልባዊ ምስጋና ወሰን የብሉን። ንኹሉ ወጻኢታት ትምህርተይ ሸፊናም ናብዚ ደረጃ ንዝበጸሑኒ መንግስትን ህዝብን ከምኡ’ውን ጥያዊ ባይታ ንዝፈጠሩለይ ሓላፍተይን መሳርሕተይን ዘሎኒ ምስጋና ኣዝዩ ልዑል’ዩ።

ጽንዓት ብርሃነ

ኮፕብ ሰራሕተኛ ሚኒስትሪ ሕርሻ - 2023

ፊልማዊት መግቢ

ወ/ሮ ጽንዓት ብርሃነ ትብሃል። አብ ሚኒስትሪ ሕርሻ፣ ሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር፣ ሓላፊት አሃዱ ምርምር ቴክኖሎጂ መግቢ (Food Technology Research) ኩይና ትሰርሕ። ወ/ሮ ጽንዓት፣ በዓልቲ-ሓዳርን አደ-ሓንቲ-ቁልዓን እያ። አብ ዓመተ-2023፣ ብደረጃ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ሚኒስትሪ ሕርሻ፣ ዓመታዊ ንብሉጻት ሰራሕተኛታት ዝወሃብ ኣፍልጦ ኮፕብ ሰራሕተኛ ረኺባ፤ ማለት ብልጽቲ ናይ ብሉጻት ኩይና ተሸሊማ። መጽሔት ፍራጳዕ፣ ንሓፈሻዊ ድሕረ ባይታኣን እትጥፈሉ ዘላ ዓውደ-ሰራሕን ኣመልኪታ ምስ ወ/ሮ ጽንዓት ዘክየደቶ ሓጺር ዕላል ቀጺልና ነቕርበልኩም።

*** ምስ ሓፈሻዊ ናይ ትምህርትን ጥያን ድሕረ-ባይታኺ ከተላልዩና?**

- ዕድመይ ንትምህርቲ ምስ ኣኸለ፣ ብመዋእለ-ህጻናት ኤክስፖ ድሕሪ ምሕላፊይ፣ ካብ 1ይ ክሳብ 3ይ ክፍሊ አብ መባእታ ቤት ትምህርቲ ጋሽ፣ ካብ 4ይ ክሳብ 8ይ ክፍሊ ድማ አብ መባእታን ማእከላይን ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ፍራ-ሰላም ተማሂረ። ቀጺለ ካልኣይ ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ኣብ ቤ/ት ቀይሕ ባሕሪ ተኸታቲለ። ክሳብ ናይ መበል 11 ክፍሊ ትምህርቲ ዝዛዘም፣ መብዛሕትኡ ግዜ ብልጫ እወስድ፣ እንተዘየሎ ካብ ናይ ክፍላይ ቀዳማት ዓለርተ ዕዉታት ተማሃሮ ንምዃን እበቅዕ ነይረ። ናይ መበል 12 ክፍሊ ትምህርቲ ንምፍጻምን ግቡእ ወተሃደራዊ ታዕለም ንምፍጻምን፣ ምስ ኣባላት መበል 23 ዙርያ ናብ ሳዋ ወሪደ። አብ ሃገራዊ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርቲ መልቀቂ ፈተና ዘዕግብ ነዋቢ ስለዘምጸእኩ፣ ናብ ኮለጅ ሕርሻ ሓመልማሎ ተጸምቢረ። አብ ዓመተ-2015 ድማ ብዓውዲ ስነ-ኣሕምልትን-ፍራታትን ቀዳማይ ዲግሪ ረኺብ። አብዚ እዋንዚ፣ አብ ሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር፣ ሓላፊት አሃዱ ምርምር ቴክኖሎጂ መግቢ እየ። ጉድኒ-ጉድኒ ሰርሐይ፣ አብ ኮለጅ ስማፕ (SMAP) ናይ ስነ-ሕሳብ ትምህርቲ ተኻታቲለ፣ ብዲፕሎማ ተመሪቐ። አብ ሰርሐይ ዝሕግዘኒ እተፈላለዩ ሓጺርቲ ስልጠናታት እውን ረኺብ።

*** ብዛዕባ እዚ እትጥፍሉ ዘሉኺ ምርምራዊ ዓውደ-ጥያ እንታይ ክትብልና ትኽእሊ?**

- ነዚ ሕቶ ክምልስ እንተኹይን፣ ብዛዕባ መግብን ቴክኖሎጂ መግብን ገለ ክብል ጽቡቕ እመስልኒ። መግቢ ኣካላትና ብግቡእ ንክሰርሕ፣ ሓይሊ ንክረክብ፣ ቲሹ (ኣካሊት) ንክትክእ፣ ከምኡ'ውን ንሰርዓታቲ ብግቡእ ንክቁጸጸር ዝጠቅም፣ መተካእታ ዘይብሉ ረጅሒ እየ። ቴክኖሎጂ መግቢ፣ ቦቲ ኻልእ መዳይ፣ ንመግቢ ብስነ-ፍልጠታዊ መገዲ ኣብ ምዕቃብ፣ ኣብ ምምስርሖ፣ ኣብ ምዕሻን፣ ካብ ቦታ ናብ ቦታ ኣብ ምጉዕዝቲ፣ መኣዛዊ ትሕዝቶ ከይጉደለ ምስ ናይ ውሕስነቱ ኣብ ኢድ ተጠቐምቲ ኣብ ምብጽሖን ዝሕግዝ ተግባራዊ ፍልጠት ዝርከብሉ ዓውዲ እየ። ቀንዲ ሰርሐይ፣ ኣብ ስነ-መግቢ ዘተኩሩ ምርምራት ምክያድን መጽናዕታዊ ጽሑፋት ምድላውን'የ። ዝያዳ ኣተኩረ ዝሰርሓሉ ምርምራዊ ሸንኽ፣ “ጽዑቕ

መኣዛዊ ትሕዝቶ ዘሎም ኣማራጺታት መግቢ፣ ብኸመይ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ መኣድና ኣትዮም ዝያዳ ክንዕንገለሎም ንክእል” ንዝብል ሕቶ ዝምልሱ እዮም። ንቕልል ዝበለ ተወሳኺ መግቢ-ህጻን፣ ከም ኣብነት ክንጠቐሶ ንክእል። እዚ፣ ህጻናት ደቂ-ሸዱሽተ ወርሒ ምስ ኩኑ፣ ከም ፈሳሲ ወይ ሓውሲ-ፈሳሲ ክወስድም ዝኽእሉ ዓይነት መግቢ ኹይን፣ ኣካላት ህጻን ዝጠልቦ ዓቕን ካሎሪ (Calorie) ይውንን። አብ ሃገርና ካብ ብዙሓት ዓይነት ኣእካል እዩ ክሰራሕ ጸኒሐ። ይኹን'ምበር፣ እተኻየዱ ፈተነታት ወይ መጽናዕታት፣ ቅልል ዝበለ ተወሳኺ መግቢ-ህጻን፣ ውሑድን እኹልን መኣዛዊ ትሕዝቶ ብዘለዎም ኣእካል እውን ክዳሎ ከም ዝኽእል'የም ዘንጽሩ። ካልእ ኣብነት ክንጠቀስ እንተኹንና፣ ካብ እንግጢዕ፣ ፍል፣ ዱባን ምቁር-ድንሸን፣ እተፈላለዩ ዓይነት ሃብታም-ዝትሕዝቶኦም ብሸትታት (Fortified Biscuits) ብግቡእ ዓቕን

አዳሊና አረፋ። መዳዘድ ትሕዝቶአም ውን ብዝግባእ ተዓቂትን ብመስርሕ ምርምራዊ ገምጋም ሓሊፎምን።

ብዘይካዚ፡ ብመዳዘድ ትሕዝቶአም ሃብታማት ኩይናም ኣብ ሃገርና ብቐሊሉ ዝርከቡ ከም ዱባ፡ እንግጢዕን እተፈላለዩ ዓይነታት ባልደንንን ምርምራዊ ስርሓት ኣካደድና ኣሎና። ቦቲ ኻልእ መዳይ፡ ኣብ ዘበታውን ቅልል ዝበለን ኣገባብ ምድላው ውጽኢት ጸባ ኣተኩርና፡ እተፈላለዩ ዕድራውያን ኣገባባት ምድላው መግቢ (Recipes) ኣዳሊና፡ ናይ ኣሰራርሓ መግቢ ክኢላታት እናዓደምናን እተፈላለዩ ስልጠናታት እናወደብናን ኣፋሊጥናዮም። ምስ ተኽሊ ካሳሻ ብሓፈሻኡ ዘላልዩ፡ ከምኡ ውን ብዘፅባ ኣገባባት ኣከሻሸናኡ ሓበሬታ ዘሰንቐ ገለ ዕማማት ኣበጋጊስና ኣለና። ኣብ ወሰኽ-ክብሪ ዘተኩሩ እተፈላለዩ ጽሑፋት ምድላው ከኣ ኣካል ስርሐይ እዩ።

*** ምስ ክብደት ሰራሕኪ ንግዜኺ ኺ ብኸመይ ተመሓድርዮ?**

- ልክዕ'ዩ - ክብደት ሰራሕ ኣሉ። ብፍላይ ከኣ ኣደ ድሕሪ ምዃን። ይኹንምበር፡ ንደቀ'ንስትዮ ድሕሪ መርዓን ውላድን ንድሕሪት ክተርፋ ዘዛኒ ምኽኒት ኣሎዎን ማለት ኣይከሃን። ብኣንጻሩ ውን ምሉእ ሓላፍነት ሓዳርን ሞያን ተሰኪምካ ምጉዓዝ፡ ዝያዳ ሓላፍነታዊ ንኽትከውን ኣዝዩ ሓጋዚ'ዩ። ኣነ'ውን፡ ንዘሎኒ ጸበት ግዜ ንምብዓህ፡ ኣንጊህ ብምትንሳእን ድንጉይ ኢለ ብምድቃስን እናኣከሓሰኩ፡ ከመሓድሮ እፍትን።

*** ካልእ እትነጥፍሉ ሞያኽ ኣሉኪ ዶ?**

- ግዜ ኣብ ዝረኽብኩሉ፡ ኣብ በዓላትን እተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ዝሃልኩ እተፈላለዩ ዓይነት ምቁር ሕብስቲ ኣዳሉ። ኣብ ህጻናት ልዑል ተገዳስነት ኣሎኒ። ከም ናይ-ገዛ መምህር እነጥፍ። ምስ ገለ ትካላት፡ ከም ተሓጋጋዚት ስነ-ሕሳብ እሰርሕ።

*** ናይ መጻኢ መደባትኪ ከመይ ይመስሉ?**

- ትምህርቲ፡ ፍልጠትን ምዕባለን መወዳእታ ዘይብሎም ጉዕዞታት'የም። ንዘሎኒ ፍልጠት ንኸህብትሞ፡ ዕድል ኣብ እተረኽበሉ ጉደኒ-ጉድኒ ስርሐይ ትምህርቲይ ምእንቲ ክቐጽል ዝሕር-ርእሲ ኣዳሉ ኣለኹ። ንህዝቢ ከም መወከሲ ዘገልግሉ፡ ምስ መግብን ሕዱራት ሕማማትን፡ ከምኡ ውን ጽዑቕ መዳዘድ ትሕዝቶ ምስ ዘሎዎም መግብታትን ዝተኣሳሰሩ እተፈላለዩ ጽሑፋት ኣብ ቀረባ መጻኢ ንኽዝርግሕ እዳሉ ኣለኹ።

*** ብዘፅባ ናይ ዝንባላ ንጥፈታትኪ እንታይ ትብልና?**

- ኣብ ቅድሚት ዝሰርዖ ናይ ዝንባላ ንጥፈት፡ ምንባብ'ዩ። ካብኡ ናብኡ ኸኣ ኣብ ሓደስቲ ርኽበታትን ምህዞታትን ዘተኩሩ ጽሑፋት ምንባብ እዩ ዝመርጽ። ኣብ እተፈላለዩ ቦታታት ዑደት ምግባር፡ ቅዲ ኣነባብራ፡ ብፍላይ ስርዓት ኣመጋግባ ናይ እተፈላለዩ ክባቢታት ምዕዛብ፡ ኣብ ንጥፈታት ህጻናት ምጽንግር፡ ካባይ ዕብይ ምስ ዝበሉ ሰባት ምዕላልን ተመክሮ ምክፋልን ውን ደስ ይብለኒ።

*** ብሞያ ንኽትምዕብሊ ከመይ ዝኣመሰሉ ጸዕርታት ተካይዲ?**

- ኣብ'ዚ ዝነጥፈሉ ዘለኹ ቀንዲ ዓውዲ ንኽዓቢ ዝያዳ ዝጥቀመሉ ሚላ፡ ናይ ምንባብ ልማድ ምጥራይ እዩ። ምኽንያቱ፡ ሓደ ሰብ ከንብብን ክርዳእን ዝኽእል እንተ ኹይኑ፡ ኣብ ዝደለዮ ዓውዲ ፍልጠት ንኸዩህልል ዝዕንቅጽ ነገር የልቦን። ስለዚ፡ ምንባብ እታ ከም ኣውራ መገዲ ሞያዊ ዕብዩት ዝወስድ ምስጢር'ዩ። ብዘይካዚ ግን፡ ንሞያይ ዝያዳ ንኽፈልጦ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኢን ኣብ እተኸዩዱ እተፈላለዩ ስልጠናታት ተኽፊለ እዩ።

*** በዚ ኣጋጣሚ ከተመስግንዮም እትደልዩ ኣካላት ወይ ሰባት እንተለዉ ዕድል ክገባኩ።**

- መጀመርታ ኣብዚ ደረጃ ንዘብጽሓኒ ልዑል ፈጣሪ ኣመስግን። ብምኽንያት እዚ እተዋህበኒ ናይ 'ኮኹብ ሰራሕተኛ' ሽልማት፡ ሞያዊ ተመክሮይ ንምድህሳስ ቃለ-መሕትት ንዘዩዱለይ ኣባላት ቦርድ መጽሐት ፍራጳዕዕ ዘሎኒ ምስጋና ልዑል'ዩ። ቀጺሉ፡ ኣብዚ ደረጃ ንኽበጽሕ ንዘተባብዑኒ፡ ኩላቶም ኣባላት ስድራ-ቤተይ፡ ብፍላይ ድማ ንበዓል-ቤተይን ንእሹቶ ሓብተይ ቅሳነት ብርሃንን "የቐንዳለይ" እብል። ንኽበር ሚኒስተር ሕርሻ ኣቶ ኣረፋይነ በርህ፡ ንሓላፊ ሃገራዊ ትካል ሕርሻዊ ምርምር፡ ኣቶ ጸጋይ ብርሃን፡ ስለ'ቲ ካብኣታቶም ዝረኽቡ ሞያዊ ድርኲትን ምትብባዕን ከመስግኖም እደለ። ኣብ ስርሐይ መመሊሰ ንኽብርትዕ፡ ኣብ ጉድነይ ኩይናም ብሞራልን ሓሳብን ንዘደገፉኒ፡ ኣብ ውሽጥን ወጻኢን ዝርከቡ መሳርሕተይ፡ መሓዘተይን መማህርተይን ዘሎኒ ናኢዳ'ውን ክገልጽ እደለ።

*** ኣብ መወዳእታ ክትብልዮ እትደልዩ ነገር እንተ'ሉ...?**

- ዓውዲ ስነ-መግቢ ኣዝዩ ሰፊሕን ኣገዳስን'ዩ። መግቢ፡ ሰብ ንኽነብር ብቐዳምነት ዝጠልቦ መሰረታዊ ነገር እዩ። ኣብ ኣካላትና ኣትዩ ኩሉ-መዳያዊ ዕብዩት፡ ምዕባሉ፡ ዓቕሚ ምክልኻል ሕማማትን የውሕስልና። ብግቡእ እንተወሲድናዮ ከም መድሃኒት የገልግለና። ብግንይ መገዲ እንተኣህሊኽናዮ ድማ ይጉድኣና። ስለዚ፡ ህዝቢ ብዘፅባ እዚ ሓቂ እዚ ዘለዎ መረዳእታ ንኽዓቢ፡ ብዕቲብነት ክሰርሓሉ ዘለዎ ዓውዲ እዩ። ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣብ'ዚ እዋን እዚ ሒዘዎ ንዘሎ መርሓ-ጉድና "ውሑስ መዳዘድ መግቢ ንኹሉ፡ ኣብ ኩሉ" ተመርኩሰና ብዝለዓለ ወኒ ብተመላእነት ክንሰርሕ ከም ዘሎና እዩ ዝላቦ።

ካልኢ፡ ተሳታፍነት ደቀ'ንስትዮ ኣብ ኮለጃትን ዓለም-ሰራሕን ሃገርና እናወሰኸ ጽቡቕ ኣንፈት ንርኢ ኣሎና። በዓልቲ-ሓዳር ጌል ኣንስተይቲ ክትሰርሕን ከተድምዕን ትኽእል'ያ። ብመሰረት ናተይ ተመክሮ ክርእዮ ከለኹ፡ ኣብ ሞያዊ ምዕባለ ዝያዳ ብምድፍኣይ ኣዝዩ እዩ በርቲዎን ርእሰ-ምትእምማን ወሲኸን። ዝያዳ ሓላፍነት ተሰሚዑኒ ንኽሰርሕ በቛዕ። ገለ-ገለ ደቀ'ንስትዮ፡ ኣብ ሓዳርን ውላድን ምስ በጽሓ ይሰናኸላን ሰራሕን ይገድፋን እዮን። ስለዚ፡ ብእተኸእለ መጠን ብኒሕ ሓዩለን፡ ሞያዊ ራእይኣን ኣብ ቅድሚት ብምስራዕ፡ ክቃለሳን ክጽዕራን እዩ ዝላቦ።

ሓዳር አይክልክልን - ብርእስኝ ካብ ምሕዳር

ብኣደ-ቈልዑ ዝምራሕ ንኡስ-ዋኒን ሕርሻ-መፍረ ጸባ ይመስክር

ፍናን ተኸለ

MS. TIGISTI HINTSA
DAIRY FARMER

ወ/ሮ ትዕግስቲ ህንጻ

ካብ ኣስመራ 15 ኪሎ-ሜትር ርሒቓ ኣብ እትርከብ ዓዲ - በለዛ፡ እያ ትነብር። ኣብ ሕርሻ ካብ እትነጥፍ ስድራ-ቤት ተወሊዳ፡ ብሕርሻዊ ዝንባለ እናተጸልወት ዓብያ፡ ተመርዕያ። በዓል-ቤታ'ውን ተመሳሳሊ ዝንባለ ስለ ዝጸንሐ፡ መነባብሮ ሓዳራ'ውን፡ ምሉእ-በምሉእ ኣብ ሕርሻ ይምርኮሰ። ኣደ-ቈልዑ ስለዝኾኑት፡ ኣደነትን ንዝጠልቦ ኩሉ ሓላፍነትን እናግልጹት፡ ብስድራ-ቤታ ንዝውሃን ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ብግብእ ተመሓደር። ንክልቲኡ ዕማማት ብልዑል ግንዛቤ ናይ ስራሕ ክብርታት ትቐልሶ። ካብ ባዶ ተበጊሳ ናብ'ዚ ሰጉማትሉ ዘላ ደረጃ ኣሳልጦ ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ንክትበጽሖ፡ ብበዓል-ቤታ እናተተባበረት ነዊሕ ቃልሲ'ያ ኣሕለፋ። ብኣብነት ዝጥቀስ ጭቡጥ ውጽኢት ስራሕ ክተመዝገብ ድማ በቐዓ። ሕርሻ ጀርዲን በዓል-ቤታ'ውን ምንጩ ሓምላይ መግቢ ናይተን እትውገን ካብቲ ስለዝኾኑ፡ ኣብ'ዚ መዳይ ምስ በዓል-ቤታ ትተሓጋገዝ።

ብዘርእየቶ ሞያዊ ብቐዓትን ዘመስከረቶ ውጽኢትን፡ ኣብ ዝሓለፈ ሃገራዊ ዋዕላ ጸባን ውጽኢቱን ካብ እተሸለሙ ኣብነታውያን ሰብ-ዋኒን ሕርሻ-መፍረ-ጸባ፡ ሓንቲ ንሳ ነይራ። እቲ ዛጊት ዘሰላሰለቶ ሞያዊ ስራሕ ገና ድሩት ምዃን ብምእማን ድማ፡ ብመሰረት ንጹር ራእይኦ ዝያዳ ኣሳልጦ ንክትረክብ ዘዩቋርጽ ጻዕሪ ኣብ ምክያድ ትርከብ ኣላ - ወይዘሮ ትዕግስቲ ህንጻ።

ወይዘሮ ትዕግስቲ፡ “ስድራይ፡ ሓረስቶት ስለ ዝከበሩ፡ ኣብ ጸህያይ፡ ኣብ ኩስኳሴ፡ ኣብ ማል ወዘተ ደድሕሪ ስድራይ እናኸደኩ እየ ዓብየ። ስለዚ፡ ኣብ ሕርሻ ክነጥፍ ኣይከበደን” ብምባል፡ ኣተዓባብያ መራጉዲ ውልቃዊ ዝንባለኦ ኹይት፡ ኣብ ዋኒን ሕርሻ ክሳዕ'ዚ በጺሓቶ ዘላ ደረጃ ንክትሰጉም ክሳብ ክንደይ ከም ዝሓገዝ ተብርህ።

ጽቡቕ ዕድል ኩይት፡ በዓል-ቤታ'ውን ሓረስታይ ጥራይ ዘይከነስ ፈታዊ-ዋኒን-ሕርሻ እውን'ዩ። ስለዚ እቲ መስራቶም ዘለዉ ሓዳር፡ እንተሓይ ኣብ ሞያዊ መዳይ ባይታ ተማላእኑት ኣውሒሱ።

ኣብ ዓመተ 2005፡ ገና ወናኒት ሓንቲ ናይ ጸባ ከብቲ እንክላ፡ ብዙሓት ከብቲ ንምውናን ክትበቅዕ ከም እትኽእል ኣሚና እያ ተበጊሳ። “መጀመርታ ንዓና እትኸውን ሓንቲ ላም ዝእና። እዛ ላም ዘዕግብ መጠን ጸባ ትሕለብ ስለ ዝከበረት፡ ንስድራ-ቤትና ዝኣክል ጸባ ረኺብና። ከም ድላይና ጸባ፡ ርጉኡን ጠስምን ንጥቀም ኔርና። ውላዳ ክንዳኣ ምስ ኣኸለት ድማ ከም ኣደኣ ጽቡቕ መጠን ጸባ ክትህበና ጀመራ። ካብ ክልቲኣተን ብዙሕ ጸባ ክንረክብ ድሕሪ ምጀማርና፡ ኣብ ከባቢና ንዝርከባ ስድራ-ቤታት ጸባ ክንሸጠለን ጀመርና” ትብል ንሳ። ኣብዚ እዋን'ዚ፡ 20 ዝሕለባ ከብቲ ክትውገንን፡ ካብ ሓንቲ ላም ድማ ብገምጋም 15 ሊትር ጸባ ንመዓልቲ ክትሓልብን ክኢላ ኣላ።

ኣብዚ እዋን፡ ንልምዓት ሃብቲ እንስሳ ብሓፈሻ፡ ንናይ ጸባ ከብቲ ኸኣ ብፍላይ፡ ዝዓበየ ማሕንቕ ኩይት ዘሎ፡ ዋሕዲ ቀረብ መግቢ እንስሳ'ዩ። ነዚ ብድሆ ንምፍታሕ፡ ሚኒስትሪ ሕርሻ ምትብባዕ ሕርሻ ሓምላይ መግቢ ክደፍኡሉን ክጉሰጉሰሉን ጸኒሖት ኣሎ። ተመክሮ ጀርዲን ዝጸንሓ ስድራ-ቤት ትዕግስቲ ህንጻ፡ ኣብ ምድላው ሓምላይ መግቢ ልዑል ኣድህቦ እትገብር ኩይት'ያ ተረኺባ። ኣቶ ሚኒኤል ዘርአሚካኤል፡ በዓል-ቤታ ንወይዘሮ ትዕግስቲ፡ ካብ'ቲ ዝውገንን ጀርዲን፡ ኣስታት ርብዓ ሄክታር ዝኸውን ሰፍሓት፡ ሓምላይ መግቢ እንስሳ ብቐጸሊ ንክፍርየሉ ስለ ዝሓዘኦ፡ እቲ ብበዓልቲ-ቤቱ ዝምራሕ ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ተዛማዲ ውሕስነት ክረክብ ክኢሉ። ካብ'ዚ ክፍለ-ቃጽዖ ጀርዲን፡ ከም ኣልፋ'ልፋን ዕፋንን ዝኣመሰሉ እተፈለላለዩ ዓይነት ሓምላይ መግቢ እንስሳ ብቐጸሊ ይዕጸዱ። ከም ውጽኢቱ፡ እዚ ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ውጽኢታዊ ኹይት ይቐጽል ኣሎ። ወይዘሮ ትዕግስቲን በዓል-ቤታን፡ ነዚ ጉዳይ ብዘያዳ ዕቅድነት ስለ ዝቐጸልም ኸኣ፡ “ዘርብሕ ምህርቲ ይህባና ኣለዎ” ይብሉ። ሓደ ዘይከሓድ ብልጫ ግን ኣሎምም፡ ምሉእ ዓመት፡ ብዛዕባ ቀረብ ጽሩይ ማይ ዝኹነ ሰክፍታ የብሎምን።

ጽቡቕ ውጽኢት ጸባ ዝህባ ዓሌት ከብቲ ምምራጽ፡ እንተዘይተኻኢሉ ድማ ብዘገምታ ዓሌት ከብቲ ምምሕያሽ፡ ንውጽኢታውነት ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ኣዝዮም ካብ ዝጸልዉ ረጃሒታት እየም። ስለዚ፡ ተጠቃምነት ብልሓታዊ ምድቓል ከብቲ (Artificial Insemination)፡ ኣብ ርእሲ'ቲ ዘሎም ካብ ወሲባውያን ተመሓለፍቲ ሕማማት ናይ ምክልኻል ርብሓ፡ ኣብ'ዚ መዳይ'ዚ ኣዝዮ ኣድላዩ እዩ። ሓረስቶት ምስ ዝምልከቶም ክኢላታት እናተላወቡን ብእኣም እናተቐለሉን ምስ ዝጥቀሙሉ ድማ ኣድማዒ ይኸውን። ምክንያቱ ላም፡ ጸባ ጥራይ

ዘይኩነት፡ ላም እውን እያ እትህብ። መሰርሕ ምፍራይ ዘይተርፍ ካብ ኩነ፡ ጓል-ላምካ ካብ ናይ ኣዲኣ ዝበልጽ መጠን ጸባ እትህብን ሕማም እትጸወርን ክትከውን ክንደይ ዓቢ ጸጋ'ዩ። ትዕግስቲ'ውን፡ ንሰብ-ሰርሖ ብልሒ ምድቓል ኩብቲ፡ ብንቕሓት ከም እትሰርሓሉ'ያ እትሕብር። “ብልሓታዊ ሚላ ምድቓል ኩብቲ ጥራይ ኢና እንጥቀም፤ ውጽኢታዊ ኩይኑ ኽእረኹብና” ትብል - ወ/ሮ ትዕግስቲ።

ዋኒን ሕርሻ፡ ዲግ ዝበለ ሞያ እምበር ቅዱሳንባብሮ ጥራይ ኣይኩነን። ከምኡ ስለዝኹን፡ ሓረሰቶት ክዕወቱ እንተኹይናም ንብልጫታት ልምዳዊ ኣገባብ ሕርሻ እናዓቀብ፡ ኣብ ኣተሓሕዳም ዘበናዊ ኣገባባትን ሓደስቲ ሚላታት ከተኣታትዉ እንተዘይክኢሎም፡ ክንዲ ዝደኸሙ ደኺሞም፡ ውጽኢት ሰርሖም ዘዕግብ ክኸውን ኣይክእልን'ዩ። ስለዚ'ዩ ኽእተራ ክኢላታት ሕርሻ ኣገዳሲ ዝኸውን። “ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣብ'ዚ እካይይዶ ዘሎና ንኡስ ዕማም ሕርሻ-መፍረ-ጸባ፡ ዓቢ ተራ'ዩ ተጻዊቲ። ክኢላታት ሕርሻ እናመጽኡ፡ ጥዕና ጥሪትና ይከታተሉን ዘድሊ ምኽሪ ይህበናን። ሳላ ሓገዞም ኢና ኽኣ፡ ኣብዚ ደረጃ በጺሕና ዘለና” ብምባል፡ ነቶም ምስኣ ብቐረባ ዝሰርሑ ክኢላታት ሕርሻ ዘሎዎ ኣድናቕት ትገልጽ።

ምስ ወይዘሮ ትዕግስቲ ብቐረባ እትሰርሕ ክኢላ ኣሕምልትን ፍረታትን፡ ኣኸበረት ፍላጻዊን፡ ከምዚ ትብል፡ “ኣነ ንትዕግስቲ ከም ንፍዕትን ኣብነታዊትን ወናኒት ሕርሻ-መፍረ-ጸባ እየ ዝገልጸ። ምሉእ ሓላፍነት ሓዳር እትሰክም ክንላ፡ ንጥሪታ ካብ

ጽርየተን ጀሚራ ክሳብ መግቢን ብዝግባእ እና'ማልአት ትከናኸነን፤ ባዕላ'ውን ትሓልቦን። ብኽኢላታት ሕርሻ ንዝወሃባ ምኽሪ ብጥንቃቄ ተተግብር። ስለዚ'ዩ ድማ ናብ ዝሓሸ ደረጃ ክትሰጋገር ዝኸኣለት ዕውታቲ ወናኒት ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ክትከውን በቛዓ። ብዛዕባ ተጠቃምነት ብልሓታዊ ሚላ ምድቓል ኩብቲ ዝመጽ'ውን ከም ኣብነት እየ ዝጠቐሳ።” ኣኸበረት ፍላጻዊን ኣሰዲባ፡ ትዕግስቲን በዓል ቤታን፡ ኣብ ልምዕት ሓምላይ መግቢ እንሰሳ ብጽቡቕ ይቐጽሉ ከምዘለዉ ትሕብር። “ወይዘሮ ትዕግስቲ፡ ጥዕና ኩብታ ኣብ ምክትታል'ውን ጥንቅቅቲ እያ” ክትብል እውን ትገልጽ።

ወይዘሮ ትዕግስቲን ከምኡ ዝኣመሰሉ ሰብ-ዋኒን-ሕርሻን ዝኣልፉዎም ምስ ቀለብ ኩብቲ፡ ወቕታውነት ዕዳጋን ካልኣት ረጃቢታትን ዝተኣሳሰሩ ግድላት እውን ኣለዉ። ብፍላይ ዘዕግብ ዝናብ-ክረምቲ ምስ ዘይርከብ ድሕሪኡ ዝሰዕብ ሰለሎ

ቀረብ መግቢ ሓያል'ዩ። ምኽንያቲ፡ ቀለብ ኩብቲ፡ ሓምላይ መግቢ ብምፍራይ ጥራይ ክትዋጽኡ ዝክኣል ኣይኩነን። ነዚ ኹሉ ብድሆታት እናሰገረት ንቐድሚት እተማዕዱ ዘላ ወይዘሮ ትዕግስቲ፡ እዚ ሓዛቶ ዘላ ዋኒን ሕርሻ ኣብ መካብሮ ሰድራ-ቤታ ብዛዕባ ዘምጽኦ ለውጢ ክትገልጽ እንክላ፡ “ጽቡቕ ለውጢ ኢና ኣምጺእና። ሳላ'ዘን ማል፡ ካብ ሰብ ከይተጸበና፡ ህይወትና ብጽቡቕ ክንመርሕ በቛዕና፤ ንደቅና ብግብእ ነምህር ኣለና፤ መንበሪ ገዛ ሰሪሕና፤ መበጸጽሒት ጸባ እትኹንና መኪና ጌርና፤ ዘድልየና ንብረት ገዛ'ውን ኣጥሪና ኣለና። ብሓጺሩ፡ እዘን ኩብቲ፡ ንኹሉ ወጻኢታትና ሽሪናልና ኣለዎ” ትብል።

“ራእይኣ ወይ ናይ መጻኢ መደባኸ?” - ዘይተርፍ ሕቶ'ዩ። ወይዘሮ ትዕግስቲ፡ ነዚ ሕቶ፡ “ናይ መጻኢ መደብይ፡ እዚ ዘሎና ዋኒን ከም ጸባ፡ ርጉኡ፡ ጠለምን ካልኣት ውጽኢት ጸባን መሰራሖ ቅድም ኣብ ውሽጢ ሃገር፡ ድሕሪኡ ድማ ኣብ ወጻኢ ክሸጠሉ ናብ ዝኸኣል ጽፍሒ ከም ዝሰጋገር ምግባር'ዩ” ዝብል መልሲ ኣለዋ። ዘይሕለል ጸዕሪ ሰጊርካ ክጭብጥ ዘይክኣል ሕልሚ ስለዘይኩን ብወገነይ፡ ምስ ናይ ትሰፋውነት፡ ጽቡቕ ዕድል እምነላ። ተበግሶኣን እቲ ዛጊት ዘመዝገበቶ ገሲጋሲን፡ ብዓቢኡ፡ ንደቀ'ንስትዮ ግብራዊ ኣብነት'ዩ፤ ሕርሻ-መፍረ-ጸባ ብደቂ-ተባዕትዮ ጥራይ ክበሓት ዘሎዎ ዓውደ-ሕርሻ ከም ዘይኩነ ዘረጋግጽ ጽቡቕ ኣብነት። ስለዚ፡ ወይዘሮ ትዕግስቲ፡ ኣብ'ዚ ዓውዲ ዝግደላን ዕቑር ዓቕሚ ዘሎወንን ደቀ'ንስትዮ ኣሰራ ክሰዕባ ትላቦ።

ሞገድ ፊደላ፡ ንዘይበሰለ እንቋቋሖ ኣብ ምምካን ብልጫ ይርከቦ

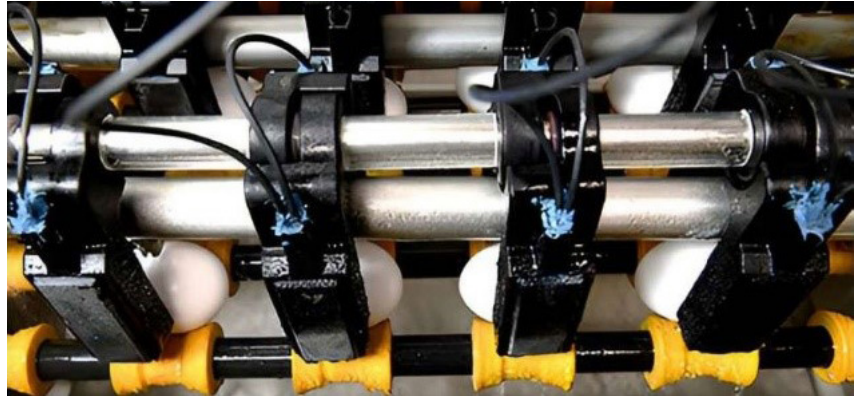
ሰንጋል ሳሙኤል

ኣብ ፕንሲልሽንያ - ሕ.መ.አመሪካ ዝመደበሩ ማእከል ምርምር ሕርሻ፡ ናይ ፊደላ ሞገድ ተጠቂሙ ንዘይበሰለ እንቋቋሖ ኣብ ውሽጢ ሓደጅ ደጃይቕ ካብ ባክተርያ ከንጽህ (ከምክን) ብምኽኣሉ፡ ኣቓልቦ ክኢላታት ናይቲ ዓውዲ ስሒቡ።

ካብ ቀደም ኣትሒዙ ብሰፊሖ ዘገልግል ዘሎ ልምዳዊ ቴክኖሎጂ፡ እንቋቋሖ ንምምካን ዝወስደሉ ጊዜ 60 ደጃይቕ እዩ። በዚ ናይ ፊደላ ሞገዳት ተጠቂምካ ግን፡ ኣብ ውሽጢ 25 ደጃይቕ ክተምክኖ ከም ዝከኣል፡ ኣብቲ ማእከል ምርምር ሕርሻ ብግብሪ ተረጋጊጹ ኣሎ።

ማእከላት ቊጽጽርን ምክልኻልን ሕማማት ኣመሪካ ከም ዝሕብሩዎ፡ ኣብታ ሃገር ሞራሕ ዓመታዊ 1.3 ሚልዮን ሰባት 'ሳልሞኅላ' ብዝተባህለ ጀርም ይልከፉ። ዘይመኽኩ ሞሪ እንቋቋሖታትን ውጽኢታት እንቋቋሖን ድማ ቀንዲ ተሰከምቲ ናይዚ ጀርም ስለዝኹኑ፡ ቅድሚ ናብ ዕዳጋ ምቕራቦም ከምዝመኽኩ ምግባር ማለት፡ ኣቐዲምካ ንሉብዒ ናይቲ ጀርም ምክልኻል ማለት ምዃን፡ ክኢላታት ናይቲ ማእከል ምርምር የመልክቱ።

ብመሰረት እቶም ክኢላታት፡ ኣብ 2023 ኣብ ሕ.መ.አመሪካ ካብ ዝሃለኹ ኣሰታት

93 ቢልዮን እንቋቋሖ፡ እቲ ትሕቲ 3% ሞራሕ እዩ ክመክን ክኢሉ። ኣብ ሕ.መ.አመሪካ ይኹን ኣብ ካልኣ ክፋል ዓለም፡ እቲ ዝሰርሓሉ ዘሎ ልሙድ ኣገባብ መምከኒ እንቋቋሖ፡ ነቲ እንቋቋሖ ኣብ ፍሉሕ ማይ ኣእቲኻ ንኣሰታት 60 ደጃይቕ ምጥጣቕ እዩ።

ተመራማሪት ሰነ-መግቢ ዳኔላ በርሙደዝ-ኣጉራ፡ ነቲ ፈተነ ምስ ጉጅለኣ ኹይና ዘካየዱት ሊቕ እያ። ንሳ፡ ድሕሪ'ቲ ፈተነ ኣብ ዝሃበቶ ሓበሬታ፡ ሞገዳዊ ዋሕዚ (frequency) ተጠቂሞም ነቲ ኣብ ሞሪ እንቋቋሖ ዝርከብ ባክተርያ ኣብ ውሽጢ 23.5 ደጃይቕ ብምቕታል፡ ነቲ እንቋቋሖ ከንጽሁዎ ከም ዝኽኣሉ ተረድኡ።

ንሳ ወሲኹ፡ ሞገድ ፊደላ ተጠቂምካ ዝካየድ ናይ ምምካን መሰርሕ፡ ዘይከም'ቲ ኣብ ፍሉሕ ማይ እናጠጠቐካ ዝግበር ልምዳዊ መሰርሕ፡ ንውሽጣዊ ትሕዝቶ እቲ እንቋቋሖ ከየበላሸወን ሕብሩ ከይቀየረን ብቐዓቲ ከይከየን ንዊሕ ጊዜ ከም ዘለዎ ከምዝዕቅቦ ትሕብር። ንዕድመ ግዳማዊ ሸፋን ናይቲ እንቋቋሖ'ውን ብሓያለ ሰሙናት ከም ዘናውሑ ትገልጽ።

ኣብ ኒው-ጀርሲ ዝመደበሩ 'Kuhl' ዝተባህለ ኮርፖሬሽን ከኣ፡ ነቲ ቴክኖሎጂ ኣብታ ኣማዕቢሊ-ዋ ዘሎ ሓሙሽይቲ-ወለዶ ማሸን ገጢሙ ኣብ ቀረባ ጊዜ ናብ ዕዳጋ ክዘርግሉ ይህቅን ከምዘሎ፡ እቲ ዝተዘርግሉ ሓበሬታ ይጠቅስ።

ካብ ግለት ቢራ ንመግቢ ሰብ ዘገልግል ፕሮቲን ዝወጽኣሉ ሚላ ተማሂዙ

ቢራ፡ ካብ ሞጅኦ ኣእካል ተጸሚቑ ዝዳሎ ኣልኮላዊ መስተ ምዃኑ ይፍለጥ። ዓመታዊ ኹኣ፡ ብደረጃ ዓለም ኣሰታት 34.6 ሚልዮን ግለት ቢራ ይፈራ። እንተኹኡ፡ ግለት ቢራ እንትርፎ ንኹብቲ ክወሃብ ኣብ መዓላ መግቢ ሰብ ክውዕል ተራእዩን ተሰሚዑን ኣይፈልጥን። ኣብ ዩኒቨርሲቲ ቴክኖሎጂ ናንያንግ - ሲንጋፖር ዝሰርሖ ተመራመርቲ ግን፡ እቲ ኣብ ግለት ቢራ ዝርከብ ልዑል መጠን ፕሮቲን ኣብ መዓላ መግቢ ሰብ መታን ክውዕል፡ ነቲ ፕሮቲን ካብቲ ግለት ዝፈለ ኣገባብ ኣማዕቢሊም ኣለዉ።

ብመሰረት እቶም ተመራመርቲ፡ እቲ ምሂዞም ዘለዉ ሓድሽ ኣገባብ፡ ንልዕሊ 80% ናይቲ ኣብ ግለት ቢራ ዝርከብ ፕሮቲን ፈልዩ ከውጽኦ ከም ዝኽእል

ብግብሪ ተረጋጊጾ አሎ። እቲ ኻብኡ ዝወጽእ ፕሮቲን ድማ፡ ነቲ እንምግብ መግብታት ብትሕዝቶ ካብ ምህብታም ሓሊፉ፡ ኣብ መመላኽዒውን ክውዕል ከም ዝክእል'ዮም ዝገልጹ። እቶም ተመራመርቲ ኣብቲ ዘዋዳዎ ፈተነ፡ ካብ ሓደ ኪሎ-ግራም ግለት ቢራ፡ 200 ግራም ፕሮቲን እዮም ከውጽኡ ክኢሎም። እዚ

ኸኣ፡ ግለት ቢራ ቀንዲ ምንጪ ፕሮቲን ክኸውን ከም ዝክእል ዝተረጋገጸሉ ኣጋጣሚ ምንባሩ ይሕብሩ። ቦርድ ዕብዩት ጥዕና ሲንጋፖር፡ ሓንቲ ብጽሕቲ ጓል-ኣንስተይቲ መዓልታዊ 40 ግራም፡ ሓደ ባጽሒ ወዲ-ተባዕታይ ድማ መዓልታዊ 56 ግራም ፕሮቲን ክወሰድ ከም ዘለዎ ይመክር።

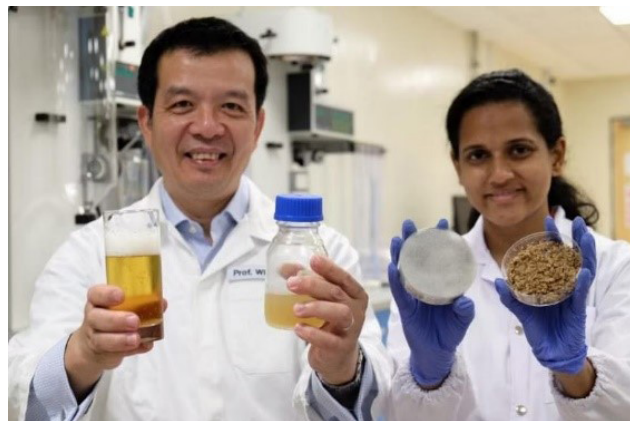
ኣዕዋፍ ዘሳጉግ ሓድሽ ቴክኖሎጂ ሕርሻ፡ ኣብ ሰራሕ ይተኣታቶ

ኣብዛ ዓለም ንጥፈታት ሕርሻ ካብ ዝጅምር ኣትሒዙ፡ ኣብ መንጎ ሓረሰቶትን ኣዕዋፍን ዘዩቋርጽ ቃልሲ'ዩ ዝዓድ ዘሎ። ከም ዋሪን ኳኸን ዝእመሰላ ኣዕዋፍ፡ ዘራእቲ ምስ ነቕጽ ብዕሰለ እናጥቅዓ ክሳብ 75% ካብ ጥቕሚ ወጸኢ ክገብራ (ከዕንዋኦ) ከም ዝክእሉ፡ እዚ ከኣ ንሓረሰቶት ዓቢ ክሳራ ከም ዘሰበሎም ይሕበር። ሓረሰቶት፡ ነዘን ቀንዲ ጠንቂ ምንቀልቋል እቶት ምህርቶም ምዃንን ዝንገረለን ኣዕዋፍ ኣብ ዘራእቶም ንምክልኻል ዘይፈተኑዎ ነገር ከም ዘዩሎ'ዩ ዝግለጽ። ካብ መድፍዕ ዝጥዕም ኣሰንባዲ ድምጺ ምጥቃም፡ ክሳብ ነቲ ኣዕዋፍ ዘዕርፋሉ ኣግራብ ወይ ቆጥቋጣት ነዳዲ ከስኪስካ ብተባራዕቲ ምቅጻል ዝበጽሕ ዝተፈላለየ ነገራት ክፍትኑ ጸኒሖምን ኣለዉን። እንተኾነ፡ ባህርያት እቲን ወረርቲ ኣዕዋፍ ምስ ግዜ እናተቐየረ ይመጽእ ስለዘሎ፡ ኩሉ'ቲ ዝጥቀምሉ ዘለዉ ናይ ምክልኻል ኣገባባት ኪገዥ'ቲ ዘሎን ደረጃ ጉርሒ ሓሊፉ ከታልለን ብዘይምክኣሉ፡ ከም ውጽኢታዊ ተገይሩ ክውሰድ ወይ ክርእ ኣይከኣልን።

ካብዚ ብምብጋስ እምበኣር፡ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ሮድ ኣይላንድ - ሕ.መ.ኣመሪካ ዝሰርሐ ክልተ ተመራመርቲ፡ ኣብ ዝሓለፈ ቀረባ ግዜ፡ ነዘን ኣዕዋፍ ናብ ዘራእቲ ከይቀርባ ብኣድማዕነት ዝከላኸል ሓድሽ መሳርሒ ኣማዕቢሎም ኣለዉ። እቲ መሳርሒ፡ ንኣዕዋፍ

ዘሰንብድ ቀጠልያ ጸዳል (laser) ዘመንጩ ኹይኑ፡ እቲ 50 ሚሊ-ዋት ዝዓቕኑ ቀጠልያ ጸዳል ኣብ እዋን ጸሓይ ብዓይኒ ሰብ ክርእ ዘይክእል እዩ። ነቲን ኣዕዋፍ ግን ካብ ርሑቕ ከይተረፈ ክረኣየን ይክእል። እዚ ብጸሓዊ ጸዓት ዝሰርሕ ሓድሽ መሳርሒ፡ ኣብ ግራት ምስ ተተኽለ ባዕሉ ናብ ኩሉ መኣዘን ስለ ዝዘውር፡ ኣዕዋፍ ነቲ ዘመንጭዎ ቀጠልያ ጸዳል ምስ ረኣዮ ፈሪህን ንድሕሪት ከም ዝምለሳ'ዮም እቶም ተመራመርቲ ዝሕብሩ።

ኣብ ምክልኻል ባልዕ ዝነጥፋ ኩባንያታት ድማ፡ ነቲ ቴክኖሎጂ ኣብ ባይታ ድሕሪ ምፍታንን፡ ብሰንኪ ኣዕዋፍ ኣብ ዘራእቲ ንዝወርድ ዕንወት ክሳብ 90% ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ከም ዘለዎ ኣረጋጊጽና ክብላ ምስክርነትን ሂበን ኣለዋ።

ኣቶ ገብሩ፡ ቃንጥሻ
መርዛም ምጃንን ዘይምጃንን ፤
ብኸመይ ንፈልጠ?!

ኣቲንግ 'ምበር ሮጽዖ
ኢልግ ዘይምግብ 'ዩ!

Sanniawad 1
2024

ብኻዶ...

ሰብን ሓመድን

ባህል ቡይትኦም

‘ሰብ ካብ ሓመድ’ ተፈጠሩ’ ስለ ዝብሃልሉ፡ ‘እዚ ኹሉ ሰብ ደኣ ካብ’የናይ ዓይነት ሓመድ ኮን ተፈጠሩ ይኸውን?’ ዝብል ሕቶ ይመላለሰኒ። ንጠባይት ሓመድን ሰብን መመለሰ ከመሳሰሎ እፍትን። ዘገርም’የ! ጠባይት ሓመድን ሰብን ብዙሕ ምምሰሳ’የ ዘሎዎም። ንኣብነት፡ ሓጻ -ወዮ ደኣ ኣብ ሰራሕ ህንጻ ዘይከሓድ ጥቕሚ ኣለዎ ኹይት’ምበር- መዕቁሪ ዘይብሉ ዓይነት ሓመድ’የ። ማይ እንተ’ፍሲሱኻሉ ንእለቲ’የ ዘዘርቐ። በርህ ዓርኪይ ከኣ ብምስጢር ክሕዝ ተላቢኻ ንዝነገርካዮ ዘረባ፡ ሓንቲ ለይቲ’ኳ ኣየሕድራን። ስለዚ፡ በርህ ካብ’ቶም ካብ ሓጻ እተፈጥሩ ሰባት ክኸውን ኣለዎ። ካልእ ባህርይኡ እንተረኣና’ውን፡ ከም’ቲ ሓጻ ንምሕራሱ ኹን ንምኹዓቱ ኣሸጋሪ ዘይኩን፡ በርህ ዓርኪይ ጠባይ ኣዝዩ ጥዑም’የ። ቡቲ ኻልእ መዳይ፡ ሓጻ ብዋሕዚ ማይ ንኹበሕጉጉ ኣብ ቀረባ’የ። በርህ’ውን ከምኡ፡ ብዝኹንን ዘይኩንን’የ ዝሻቐል።

ናብ ካልእ ትዕዛብተይ ከሰግረኩም። ዋላኻ፡ ማይ ናይ ምሓዝ ዓቕሙ ልዑል’የ። እንህልኩም፡ ግርማይ ዓርኪይ ድማ ኣብ ምዕቃብ ምስጢር ኣዝዩ ሓያል ስለዝኹን፡ ‘ካብ’ቶም መፈጠሮም ካብ ዋላኻ ዝኹን ሰባት ክኸውን ኣለዎ’ እየ ዝብል። ጠባይ ግርማይ ዓርኪይ ግን ኣይግድን! ስእነት ጠባይ፡ ብዋላኻ ከንምሰሎ ንክእል ኢና። ዋላኻ’ኮ ማይ እንተበዘሐ፡ ጭቃ፡ ማይ እንተወሓደ ድማ ድንኩል’የ።

ሳሕቲ፡ ብኹለ’ንትናኦም ብቐዓት ሰባት ይርከቡ’የም። ብመሰረት እዚ ኣልዒለዮ ዘለኹ ሃውራትንታን፡ እዞም ከምዚ ዝኣመሰሉ ዓይነት ሰባት ናይትን ናይትን ብልጫታት ዝውንኑ ስለዝኹን፡ ካብ ድኻ ሓመድ እተፈጥሩ ክኹን ልዑል ተኽእሎ ኣሎ።

ብተወሳኺ፡ ሓመድ ከም ጸሊም፡ ቡናዊ፡ ሓምኹሽታይ፡ ጸዕዳ ዝኣመሰሉ እተፈላለዩ ሕብርታት ይውንን። ሰባት ድማ ብሕብሪ ቁርቡቶም ጸለምቲ፡ ጸዓዱን ብጫታትን ክነሶም፡ ኣፍራይነቶም ግና ከምዚ ናይ ሓመድ ብሕብሪ ኣይውሰንን’የ።

ብዝኹን፡ እስኪ ንቐጽል። ኣብ ዓድና፡ ሓረሰቶት ንዝሕረሰ መሬት ክዕድልዎ (ክሸንሸንዎ) ኸለዉ “ግራት-ገደና፡ ግራት-መርር” እናበሉ፡ ብመሰረት ትሕዝቶ ሓመድ ከኣ “ሰቡሕን ረቂቕን” ብምባል ይኸፋፍሉዎ። ግራት ገደና ናብ ዝዝቐረበ ስለዝኹን፡ ዝግበረሉ ክንክን ዝለዓለ’የ። እዚ ተርእዮ፡ ምስዚ ናይ’ዘን ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን ዝያዳ ናብ ከተማታት ዘድሃበ ገለ ሃገራት ይመሳሰል እዩ። ቂም ኣይትሓዙለይ፡ ንሓመድ ገደና ምስ ደቂ-ከተማ የመሳሰሎ ኣለኹ ማለት’የ። ንግራት-መርር ድማ ምስ ደቂ-ገጠር ኣመሳሰሎ። ንሓመድ ምስ ኮነታት ተማሃሮ ምስ እነጸጸር፡ እቶም ንፋዓት ካብ ዓሌት ድኻ ክኹን ኣለዎም። ምክንያቱ ንመማህራን ከም ሓረሰቶት እንተወሰድናዮም፡ ንተማሃሮ

ድማ ብግራት (ሓመድ) እንተመሰልናዮም፡ ነቶም ንፋዓት ተማሃሮ ከም ድኻ ሓመድ ጽቡቕ እቶት ክህቡና ኸለዉ፡ እቶም ማእከሎት ተማሃሮ ኸኣ ምስ ዋላኻ እየ ዝምድቦም። ስለዚ፡ ነቶም ድኻም ዝበሉ ተማሃሮ ብዝረኽቡዎ ነጥቢ ምስ ሓጻ ክንምድቦም ንክእል ኢና። ምክንያቱ፡ ሓጻ ኣብ ትሕዝቶ ጥራ-ነገራት ኣይግድን እዩ። ግን ከኣ ዝኹን ይኹን ዓይነት ሓመድ ልዑል ክንክን እንተተገደርሉ፡ ግቡእ ምህርቲ ኣይከልእን’የ። ገለ ስድራ-ቤታት ንደቐም ናይ ዝ መምህር ዝቐጽሩሎም፡ ከምዚ ንሓመድ መመላእታ ድኹዒ ዝግበረሉ እዩ።

ኣብ ዓዲ፡ ሓንቲ ናይ ዋላኻን ሓንቲ ናይ ሓጻን ግራውቲ ኣለዋና። እታ ዋላኻ-ዝሓመዳ ግራትና ኣብ ግዜ ሓጋይ ፈጋዕጋዕ ኢላ ትነቅዕ፤ ግን ከኣ ብንፋሰ ፈጸሚ ኣይትብሕጉጉን’ያ። ኣብ ጽድቃ ማይ ከይሃረመ ብፍላይ ብ’ብዑር ንምሕራሳ ብጣዕሚ ተሸግረና። ብትራክተር እንተሓረሰና ድማ ከክንዲ ርእሰይ ዝኸውን ድንኩል ትመልእ። ኣብ ግዜ ክረምቲ ማይ ምስ ጸገበት እንተ ኣቲኻይ፡ “ጫማኻ ንዓይ፡ እግርኻ ንዓኻ” ትብልኩ። እቲ ጽቡቕ ነገሩ ግን፡ ዝዛ ግራትና ብዙሕ ድኹዒ ዘይንገብረላ ምኻንና’የ። እቲ እትህበና እቶት ከኣ ብዙሕ እዩ። ስለዝሆነ፡ እዞም “ማእከላይ ዓቕሚ’የ ዘሎዎም” እንብሎም ተማሃሮ፡ ምስ ዋላኻ ይመሳሰሉ’የም። ዕቑር ውሽጣዊ ዓቕሚ ኣሎዎም፤ ግን ብዙሕ ኣይጥቀሙሉን። ኣብ ሞንጎ ኣዝዩም ንፋዓትን ሕማቓትን ተማሃሮ ስለዝርከቡ፡ ብክልቲኡ ወገን ተጸለውቲ ምኻንናም’የ ዝግምት። ከም’ቲ ዋላኻ ሓመድ ናይ ግራትና ፈጋዕጋዕ ዝብል፡ እዞም ዓይነት ተማሃሮ’ውን ሰሓቕን ጸውታን የብዘሐ፡ ኣብ ርእሱ፡ ከምቲ ጭቃ ዋላኻ ግራትና ሳእንና ዘግድፈና፡ ታኼላ ፍቕሪ መዘና እውን ከዞም ተማሃሮ ቀም-ነገሮም የግድፎም።

ወይ ሃለውለው! ዘረባ ዶ ኣብዚሐ? ንሱብ፡ ዝዚ ሓማምን መዋትን ፍጡር’የ ምስ ሓመድ ዘመሳሰሎ ዘለኹ። ሓመድ ከኣ ይሓምምን ይመውትን’የ። ናብ እንዳ-ሓኪም ክውሰድ ወይ “ወድ’ነይ፡ ወድ’ነይ” ተባሂሉ ክብከዩሉ እንተዘይርኣኹም፡ ኣበሃህላይ ጌጋ ከይመስለኩም። ረሲዐልኩምንድዮ ጸኒሐ፡ ኣብ ዓዲ፡ ሳልሰይቲ ግራት’ውን ኣላትና። ኣቦይ፡ ዝዛ ግራት፡ ዝያዳ እትን ካልኣት ገራሁና’የ ዝፈትዎ። ዓመት-መጻ ከመዛዊ ድኹዒ (Urea) ይንሰንሰላ’ሞ፡ ብፍላይ ኣብቲ መጀመርታ እዋን ጽቡቕ እቶት ትህበና ነይራ። ኣድልዎን ዘይሚዛናዊ ፍቕርን ኢሎም፡ ምስ ሰብ ኣብ ዘሉና ዝምድና ጥራይ ኣይኩንን ዝንጸባረቐ። ኣቦይ፡ ብፍላይ ንሓንቲ ግራትና፡ ናይ ከብቲ ድኹዒ እንተዘይኩይኩን፡ ካብ ከመዛዊ ድኹዒ ኣጫንው ኣቢልዎ ኣይፈልጥን። እቲ ዝገርም ነገር ግን፡

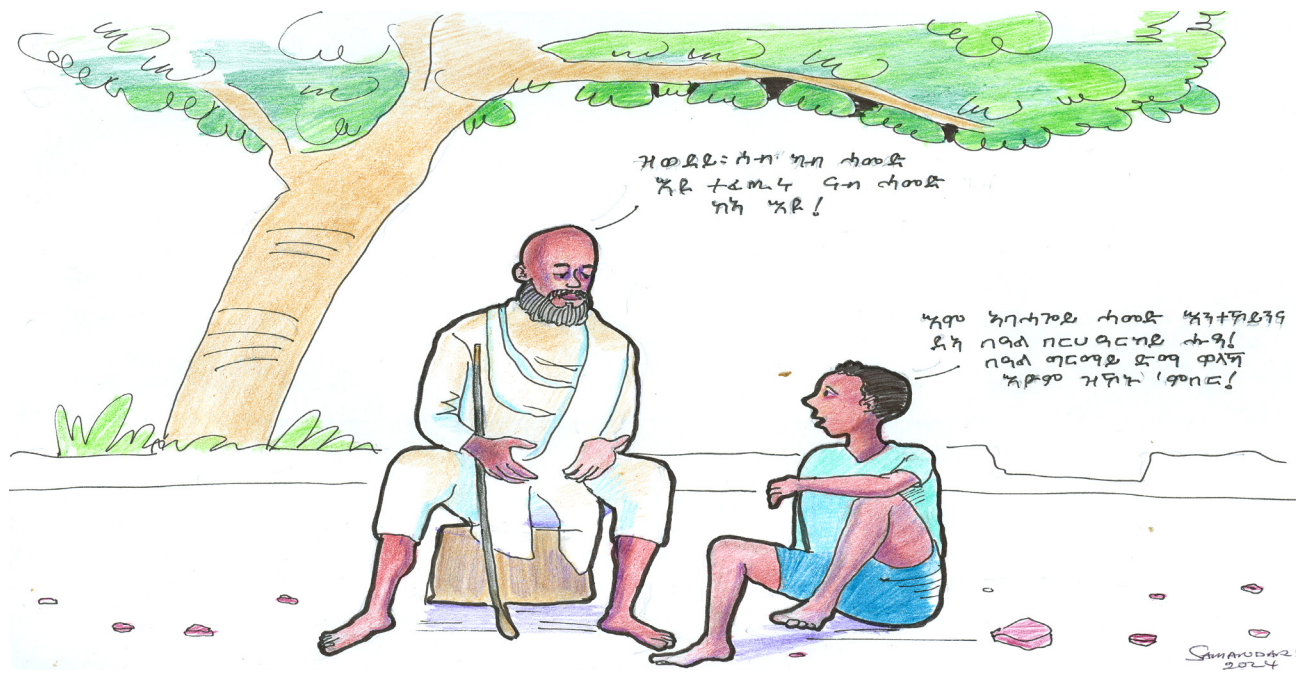

እታ ከሚካዊ ድኸሟ ዝለመደት ግራትና፡ ኣብዚ እዋን፡ እቶት ኣብ ዘይትህበሉ ደረጃ በጺሓ ምህላዋ፡ ብኣንጻሩ፡ እታ ድኸሟ ከብቲ ጥራይ ዝለመደት ግራት፡ ከም ቀደማ፡ ቀለብ ዓመትና ትህበና ኣላ። ኣጋጣሚ ኹይኑ፡ ሓደ ብስነ-ሓመድ ቀለም ዝጸገበ ክኢላ ናብ ዓድና ምስ ተዛወረ፡ ብዛዕባ ኮነታት ናይታ ‘ሕንቅቕቲ’ ግራትና ምስ ነገርናዮ፡ እዛ ግራት ብምሓር ተጠቃምነት ከሚካዊ ድኸሟ፡ ሓመዳ ጨዋም ከም እተቐየረ ነገሩና፡ ወይ-ሰብ-ደቀይ! ኣንታ፡ ከምዚ ሰብ ሸከርያ ዝሓምም፡ ሓመድ ድማ ለካ “ጨውያ” ይሓምምዮ። ኣቦይ ብስንባደ “ኣንታ እንታይ ኢኻ ትብል ዘለኻ? ነዛ ሓጋዚተይ ግራትሲ ባዕለይ ኣበላሸየያ! እሞ እንታይ ደኣሉ ዝግበር ሕጂ?” ኢሉ ነቲ ክኢላ ስነ-ሓመድ ሓትታዎ። ከምዚ ሰብዚ ዝኣመሰሉ ክኢላታት ኣብ ከከባቢና ኣይኽልኣና፡ ነቦይ ከምዚ ኢሉ ብትሕትና መኽርዎ ኹይዱ፡ “ደሓን፡ ባህርያዊ ድኸሟ (ኮምፖስት) ጥራይ ብምጥቃም፡ ኣብዛ ግራት ማይ ዕልቕልቕ ከም ዝብል ጌርኩ እቲ ጨው ሓቂቁ ሰራውር ብቕሊ ናብ ዘዩርክቦ ቀጻላ ሓመድ ከም ዝዘሩቅ ብምግባር፡ ከምኡውን ጨዋምነት ሓመድ ዝጸወሩ ኣኣካል ብምዝራእ፡ ብዘገምታ ናብ ናይ ቀደማ ኮነታት ክትምለስ ትኽእል’ያ”። ኣነ ንነገራት ናይ ምምሰሳ ወልፊ ዘሎኒ ሓውኹም ሆየ ንእለቱ “ካብ ሓሚምካ ሕክምና፡ ተኸናኺንካ ጥዕና” ዝብል ምስላ ትዝ ኢሉኒ። እዚ ምስላዚ ንጥዕና ሓመድ እንተላይ ዝምልከት ምኃኑ እንተዝስቁረና፡ ሕርሻዊ እትዋትና ክንደይ ኮን ምስሰነ ነይሩ።

ስደትን ምብሕጓንት ሓመድን ከም ዝመሳሰልክ ኣስተብሂልኩምሉዶ ኣለኹም? ብዙሓት፡ ካብ ኣደ-ሃገርም ናብ ካልእ ቦታ ማይዞም ይቕመጡ (Settle) ይገብሩ። ብዙሓት ዜግነት ይወገቡ እዮም። ግን ከኣ ከም’ቲ ዝጸበይም ኣይሰኽኑን፡ ምስ’ቲ ዝቐበሎም ሕብረተ-ሰብ’ውን ኣይሰጥሙን። ሓመድ ከኣ፡ እንተሰ ብገፋሱ፡ እንተሰ ብወሕጅ ካብ ቦታኡ ተነቂሉ ይሰደድ። ናይ ሓመድ ስደትሲ ወረ ካብ ናይ ሰብ ፍሉይ ዝገብር፡ እቲ ንሕርሻ ዝኸውን ሃብታም ክፋሉ ብፍላይ ተባሕጉን ዝኸይድ ምኃኑ’ዩ። ንዓለምለኸዊ ደረጃ

ምብሕጓንት ሓመድ ዝጠቅስ ጸብጸብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ከም ዘመልክቱ፡ ክሳብ ሕጂ፡ ኣስታት 135 ቢልዮን ቶን ዝግመት ሓመድ ካብ ቦታታት ሕርሻ ግዲዙ ኣሎ። ካብኡ ናብኡ፡ ሑጽ-ዝዓይነቱ ሓመድ’ዩ ናይ ምብሕጓንት ጠባይ ዘሎዎ። እሞ እዞም ድፍኢት ሰደት ዝያዳ ዝንውንዎም ሰባት፡ ካብ ሑጽ እተፈጥሩ ይኹኑ?

ናይ መወዳእታ! ሓንቲ ትንታኒ ክውሰኽ፡ ተዓገሱኒ ኢኹም። ሕጂ ኽኣ ብዛዕባ ስርዓተ-ኣካላት ሰብን ስርዓተ-ሓመድን ምንጽጻራት ከርእየኩም። ሰብ ስርዓተ ምሕቃቕ መግቢ ኣለዎ፤ ሓመድ ከኣ ስርዓተ ምድቓቕ ባእታታት (Decomposition System) ኣለዎ። ቅርጺ ኣካላት ሰብ ብስርዓተ-ኣስከሬን እተደከነ ምኃኑ ንፊልጥ ኢና። ብተመሳሳሊ፡ ሓመድ ድማ ስርዓተ ቅርጺ (Soil Structure) ይውንን። ንሰብ ስርዓተ-ዙሪት-ደም ከም ዘለዎ፡ ንሓመድ’ውን ትሕዝቶ ማይን ኣየርን ዘዘዋውረሉ ስርዓት (Moisture Retention and Transportation System) ኣለዎ። ልክዕ ከም’ቲ ጸላም-ኩባዲ ንመርዛማት ነገራት ካብ ደም ሰብ እተጽርዮም፡ ሓመድ ብወገኑ፡ ብከላን ተጓዳኝቲ ባእታታትን ንምቁጽጻር ዘኽእሉ ሓደ ረቂቕ ወይ ግሑዝ ትሕዝቶ ይውንን። ኣብ ኣካላት ሰብ፡ ስርዓተ ምክልኻል ሕማማት ኣሉ። ሓመድ’ውን ናይ ዝእር-እር መሰርሕ ተጻዋርነት ኣለዎ። ንማሕበራዊ ምትእስሳር ወዲ-ሰብ ከኣ ምስ’ቲ ሓመድ ምስ ኣትክልቲ ዘዳይሩ ናይ ምጥቕቓም ዝምድና (Symbiotic Relationship) ከነተኣሳስር ንኽእል ኢና። ከም በዓል ዶ/ር ራታን ላል ዝኣመሰሉ፡ “ሓመድ’ውን ህይወት ዘሎዎ ፍጡር ስለዝኹኑ፡ መሰሉ ክኽበር ኣለዎ” ዝብሉ ብዙሓት ምሁራት ኣለው። “ሰባት ህይወት ካብ ዘሎዎ ነገር ስለ እተፈጥሩ፡ ካብ ምንታይ ዓይነት ሓመድ ተፈጠሮም ብዘየገድሱ፡ ንኹሉ ዓይነት ሓመድ ክክናኽንዎ ከምዘለዎም እናኣተሓሳሱብኩ፡ ብኻ ዶ ኩሉ ሰብ ካብ ... ዝዓይነቱ ሓመድ ተፈጠሩ” ብምባል ዘረባይ ክዓጹ።

ዘወደደ፡ ሓገ፡ ካብ ሓመድ
እዚ ተፈጠሩ ናብ ሓመድ
ከኣ ኣይ!

“ኣም ንገሓንዎይ ሓመድ ኣኣተኻይን፡
ኢኻ በዓል በርህዓርከይ ሓዓ!
በዓል ማርማይ ድማ ቀለኻ
ኣዎም ዝኾኑ ምበር!”

Samayoung
2024

ተአምራታዊት ማሕበረ

“ጤል አብ ዓመታ ዕኹኽ ማሕበረ ሒዛ ትውዕል” ይባላል። ምክንያቱ፡ አጣል አብ አሰታት ሽዱሽተ አዋርሕ ዕድሚኡን ይዋሰባል። ን 5 አዋርሕ መላኣት ኩይነን ድሕሪ ምጽናሕ፡ በኹሪ ማሕበረን ይገላገላ። ከይወለዳ ክሕለባ ከም ዘይጅምራውን ንፈልጥ ኢና። እዚ፡ እቲ ንቡርን ባህርያውን መሰርሕ ኩይነ፡ አብ ምዝም ናይ ዝሓለፈ ዓመት፡ አብ ሃገርና ዘጋጠመ ካብ’ዚ እተፈልየ ሓድሽ ተርእዮ ነይሩ እንተተበልናኩም ኩ ምእመንኩምዶ?

ሓደ መዓልቲ-ጥራይ-ዝዕድሚኡ ማሕበረ፡ ጸባ ክትሕለብ ጀሚረ፤ ብዘይ ወሲብ፡ ምልኡን ሕርሰን፡ ጸባ ተረኺቡ ማለት’ዩ። እዛ ማሕበረ ትጠቡን ተጥቡን። እዚ ፍሉይ ክስተተ-ክወገንት፡ አብ ከተማ ባረንቱ ዘጋጠመ’ዩ። “ሓንቲ ጤል፡ ጸባ እትሕለብ ማሕበረ ወሊዳ” ዝብል ሓበሬታ በጸሐኒ። እዚ ዜና እና’ሰደመመኒ፡ ናብ ዝወናኒ ናይ’ታ ጤል አምራሕኩ። ብኣካል ስለዝረኣኹዋ፡ ክኣምን ናይ ግድን’ዩ ነይሩ። እዚ ተርእዮ፡ ንሰባት ዘዛኒ ዜና ካብ ምዃን ሓሊፉ፡ መስሕብ መጽናዕታዊ ስራሕውን ክኸውን ስለዝኸለል እምበኣር’ዩ፡ ነዚ ዛንታ’ዚ ጽሑፈን ብስእሊ ኣሰንየን ናብ ቤት-ጽሕፈት ጨንፈር ህዝባዊ ርክባት ሚኒስትሪ ሕርሻ ዝለኣኸክዎ። እምበኣርከስ ምስ ወናኒ ናይ’ዛ ተአምራታዊት ማሕበረ ዘዩድክዎ ዕላል እንሆ።

* ምስ ዝሕርሰኹን ድሕሪ-ባይታኻንዶ ክተላልየና?

- ቶሊ ናቲ ካፋላ እዩ ዝብሃል። ብ1955 ዓ.ም.፡ አብ ዞባ ጋሽ-ባርካ፡ ንኡስ ዞባ ሻምብቅ፡ ማሪቲ አብ እትበሃል ዓፄ ተወሊደ። አብ ባረንቱ ደማ ዓብዮ። አብ ሕርሻ ካብ እትነጥፍ ሰድራ-ቤት እተወለድኩ፡ ተወላፂ ብሄራ-ኩናማ እዩ። ኣነውን ምሉእ ዕድመይ ካብ ሕርሻዊ ንዋፈታት ኣይተፈለኹን። ካብኡ-ናብኡ፡ አብ ጥራት ዝያዳ እግደስ። ፍርያት ጥራት ዝያዳ ኣርባሒ ምዃኑ እኣምን። ኪገድኡ ግን፡ ንዓይ፡ ጥራት አብ ህይወት ሓጎስን ባህታን ዝልግሳ ፍጡራት’የን።

* ጸባ እትሕለብ ማሕበረ ከም ዘላትካ ሰሚዕና’ዮ፡ ብዘዕባኣ ሓበሬታ ክትህበና

- ልክዕ እዩ። ብዕለት 21 ታሕሳስ 2023 ደሃይ ኣጣለይ ክንብር፡ አብ ባላክ ናብ ዝርከብ ደምበ ምስ ከድኩ፡ እዛ ማሕበረ ተወሊዳ ጸኒሓትኒ። ኣብቲ ቦታ ብጽሕ ምስ በልኩ፡ ክነግሩኒ ተሃንጥዮም ዝጸንሑ ጸሎት “ፍልይቲ ማሕበረ ተወሊዳ፡ ምስ ጸባኣ ተወሊዳ፡ ጸባ ትሕለብ...” በሉንን ሓሊቦም ኣርኣዩንን። በቲ ኹነታት ተገሪመ። ኩላትና ነታ ማሕበረ ከቢብና ደ “እንታይ መስተንክር ተርእዮኡ ይበሃል ደቀይ’ዚ” እናበልና፡ ብሓባር ስሒቕናን ተገሪምናን። ከመይሲ፡ ንሕና ብዓንተቦኡ ጸሎት ኢና። እንተኹን ምሉእ ዕድመና፡ ማሕበረ ምስ እኹል ጉሎ ክትውለድ፡ እሞ እኹል ጸባ ክትሕለብ ሰሚዕና’ኳ ኣይንፈልጥን። ድሕር’ዚ፡ ንክኣታት ሕርሻ ብዘዕባኢ ከፍልጦም ኣሉኒ ኢለ ሓሲብ። እዛ ማሕበረ

ኣዛራቢት ኩይናሱ፡ ብዘዕባኣ ሓበሬታ ክትእክቡ ምምጸኡም ከኣ ሕጉሰ’ዩ።

* ንጸባ ናይ’ዛ ማሕበረ ክትጥቀሙሉ ዶ ጸኒሕኩም?

- ኣይተጠቐምናሉን። ግን እንተዘይተሓልበት ጉሎኣ ከዩቕንዝዎ ወይ ገለ ሳዕቤን ከዩምጽኣላ ብምባል፡ ንግሆን ምሽትን ንኣልባ ኢና። ንጸባኣ ብቐጥታ ናብ መሬት ኢና ንኣልቦ። ኣብ መዓልቲ ክልተ ሳዕ ደሓን ዝኹነ ዓቕን ጸባ ትሕለብ። ኣብ’ዚ እዋን (እዚ ቃለ-መሕትት እተኻየደሉ እዋን ኣብ ለካቲት 2024 ምዃኑ’ዩ) ዕድመኣ ሰለስተ ወርሒ መሊኡ’ሎ። እዚ ዝጠቐስኩልካ መጠን ጸባ፡ እቲ ብሰራዕ ምሽትን ንግሆን እትሕለቦ ጥራይ’ዩ። ኣብ ርእሲ’ዚ፡ ሰባት ንክኣምኑ ኣርእዩና መምስ በሉና፡ ኣብ እተፈላለዩ እዋናት እትሕለቦ ጸባውን ኣሉ።

* ስለምንታይ ንጸባኣ ዘይሰተኹም?

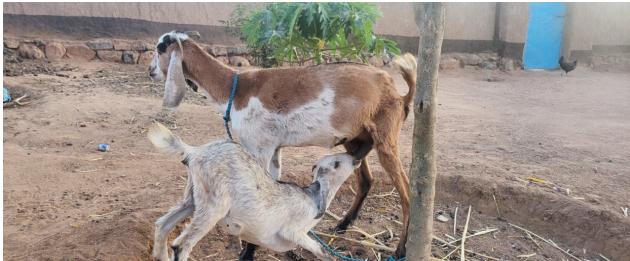
- እዋእ (ሰሓቕ)... ክንሰትዮ ኣይከኣልናን። እቲ ኹነታት ስለ ዘርመመና፡ ሓሊብና ክንሰትዮ ወይ ብኻልእ መልክዕ ንክንጥቀሙሉ ዘእንፍት ሓሳብ እኳ ኣይመጽናን። ሕጂ ክሓሰቦ ከለኹ፡ ስለምንታይ ክንጥቀሙሉ ኣይከኣልናን’ውን ክርድኣኒ ኣይክእልን። ስለዚ፡ “እንድሂ” እዩ መልሰይ። እንተኹን፡ ጸሎት ንፈተነ ካልእ ማሕበረ ምስ ኣቕረቡላ፡ ነዛ ማሕበረ ከም ዝጠበወታ ሰሚዐ ኣለኹ።

* ነዛ ማሕበረ ዝረኣይዎ ሰባት እንታይ ይብሉ?

- ቅድሚ ናብ ደምበ ምኻይይ፡ ብዙሓት ጸሎት ናብ ጸባ ኣጣለይ እናመጹ፡ ነዛ ማሕበረ “ኣርእዩና” ክብሉዎ፤ ንሱ ደማ ብኢዱ ሰሰሒቡ ከርእዮም ቀንዩ። እናተጸዋወ፡ ዕጉግ ኢሎም ክርእዩዎ መዓልታት ሓሊፉ። ብዘዕባኣ ዝሰምዑን ሓለፍቲ መገድን እውን

ጸሓፊ ምስ ዋና ተአምራታዊት ማሕበረ

መመጸኢዎም ይዕዘብዋል። “ንኣዋርሕ ዝቐጸለ ምርኢት ማሕሰእ” ነይሩና ክብል እኽእል። “ንሚኒስትሪ ሕርሻኽ ኣርኢኻዮምዶ? ብዛዕባኡ እንታይ ኢሎምኻ?” ኢሎም ዝሓተቱኒ ብዙሓት ሰባት ከኣ ኣለዉ። “ኣፋርያ’ሞ፡ ምስ ፈረየት ካብ ደቃ ክትሸጠልና ኢኻ” ዝብሉኒ ሓረሰቶት እውን ሓደት ኣይኩኑን። እናሰሓቐኩ፡ “ጸገም የለን፤ ፍራኦ ሞራይ የርእየና” እብሎም።

*** ብዛዕባ ወለዶ ናይ’ሃ ማሕሰእ እትፈልጦ ዘበለ ሓበሬታ ክትህበና**

- ኣዲኣ ነዛ ማሕሰእ፡ ገና ጓል-2-ኣዋርሕ ከይኣኸለት እንክላ፡ ንኣዲኣ ዝብኢ በሊዕዋ። ኣደ ናይ’ሃ ዝብኢ ዝበልዓ ጤሊይ’ውን ተመን ነኺለዋ ሞይታ። ስለዚ፡ ኣዲኣ ብዘይ ኣደ እያ ዓብያ። ኣነ ድማ ኣብ ካልኣት ኣጣል ተጸጊዓ እናጠበወት ከም እትዓቢ እናገበርኩ፡ ተኸናኺነ ኣዕብየያ። ከይወለደት ናይ ክልተ ዓመታት እዋን ስለዝሓለፈ፡ ኣብ ምውላድ ደንጉያ እብል ነይረ። “ጸባ ኣዲኣ ብሰንኪ ዘይምጽጋባዶ ይኸውን” ኢላ እሓሰብ ነይረ። ከም’ቲ ኣቐዲመ ዘዕለልኩኹ፡ ደምበ ምስ ከድኩ ግን፡ “እታ ዘኸታም ጤልኩ፡ ጸባ እትሕለብ ማሕሰእ ወሊዳ” ዝብል ብሰራት ኣሰሚያምኒ። እዛ ማሕሰእ በኹራ እያ። ብልቢ ተሓጉሰን ተገሪመን። ከምዚ እትዕዘባ ዘለኹ እዛ ጤል ኣርባዕተ ኣፋት ጡብ ኣለዋ። እዚ ንግዝ-ርእሱ፡ ተፈጥሮኣዊ ፍሉይነት ናይ’ሃ ጤል እዩ። ኣብ ወለዶ ኣጣለይ ከም’ዚ ዝኣመሰለ ፍሉይነት ተዓዘብ ኣለኹ።

*** እሞ ኣብ መወዳእታ ክትብሉ እትደሊ እንተ’ሎኩ ዕድል ክህበኩ።**

- ብወገነይ፡ ኣብ’ሃ ማሕሰእ ፍሉይ ተገዳስነት ኣሕዲረ ኣለኹ። ንኣዲኣ ብግቡእ ዓቂቢያን ብፍሉይ ክንክን ኣዕብየያን እየ። “ናይ’ሃ ማሕሰእ መስተንክርነት፡ መወዳእትኡ እንታይ እዩ? ንምፍራያ እንታይ ክግበር ይግባእ? ከመይ ዝኣመሰለ ውጽኢትክ ክርከባ ይኽእል? ወዘተ” ንዝብሉ ሕቶታት መልሲ ክረኽበሎም ምደለኹ። ካብ ሞያውያን ምኽሪ ክወሃበኒ ብሃንቀውታ ክጽበ እየ። ኣብ ገዛይ መጺእኩም ክተዘራርቡኒ ብምምጻእኩም ከኣ የቐንየለይ።

ድሕረ-ጽሑፍ

ብምኽንያት እቲ ዝገበረለይ ፍሕሹው ኣቀባብላን ሰለቲ፡ ኣብ ሞያኡ ዘሎ ፍቕርን፡ ንኣቶ ቶሊ ዘሎኒ ናእዳ እናገለጽኩ፡ ምስ’ዞም ዝሰዕቡ ብስነ-ፍልጠታዊ መልክዕ ክምለሱ ከገድሱ ይኽእሉ’የም ዝበልክዎም ገለ ሕቶታት ክኣድገኩም። ነዚ ተርእዮ ኣብ መጽናዕቲ እተመርኩሰ ድሉው መልሲ እንተሃልዩዎ ከኣ ተመራመርቲ ገለ ክብሉና እላየ።

ብኸመይ፡ እኹል ጸባ ዝሓዘ ጉሎ ኣብ ማሕሰእ (New born) ማዕቢሉ ክጸንሕ ክኢሉ? ካብ’ሃ ማሕሰእ ምስ ናይ እኽልቲ ጤል ዝዳረግ መጠን ጸባ ክሕለብ ምኽኣሉ እንታይ’ዩ ምስጢሩ? ከመይ ዝኣመሰለ ስነ-ህይወታዊ ምቕይያራት (Physiological Changes) ስለ ዘጋጠመ እዩ - ኣብዛ ማሕሰእ ሓድሽ ተርእዮ ተኸሲቱ? ቅድሚ ሕጂ ኣብ ሃገርና ከምዚ ዓይነት ክሰተት ኣጋጢሙ ይፈልዋ ዶ? ካብ ሃገርና ወጻኢ ኽ እዚ ክሰተት ፍሉይ ተርእዮ ይኸውን?

መብራህቶም ገብረሂወት ወኪል ህዝባዊ ርክባት ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣብ ዞባ ጋሽ-ባርካ

ኣብ ታሪኽ-ጠቀስ ትሕዝቶ ጥንቅቅ ደኣ ንበል

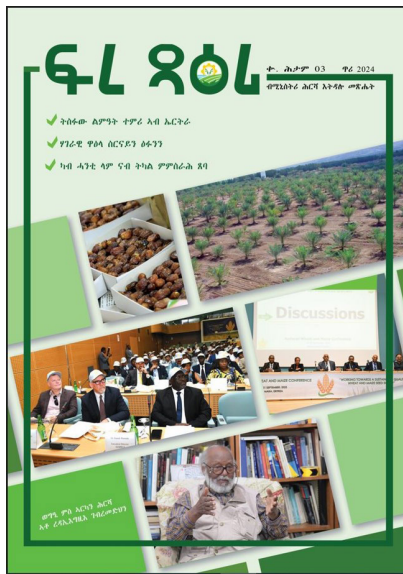
ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ ኣብ መጽሔት ፍራ-
ጸዕሪ ቁ 03፡ ጥሪ 2024 ኣብ ዓምዲ
ኣርካናት ሕርሻ፡ ካብ ገጽ 32-48 “ወግዲ
ምስ ኣርካን ሕርሻ ኣቶ ረዳኢ.እግዚእ
ገብረመድህን” ቀሪቡ ብዛዕባ ዘሎ ሓበሬታ
ርእይቶ ክንህብ ከሎና ካብ ሃናጺ ዕላማ
ዝተበገሰ ምዃኑ ክንገልጽ ንደሊ።

ታሪኽ ምጽሓፍ ብዘሕ መጽናዕትን
ጥንቅቅን ዝሓትት ሞያ’ምበር ብተምሳሌ
ዝጸሓፍ ክኸውን የብሉን። ኣጸሓሕፋ
ታሪኽ ናቱ ሕግን ስነ-ፍልጠትን ዘሎዎ፡
ሰፊሕ ዓውዲ ምዃኑ ምግንዛብ ንእግራ-
መገድና ምጥቃስ ኣገዳሲ ይመስለና።

ናብቲ መበገሲ ዝኹነና ትሕዝቶ ናይዚ
ሕታም ንምምላስ፡ ኣብ ገጽ 39 ‘ኣብ
ጉዳይ ኤራ’ ዝብል ንኡስ ዓንቀጽ፡
ንምምስራት ሓሳብ ምምንጫውን ኣብ
ምምስራትን ሓገዞት ኣብ ምድላብን
ኣበርክቶ ከም ዝተገብረ ይትርኽ። እቲ
ሓቂ ከምዚ ዝሰዕብ እዩ።

ታሪኽ ቃልሲ ኤርትራ፡ ታሪኽ
ቃልሲ ሓፋሽ ምበር ታሪኽ ውልቀ
ሰባት ኣይኩነን። ማሕበር ረድኤት
ኤርትራ (ማረኤ) (Eritrean Relief
Association- ERA)፡ ብምኽርን
መምርሒን ጽላል ህዝባዊ ሓይልታት
ሓርነት ኤርትራ (ህሓሓ)፡ ደሓር ህዝባዊ
ግንባር ሓርነት ኤርትራ፡ ዝተመሰረተ
ህዝባዊ ሰረት ዝኸበሮ ማሕበር እዩ። ኣብ
1975 ማሕበር ረድኤት ኤርትራ ብዝብል
ሰም፡ ነቲ ማሕበር ንምምስራት ምንቅስቃስ
ተጀመሩ። እዚ ማሕበር’ዚ ግና ብሰሪ
ኣብ ሞንጎ ኣባላቱ ዝኸበረ ዘይምስናይ
ስለ ዝተበታተነ ብግሰ ከይበለ ኣብ ዓመት
ዘይመልእ ግዜ መኹኑ።

ጸኒሑ ድማ ብመምርሒ ህ.ሓ.ሓ.፡
ብዝተመሓየሸ ውዳብ ኣብ ኣውሮጳ
ብውፋያት ኤርትራውያን፡ ኣብ ነፍሲ-
ወከፍ ምዕራብ ኣውሮጳዊት ሃገር፡ ‘ማሕበር
ረድኤት ኤርትራ’ ቁይመን። እዞን ኣብ
ሃሃገረን ዝተመሰረታ ማሕበራት ረድኤት

ኤርትራ፡ ብውዳባት ኣባላት ህግሓኤ
ዝኹኑ ኤርትራውያንን ምስ ቃልሲ ህዝቢ
ኤርትራ ብዝደናገጹ ወጸኢተኛታት ኣባላት
ዝቐማ እዩን ነይረን። ኣኣብ ዝቐማሉ ሃገር
ድማ ወግዓዊ ተፈላጥነት ዘሎዎን ብሕጊ
ናይቲ ዝቐማሉ ሃገር ዝምርሓን ነይረን።

እዚ ምምስራት ናይ ማረኤ ኣብ ዝተፈላለያ
ሃገራት እናቐጸለ ከሎ፡ ህሓሓ ካብቶም
ኣብ ኤውሮጳ ሰሜን ኣመሪካን ዝኸበሩ
ውፋያት ኣባላቱ ናብ ሱዳን ብምስሓብን
ካብ ሜዳ ተጋደልቲ ብምምዳብን፡
ንኹሎም እዞም ዝጠቐስናዮም ማሕበራት
ዘማእክል ወይ ዝጥርንፍ፡ ኣብ ካርቱም
ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ማረኤ ኣብ 1976
ከፊቱ። ኣብ ውሽጢ ሜዳ፡ ፖርት ሱዳንን
ከሰላን ድማ ጨናፍር ብምኽፋት ሰሉጥ
ናይ ሎጂስቲክስን መጽናዕትን ምዕዳል
ረድኤትን ሰራሓት ኣብ ትሕቲ ጽንኩር
ኩነታት ናይ ሱዳንን ተገላባጢ መርገጺን
ኩይኑ ታሪኽ ዝሰርሐ ኣካል ቃልሲ ሓፋሽ
ህዝቢ ኤርትራ’ዩ ነይሩ። ናይ ዝኹነ
ድኹን ውልቀ-ሰብ ፍራ-ጸዕሪ ስለ ዘይኸበረ
ድማ ዝኹነ ድኹን ሰብ ከም ውልቀ-
ታሪኹ ክንዩተሉ ኣይግባእን።

ማረኤ (ERA)፡ ቅድሚ ናጽነት ኣብቲ
ህ.ግ.ሓ.ኤ ዝቐጸለሮ ሓራን ሓውሲ ሓራን
ቦታታት ዝኸበሩ ህዝቡን፡ ኣብ ሱዳን ኣብ
ሰደት ዝኸበሩ ኤርትራውያንን፡ ብሰንኪ
ኩናትን ባህርያዊ ሓደጋታትን ዝገጥሞ
ዝኸበረ ቁጠባዊ ሸግራት ንምቅላል፡ ድሕሪ

ናጽነት ድማ በሰላታት ኩናትን ደርቅን
ንምሕዋይ፡ ክሳብ ድሕሪ ናጽነት ኣዝዩ ዓቢ
ኣበርክቶ ገይሩ። ብዘይካዚ፡ ቡባግዜኡ
ማረኤ ዓቕሙን ውዳባኡን ብምሕያል፡
ቅድሚ ናጽነት ካብ ኩለን ጨናፍር
ወከልቲ ዝተሳተፉዎ ክልተ ጉባኤታትን
ምርጫታትን ኣብ ሓራ ሳሕል ዘቃንዑ፡
ዓለምለኸዊ መርበብ ዝኸበሮን ዓርሞሽሽ
ማሕበር ረድኤት እዩ ነይሩ። ዓመታዊ
ድማ ስሩዕ ናይ ቦርድ ኣኼባታት እናገበረ፡
መደባቱ ዝግምግምን መጻኢ ዝዝተይን
ትካላዊ ቅርጽን ኣሰራርሓን ዝኸበሮ
እዩ ነይሩ። በዚ ምስ ታሪኽ ስድራቤት
ኣቶ ረዳኢ.እግዚእ መጽሔት “ፍራ-ጸዕሪ”
ክተቐርቦ ዝሃቀነት ምስሊ ማረኤ (ኤራ)
ዝግለጽ ኣይኩነን። ታሪኽ ማረኤ፡ ከምቲ
ኣብ ላዕሊ ዝገለጽናዮ፡ ብሕጂ ዝድህሰሰን
ዝጸሓፍን ኣካል ናይቲ ሰፊሕ ታሪኽ
ሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ እዩ።

ዓወት ንሓፋሽ!

ነቲ ጽሑፍ ካብ እተኸታተሉ ገለ ኣባላት
ማረኤ ኸበር

ዛንታ ዓወት ኣብ መጠነ ንኡስ ሕርሻ ተዋፊሮም ዝርከቡ ሓረሰቶት እንተዝውሰኹ

ንመጽሔት “ፍራ ጸዕሪ” ኣንባባን
እከታተላን እዩ። ሚኒስትሪ ሕርሻ
ብመገዲ እዛ መጽሔት ገይሩ፡ ዕውታትን
ኣብነታውያንን ሓረሰቶት ኣብ ምልላይ
ዝገብሮ ዘሎ ጸዕሪ ጎሊሑ ይርኣየኩ። ኣብዛ
መጽሔት ዘሎኒ ትዕዛብቲ ክገልጽ እንተ
ኹይኑ፡ ከምቲ ኣብ ዓቢይትን ማእከላትን
ሰብ ዋኒን ሕርሻ ዘድሃበ ትሕዝቶ
ዝወጽእ ዘሎ፡ ኣብ ቀጸሊ ነቶም ኣብ
መጠነ ንኡስ ሕርሻ ተዋፊሮም ዝርከቡ
ህርኩታት ሓረሰቶት ማእከል ዝገበረ
ትሕዝቶ እንተዝውሰኹ፡ ጽልዋኡ ዝያዳ
እውታዊ ምኹነ በሃላይ’ዩ። ብተወሳኺ፡ እዛ
መጽሔት ብእኹል ቅዳሕ ተዳልያ፡ ኣብ
ዕዳጋ ንኹሉ ኣንባባይ እትበጽሓሉ መገዲ
እንተዝፍጠር፡ ብዝሒ ኣንባባታ ምስሰኡ
እብል።

ነጋሲ ሃይለሚካኤል
ዞግ ጋሽ ባርካ

“ውሐሰን መዳከውን መግቢ ንኹሉ፤ ኣብ ኩሉ!”

ሚኒስትሪ ሕርሻ፡ አብ ትሕቲ “ውሑስን መካወን መግቢ ንኹሉ፡ አብ ኩሉ!” ዝብል መርሓ ጉድና፡ ካብ 2024-2028 ዝዘርጋሕ ሓድሽ ስትራቴጂያዊ ውጥን ኣዳልዩ ኣብ ምትግባሩ ይርከቡ።

ውሑስ፡- ድሕነት ሰብን አከባብን አብ ግምት ዘእተወ አገባብ ምፍራይ፡ ምኽዋን፡ ምግዕዝዘን ምህላኽን ሕርሻዊ ፍርያት

መአዋደ መግቢ:- ብብዝሕን ዓይነትን ብቐፅን እኹልን መአዋደ ትሕዝቶ (ፕሮቲን፣ ካርቦሃይድሬት፣ ሺታሚናትን ማዕድናትን) ኣብ ግምት ዘእተወ ኣገባብ ምፍራይ ሕርሻ

ንኹሉ፦ ኣብ ኩሉ ኻለ ዕድመ ንዝርከብ ኤርትራዊ ዜጋ ብሓፈሻ፡ ንኹሎም ህጻናትን ቁልዑን ድማ ብፍላይ ይውክል

አብ ኩሉ፦ አብ መላእ ክፋል ኤርትራ ማለት ንኹሉ አግሮ-ኢኮኖሚያዊ ከባቢታት ሃገርና ይውክል

መትከል፡ “ውሐስን መዳወን መግቢ ንኹሉ፤ ኣብ ኩሉ!” ብእተፈላለዩ ተበግሶታት ማለት ብመገዲ ኣብነታውያን ሓረስቶት፡ ብደረጃ ዓዲ ብግጡም ልምዓት ብቑሊ፤ ብመገዲ ብስትራተጂ ‘ንኡስን ርቡሕን ቃጽዖ ሕርሻ’ (ንርቃሕ)፡ ንኡስ፡ ውሁድ ስድራቤታዊ መደብ ሕርሻ ከምኡ’ውን ብንኡስን ማእከላይ ንግዳዊ ሕርሻታት ንክትግበር እዩ ተሓንጺጹ ዘሎ።

[illegible][illegible]

የግረ ኤርትራ
ሚኒስትራ ሕርሻ

ስትራተጂ ንኡስን ማእከላይን
ንግዳዊ ሕርሻታት

ማህበር 2019
ኢኮሞ.ሪ.ኤርትራ

800 ት.ሚ	50 ት.ሚ ምቁር ድንብ	50 ት.ሚ ኣሕምልቲ
	50 ት.ሚ ኣሕምልቲ	50 ት.ሚ ኣሕምልቲ

ንኡሰን ርቡሕን ቃጽዖ ሕርሻ - (ንርቃሕ)

**‘Safe and Nutritious
Food for Everyone;
Everywhere!’**

**‘ውሑሰን መኣዛውን መግቢ
ንኹሉ፣ ኣብ ኩሉ!’**

‘طعام آمن ومغذي للجميع في كل مكان!’

**Ministry of Agriculture
of
The State of Eritrea**